

יוסף קר

הסטוריה עברית

חלק ראשון

יוסף קר

הִסְטוֹרְיָה עִבְרִית

קורס אלמנטרי

לבתי הספר העבריים באמריקה ויתר ארצות הגולה

חלק ראשון

1925

Pinski-Massel Press, Inc.
84 Bowery, N. Y. City

אל חברי המורים

הספר הזה אינו אלא עבודת אחד המורים, אשר מלאו לבו לקחת עליו את עריכת החמר ההסטורי אשר כבר עבד על ידי חוקרים מומחים וידועי שם, ולהרצותו בשפה קלה ובסדר נוח, כדי להקל מעליו ומעל תלמידיו את למוד ההסטוריה העברית.

מטרתו העקרית היתה לערך ספר למוד, אשר בו יוכלו הילדים להבין בלי עזרת המורה, ואז יוכל המורה להקדיש את השעור במחלקה להרצאה בעל פה, כי רק הרצאה שבעל פה יפה ומענינת נכנסת ומתרשמת בלב הילד. על כן השתדלתי להשתמש במלים ומבטאים שהילדים מצויים אצלם, ובסגנון קל ונוח. אם בכל זאת יצטרך המורה לבאר אי־איזו מקומות, ימצאו המקומות האלה בנקל על פי המספרים אשר בצדי השורות.

נמנעתי מהזכיר שמות ומעשים שרשומם אינו נכר ביותר, אבל את האנשים והמאורעות החשובים השתדלתי להבליט כאשר הגיעה ידי. כן גם נמנעתי מדבר רמות ונשגבות על היהודים והיהדות, כי לא באלה יקנו אהבת הילד ואמונו, הדרך הנכונה היא לספר לילד את העובדות כמסיח לפי תמו, אבל באופן כזה שחשיבות האיש אל המאורע תתגלה לילד מאליו. גלוי שכינה כזה משאיר על הילד רשם עז ובלתי נמחה.

אם הצלחתי כך לספר, ואם יוכל הספר למלא את תעודתו בכלל־המורים ישפטו.

אני מביע בזה את הכרת תודתי הרבה לכל חברי המורים בתה"ת דמיניאפולים, שעזרו לי בסדור הספר ברב או במעט. תודה כפולה ומכפלת לחברי היקר שלמון בן צמח אשר עמד תמיד לימיני לסמכני ולחזקני ולנהלני בעצתו הנאמנה.

יוסף קר

מיניאפולים מינ., כ' אדר תרפ"ד

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

רֵאשִׁית הָעָם

אַבְרָהָם אָבִינוּ וּמִדּוֹתָיו

אֲבוֹתָיו הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל הָיוּ: אַבְרָהָם אָבִינוּ, יִצְחָק אָבִינוּ וְיַעֲקֹב אָבִינוּ. מִתְּחִלָּה נָדַד אַבְרָהָם אָבִינוּ עִם בְּנֵי בֵיתוֹ בְּאֶרֶץ אֲרַם נַהֲרַיִם (מֶסָּפּוֹטַמְיָה), אֲשֶׁר מֵעֵבֶר לִנְהַר פְּרָת. שָׁם נִרְאָה ה' אֵלָיו, וְאָמַר לוֹ לָלֶכֶת אַרְצָה כְּנַעַן, וְהִבְטִיחַ לָתֵת לוֹ אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת, לוֹ וּלְבָנָיו עַד עוֹלָם. כַּאֲשֶׁר בָּא אַבְרָהָם אַרְצָה כְּנַעַן, קָרְאוּ לוֹ הַכְּנַעֲנִים „אַבְרָהָם הָעִבְרִי", מִשּׁוּם שֶׁבָּא מֵעֵבֶר הַנָּהָר פְּרָת, וְלָכֵן קוֹרְאִים לַיְהוּדִים גַּם „עִבְרִים" עַד הַיּוֹם הַזֶּה. מִתּוֹךְ סִפּוּרֵי הַתּוֹרָה אָנוּ יוֹדְעִים, כִּי אַבְרָהָם הָיָה אִישׁ טוֹב וּמֵטִיב, מַכְנִיס אוֹרְחִים וְאוֹהֵב שָׁלוֹם, וְתָמִיד הָיָה נָכוֹן לְעֶזְרַת כָּל חַלָּשׁ וְנִרְדָּף. בְּיִחוּד אָהַב אַבְרָהָם אָבִינוּ אֶת הַצֶּדֶק, וְלִבּוֹ הָיָה מָלֵא רַחֲמִים אֲפִילוּ עַל אַנְשֵׁי סְדוֹם הַחַטָּאִים. הַכֹּל אֲהֵבוּ וְכִבְּדוּ אֶת אַבְרָהָם וְקָרְאוּ לוֹ „נְשִׂיא אֱלֹהִים".

יִצְחָק אָבִינוּ וְיַעֲקֹב אָבִינוּ

יִצְחָק אָבִינוּ, בְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, הָיָה גַּם הוּא אוֹהֵב שָׁלוֹם וּבוֹרֵחַ מִכָּל דְּבַר רִיב. לְיַעֲקֹב אָבִינוּ הָיוּ שְׁנֵים־עָשָׂר בָּנִים, אֲשֶׁר מֵהֶם יָצְאוּ אַחֲרֵי כֵן שְׁנֵים־עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל (יַעֲקֹב). חַיֵּי יַעֲקֹב, מְסַפֶּרֶת הַתּוֹרָה, הָיוּ קָשִׁים מְאֹד. הַרְבֵּה סָבַל מֵעֵשָׂיו אָחִיו וּמִלָּבָן דּוֹדוֹ; רָחֵל, אִשְׁתּוֹ הָאֲהוּבָה, מֵתָה בַּחֲצִי יָמֶיהָ; יוֹסֵף, בְּנוֹ הָאָהוּב, נִמְכַּר לְעֶבֶד מִצְרַיְמָה, וְיַעֲקֹב חָשַׁב כִּי חַיָּה רָעָה אֲכָלָתְהוּ.

אַבְרָהָם הָעִבְרִי

אַךְ יוֹסֵף לֹא אָבַד בְּאֶרֶץ הַנֵּכָר. מִבֵּית הָאֲסוּרִים יָצָא לִמְלֹךְ
וַיְהִי לְמוֹשֵׁל עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. אָז יָרַד יַעֲקֹב עִם כָּל בֵּיתוֹ
מִצְרַיְמָה וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן. שָׁם מֵת יַעֲקֹב, וּבָנָיו נָשְׂאוּ אוֹתוֹ אַרְצָה

כְּנַעַן וּקְבָרוּהוּ בִּמְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה, בִּקְבוּרַת אֲבוֹתָיו אַבְרָהָם וְיִצְחָק.

גָּלוּת מִצְרַיִם

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁאֲרוּ לָשֶׁבֶת בְּמִצְרַיִם, כִּי הָיוּ אַנְשֵׁי מִקְנֶה, וְאַדְמַת גֹּשֶׁן הָיְתָה אַדְמַת מִרְעֶה. עָבְרוּ יָמִים, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ לְעָם גָּדוֹל וְעָצוּם. הִתְחִילוּ הַמִּצְרִים לִפְחֹד מִפְּנֵיהֶם וְכָבְשׁוּ אוֹתָם לַעֲבָדִים. הַמִּצְרִים מֵרְרוּ אֶת חַיֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה, הִטְבִּיעוּ אֶת יַלְדֵיהֶם בַּיְאוֹר, אַךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָלְכוּ וְרַבּוּ, הָלְכוּ וְחָזְקוּ. הֵם גַּם לֹא שָׁכְחוּ כִּי ה׳ הִבְטִיחַ לַהֲשִׁיבָם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לָתֵת לָהֶם, וְלָכֵן לֹא עָזְבוּ אֶת ה׳ וְאֶת מִנְהֲגֵי אֲבוֹתֵיהֶם. אוּלָם, הָיוּ גַּם כָּאֵלֶּה שֶׁלָּמְדוּ אֶת מִנְהֲגֵי הַמִּצְרִים, וְגַם חָדְלוּ לְהַרְגִּישׁ אֶת חֶרְפַּת הָעַבְדוּת. הָעֲבוֹדָה הַקָּשָׁה וְהַחַיִּים הַמָּרִים הֵמִיתוּ בְלִבָּם אֶת הָאַהֲבָה לְחַיֵּי חֹפֶשׁ.

יָמִים רַבִּים הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים לְפַרְעֹה בְּמִצְרַיִם, עַד שֶׁבָּא מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְהוֹצִיאָם מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת.

פֶּרֶק שֵׁנִי

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ

תְּחִלַּת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ

מֹשֶׁה בֶּן עַמְרָם בֶּן לֵוִי נוֹלַד בִּשְׁעַת גְּזֵרַת פַּרְעֹה לְהַשְׁלִיךְ אֶת יַלְדֵי יִשְׂרָאֵל הַיְאוֹרָה. אִמּוֹ יוֹכֶבֶד שָׂמָה אוֹתוֹ בְּתֵבָה קְטַנָּה, וַתָּשֶׂם אֶת הַתֵּבָה עַל שְׂפַת הַיְאוֹר. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בָּאָה בַּת פַּרְעֹה לִרְחֹץ בַּיְאוֹר, וּכְשֶׁרָאֲתָה אֶת הַיֶּלֶד הַיָּפֶה, לְקָחָה אוֹתוֹ לָהּ לְבֵן. מֹשֶׁה גָּדַל

בְּאַרְמוֹן הַמֶּלֶךְ וְלָמַד מֵחַכְמֵי מִצְרַיִם הַרְבֵּה חָכְמָה וָדַעַת. כַּאֲשֶׁר נוֹדַע לוֹ כִּי עִבְרִי הוּא, עָזַב אֶת הָאַרְמוֹן וְאֶת כְּבוֹדוֹ, וְהָלַךְ אֶל אֶחָיו לִחְיוֹת עִמָּהֶם, לִסְבֹּל עִמָּהֶם וְלַעֲזֹר לָהֶם בְּכָל דָּבָר שֶׁיּוּכַל. פַּעַם רָאָה, כִּי נוֹגֵשׂ מִצְרִי מַכֶּה אִישׁ עִבְרִי. חָמַל מֹשֶׁה עַל אָחִיו הָאֻמְלָל, הָרַג אֶת הַמִּצְרִי וּבָרַח מִפְּנֵי פַּרְעֹה לְאֶרֶץ מִדְיָן. בְּבוֹאוֹ שָׁמָּה יָשַׁב עַל יַד בְּאֵר לָנוּחַ. רָאָה כִּי הָרוֹעִים גּוֹזְלִים אֶת הַמַּיִם מִבְּנוֹת יִתְרוֹ וּמִיַּד קָם וְהוֹשִׁיעָן. מֵאָז יָשַׁב מֹשֶׁה בְּבֵית יִתְרוֹ, וַיִּקַּח לוֹ אֶת צִפּוֹרָה בִּתּוֹ לְאִשָּׁה, וַיְהִי רוֹעֶה אֶת צֹאן יִתְרוֹ חוֹתְנוֹ.

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בַּמִּדְבָּר

אוּלָם גַּם בְּחַיֵּי הָרוֹעִים הַשְּׁקֵטִים לֹא מָצָא מֹשֶׁה מְנוּחָה לְנַפְשׁוֹ. בַּמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַדּוֹמֵם יָשַׁב מֹשֶׁה עַל יַד עֲדָרָיו, וְחָשַׁב מַחֲשָׁבוֹת שׁוֹנוֹת עַל חַיֵּי הָאָדָם, וְעַל הַסְּדָרִים וְהַחֻקִּים הָרָעִים אֲשֶׁר בָּאָרֶץ. הוּא לֹא יָכֹל לִשְׁכֹּחַ אֶת אֶחָיו וְאֶת חַיֵּיהֶם הַמָּרִים בְּמִצְרָיִם. רָצוֹן אֶחָד גָּדוֹל וְנִפְלָא מִלֵּא אֶת לִבּוֹ: לְהוֹצִיא אֶת עַמּוֹ מִבֵּית עֲבָדִים וּלְיַסֵּד בְּאֶרֶץ כְּנַעַן מַמְלָכָה חֲדָשָׁה עִם חֻקִּים טוֹבִים וְצַדִּיקִים, שֶׁיִּהְיוּ לְמוֹפֵת לְכָל הָעוֹלָם. אַךְ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה עָנָו מִכָּל אָדָם; הוּא לֹא חָשַׁב אֶת עַצְמוֹ רָאוּי לַעֲשׂוֹת דָּבָר גָּדוֹל כָּזֶה. הוּא גַּם פָּחַד פֶּן יֹאבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם עוֹד טֶרֶם שֶׁיַּסְפִּיק לְהַצִּילָם. אָז הֶרְאָה לוֹ ה' סְנֶה בּוֹעֵר בָּאֵשׁ וְאֵינֶנּוּ אֻכָּל, לֵאמֹר: כְּמוֹ שֶׁאֵין הָאֵשׁ אוֹכֶלֶת אֶת הַסְּנֶה, כַּךְ לֹא תְכַלֶּינָה הַצָּרוֹת אֶת עַם יִשְׂרָאֵל. אַחֲרֵי כֵן שָׁלַח אוֹתוֹ ה' מִצְרַיְמָה וְצִוָּהוּ לְהוֹצִיא אֶת עַמּוֹ מִשָּׁם.

בְּיָד חֲזָקָה וּבְמוֹפְתִים גְּדוֹלִים הוֹצִיא מֹשֶׁה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

הַר סִינָי

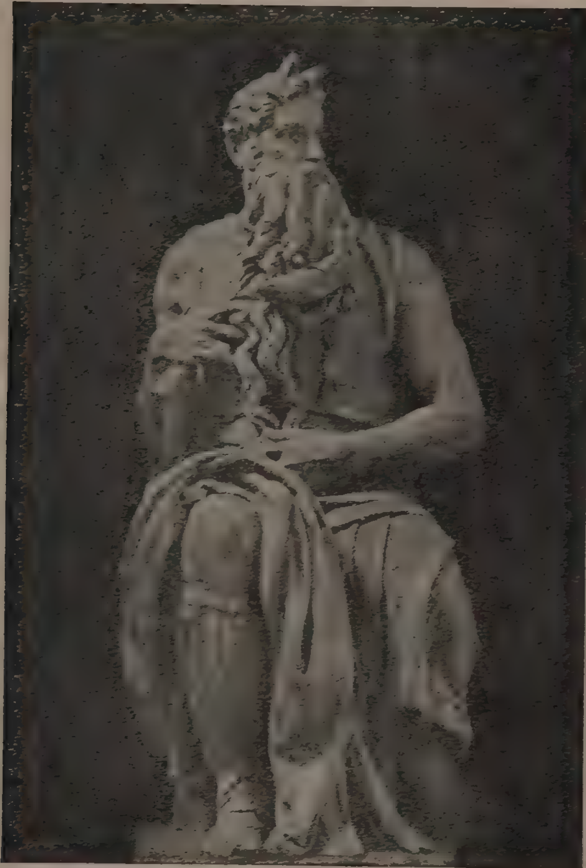
תְּלוּנוֹת הָעָם עַל מֹשֶׁה

מִמִּצְרַיִם וֶהֱבִיאָם אֶל הַר סִינָי. שָׁם נָתַן לָהֶם ה' אֵת עֲשֶׂר הַדִּבְּרוֹת וּמֹשֶׁה הִתְחִיל לְלַמְּדָם אֶת תּוֹרַת ה', כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ לְסַדֵּר בְּאַרְצָם מַמְלָכָה לְמוֹפֵת, „מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ". אַךְ רַבִּים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הֵבִינוּ אוֹתוֹ, וּבִרְאוֹתָם כִּי לֹא יָרַד מִן הָהָר בִּזְמַנּוֹ, עָשׂוּ לָהֶם עֵגֶל זָהָב. וְעוֹד דָּבָר: הֵם לֹא חָפְצוּ לִסְבֹּל בְּעַד חֵרוּתָם. הָעֲבָדִים שֶׁל אֶתְמוֹל יָרְאוּ מִפְּנֵי „הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא" וְרָבוּ עִם מֹשֶׁה בְּחָזְקָה, כִּי הוֹצִיאָם מֵ„אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ". הֵם חָפְצוּ לָשׁוּב מִצְרַיְמָה וְלִהְיוֹת שֵׁנִית עֲבָדִים לְפַרְעֹה, הֵם וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם.

אַחֲרֵי אַרְבָּעִים שָׁנָה

צַעַר גָּדוֹל מִלֵּא אֶת נֶפֶשׁ מֹשֶׁה, וּפַעַם גַּם בִּקֵּשׁ אֶת נַפְשׁוֹ לָמוּת. אַךְ הוּא הִתְחַזֵּק מִדֵּי פַּעַם בְּפַעַם וְהוֹסִיף לְלַמֵּד אֶת הָעָם לִשְׂנֹא אֶת הָעַבְדוּת וְלֶאֱהֹב אֶת הַחֹפֶשׁ וְאֶת תּוֹרַת הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק. עָבְרוּ אַרְבָּעִים

שָׁנָה. כָּל בְּנֵי הַדּוֹר שֶׁהָיוּ עֲבָדִים לְפַרְעֹה מֵתוּ בַּמִּדְבָּר,

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ

וּבִמְקוֹמָם קָם דּוֹר צָעִיר, חָפְשִׁי וְנָכוֹן לְהִלָּחֵם בְּעַד הַחֹפֶשׁ.

אָז הִתְחִיל מֹשֶׁה לָגֶשֶׁת אֶל גְּבוּל אֶרֶץ כְּנָעַן. מַלְכֵי עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרָחָה, סִיחוֹן וְעוֹג, יָצְאוּ לִקְרָאתוֹ לַמִּלְחָמָה אַךְ מֹשֶׁה הִכָּה אוֹתָם, כָּבַשׁ אֶת אַרְצָם וּנְתָנָהּ לְשִׁבְטֵי רְאוּבֵן, גָּד, וַחֲצִי הַמְנַשֶּׁה.

עוֹד מְעַט וְיָבֹא חֲלוֹם חַיָּיו שֶׁל הַמַּנְהִיג הַגָּדוֹל–וַה' הוֹדִיעַ לוֹ כִּי בָא יוֹמוֹ, כִּי מֵרָחוֹק יִרְאֶה אֶת אֶרֶץ הַחֶמְדָּה וְשָׁמָּה לֹא יָבֹא.

מִיתָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה

הָאַגָּדָה מְסַפֶּרֶת כִּי מֹשֶׁה הִתְחַנֵּן לִפְנֵי ה' וְרָב אִתּוֹ, וְשׁוּב הִתְחַנֵּן; הוּא הִרְעִישׁ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם שֶׁיְּבַקְשׁוּ רַחֲמִים עָלָיו; הוּא בִּקֵּשׁ שֶׁתִּנָּתֵן לוֹ הָרְשׁוּת לְהִכָּנֵס לָאָרֶץ לוּ גַם לְיָמִים מְעַטִּים–אַךְ יַד הַמָּוֶת חָזְקָה גַּם עַל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, אֲדוֹן הַנְּבִיאִים. לִפְנֵי מוֹתוֹ הִפְקִיד מֹשֶׁה עַל הָעָם אֶת תַּלְמִידוֹ יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, בֵּרַךְ אֶת הָעָם וַיִּמְסֹר אֶת נִשְׁמָתוֹ לֵאלֹהֵי הָרוּחוֹת.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִמְצֵאת בֵּין הַיָּם הַתִּיכוֹן מִמַּעֲרָב וּמִדְבַּר סוּרִיָּה מִמִּזְרָח, וּבֵין הָרֵי לְבָנוֹן וְחֶרְמוֹן מִצָּפוֹן וְנַחַל מִצְרַיִם מִדָּרוֹם.

הַמַּצָּב הַגֵּאוֹגְרָפִי

מִדַּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹלָה בְּקֵרוּב לְשִׁשִּׁים וַחֲמִשָּׁה אֶלֶף קִילוֹמֶטְרִים מְרֻבָּעִים. כָּל הָאָרֶץ מִתְחַלֶּקֶת לְאַרְבַּע רְצוּעוֹת: 1) רְצוּעַת הַחוֹף שֶׁל הַיָּם הַתִּיכוֹן. בִּדְרוֹם הָרְצוּעָה הַזֹּאת נִמְצָא עֵמֶק פְּלִשְׁתִּים וּמִצָּפוֹן–עֵמֶק הַשָּׁרוֹן. 2) רְצוּעַת הֶהָרִים הָעוֹבְרִים מִדָּרוֹם לְצָפוֹן בְּסֵדֶר כָּזֶה: הָרָמָה (אוֹ נֶגֶב יְהוּדָה), הָרֵי יְהוּדָה, הָרֵי אֶפְרַיִם, הָרֵי יִשְׂרָאֵל וְהָרֵי הַגָּלִיל הַתַּחְתּוֹן וְהָעֶלְיוֹן. בֵּין הָרֵי יִשְׂרָאֵל וְהָרֵי הַגָּלִיל נִמְצָא

עֵמֶק יִזְרְעֶאל. 3) רְצוּעַת עֵמֶק הַיַּרְדֵּן. הַיַּרְדֵּן יוֹרֵד מֵהַר חֶרְמוֹן, חוֹצֶה אֶת מֵי מֵרוֹם וְאֶת יַם כִּנֶּרֶת וְנוֹפֵל לְיָם הַמֶּלַח. 4) רְצוּעַת עֵבֶר הַיַּרְדֵּן. כָּל אַדְמַת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִלְּבַד מְקוֹמוֹת אֲחָדִים, הִיא פּוֹרִיָּה וְטוֹבָה לִזְרִיעָה, לִנְטִיעָה וּלְמִרְעֶה.

עַל כָּל גִּבְעָה רָמָה וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן

מֶזֶג הָאֲוִיר

הַצְּמָחִים וְהַחַיּוֹת

מֶזֶג הָאֲוִיר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הוּא חַם וּבְעֵמֶק הַיַּרְדֵּן הוּא חַם מְאֹד. הַשָּׁנָה מִתְחַלֶּקֶת לִשְׁתֵּי תְקוּפוֹת: יְמוֹת הַחַמָּה וִימוֹת הַגְּשָׁמִים. רוּחוֹת הַיָּם מְבִיאִים גְּשָׁמִים וָטָל, וְרוּחוֹת הַקָּדִים וְהַנֶּגֶב מְיַבְּשִׁים אֶת

No.3

The Littlefield O.T. Historical Maps

הָאֲוִיר וּמְבִיאִים לִפְעָמִים לִידֵי חֹרֶב וּבַצֹּרֶת. מִסְפַּר מִינֵי הַצְּמָחִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל רַב מְאֹד. מִתְּבוּאוֹת הַשָּׂדֶה חֲשׁוּבוֹת בְּיוֹתֵר הַחִטָּה וְהַשְּׂעוֹרָה וְעוֹד, וּמִן הָעֵצִים–הַזַּיִת, הַגֶּפֶן, הַתְּאֵנָה וְהַתָּמָר. בַּהֲמוֹת הַבַּיִת הָיוּ: הַכֶּבֶשׂ, הַבָּקָר, שֶׁשִּׁמֵּשׁ לַעֲבוֹדַת הָאֲדָמָה, וְהַחֲמוֹר וְהַגָּמָל לִרְכִיבָה וּלְמַשָּׂא. בְּיָמִים קַדְמוֹנִים הָיוּ בָאָרֶץ גַּם אֲרָיוֹת, דֻּבִּים וּנְמֵרִים, נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים.

יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִלְּפָנִים

יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִלְּפָנִים הָיוּ: הַכְּנַעֲנִי, הָאֱמֹרִי וְהַיְבוּסִי וְעוֹד. כֻּלָּם עָבְדוּ לַבַּעַל וְלָעַשְׁתֹּרֶת (אוֹ אֲשֵׁרָה), שֶׁנֶּחְשְׁבוּ לִמְבָרְכֵי הָאֲדָמָה. עַל כָּל גִּבְעָה רָמָה וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן הֵקִימוּ הַכְּנַעֲנִים פְּסִילִים, אֱלֹהֵי מַסֵּכָה וּמִזְבְּחוֹת לַבַּעַל וְלָעַשְׁתֹּרֶת. מִלְּבַד שְׁנֵי הָאֱלִילִים הָרָאשִׁיִּים הָאֵלֶּה הָיוּ לְכָל שֵׁבֶט אֱלִילִים מִשֶּׁלּוֹ, וּלְכָל מִשְׁפָּחָה תְּרָפִים מִשֶּׁלָּהּ.

פֶּרֶק רְבִיעִי

יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וִימֵי הַשּׁוֹפְטִים

כִּבּוּשׁ הָאָרֶץ ע"י יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן

יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הֶעֱבִיר אֶת הָעָם אֶת הַיַּרְדֵּן וְהִתְחִיל לִכְבּשׁ אֶת הָאָרֶץ. הַכְּנַעֲנִים נִלְחֲמוּ נֶגֶד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל כֹּחָם, אַף יְהוֹשֻׁעַ הָיָה אַמִּיץ לֵב וְגִבּוֹר מִלְחָמָה וְנִצַּח בְּכָל הַמִּלְחָמוֹת. בַּתְּחִלָּה נִכְבְּשׁוּ יְרִיחוֹ וְהָעַי וְאַחֲרֵיהֶן הַר אֶפְרַיִם, הָרֵי יִשְׂרָאֵל וְעוֹד. שִׁבְטֵי בִנְיָמִין, יְהוּדָה וְדָן הִתְנַחֲלוּ בִּדְרוֹם הָאָרֶץ, אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה–בַּחֵלֶק הָאֶמְצָעִי וְיֶתֶר הַשְּׁבָטִים הִתְנַחֲלוּ בַּצָּפוֹן. הַכְּנַעֲנִים לֹא גֹרְשׁוּ מִן הָאָרֶץ, כִּי אִם נִשְׁאֲרוּ לָשֶׁבֶת בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

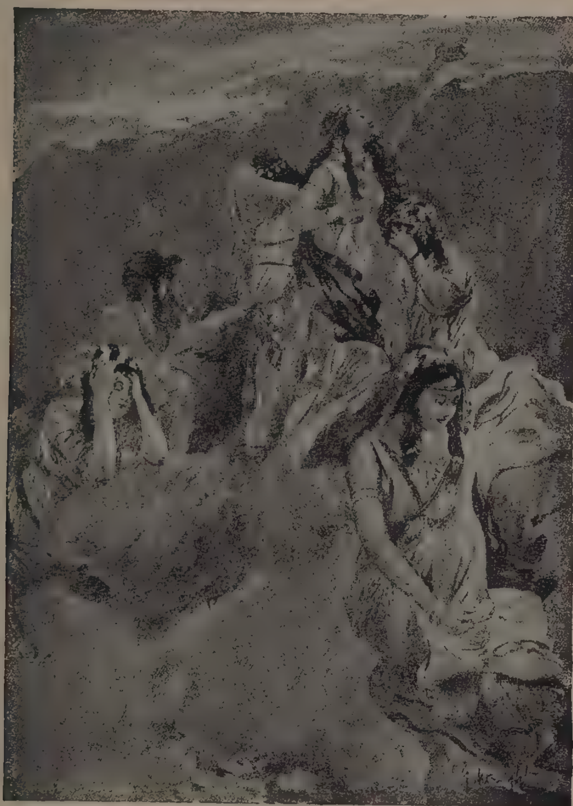
בִּימֵי שְׁפֹט הַשּׁוֹפְטִים

אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן נִשְׁאֲרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּצֹאן בְּלִי רוֹעֶה. הַשְּׁבָטִים נִפְרְדוּ זֶה מִזֶּה וְהִתְיַשְּׁבוּ מִי בְנַחֲלָתוֹ, וּמִי בְּתוֹךְ הַכְּנַעֲנִים. לְאַט, לְאַט שָׁכְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת תּוֹרָתָם וְלָמְדוּ מִשְּׁכֵנֵיהֶם לַעֲבֹד לַבַּעַל וְלָעַשְׁתֹּרֶת. אָמְנָם, גַּם אֶל בֵּית ה׳ בְּשִׁלֹה בָּאוּ מִסָּבִיב לַעֲבֹד אֶת ה׳, אַךְ רֹב הָעָם עָבַד גַּם לָאֱלִילִים. וּבְעוֹד עַם יִשְׂרָאֵל צָעִיר וְרַךְ וּמְבַקֵּשׁ אֶת דַּרְכּוֹ, הִתְחִילוּ שְׁכֵנָיו הָרָעִים לְהָצִיק לוֹ מִכָּל צַד, וּבִקְשׁוּ לְהַשְׁמִידוֹ עוֹד טֶרֶם יִגְדַּל וְיֶחֱזַק. אַךְ מִפַּעַם לְפַעַם עָמְדוּ לְיִשְׂרָאֵל שׁוֹפְטִים־מוֹשִׁיעִים וְהִצִּילוּ אֶת עַמָּם מִיַּד אוֹיְבֵיהֶם. יְמֵי שְׁפֹט הַשּׁוֹפְטִים אָרְכוּ כִּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, „וּבַיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל וְאִישׁ הַיָּשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה.

הַשּׁוֹפְטִים הַיּוֹתֵר חֲשׁוּבִים

הַשּׁוֹפְטִים הַיּוֹתֵר חֲשׁוּבִים הָיוּ: 1) אֵהוּד בֶּן גֵּרָא, שֶׁהוֹשִׁיעַ אֶת עַמּוֹ מִיַּד מֶלֶךְ מוֹאָב. 2) דְּבוֹרָה הַנְּבִיאָה, שֶׁעוֹרְרָה אֶת שִׁבְטֵי הַגָּלִיל לִקְרַאת נִצָּחוֹן מַזְהִיר עַל סִיסְרָא שַׂר צְבָא הַכְּנַעֲנִים. 3) גִּדְעוֹן בֶּן יוֹאָשׁ, שֶׁהִשְׁמִיד אֶת מַחֲנוֹת הַמִּדְיָנִים אֲשֶׁר חָנוּ בָּאָרֶץ לְשַׁחֲתָהּ. בְּיָמָיו כְּבָר הֵבִינוּ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי אִם יִהְיוּ לְעַם אֶחָד, יוּכְלוּ לַעֲמֹד בִּפְנֵי כָּל אוֹיְבֵיהֶם. הֵם פָּנוּ אֶל גִּדְעוֹן וַיְבַקְשׁוּ אוֹתוֹ כִּי יִמְלֹךְ עֲלֵיהֶם. אַךְ גִּדְעוֹן גִּבּוֹר הַחַיִל חָשַׁב, כִּי רַק לַה׳ הַמְּלוּכָה, וְעָנָה: „לֹא אֶמְשֹׁל אֲנִי בָּכֶם, וְלֹא יִמְשֹׁל בְּנִי בָּכֶם, ה׳ יִמְשֹׁל בָּכֶם". 4) אֲבִימֶלֶךְ בֶּן גִּדְעוֹן, הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּסָּה לַעֲשׂוֹת מְלוּכָה בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא הִצְלִיחַ, כִּי הָיָה אִישׁ קָשֶׁה וְאַכְזָר. 5) יִפְתָּח הַגִּלְעָדִי, שֶׁהוֹשִׁיעַ אֶת שִׁבְטֵי עֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִבְּנֵי עַמּוֹן. 6) וְשִׁמְשׁוֹן הַגִּבּוֹר, שֶׁעָשָׂה נְקָמוֹת גְּדוֹלוֹת בַּפְּלִשְׁתִּים אוֹיְבֵי עַמּוֹ, עַד שֶׁנִּמְסַר לִידֵיהֶם עַל יְדֵי דְּלִילָה הַפְּלִשְׁתִּית.

הַפְּלִשְׁתִּים הָיוּ קָשִׁים לְיִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכָּל הָאוֹיְבִים הַקּוֹדְמִים. לָרִאשׁוֹנָה הֵצִיקוּ רַק לְשִׁבְטֵי דָּן וִיהוּדָה, אַךְ אַחֲרֵי מוֹת שִׁמְשׁוֹן

לְתַנּוֹת לְבַת יִפְתָּח

הַפְּלִשְׁתִּים וְחָרְבַּן שִׁלֹה

כָּבְשׁוּ גַּם אֶת נַחֲלַת אֶפְרַיִם, וְאֶת מִשְׁכַּן ה' בְּשִׁלֹה הֶחֱרִיבוּ. בְּכָל עָרֵי יִשְׂרָאֵל שָׂמוּ הַפְּלִשְׁתִּים נְצִיבִים

לָקַחַת מַס מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִשְׁמֹר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ לָהֶם חֶרֶב אוֹ חֲנִית. בִּשְׁעַת צָרָה זֹאת הוֹפִיעַ הַשּׁוֹפֵט־הַמּוֹשִׁיעַ הַיּוֹתֵר גָּדוֹל: שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא.

שְׁמוּאֵל גָּדַל בְּבֵית ה׳ בְּשִׁלֹה וְלָמַד מִן הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם אֶת תּוֹרַת מֹשֶׁה, וּבְמֶשֶׁךְ הַזְּמַן נוֹדַע לְנָבִיא מִדָּן וְעַד בְּאֵר שָׁבַע.

שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא

אַחֲרֵי חֻרְבַּן שִׁלֹה הָיָה דְבַר שְׁמוּאֵל אֶל הָעָם לֵאמֹר: „הָכִינוּ אֶת לְבַבְכֶם אֶל ה׳ וְעִבְדוּהוּ לְבַדּוֹ וְיַצֵּל אֶתְכֶם מִיַּד פְּלִשְׁתִּים". כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִתְאַסְּפוּ אֶל הַמִּצְפָּה, צָמוּ וְהִתְפַּלְלוּ לִפְנֵי ה׳ וְאַחֲרֵי כֵן הִתְנַפְּלוּ עַל הַפְּלִשְׁתִּים בִּגְבוּרָה רַבָּה וְגֵרְשׁוּם מֵאַרְצָם. עֲבוֹדַת שְׁמוּאֵל חֲשׁוּבָה, אֵיפֹה, בִּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלֶּה: הוּא אִחֵד אֶת הָעָם, הֵשִׁיב אוֹתוֹ אֶל אֱלֹהָיו וְהִצִּילוֹ מִידֵי הַפְּלִשְׁתִּים.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

שָׁאוּל הַמֶּלֶךְ

כַּאֲשֶׁר זָקֵן שְׁמוּאֵל דָּרְשׁוּ זִקְנֵי הָעָם מִמֶּנּוּ כִּי יָשִׂים עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ אֲשֶׁר יֵצֵא וְיָבֹא לִפְנֵיהֶם. בַּתְּחִלָּה הִתְנַגֵּד שְׁמוּאֵל לִרְצוֹן הָעָם.

הָעָם דּוֹרֵשׁ לוֹ מֶלֶךְ

הוּא אָמַר כִּי דֶרֶךְ הַמְּלָכִים לָשִׂים עַל הָעָם מִסִּים קָשִׁים וְלִדְאֹג הַרְבֵּה לִכְבוֹד בֵּיתָם, וּמִלְּבַד זֶה חָשַׁב שְׁמוּאֵל כִּי רַק ה׳ צָרִיךְ לִהְיוֹת מֶלֶךְ עַל עַמּוֹ. אַךְ זִקְנֵי הָעָם עָמְדוּ עַל דַּעְתָּם, כִּי יָרְאוּ, שֶׁאַחֲרֵי מוֹת שְׁמוּאֵל יִהְיוּ עוֹד הַפַּעַם כְּצֹאן בְּלִי רוֹעֶה. אָז אָסַף שְׁמוּאֵל אֶת כָּל הָעָם אֶל הַמִּצְפָּה וְהִמְלִיךְ עָלָיו אֶת שָׁאוּל בֶּן קִישׁ מִשֵּׁבֶט בִּנְיָמִין.

הַנִּצָּחוֹן הָרִאשׁוֹן

שָׁאוּל הָיָה עוֹבֵד אֲדָמָה וְנֶחְבָּא אֶל הַכֵּלִים וְרַבִּים אָמְרוּ „מַה יּוֹשִׁיעֵנוּ זֶה?" וְהִנֵּה פַּעַם אַחַת, בְּשׁוּבוֹ מֵעֲבוֹדַת הַשָּׂדֶה, מָצָא שָׁאוּל אֶת הָעָם בּוֹכֶה. סִפְּרוּ לוֹ, כִּי נָחָשׁ מֶלֶךְ עַמּוֹן צָר עַל אַנְשֵׁי יָבֵשׁ גִּלְעָד וְאֵינוֹ חָפֵץ לִכְרֹת לָהֶם בְּרִית, עַד שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ לְנַקֵּר לְאַנְשֵׁי יָבֵשׁ כָּל עֵין יָמִין, לָשִׂים חֶרְפָּה עַל כָּל יִשְׂרָאֵל. מִיַּד צִוָּה הַמֶּלֶךְ הַצָּעִיר לְנַתֵּחַ צֶמֶד בָּקָר לִנְתָחִים וְלִשְׁלֹחַ בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: „אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ יוֹצֵא אַחֲרֵי שָׁאוּל וְאַחֲרֵי שְׁמוּאֵל, כֹּה יֵעָשֶׂה לִבְקָרוֹ". בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הִתְנַפֵּל שָׁאוּל עִם מַחֲנֶה גָּדוֹל עַל בְּנֵי עַמּוֹן „וְלֹא הִשְׁאִיר בָּהֶם שְׁנַיִם יָחַד". אַחֲרֵי הַנִּצָּחוֹן הַזֶּה עָשָׂה הָעָם חַג גָּדוֹל וְחִדֵּשׁ אֶת הַמְּלוּכָה.

הָרִיב בֵּין הַמֶּלֶךְ וְהַנָּבִיא

כַּאֲשֶׁר הִתְחַזֵּק שָׁאוּל בְּמַלְכוּתוֹ סִדֵּר לוֹ צָבָא תְּמִידִי וַיִּלָּחֵם בְּמוֹאָב, אֱדוֹם וַעֲמָלֵק, וּבְיִחוּד בַּפְּלִשְׁתִּים, שֶׁהוֹסִיפוּ לְהִתְנַפֵּל עַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִפַּעַם לְפָעַם. בִּשְׁעַת הַמִּלְחָמָה עִם עֲמָלֵק נָפַל רִיב בֵּין שְׁמוּאֵל וְשָׁאוּל. הַנָּבִיא צִוָּה לְהַשְׁמִיד בַּעֲמָלֵק מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה וּמִשּׁוֹר וְעַד שֶׂה, אַךְ הַמֶּלֶךְ חָמַל עַל מֵיטַב הַצֹּאן, וְגַם אֶת מֶלֶךְ עֲמָלֵק תָּפַשׂ חָי. רָאָה שְׁמוּאֵל כִּי הַמֶּלֶךְ מַתְחִיל לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים עַל דַּעַת עַצְמוֹ, וַיִּחַר לוֹ, כִּי יָרֵא פֶּן תֶּחֱזַק מֶמְשֶׁלֶת הַמֶּלֶךְ עַל הָעָם מִמֶּמְשֶׁלֶת נְבִיאֵי ה׳. אָז הוֹדִיעַ שְׁמוּאֵל לְשָׁאוּל כִּי קָרַע ה׳ אֶת מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל מֵעָלָיו וּנְתָנָהּ לְרֵעֵהוּ הַטּוֹב מִמֶּנּוּ. הַדְּבָרִים הַקָּשִׁים הָאֵלֶּה הֵבִיאוּ עַל שָׁאוּל רוּחַ רָעָה וְעִנּוּיֵי חֲרָטָה וָפַחַד, שֶׁהִשְׁחִיתוּ לְאַט, לְאַט אֶת רוּחוֹ וְאֶת כָּל חַיָּיו.

בֵּינְתַיִם הָלַךְ שְׁמוּאֵל חֶרֶשׁ אֶל בֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וּמָשַׁח לְמֶלֶךְ אֶת דָּוִד בֶּן יִשַׁי, נַעַר רוֹעֶה, יָפֶה, וָרַךְ, וְיוֹדֵעַ נַגֵּן, אַךְ מָלֵא גְּבוּרָה

תְּחִלָּתוֹ שֶׁל דָּוִד

וְאֹמֶץ לֵב. פַּעַם, בִּשְׁעַת מִלְחָמָה בֵּין שָׁאוּל וְהַפְּלִשְׁתִּים, בָּא דָוִד אֶל מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּר אֶת אֶחָיו. שָׁם נוֹדַע לוֹ, כִּי גָּלְיַת הַפְּלִשְׁתִּי, עֲנָק מְזֻיָּן מִכַּף רַגְלוֹ וְעַד קָדְקֳדוֹ, יוֹצֵא יוֹם יוֹם לְחָרֵף אֶת מַעַרְכוֹת יִשְׂרָאֵל, וְדוֹרֵשׁ כִּי מִי שֶׁהוּא מִגִּבּוֹרֵי יִשְׂרָאֵל יֵצֵא אֵלָיו לְמִלְחֶמֶת בֵּינַיִם. שָׁאוּל הוֹדִיעַ כִּי הָאִישׁ אֲשֶׁר יַכֶּה אֶת הַפְּלִשְׁתִּי יַעְשְׁרֶנּוּ הַמֶּלֶךְ עֹשֶׁר רַב וְיִתֵּן לוֹ אֶת בִּתּוֹ לְאִשָּׁה, אַךְ אִישׁ כָּזֶה לֹא נִמְצָא. קִנֵּא דָוִד לִכְבוֹד עַמּוֹ וֵאלֹהָיו וְיָצָא לִקְרַאת הָעֲנָק לֹא בְחֶרֶב וְלֹא בַחֲנִית, כִּי אִם בְּאַבְנֵי קֶלַע, לְהוֹדִיעַ „כִּי יֵשׁ אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל". בְּאֶבֶן אַחַת הִפִּיל דָוִד אֶת גָּלְיַת אַרְצָה, גָּזַל אֶת חַרְבּוֹ הַגְּדוֹלָה וְכָרַת אֶת רֹאשׁוֹ מֵעָלָיו. מַחֲנוֹת הַפְּלִשְׁתִּים נָסוּ בִּמְהוּמָה רַבָּה, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם, רָדֹף וְהַכֵּה עַד גַּת וְעֶקְרוֹן.

דָּוִד נַעֲשָׂה לְשַׂר אֶלֶף, וַיִּלָּחֶם עִם כָּל אוֹיְבֵי עַמּוֹ מִסָּבִיב, וּבְכָל אֲשֶׁר פָּנָה הִצְלִיחַ. אַהֲבַת הָעָם אֶל דָּוִד הָלְכָה וְגָדְלָה,

שָׁאוּל מְקַנֵּא וְרוֹדֵף אֶת דָּוִד

וּבְכָל מְקוֹם בּוֹאוֹ שָׁרוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לִקְרָאתוֹ: „הִכָּה שָׁאוּל בַּאֲלָפָיו וְדָוִד בְּרִבְבוֹתָיו". אָז הֵבִין שָׁאוּל, כִּי דָוִד הוּא הָאִישׁ „הַטּוֹב מִמֶּנּוּ", וַיִּתְעַצֵּב מְאֹד. עִנּוּיֵי הַקִּנְאָה וְהַפַּחַד גָּבְרוּ עָלָיו, וַיְבַקֵּשׁ לַהֲרֹג אֶת דָּוִד. דָּוִד בָּרַח, אָסַף לוֹ גְדוּד גִּבּוֹרִים מָרֵי נֶפֶשׁ וְהִסְתַּתֵּר בֵּין הֶהָרִים. שָׁאוּל רָדַף אַחֲרָיו כָּל יָמָיו אַךְ לֹא יָכֹל לְתָפְשׂוֹ.

וּבְשָׁעָה שֶׁשָּׁאוּל הָיָה עָסוּק בְּרָדְפוֹ אֶת דָּוִד הִתְחַזְּקוּ הַפְּלִשְׁתִּים וַיַּעֲלוּ שֵׁנִית עַל יִשְׂרָאֵל לַמִּלְחָמָה. שָׁאוּל יָדַע כִּי

מוֹת שָׁאוּל

בָא סוֹפוֹ. הוּא שָׁאַל בֵּאלֹהִים וְלֹא עָנָהוּ, שָׁאַל עַל יְדֵי אֵשֶׁת אוֹב אֶת שְׁמוּאֵל וְהוּא עָנָהוּ: „מָחָר אַתָּה וּבָנֶיךָ עִמִּי". הַמֶּלֶךְ הַחוֹלֶה וְהָאֻמְלָל שָׁב אֶל הַמַּחֲנֶה לְהִלָּחֵם אֶת

מִלְחַמְתּוֹ הָאַחֲרוֹנָה עִם אוֹיְבֵי עַמּוֹ. בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי פָּשְׁטָה הַמִּלְחָמָה בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נָסוּ. בְּנֵי שָׁאוּל נָפְלוּ כֻּלָּם חֲלָלִים, שָׁאוּל נִפְצַע קָשֶׁה מֵחִצֵּי הָאוֹיֵב, וַיִּפֹּל עַל חַרְבּוֹ וַיָּמָת גַּם הוּא.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

דָּוִד הַמֶּלֶךְ

אַחֲרֵי מוֹת שָׁאוּל בָּא דָוִד חֶבְרוֹנָה וַיִּמְלֹךְ עַל שֵׁבֶט יְהוּדָה.

חֶבְרוֹן

דָּוִד מוֹלֵךְ עַל יְהוּדָה וְכָל יִשְׂרָאֵל

יֶתֶר הַשְּׁבָטִים הִמְלִיכוּ עֲלֵיהֶם אֶת אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן שָׁאוּל. אִישׁ־בֹּשֶׁת הָיָה אִישׁ חוֹלֶה וּרְפֵה יָדַיִם וְכָל עִנְיְנֵי הַמְּלוּכָה הָיוּ בִּידֵי אַבְנֵר בֶּן נֵר, שַׂר

צְבָאוֹ שֶׁל שָׁאוּל. אַךְ אַבְנֵר נֶהֱרַג עַל יְדֵי יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה, שַׂר צְבָאוֹ שֶׁל דָּוִד, אִישׁ־בֹּשֶׁת נִרְצַח בִּידֵי שְׁנֵי בְנֵי בְלִיַּעַל, וְדָוִד מָלַךְ עַל כָּל יִשְׂרָאֵל. אָז כָּבַשׁ דָּוִד מִידֵי הַיְבוּסִי אֶת יְרוּשָׁלַםִ, שֶׁהִפְרִידָה עַד אָז בֵּין שִׁבְטֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין. אֶת מְצוּדַת צִיּוֹן הַחֲזָקָה קָרָא בְּשֵׁם „עִיר דָּוִד", בָּנָה לוֹ שָׁם אַרְמוֹן יָפֶה וַיֵּשֶׁב בּוֹ.

תְּחִלָּתָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם

שָׂרֵי הַצָּבָא הִתְיַשְּׁבוּ גַּם הֵם בִּירוּשָׁלַיִם, הָעִיר יָפְתָה וְגָדְלָה וַתְּהִי מֵאָז לְעִיר הַבִּירָ־ה לְכָל מַלְכֵי יְהוּדָה. אַחֲרֵי כֵן הֵקִים דָּוִד מִשְׁכָּן לַה', הֶעֱלָה אֵלָיו אֶת אֲרוֹן הַבְּרִית וִירוּשָׁלַיִם נַעַשְׂתָה לְעִיר הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעָם.

כַּאֲשֶׁר שָׁמְעוּ הַפְּלִשְׁתִּים כִּי דָוִד הוֹלֵךְ וּמִתְחַזֵּק, עָלוּ עָלָיו לְהַכְנִיעוֹ תַּחְתָּם. אַךְ הַפְּלִשְׁתִּים טָעוּ הַפָּעַם. דָּוִד הִכְנִיעַ אוֹתָם

מִלְחֲמוֹת דָּוִד בָּעַמִּים מִסָּבִיב

וְגַם שָׂם עֲלֵיהֶם מַס. אַחֲרֵי כֵן הִכְנִיעַ גַּם אֶת מוֹאָב, וְאֶת אֱדוֹם, וְאֶת עַמּוֹן, וְאֶת אֲרָם וַיָּשֶׂם מַס עַל כֻּלָּם. כָּל יָמָיו עָבְרוּ בְּמִלְחָמוֹת, וּבְכָל מִלְחֲמוֹתָיו הִצְלִיחַ. אַךְ בִּימֵי זִקְנָתוֹ בָּאוּ עָלָיו צָרוֹת רַבּוֹת. אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ הַיָּפֶה וְהֶחָנֵף, מָשַׁךְ אַחֲרָיו אֶת לֵב הָעָם וּמָרַד בְּאָבִיו. דָּוִד בָּרַח מִירוּשָׁלַיִם, עָבַר אֶת הַיַּרְדֵּן וְאַבְשָׁלוֹם רָדַף

מְרִידוֹת אַבְשָׁלוֹם וְשֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי

אַחֲרָיו שָׁמָּה. מִלְחָמָה גְדוֹלָה פָּרְצָה בֵּין אַנְשֵׁי אַבְשָׁלוֹם וְאַנְשֵׁי דָוִד, וְאַבְשָׁלוֹם נֶהֱרַג. כַּאֲשֶׁר עָבַר דָּוִד אֶת הַיַּרְדֵּן לָשׁוּב יְרוּשָׁלַיְמָה, קִנְּאוּ יֶתֶר הַשְּׁבָטִים בְּשֵׁבֶט יְהוּדָה, וְשֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי הֵרִים שֵׁנִית אֶת נֵס הַמֶּרֶד. אַךְ יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה שָׂם קֵץ גַּם לַמֶּרֶד הַזֶּה, וְהָאָרֶץ שָׁקְטָה. בְּיָמָיו הָאַחֲרוֹנִים הִמְלִיךְ דָּוִד בִּמְקוֹמוֹ אֶת שְׁלֹמֹה בְנוֹ וַיָּמָת אַחֲרֵי מָלְכוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה.

מָה עָשָׂה דָוִד לְעַמּוֹ וּלְאַרְצוֹ

הָרדָּוִד הָיָה מֶלֶךְ רָם וְאַדִּיר וְאִישׁ מְצֻיָּן וְנַעֲלֶה מְאֹד. הַנַּעַר וֹעֶה מְבֵּית לָחֶם הָיָה לְמֶלֶךְ אַדִּיר, שֶׁהִרְחִיב אֶת אַרְצוֹ פִּי שְׁנַיִם וְהִגְדִּיל אֶת כְּבוֹד עַמּוֹ בְּעֵינֵי כָּל הָעַמִּים מִסָּבִיב. בִּימֵי הַשּׁוֹפְטִים הָיָה סָפֵק גָּדוֹל אִם יוּכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהִתְגַּבֵּר עַל אוֹיְבֵיהֶם וְלִהְיוֹת

אַנְשֵׁי דָוִד בַּמִּלְחָמָה

לְעַם אֶחָד, אוֹ לֹא. גַּם בִּימֵי שְׁמוּאֵל לֹא הָיָה הַדָּבָר נָכוֹן וּבָטוּחַ, וְרַק דָּוִד עָשָׂה אֶת יִשְׂרָאֵל לְעַם אֶחָד, גָּדוֹל וְחָזָק. הַנְּדוּדִים הָרַבִּים וְהַמִּלְחָמוֹת הַקָּשׁוֹת לֹא הִשְׁחִיתוּ אֶת נַפְשׁוֹ הָעֲדִינָה וְהַיָּפָה. הַמּוֹשֵׁל הָאַדִּיר וּמַר הַנֶּפֶשׁ הָיָה נִכְנָע לִפְנֵי ה' וּמִתְפַּלֵּל

וּמִתְחַנֵּן לְפָנָיו כְּיֶלֶד תָּמִים. כַּאֲשֶׁר חָטָא בִּדְבַר בַּת שֶׁבַע וְאֶת בַּעְלָהּ הָרַג בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן, הוֹדָה אַחֲרֵי כֵן, כִּי בֶן מָוֶת הוּא, וַיְקַבֵּל עָלָיו כָּל עֹנֶשׁ שֶׁיָּשִׂים עָלָיו ה׳. בְּבָרְחוֹ מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנוֹ, וְאֶחָד מִגְּדוֹלֵי בִנְיָמִין הָלַךְ אַחֲרָיו, הָלֹךְ וְקַלֵּל וְעַפֵּר בֶּעָפָר, רָאָה דָוִד גַּם בָּזֶה אֶת יַד ה׳ וַיִּכָּנַע. בִּשְׁעַת מַגֵּפָה הִתְחַנֵּן דָּוִד לִפְנֵי ה׳ כִּי יַכֶּה רַק אוֹתוֹ וְאֶת בֵּיתוֹ וְלֹא אֶת יֶתֶר הָעָם וַיֹּאמֶר: „אָנֹכִי חָטָאתִי וְאָנֹכִי הֶעֱוֵיתִי וְאֵלֶּה הַצֹּאן מֶה עָשׂוּ?" וְעוֹד בִּדְבָרִים רַבִּים אָנוּ יְכוֹלִים לִרְאוֹת אֶת נַפְשׁוֹ הַגְּדוֹלָה שֶׁל הַמֶּלֶךְ־הָרוֹעֶה הַנֶּאֱמָן הַזֶּה. דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל חַי וְקַיָּם בְּקִרְבֵּנוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה וְעַל שְׁמוֹ יִקָּרֵא גַּם הַמָּשִׁיחַ הֶעָתִיד לָבֹא, „מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד".

מִדּוֹתָיו שֶׁל דָּוִד

דָּוִד הַמֶּלֶךְ נִקְרָא גַּם בְּשֵׁם „נְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל" וְעַל שְׁמוֹ נִקְרָא סֵפֶר הַתְּהִלִּים בְּשֵׁם „תְּהִלּוֹת דָּוִד בֶּן יִשָׁי".

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ

שְׁלֹמֹה הָיָה אוֹהֵב שָׁלוֹם וּמְנוּחָה, וּבְיָמָיו יָשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְאִישׁ תַּחַת תְּאֵנָתוֹ. כְּדֵי לִשְׁמֹר עַל הַשָּׁלוֹם עִם הָעַמִּים מִסָּבִיב, לָקַח לוֹ שְׁלֹמֹה מִקִּרְבָּם נָשִׁים רַבּוֹת, וּבְתוֹכָן גַּם אֶת בַּת פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרָיִם. אַחֲרֵי שֶׁהֵכִין לוֹ שְׁלֹמֹה אֶת הַשָּׁלוֹם מִבַּיִת וּמִחוּץ, הִתְחִיל לְהִתְעַנֵּג עַל הָעֹשֶׁר וְהַכָּבוֹד שֶׁהִנְחִיל לוֹ דָּוִד אָבִיו. בַּכֶּסֶף וּבַזָּהָב הָרַב שֶׁאָסַף דָּוִד מִשְּׁלַל אוֹיְבָיו בָּנָה שְׁלֹמֹה עַל הַר הַמּוֹרִיָּה (בִּצְפוֹנִית־

הַשָּׁלוֹם מִבַּיִת וּמִחוּץ

מַעֲרָבִית לִירוּשָׁלַיִם) בֵּית מִקְדָּשׁ גָּדוֹל וְנֶהְדָּר, בֵּית תְּפִלָּה לְכָל הָעַמִּים.

בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וַעֲלִיַּת יְרוּשָׁלַיִם

אַחֲרֵי כֵן בָּנָה אַרְמוֹנוֹת יָפִים וְנֶהְדָּרִים לְעַצְמוֹ וּלְנָשָׁיו הָרַבּוֹת, וְהָעִיר יְרוּשָׁלַיִם נַעֲשְׂתָה מֵאָז לְ„קִרְיַת מֶלֶךְ רָב". „לִמְשׂוֹשׂ כָּל הָאָרֶץ". עַל גְּבוּלוֹת הָאָרֶץ הֵקִים שְׁלֹמֹה מִבְצָרִים חֲזָקִים וּבָתֵּי נֶשֶׁק,

בִּנְיַן מִבְצָרִים וּנְמָלִים

וְעַל שְׂפַת יַם סוּף בָּנָה שְׁנֵי נְמָלִים וָאֳנִיּוֹת רַבּוֹת. אֳנִיּוֹת שְׁלֹמֹה הוֹלִיכוּ לַאֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת חִטָּה, שֶׁמֶן וְיַיִן וְהֵבִיאוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַרְבֵּה כֶּסֶף וְזָהָב, כְּלֵי שֵׁן וַאֲבָנִים טוֹבוֹת. הַמִּסְחָר גָּדַל בָּאָרֶץ וְסוֹחֲרֵי הַמֶּלֶךְ הָלְכוּ וְעָשְׁרוּ.

שְׁלֹמֹה נָהַג אֶת בֵּית מַלְכוּתוֹ בְּיַד רְחָבָה, „כְּיַד הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה". לֶחֶם בֵּיתוֹ לְיוֹם אֶחָד הָיָה, לְפִי סִפּוּרֵי הַתַּנַ"ךְ, תִּשְׁעִים כֹּר קֶמַח

בֵּית שְׁלֹמֹה, כְּבוֹדוֹ וְחָכְמָתוֹ

וְסֹלֶת, שְׁלֹשִׁים בָּקָר וּבְנֵי בָקָר, מֵאָה צֹאן, מִלְּבַד חַיּוֹת וְעוֹפוֹת. תִּפְאֶרֶת אַרְמוֹנוֹ וְכָל כְּבוֹדוֹ וּגְדוּלָּתוֹ הִפְלִיאוּ אֶת כָּל עַמֵּי הַקֶּדֶם. שְׁלֹמֹה נוֹדַע בְּכָל הָאָרֶץ גַּם כְּחָכָם גָּדוֹל וְשׁוֹפֵט נִפְלָא. „כָּל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב" הָיוּ בָּאִים לִרְאוֹת אֶת כְּבוֹד „הַמֶּלֶךְ הֶחָכָם מִכָּל אָדָם", לִשְׁמֹעַ אֶת דִּבְרֵי חָכְמָתוֹ וְאֶת מְשָׁלָיו וּלְנַסּוֹתוֹ בְּחִידוֹת. כֻּלָּם הֵבִיאוּ לִשְׁלֹמֹה כְּלֵי כֶסֶף וְזָהָב וּבְשָׂמִים לָרֹב, וּשְׁלֹמֹה נָתַן גַּם לָהֶם מַתָּנוֹת יְקָרוֹת „כְּיַד הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה".

אוּלָם בִּשְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָיְתָה מַלְכוּת שְׁלֹמֹה קָשָׁה מְאֹד לְיִשְׂרָאֵל: 1) הַנָּשִׁים הַנָּכְרִיּוֹת עָבְדוּ לֶאֱלִילֵיהֶן בְּלִי מַפְרִיעַ,

מַלְכוּת שְׁלֹמֹה הָרָעָה לָעָם

בָּנוּ לָהֶם בָּתֵּי מִקְדָּשׁ, בָּמוֹת וּמִזְבְּחוֹת, וַעֲבוֹדַת הָאֱלִילִים הִתְפַּשְּׁטָה שֵׁנִית בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. 2) תִּפְאֶרֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ, כַּלְכָּלַת בָּתֵּי נָשָׁיו וְאַלְפֵי שָׂרָיו וַעֲבָדָיו דָּרְשׁוּ הַרְבֵּה מִסִּים. הַמִּסִּים הָרַבִּים הִרְגִּיזוּ אֶת הָעָם

וְהֵקִימוּ אוֹתוֹ נֶגֶד שְׁלֹמֹה וְכָל בֵּיתוֹ. אֶחָד מִשָּׂרֵי אֶפְרַיִם, יָרָבְעָם בֶּן נְבָט, בִּקֵּשׁ גַּם לִמְרֹד, אַךְ לֹא הִצְלִיחַ וַיִּבְרַח מִצְרָיְמָה. 3) הָעַמִּים הַנִּכְנָעִים הִכִּירוּ כִּי אֵין שָׁלוֹם בְּיִשְׂרָאֵל, כִּי מַלְכוּת שְׁלֹמֹה יָפָה מִבַּחוּץ וְרָפָה מִבִּפְנִים, וַיָּרִימוּ רֹאשׁ. לָרִאשׁוֹנָה פָּשְׁעוּ מַלְכֵי אֱדוֹם וַאֲרָם, וְאַחֲרֵי מוֹת שְׁלֹמֹה עָשׂוּ כֵן גַּם הָאֲחֵרִים.

אֳנִיּוֹת בִּימֵי שְׁלֹמֹה

אָמְנָם, שְׁלֹמֹה עַצְמוֹ לֹא רָאָה עָמָל בְּחַיָּיו, וְאַחֲרֵי מָלְכוֹ אַרְבָּעִים שָׁנָה שָׁכַב עִם אֲבוֹתָיו בְּשָׁלוֹם וְכָבוֹד, אַךְ תּוֹצָאוֹת מַלְכוּתוֹ הַקָּשָׁה לֹא אֵחֲרוּ לָבֹא.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

חֲלוּקַת הַמְּלוּכָה וּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל הָרִאשׁוֹנִים

חֲלוּקַת הַמְּלוּכָה לִשְׁתַּיִם

אַחֲרֵי מוֹת שְׁלֹמֹה דָּרְשׁוּ זִקְנֵי הָעָם מֵאֵת רְחַבְעָם בְּנוֹ, כִּי יָקֵל מֵעֲלֵיהֶם אֶת עֹל הַמִּסִּים, וְיַעַבְדוּהוּ. אַךְ רְחַבְעָם הַצָּעִיר עָנָה בְגָאוֹן, כִּי יַכְבִּיד אֶת יָדוֹ עַל הָעָם עוֹד יוֹתֵר מֵאָבִיו. וַיִּחַר הַדָּבָר לָעָם, וַעֲשָׂרָה שְׁבָטִים הִמְלִיכוּ עֲלֵיהֶם אֶת יָרָבְעָם בֶּן נְבָט, אֲשֶׁר שָׁב אָז מִמִּצְרַיִם, וְרַק שִׁבְטֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין הִמְלִיכוּ עֲלֵיהֶם אֶת רְחַבְעָם בֶּן שְׁלֹמֹה. כֵּן נִקְרְעָה מַלְכוּת דָּוִד לִשְׁתֵּי מַמְלָכוֹת: מַמְלֶכֶת יְהוּדָה וּמַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל, אוֹ מַמְלֶכֶת אֶפְרַיִם. רְחַבְעָם וְיָרָבְעָם נִלְחֲמוּ זֶה בָּזֶה כָּל הַיָּמִים, וְכֵן עָשׂוּ גַּם הַמְּלָכִים אַחֲרֵיהֶם, וְאַחְדוּת הָעָם לֹא שָׁבָה עוֹד. מִלְחֲמוֹת־הָאַחִים רַק הֶחֱלִישׁוּ אֶת הָעָם וְחִזְּקוּ עָלָיו אֶת יַד אוֹיְבָיו מִסָּבִיב.

עֶגְלֵי הַזָּהָב בְּדָן וּבְבֵית אֵל

יָרָבְעָם חָפֵץ, כִּי בְּנֵי עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים לֹא יַעֲלוּ יְרוּשָׁלַיְמָה לַעֲבֹד אֶת ה', פֶּן יָשׁוּב לִבָּם אֶל בֵּית דָּוִד. לָכֵן הֵקִים שְׁנֵי עֶגְלֵי זָהָב, אֶחָד בְּדָן, בִּצְפוֹן הָאָרֶץ, וְאֶחָד בַּדָּרוֹם, בְּבֵית אֵל, וְצִוָּה לָעָם לְהִשְׁתַּחֲווֹת לָהֶם וּלְעָבְדָם. הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם לֹא חָפְצוּ לְשָׁרֵת לִפְנֵי הָעֲגָלִים הָאֵלֶּה אַךְ יָרָבְעָם עָשָׂה לוֹ כֹּהֲנִים אֲחֵרִים מִיֶּתֶר בְּנֵי הָעָם, וְגַם הוּא עַצְמוֹ עָלָה לִפְעָמִים לְהַקְרִיב וּלְהַקְטִיר, כְּמִשְׁפַּט מַלְכֵי הַגּוֹיִים.

יָרָבְעָם חִלֵּל אֶת כְּבוֹד הַכְּהֻנָּה, וּמִמֶּנּוּ לָמְדוּ גַּם אֲחֵרִים וְחִלְּלוּ גַּם אֶת כְּבוֹד הַמְּלוּכָה. רַב מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל נָפְלוּ בְּחֶרֶב

מַמְלֶכֶת יְהוּדָה וּמַמְלֶכֶת אֶפְרָיִם

אִי הַסְּדָרִים בְּאֶפְרַיִם, מַלְכוּת עָמְרִי

קוֹשְׁרִים, אִישׁ אִישׁ בְּיַד עַבְדּוֹ שֶׁמָּלַךְ תַּחְתָּיו. מִלְּבַד הַמְּהוּמוֹת בִּפְנִים הָאָרֶץ סָבְלָה מַמְלֶכֶת אֶפְרַיִם גַּם מֵאוֹיְבֶיהָ־שְׁכֵנֶיהָ, וּבְיִחוּד הֵצִיקוּ לָהּ הָאֲרַמִּים, מִצָּפוֹן. עָמְרִי, הַמֶּלֶךְ הַחֲמִישִׁי אַחֲרֵי יָרָבְעָם, הִצְלִיחַ לְהָקִים סְדָרִים בָּאָרֶץ, גַּם הִכְנִיעַ אֶת מוֹאָב תַּחְתָּיו, וְעִם יְהוּדָה וְצִידוֹן כָּרַת בְּרִית שָׁלוֹם, אַךְ בִּפְנֵי הָאֲרַמִּים לֹא יָכוֹל לַעֲמוֹד. מִפְּנֵי הָאֲרַמִּים בָּנָה עָמְרִי עַל הַר שֹׁמְרוֹן עִיר גְּדוֹלָה וּבְצוּרָה מְאֹד, אֶת שֹׁמְרוֹן, וְעָשָׂה אוֹתָהּ לְבִירַת מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל.

מָצוֹר

נִצְחוֹנוֹת אַחְאָב וּמוֹתוֹ

אַחֲרֵי מוֹת עָמְרִי מָלַךְ אַחְאָב בְּנוֹ. גַּם הוּא נִלְחַם כָּל יָמָיו בָּאֲרַמִּים וּשְׁתֵּי פְעָמִים גַּם הִכָּה אוֹתָם. אָז הִבְטִיחַ מֶלֶךְ אֲרָם לְהָשִׁיב לְאַחְאָב אֶת כָּל הֶעָרִים, שֶׁלָּקְחוּ הָאֲרַמִּים מֵאֲבוֹתָיו בַּמִּלְחָמוֹת הַקּוֹדְמוֹת. אַךְ הוּא לֹא מִלֵּא אֶת הַבְטָחָתוֹ, וְאַחְאָב הוֹסִיף לְהִלָּחֵם בּוֹ עַד שֶׁנִּפְצַע בְּאַחַת הַמִּלְחָמוֹת וַיָּמֹת.

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא

לַמְרוֹת הַמִּלְחָמוֹת בְּעַד חֵרוּת הָעָם, הָיְתָה מַלְכוּת אַחְאָב רָעָה מְאֹד בְּעֵינֵי נְבִיאֵי ה׳, אֵשֶׁת אַחְאָב, אִיזֶבֶל הַצִּידוֹנִית, הֵקִימָה בְּשֹׁמְרוֹן בֵּית מִקְדָּשׁ לַבַּעַל

מַעֲשֵׂי אִיזֶבֶל הַצִּידוֹנִית

וְלָעַשְׁתֹּרֶת, הֵבִיאָה מֵאַרְצָהּ כֹּהֲנִים רַבִּים וְהִשְׁתַּדְּלָה לְהַשְׁלִיט בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶת אֱלִילֵי עַמָּהּ. נְבִיאֵי ה׳ קָמוּ לְהָגֵן עַל תּוֹרַת ה׳, וַיְעוֹרְרוּ אֶת הָעָם נֶגֶד מַעֲשֵׂי אַחְאָב וְאִיזֶבֶל וְנֶגֶד עֲבוֹדַת הַבַּעַל הַנִּשְׁחָתָה. אִיזֶבֶל רָדְפָה אוֹתָם בַּחֲרוֹן אַף, הַרְבֵּה מֵהֶם הִשְׁמִידָה, וְיִתְרָם הִסְתַּתְּרוּ בַּאֲשֶׁר מָצָאוּ.

הַיּוֹתֵר מְצֻיָּן וְנִפְלָא בַּנְּבִיאִים הָהֵם הָיָה אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא שֶׁנּוֹלַד בְּעִיר תִּשְׁבֶּה (אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי), בְּאֶרֶץ גִּלְעָד (אֵלִיָּהוּ הַגִּלְעָדִי).

מַעֲשֵׂי אֵלִיָּהוּ וְהַשְׁפָּעָתוֹ

מַרְאֵהוּ הַחִיצוֹנִי וּמַעֲשָׂיו שֶׁל הָאִישׁ הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה מָשְׁכוּ עָלָיו אֶת עֵינֵי הַכֹּל. לָבוּשׁ אַדֶּרֶת שֵׂעָר וְחָגוּר אֵזוֹר עוֹר, הָיָה מוֹפִיעַ בְּחוּצוֹת שֹׁמְרוֹן, שׁוֹפֵךְ אֶת תּוֹכַחְתּוֹ הַלּוֹהֶטֶת עַל כָּל מַכְעִיסֵי ה׳ וְנֶעְלָם הַמִּדְבָּרָה. מִלְחָמָה קָשָׁה וּמָרָה נִלְחַם אֵלִיָּהוּ בְּרִשְׁעַת אַחְאָב וְאִיזֶבֶל וּנְבִיאֵי הַבַּעַל. כַּאֲשֶׁר נִרְצַח נָבוֹת הַיִּזְרְעֵאלִי בְּמִצְוַת אִיזֶבֶל, וְאַחְאָב יָרַד לָרֶשֶׁת אֶת כַּרְמוֹ, הוֹפִיעַ אֵלִיָּהוּ לְפָנָיו וַיִּקְרָא בַּחֲמַת רוּחוֹ: „הֲרָצַחְתָּ וְגַם יָרָשְׁתָּ?" כַּאֲשֶׁר רָאָה כִּי הָעָם „פּוֹסֵחַ עַל שְׁתֵּי הַסְּעִפִּים", וְאֵינֶנּוּ יוֹדֵעַ אִם לַעֲבֹד אֶת ה׳ אוֹ אֶת הַבַּעַל, אָסַף אֵלִיָּהוּ אֶת הָעָם וְאֶת נְבִיאֵי הַבַּעַל אֶל הַר הַכַּרְמֶל וְהוֹכִיחַ כִּי „ה׳ הוּא הָאֱלֹהִים". דִּבְרֵי אֵלִיָּהוּ, וּמַעֲשָׂיו, וְכָל דַּרְכֵי חַיָּיו לִמְּדוּ אֶת הָעָם, כִּי ה׳ הוּא

אֱלֹהֵי הַמִּשְׁפָּט וְהַצֶּדֶק, וְהוּא יָחִיד, נִצְחִי וְעֶלְיוֹן עַל כֹּל. בְּאֹמֶץ רוּחוֹ הַנִּפְלָא הֶרְאָה אֵלִיָּהוּ אֶת הַדֶּרֶךְ לַנְּבִיאִים הַבָּאִים, לְהוֹכִיחַ מְלָכִים וְשָׂרִים עַל פְּנֵיהֶם וּלְהַגִּיד אֶת דְּבַר ה' בְּלִי פָּחַד. אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא נֶחְשָׁב עַד הַיּוֹם לַאֲבִי הָעָם. הוּא הַשּׁוֹמֵר וּמֵגֵן עַל הָעָם מִכָּל צָרָה, מְבַטֵּל כָּל גְּזֵרָה רָעָה וְנוֹקֵם בְּכָל שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל, וְהוּא יִהְיֶה הַמְּבַשֵּׂר אֶת בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ לֶעָתִיד לָבֹא.

הַשְׁמָדַת בֵּית אַחְאָב וּנְבִיאֵי הַבַּעַל

עֲבוֹדַת אֵלִיָּהוּ נֶגֶד נְבִיאֵי הַבַּעַל נִמְשְׁכָה עַל יְדֵי תַּלְמִידוֹ אֱלִישָׁע הַנָּבִיא. בִּימֵי יְהוֹרָם בֶּן אַחְאָב בָּאָה מַמְלֶכֶת יִשְׂרָאֵל בְּמַצָּב קָשֶׁה מְאֹד מִפְּנֵי מוֹאָב וַאֲרָם. שִׂנְאַת הָעָם לְבֵית אַחְאָב הִתְגַּבְּרָה, וְהַנּוֹטִים אַחֲרֵי נְבִיאֵי ה' רַבּוּ. אָז שָׁלַח אֱלִישָׁע אֶת אַחַד תַּלְמִידָיו וּמָשַׁח אֶת יֵהוּא בֶּן נִמְשִׁי לְמֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל. יֵהוּא בֶּן נִמְשִׁי הָרַג אֶת יְהוֹרָם וְאֶת אִיזֶבֶל אִמּוֹ וְהִשְׁמִיד אֶת כָּל בֵּית אַחְאָב וְאֶת כָּל נְבִיאֵי הַבַּעַל.

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

מַלְכֵי יְהוּדָה הָרִאשׁוֹנִים

הַמַּצָּב בִּיהוּדָה בִּימֵי יְהוֹשָׁפָט

מַצַּב מַמְלֶכֶת יְהוּדָה הָיָה קָשֶׁה גַּם הוּא. אָמְנָם, מַלְכֵי בֵּית דָּוִד יָשְׁבוּ עַל כִּסְאָם בְּשָׁלוֹם וְהַסְּדָרִים בָּאָרֶץ לֹא חָדְלוּ, אַךְ חֲלוּקַת הַמְּלוּכָה וְהַמִּלְחָמוֹת עִם הַשְּׁכֵנִים מִסָּבִיב הֶחֱלִישׁוּ אוֹתָהּ מְאֹד. בִּימֵי יְהוֹשָׁפָט (בֶּן אָסָא בֶּן אֲבִיָּם בֶּן רְחַבְעָם) הוּטַב הַמַּצָּב. יְהוֹשָׁפָט הִכְנִיעַ תַּחְתָּיו אֶת אֲרָם וְאֶת מוֹאָב, בִּצֵּר אֶת אַרְצוֹ וְהִגְדִּיל בָּהּ אֶת הַמִּסְחָר, גַּם צִוָּה לַלְוִיִּים לְחַזֵּק אֶת לֵב הָעָם בְּתוֹרַת

ה' וְלַשּׁוֹפְטִים–לִשְׁפֹּט אֶת הָעָם בְּצֶדֶק. יְהוֹשָׁפָט חַי בְּשָׁלוֹם עִם אַחְאָב וְעָזַר לוֹ בְּמִלְחֲמוֹתָיו בַּאֲרָם, גַּם לָקַח אֶת עֲתַלְיָה בִּתּוֹ לִיהוֹרָם בְּנוֹ לְאִשָּׁה.

עֲתַלְיָה בַּת אִיזֶבֶל

עֲתַלְיָה לֹא נָפְלָה בְרִשְׁעָתָהּ מֵאִיזֶבֶל אִמָּהּ. כַּאֲשֶׁר עָלָה יְהוֹרָם בַּעְלָהּ לַמְּלוּכָה, הִנְהִיגָה עֲתַלְיָה אֶת עֲבוֹדַת הַבַּעַל בִּירוּשָׁלַיִם וּבְכָל אֶרֶץ יְהוּדָה. אַחֲרֵי מוֹת יְהוֹרָם מָלַךְ אֲחַזְיָה בְּנוֹ. אַךְ הוּא נֶהֱרַג יַחַד עִם יוֹרָם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בִּידֵי יֵהוּא, וַעֲתַלְיָה תָּפְשָׂה אֶת הַמְּלוּכָה בְּיָדָהּ וְצִוְּתָה לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ. אֵשֶׁת יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הִצִּילָה מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ אֶת יוֹאָשׁ הַתִּינוֹק וְהִסְתִּירָה אוֹתוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כְּשֶׁהָיָה יוֹאָשׁ לְבֶן שֶׁבַע, אָסַף יְהוֹיָדָע לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶת שָׂרֵי הַצָּבָא וְאֶת טוּבֵי הָעָם הַנֶּאֱמָנִים לְבֵית דָּוִד, הֶרְאָה לָהֶם אֶת הַיֶּלֶד, וּמָשַׁח אוֹתוֹ לְמֶלֶךְ בִּמְקוֹם אָבִיו. עֲתַלְיָה נֶהֶרְגָה, וּבֵית הַבַּעַל, מִזְבְּחוֹתָיו וּצְלָמָיו נֶהֶרְסוּ.

עַד שֶׁגָּדַל יוֹאָשׁ מָשַׁל בִּשְׁמוֹ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן, וְכֹחַ הַכֹּהֲנִים גָּדַל מִכֹּחַ הַשָּׂרִים. יְהוֹיָדָע עָמַל לְתַקֵּן אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְפָאֲרוֹ וּלְהָשִׁיב אֶת לֵב הָעָם אֶל ה' וְאֶל תּוֹרָתוֹ.

מוֹת כֹּהֵן וְנָבִיא

אַךְ כַּאֲשֶׁר מֵת יְהוֹיָדָע, הִטּוּ הַשָּׂרִים אֶת לֵב הַמֶּלֶךְ אַחֲרֵיהֶם וְאַחֲרֵי עֲבוֹדַת הָאֱלִילִים. הַדָּבָר חָרָה לַכֹּהֲנִים, וּפַעַם אַחַת קָם זְכַרְיָה בֶּן יְהוֹיָדָע (זְכַרְיָה הַנָּבִיא) בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהוֹכִיחַ אֶת הַמֶּלֶךְ לְעֵינֵי כָּל הָעָם. הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו הִתְרַגְּזוּ וְרָגְמוּ אֶת זְכַרְיָה בָּאֲבָנִים בַּחֲצַר בֵּית ה'. וּבְצֵאת נַפְשׁוֹ קָרָא זְכַרְיָה: „יֵרֶא ה' וְיִדְרֹשׁ". לֵב הָעָם סָר מִן הַמֶּלֶךְ הָאַכְזָר וּשְׁנַיִם מֵעֲבָדָיו קָשְׁרוּ עָלָיו וַהֲרָגוּהוּ.

אֲמַצְיָהוּ בֶּן יוֹאָשׁ הָיָה אִישׁ מִלְחָמָה. לָרִאשׁוֹנָה עָלָה עַל

מַלְכוּת אֲמַצְיָהוּ בֶּן יוֹאָשׁ

אֶרֶץ אֱדוֹם וְהִכְנִיעָהּ, אַחֲרֵי כֵן עָלָה לַמִּלְחָמָה גַּם עַל יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל (בֶּן יְהוֹאָחָז בֶּן יֵהוּא). אַךְ חֵיל יְהוּדָה נִגַּף לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמַצְיָהוּ נָפַל בַּשֶּׁבִי. יְהוֹאָשׁ הָרַס אֶת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם, לָקַח אֶת כָּל אוֹצְרוֹת הַמֶּלֶךְ פִּדְיוֹן נַפְשׁוֹ וַיָּשָׁב לְאַרְצוֹ. הַמִּלְחָמָה הַזֹּאת הֵקִימָה אֶת הָעָם נֶגֶד אֲמַצְיָהוּ וַיַּהַרְגוּהוּ. בִּמְקוֹמוֹ מָלַךְ עֻזִּיָּהוּ בְּנוֹ וְהוּא חִדֵּשׁ אֶת הַשָּׁלוֹם עִם יָרָבְעָם הַשֵּׁנִי (בֶּן יְהוֹאָשׁ בֶּן יְהוֹאָחָז בֶּן יֵהוּא) מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל.

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

נְבִיאֵי הַצֶּדֶק וְהָאֱמֶת

הַצְלָחָה מִבַּחוּץ וְהַשְׁחָתָה מִבִּפְנִים

יְמֵי עֻזִּיָּהוּ וִירָבְעָם הַשֵּׁנִי הָיוּ יְמֵי גְדוּלָּה וְכָבוֹד לִיהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל. אֱדוֹם מוֹאָב וַאֲרָם הֻכּוּ מַכָּה נִצַּחַת, וְרֶגֶשׁ שֶׁל שִׂמְחָה וְגָאוֹן אָחַז אֶת כָּל הָעָם. שָׂרֵי שֹׁמְרוֹן וִירוּשָׁלַיִם הֵסִירוּ כָּל דְּאָגָה מִלִּבָּם וַיֵּדְעוּ אַךְ שִׂמְחָה וְתַעֲנוּגוֹת. הֵם בָּנוּ לָהֶם הֵיכְלֵי שֵׁן, מִלְאוּם כְּלֵי כֶסֶף וְזָהָב, לָבְשׁוּ מַחֲלָצוֹת, אָכְלוּ מַעֲדַנִּים, שָׁתוּ יַיִן וְשֵׁכָר וְכֵן הָלְאָה. אוּלָם הָרְכוּשׁ הָרַב שֶׁל הַשָּׂרִים בָּא מִגְּזֵלַת הָעֲנִיִּים. הָעֲשִׁירִים הָיוּ מַלְוִים לָעֲנִיִּים כֶּסֶף בְּרִבִּית, וְאִם לֹא שִׁלֵּם הַלֹּוֶה אֶת חוֹבוֹ בִּזְמַנּוֹ, לָקַח הַמַּלְוֶה אֶת נַחֲלָתוֹ, וְאוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו כָּבַשׁ לַעֲבָדִים. הַסּוֹחֲרִים גָּזְלוּ אֶת הָעָם בַּמִּדָּה וּבַמִּשְׁקָל, הַשּׁוֹפְטִים לָקְחוּ שֹׁחַד וְהִטּוּ מִשְׁפָּט, וְכָל הָאָרֶץ מָלְאָה חָמָס.

נֶגֶד הַסְּדָרִים הַנִּשְׁחָתִים הָאֵלֶּה קָמוּ הַנְּבִיאִים עָמוֹס, וְהוֹשֵׁעַ

לֹא קָרְבָּנוֹת כִּי אִם מַעֲשִׂים טוֹבִים

גָּלוּת וְחֻרְבָּן תּוֹצְאַת הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים

תִּקְוַת הַנְּבִיאִים לְאַחֲרִית הַיָּמִים

בְּיִשְׂרָאֵל, יְשַׁעְיָהוּ בִּיהוּדָה וְעוֹד אֲחֵרִים. הַנְּבִיאִים הָאֵלֶּה הִשְׁתַּדְּלוּ לְהוֹכִיחַ לָעָם, כִּי ה׳ דּוֹרֵשׁ מִבְּנֵי הָאָדָם לֹא קָרְבָּנוֹת, כִּי אִם מַעֲשֵׂי צֶדֶק וּמִשְׁפָּט. כִּי „לָמָּה לִי רֹב זִבְחֵיכֶם, יֹאמַר ה׳? מִי בִקֵּשׁ זֹאת מִיֶּדְכֶם רְמֹס חֲצֵרָי? גַּם כִּי תַרְבּוּ תְפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ, יְדֵיכֶם דָּמִים מָלֵאוּ. רַחֲצוּ, הִזַּכּוּ, חִדְלוּ הָרֵעַ, לִמְדוּ הֵיטֵב, שִׁפְטוּ יָתוֹם רִיבוּ אַלְמָנָה" (יְשַׁעְיָהוּ). הַנְּבִיאִים נִבְּאוּ לָעָם חֻרְבָּן וּשְׁמָמָה עַל עָזְבוֹ אֶת ה׳ וְאֶת דְּרָכָיו. בְּשֵׁם ה׳ קוֹרֵא עָמוֹס לְכָל הָעַמִּים לַעֲלוֹת עַל הָרֵי שֹׁמְרוֹן כִּי „מְהוּמוֹת רַבּוֹת בְּתוֹכָהּ וַעֲשׁוּקִים בְּקִרְבָּהּ, וְלֹא יָדְעוּ עֲשׂוֹת נְכוֹחָה וְחָמָס וָשֹׁד בְּאַרְמְנוֹתֵיהֶם". „כִּי רִיב לַה׳ עִם יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ. כִּי אֵין אֱמֶת וְאֵין חֶסֶד וְאֵין דַּעַת אֱלֹהִים בָּאָרֶץ". רַק „כַּחֵשׁ, וְרָצֹחַ, וְגָנֹב, וְדָמִים בְּדָמִים נָגָעוּ" (הוֹשֵׁעַ). לָכֵן נוֹרָא יִהְיֶה מִשְׁפַּט ה׳, „וְאָבַד מָנוֹס מִקָּל, וְגִבּוֹר לֹא יְמַלֵּט נַפְשׁוֹ". „כַּאֲשֶׁר יָנוּס אִישׁ מִפְּנֵי הָאֲרִי וּפְגָעוֹ הַדֹּב וּבָא הַבַּיִת וּנְשָׁכוֹ הַנָּחָשׁ", כֵּן יָבִיא ה׳ עַל עַמּוֹ צָרוֹת עַל צָרוֹת. אַךְ לֹא לְשֵׁם נְקָמָה יַעֲנִישׁ ה׳ אֶת עַמּוֹ הַנִּבְחָר, כִּי אִם לַהֲשִׁיבוֹ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה. הַנְּבִיאִים הֶאֱמִינוּ בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה כִּי אַהֲבַת הַצֶּדֶק וְהַיֹּשֶׁר, הַנְּטוּעָה בְּלֵב הָעָם מִימוֹת מֹשֶׁה, תִּגְדַּל וְתֶחֱזַק וּתְנַצַּח אֶת הָרֶשַׁע. אָז יִרְבֶּה הַשָּׁלוֹם בָּאָרֶץ, הַתַּקִּיף לֹא יִלְחַץ אֶת הַחַלָּשׁ, „וְגָר זְאֵב עִם כֶּבֶשׂ, וְנָמֵר עִם גְּדִי יִרְבָּץ". מִלְחָמוֹת לֹא תִהְיֶינָה עוֹד בָּאָרֶץ „וְכִתְּתוּ (הָעַמִּים) אֶת חַרְבוֹתָם לְאִתִּים וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת, כִּי לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה". כָּל הַגּוֹיִם יִנְהֲרוּ אֶל הַר בֵּית ה׳ לִלְמֹד אֶת מִשְׁפְּטֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, „כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה, וּדְבַר ה׳

יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא

מִירוּשָׁלָיִם (יְשַׁעְיָהוּ). מִלְחַמְתָּם הַמָּרָה בְּמֶמְשֶׁלֶת הַזָּדוֹן וֶאֱמוּנָתָם הַחֲזָקָה בְּנִצְחוֹן הַצֶּדֶק עָשׂוּ אֶת נְבִיאֵינוּ לִקְדוֹשֵׁי עֶלְיוֹן בְּעֵינֵי כָּל הָעַמִּים עַד הַיּוֹם הַזֶּה. לְעַם יִשְׂרָאֵל נָתְנוּ הַנְּבִיאִים אֶת הָאֱמוּנָה הַקְּדוֹשָׁה, כִּי בְּאַחֲרִית הַיָּמִים תִּכְלֶה מֶמְשֶׁלֶת הַזָּדוֹן מִן הָאָרֶץ, וּמְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ יְתַקֵּן אֶת הָעוֹלָם בְּמַלְכוּת שַׁדַּי.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

גָּלוּת עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים

נְבוּאַת עָמוֹס כִּי „יִשְׂרָאֵל גָּלֹה יִגְלֶה מֵעַל אַדְמָתוֹ" קָמָה. אַחֲרֵי מוֹת יָרָבְעָם קָמוּ מְהוּמוֹת בָּאָרֶץ, וּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל עָלוּ וְיָרְדוּ „כְּקֶצֶף עַל פְּנֵי הַמָּיִם" (הוֹשֵׁעַ).

עֲלִיַּת מַמְלֶכֶת אַשּׁוּר

בֵּינְתַיִם קָם אוֹיֵב חָדָשׁ לְיִשְׂרָאֵל, חָזָק וּמְסֻכָּן מִכָּל הַקּוֹדְמִים: מַלְכוּת אַשּׁוּר הַגְּדוֹלָה שֶׁנּוֹסְדָה עַל נַהֲרוֹת פְּרָת וְחִדֶּקֶל. אַחֲרֵי כָּבְשָׁם אֶת בָּבֶל, פָּרַס וּמָדַי, בִּקְשׁוּ מַלְכֵי אַשּׁוּר לְהַכְנִיעַ תַּחְתָּם גַּם אֶת מִצְרַיִם, וּלְשֵׁם זֶה הֶחֱלִיטוּ לִכְבֹּשׁ תְּחִלָּה אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת שֶׁסָּגְרוּ אֶת הַדֶּרֶךְ מֵאַשּׁוּר מִצְרַיְמָה. צִבְאוֹת אַשּׁוּר הָיוּ אַכְזָרִים וְנוֹרָאִים בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ לֹא יָכוֹל לַעֲמֹד בִּפְנֵיהֶם. יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא מְתָאֵר אֶת מַחֲנָם בִּדְבָרִים אֵלֶּה: „מְהֵרָה, קַל יָבֹא; אֵין עָיֵף וְאֵין כּוֹשֵׁל בּוֹ, לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן; חִצָּיו שְׁנוּנִים וְכָל קַשְּׁתוֹתָיו דְּרוּכוֹת, פַּרְסוֹת סוּסָיו כַּצּוּר נֶחְשָׁבוּ וְגַלְגַּלָּיו כַּסּוּפָה; שְׁאָגָה לוֹ כַּלָּבִיא, וְשָׁאַג כַּכְּפִירִים, וְיִנְהֹם, וְיֹאחֵז טֶרֶף, וְיַפְלִיט וְאֵין מַצִּיל".

נֶגֶד הָאוֹיֵב הַנּוֹרָא הַזֶּה כָּרַת פֶּקַח מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּרִית עִם מֶלֶךְ אֲרָם וּשְׁנֵיהֶם עָלוּ עַל אָחָז (בֶּן יוֹתָם בֶּן עֻזִּיָּהוּ) מֶלֶךְ יְהוּדָה לְהַכְרִיחַ גַּם אוֹתוֹ לְהִתְחַבֵּר עִמָּהֶם.

מִלְחֲמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּאַשּׁוּר וְגָלוּת שֹׁמְרוֹן

אֲבָל אָחָז שָׁלַח שֹׁחַד רַב לְמֶלֶךְ אַשּׁוּר וּבִקְשָׁהוּ לְהַצִּילוֹ מִידֵי מַלְכֵי הַבְּרִית. מִיַּד עָלָה תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר וְכָבַשׁ אֶת אֲרָם, אֶת הַגִּלְעָד וְאֶת הַגָּלִיל. אֶת יוֹשְׁבֵי הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה הֶגְלָה אַשּׁוּרָה וּפִזְּרָם בֵּין הַגּוֹיִים. פֶּקַח נִכְנַע לִפְנֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְקִבֵּל עָלָיו לְשַׁלֵּם לוֹ מַס גָּדוֹל. אַךְ הַמִּלְחָמָה הָאֻמְלָלָה

הַזֹּאת הֵקִימָה אֶת הָעָם נֶגֶד פֶּקַח, וְהוֹשֵׁעַ בֶּן אֵלָה הָרַג אוֹתוֹ וּמָלַךְ תַּחְתָּיו. כַּאֲשֶׁר מֵת תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר, כָּרַת הוֹשֵׁעַ בְּרִית עִם מִצְרַיִם וּמָרַד בְּאַשּׁוּר. אָז עָלָה שַׁלְמַנְאֶסֶר, מֶלֶךְ אַשּׁוּר עַל הוֹשֵׁעַ בֶּן אֵלָה, לָקַח אוֹתוֹ בַּשְּׁבִי וְצָר עַל שֹׁמְרוֹן. אַחֲרֵי שָׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁל מָצוֹר קָשֶׁה, כָּבַשׁ סַרְגוֹן, יוֹרְשׁוֹ שֶׁל שַׁלְמַנְאֶסֶר, אֶת

British Museum. TIGLATH-PILESER III.

תִּגְלַת פִּלְאֶסֶר

שֹׁמְרוֹן, הֶגְלָה אֶת יוֹשְׁבֶיהָ לַאֲרָצוֹת רְחוֹקוֹת וּבִמְקוֹמָם הוֹשִׁיב עַמֵּי נֵכָר.

הַנָּכְרִים הָאֵלֶּה בָּאוּ מִכּוּתָה וְעָרֵי בָּבֶל אֲחֵרוֹת וְהִתְיַשְּׁבוּ בְּעָרֵי שֹׁמְרוֹן, וְלָכֵן נִקְרְאוּ גַּם כּוּתִים וְגַם שֹׁמְרוֹנִים. בַּתַּנַ"ךְ

הַכּוּתִים „גֵּרֵי הָאֲרָיוֹת"

מְסֻפָּר כִּי ה' שָׁלַח בָּהֶם אֲרָיוֹת עַל עָבְדָם אֶת אֱלִילֵי אַרְצָם הַיְשָׁנָה וְלָכֵן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לַעֲבֹד גַּם אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. „גֵּרֵי הָאֲרָיוֹת" הָאֵלֶּה חָשְׁבוּ אַחֲרֵי כֵן אֶת עַצְמָם לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל יְמוּרִים וְאֶת דָּתָם, שֶׁהָיְתָה חֶצְיָהּ יִשְׂרְאֵלִית וְחֶצְיָהּ

אֱלִילִית, חָשְׁבוּ לְדַת משֶׁה הַטְּהוֹרָה. כֵּן נִהְיָה עִם הַשֹּׁמְרוֹנִים שֶׁהֵבִיא אַחֲרֵי כֵן צָרוֹת רַבּוֹת עַל עַם יְהוּדָה.

גָּלוּת אֶפְרַיִם

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

חִזְקִיָּהוּ, מְנַשֶּׁה וְיֹאשִׁיָּהוּ

מַעֲשֵׂי חִזְקִיָּהוּ הַצַּדִּיק

חָרְבַּן מַמְלֶכֶת אֶפְרַיִם עוֹרֵר בְּלֵב בְּנֵי יְהוּדָה רֶגֶשׁ שֶׁל צַעַר וָפַחַד. הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ בֶּן אָחָז (חִזְקִיָּהוּ הַצַּדִּיק), תַּלְמִידוֹ שֶׁל יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא, קָרָא לָעָם לָשׁוּב אֶל ה' בְּלֵב שָׁלֵם, וְיַצֵּל אוֹתָם מִיַּד אַשּׁוּר. עֲבוֹדַת הָאֱלִילִים נִכְרְתָה מִן הָאָרֶץ, הַבָּמוֹת וְהַמִּזְבְּחוֹת הַשּׁוֹנִים נֶהֶרְסוּ, וְכָל הָעָם הִתְחִיל לַעֲלוֹת יְרוּשָׁלַיְמָה לַעֲבֹד אֶת ה'. אַחֲרֵי כֵן הִתְחִיל חִזְקִיָּהוּ

לְבַצֵּר אֶת יְרוּשָׁלַיִם. הוּא בָּנָה חוֹמָה חֲדָשָׁה מִסָּבִיב לְחוֹמַת דָּוִד וּשְׁלֹמֹה; הֵכִין כְּלֵי נֶשֶׁק לָרֹב וְחָפַר תְּעָלוֹת, לְהַסְפִּיק מַיִם לְיוֹשְׁבֵי הָעִיר בִּימֵי מָצוֹר. אַחֲרֵי כֵן כָּרַת בְּרִית עִם מֶלֶךְ מִצְרַיִם וּמָרַד בְּאַשּׁוּר.

מִלְחֶמֶת אַשּׁוּר בִּיהוּדָה וּמַפֶּלֶת סַנְחֵרִיב

סַנְחֵרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר עָלָה עַל יְהוּדָה, כָּבַשׁ אֶת כָּל עָרֶיהָ הַבְּצוּרוֹת, וְשָׁלַח אֶת שָׂרֵי צְבָאוֹ לָצוּר עַל יְרוּשָׁלַיִם. הוּא בְּעַצְמוֹ יָצָא לִקְרַאת מֶלֶךְ מִצְרַיִם. חִזְקִיָּהוּ וְהָעָם הִתְפַּלְּלוּ אֶל ה׳ בְּחָזְקָה וִישַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא הִבְטִיחַ בְּשֵׁם ה׳ כִּי יְרוּשָׁלַיִם לֹא תִפֹּל בִּידֵי צָר. וְכֵן הָיָה. מַגֵּפַת ה׳ הָיְתָה בְּמַחֲנֵה הָאַשּׁוּרִים, סַנְחֵרִיב שָׁב לְאַרְצוֹ בְּחֶרְפָּה וִירוּשָׁלַיִם נִצָּלָה.

מַעֲשֵׂי מְנַשֶּׁה וְרָדְפוֹ אֶת נְבִיאֵי ה׳

מְנַשֶּׁה בֶּן חִזְקִיָּהוּ הֵשִׁיב לָאָרֶץ אֶת עֲבוֹדַת הָאֱלִילִים, וְגַם בַּחֲצַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הֵקִים מִזְבְּחוֹת וּמַצֵּבוֹת לֶאֱלִילֵי הָאַשּׁוּרִים. נְבִיאֵי ה׳ עוֹרְרוּ אֶת הָעָם נֶגֶד הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים הָאֵלֶּה, אַךְ מְנַשֶּׁה רָדַף אוֹתָם בְּאַכְזְרִיּוּת רַבָּה וּמִלֵּא אֶת יְרוּשָׁלַיִם דַּם נָקִי „מִפֶּה אֶל פֶּה". הָאַגָּדָה מְסַפֶּרֶת, כִּי יְשַׁעְיָהוּ הַנָּבִיא הִתְחַבֵּא מֵחֲמַת הַמֶּלֶךְ בְּתוֹךְ עֵץ חָלוּל, וּמְנַשֶּׁה צִוָּה לְנַסֵּר אֶת הָעֵץ וְאֶת הַנָּבִיא הַזָּקֵן לִשְׁנַיִם. זֵכֶר הַמֶּלֶךְ הָרַע הַזֶּה נִשְׁאַר בְּלֵב הָעָם לְקִלְלַת עוֹלָם, וְהַנְּבִיאִים נִבְּאוּ כִּי בְּחַטְּאוֹתָיו תֶּחֱרַב מַמְלֶכֶת יְהוּדָה.

מְצִיאַת סֵפֶר „דְּבָרִים"

בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ בֶּן אָמוֹן בֶּן מְנַשֶּׁה הִתְחַזְּקוּ שֵׁנִית נְבִיאֵי ה׳ וְהִטּוּ אֶת לֵב הַמֶּלֶךְ לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי חִזְקִיָּהוּ הַצַּדִּיק. פַּעַם מָצָא הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כְּתַב־יָד וַיִּתְּנֵהוּ לְמַזְכִּיר הַמֶּלֶךְ. זֶה הָיָה סֵפֶר „דְּבָרִים" אוֹ „מִשְׁנֵה תּוֹרָה". בַּסֵּפֶר הַזֶּה מוֹכִיחַ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בִּדְבָרִים רַכִּים וְיוֹצְאִים מִן הַלֵּב כִּי ה׳ דּוֹאֵג לְעַמּוֹ הַנִּבְחָר כְּאָב לְבָנָיו, וְדוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ רַק לִשְׁמֹר

אֶת חֻקֵּי הָאֱמֶת וְהַצֶּדֶק, לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר, לַעֲזֹר לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְכֵן הָלְאָה. אַךְ אִם יָסוּר הָעָם מִן הַחֻקִּים הָאֵלֶּה יָסִיר גַּם ה׳ אֶת פָּנָיו מֵעַמּוֹ וּמֵאַרְצוֹ: „יוֹלֵךְ ה׳ אוֹתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ אַתָּה וַאֲבוֹתֶיךָ, וֶהֱפִיצְךָ ה׳ בְּכָל הָעַמִּים מִקְצֵה הָאָרֶץ וְעַד קְצֵה הָאָרֶץ. וּבַגּוֹיִם הָהֵם לֹא תַרְגִּיעַ וְלֹא יִהְיֶה מָנוֹחַ לְכַף רַגְלֶךָ. וְהָיִיתָ אַךְ עָשׁוּק וְגָזוּל כָּל הַיָּמִים וְאֵין מוֹשִׁיעַ״.

לְשֵׁמַע הַדְּבָרִים הַנּוֹרָאִים הָאֵלֶּה קָרַע יֹאשִׁיָּהוּ אֶת בְּגָדָיו

קְרִיאַת מִשְׁנֵה תוֹרָה לִפְנֵי יֹאשִׁיָּהוּ

וַיִּירָא מְאֹד, פֶּן יִתְקַיְּמוּ גַּם בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְקַיְּמוּ כְּבָר בְּמַמְלֶכֶת אֶפְרָיִם. אָז אָסַף יֹאשִׁיָּהוּ אֶת כָּל הָעָם אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, קָרָא לְפָנָיו אֶת דִּבְרֵי מִשְׁנֵה תוֹרָה, וְהוּא עִם זִקְנֵי הָעָם כָּרְתוּ בְּרִית עִם ה׳ וְנִשְׁבְּעוּ לַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל

בְּרִית הָעָם עִם ה׳

חֻקֵּי תוֹרָתוֹ. מִיָּד צִוָּה יֹאשִׁיָּהוּ לְהוֹצִיא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֶת כָּל כְּלֵי הָעֲבוֹדָה הַזָּרָה וּלְשָׂרְפָם בָּאֵשׁ. אֶת הַמִּזְבְּחוֹת וְהַמַּצֵּבוֹת צִוָּה לַהֲרֹס, וּלְטַמֵּא אֶת הַבָּמוֹת בְּכָל הָאָרֶץ. בְּחַג הַפֶּסַח אָסַף יֹאשִׁיָּהוּ אֶת הָעָם יְרוּשָׁלַיְמָה לְהַקְרִיב אֶת קָרְבַּן הַפֶּסַח בְּרֹב פְּאֵר וְשִׂמְחָה. בְּכָל הָאָרֶץ קָמוּ סְדָרִים טוֹבִים; הַשָּׂרִים מָשְׁלוּ בְחֶסֶד וְהַשּׁוֹפְטִים שָׁפְטוּ בְצֶדֶק כִּי הַמֶּלֶךְ „שָׁב אֶל ה׳ בְּכָל לְבָבוֹ וּבְכָל מְאֹדוֹ".

מוֹת הַמֶּלֶךְ יֹאשִׁיָּהוּ

בִּימֵי יֹאשִׁיָּהוּ יָרְדָה מַלְכוּת אַשּׁוּר מִגְּדוּלָּתָהּ, וְכָל הָעַמִּים הִתְחִילוּ לִקְרֹעַ מִמֶּנָּה קְרָעִים, קְרָעִים. גַּם מֶלֶךְ מִצְרַיִם חָפֵץ לָקַחַת אֶת חֶלְקוֹ, וַיָּבֹא עִם חַיִל כָּבֵד לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אֶרֶץ יְהוּדָה אַשּׁוּרָה. יֹאשִׁיָּהוּ יָרֵא פֶּן יִכְבֹּשׁ מֶלֶךְ מִצְרַיִם גַּם אֶת יְהוּדָה, וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ לַמִּלְחָמָה. אַךְ חֵיל יְהוּדָה הֻכָּה, יֹאשִׁיָּהוּ נָפַל חָלָל, וְאֶרֶץ יְהוּדָה בָּאָה תַּחַת יַד מֶלֶךְ מִצְרָיִם.

עֲלִיַּת בָּבֶל וּמֶרֶד יְהוֹיָקִים

מֶלֶךְ מִצְרַיִם הִמְלִיךְ עַל יְהוּדָה אֶת יְהוֹיָקִים בֶּן יֹאשִׁיָּהוּ וַיָּשֶׂם עָלָיו מַס כָּבֵד מְאֹד. אֶת הַמַּס הַזֶּה גָּבָה יְהוֹיָקִים בַּעֲרִיצוּת רַבָּה וַיְמַלֵּא אֶת יְרוּשָׁלַיִם דַּם נָקִי. בֵּינְתַיִם קָמָה בִמְקוֹם אַשּׁוּר מַמְלֶכֶת בָּבֶל הַחֲזָקָה וְגַם הִיא בִקְשָׁה לְהַכְנִיעַ תַּחְתֶּיהָ אֶת כָּל הָעוֹלָם. בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לְמַלְכוּת יְהוֹיָקִים הִכָּה נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל אֶת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וְאֶרֶץ יְהוּדָה עָבְרָה לִידֵי הַמְנַצֵּחַ. שָׁלֹשׁ שָׁנִים אַחֲרֵי כֵן כָּרַת יְהוֹיָקִים בְּרִית עִם מֶלֶךְ מִצְרַיִם וּמָרַד בְּבָבֶל. נְבוּכַדְנֶצַּר הָיָה אָז עָסוּק בְּמִלְחָמוֹת אֲחֵרוֹת, וַיִּשְׁלַח רַק גְּדוּדִים אֲחָדִים לְהִלָּחֵם בִּיהוּדָה הַמּוֹרֶדֶת עַד בּוֹאוֹ.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא

הַשָּׂרִים וּנְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר הַבּוֹטְחִים בַּשָּׁוְא

אֶרֶץ יְהוּדָה בָּאָה אָז בְּמַצָּב קָשֶׁה מְאֹד. הַסְּדָרִים הַטּוֹבִים שֶׁהֵקִים בָּהּ יֹאשִׁיָּהוּ חָדְלוּ, יוֹשְׁבֶיהָ דַּלּוּ מִפְּנֵי הַמִּסִּים הָרַבִּים וְחֶרֶב הַכַּשְׂדִּים עוֹפְפָה עַל רֹאשָׁם. אַךְ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו לֹא שָׂמוּ לֵב לְצָרַת הָעָם וּלְסַכָּנַת הַחֻרְבָּן וְהוֹסִיפוּ לִחְיוֹת חַיֵּי שַׁלְוָה וְתַעֲנוּגוֹת. נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר הִבְטִיחוּ, אָמְנָם, כִּי ה' לֹא יַשְׁחִית אֶת עַמּוֹ לְמַעַן בֵּיתוֹ וְעִיר קָדְשׁוֹ, אַךְ נְבִיאֵי הָאֱמֶת יָצְאוּ נֶגְדָּם בִּדְבָרִים קָשִׁים וּמָרִים וְנִבְּאוּ גָּלוּת וְחֻרְבָּן.

נְבוּאַת יִרְמְיָהוּ וּמִשְׁפָּטוֹ

הַגָּדוֹל בִּנְבִיאֵי הַזְּמַן הַהוּא הָיָה יִרְמְיָהוּ הַכֹּהֵן מֵעֲנָתוֹת. אַנְשֵׁי עִירוֹ גֵּרְשׁוּ אוֹתוֹ מִשָּׁם עַל נְבוּאוֹתָיו הַקָּשׁוֹת, וַיֵּלֶךְ יְרוּשָׁלַיְמָה לְהַגִּיד אֶת תּוֹכַחַת ה' לַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרָיו וּלְכָל הָעָם. אַךְ שָׁם רָאָה יִרְמְיָהוּ כִּי גַּם בְּעִיר הַקֹּדֶשׁ אֵין אִישׁ עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְאֵין שׁוֹמֵעַ לִדְבַר ה'. פַּעַם עָמַד לִפְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהָעָם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְהִגִּיד לָהֶם בְּמַר נַפְשׁוֹ, כִּי הֵיכַל ה' לֹא יַצִּיל אוֹתָם בְּיוֹם צָרָה. „הֲגָנֹב, רָצֹחַ, וְהִשָּׁבֵעַ לַשֶּׁקֶר, וְקַטֵּר לַבָּעַל, וּבָאתֶם וַעֲמַדְתֶּם לְפָנַי בַּבַּיִת הַזֶּה וַאֲמַרְתֶּם: נִצַּלְנוּ"!... „וְעַתָּה, יַעַן עֲשׂוֹתְכֶם אֶת כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה וְעָשִׂיתִי לַבַּיִת אֲשֶׁר אַתֶּם בּוֹטְחִים בּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְשִׁלֹה, וְהִשְׁלַכְתִּי אֶתְכֶם מֵעַל פָּנַי כַּאֲשֶׁר הִשְׁלַכְתִּי אֶת כָּל זֶרַע אֶפְרָיִם". הַכֹּהֲנִים וּנְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר תָּפְשׂוּ אֶת יִרְמְיָהוּ „הַבּוֹגֵד", וְשָׂרֵי הַמֶּלֶךְ יָשְׁבוּ בְּשַׁעַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְשָׁפְטוֹ. יִרְמְיָהוּ הֶחֱזִיק בְּשֶׁלּוֹ: „הִנְנִי בְיֶדְכֶם

עֲשׂוּ לִי כַּטּוֹב וְכַיָּשָׁר בְּעֵינֵיכֶם. אַךְ יָדֹעַ תֵּדְעוּ כִּי אִם מְמִיתִים אַתֶּם אוֹתִי כִּי דָם נָקִי אַתֶּם נוֹתְנִים עֲלֵיכֶם כִּי בֶאֱמֶת שְׁלָחַנִי ה׳ אֲלֵיכֶם". הַשּׁוֹפְטִים בֵּאֲרוּ לָעָם, כִּי מִימֵי קֶדֶם נִתְּנָה לַנְּבִיאִים הָרְשׁוּת לְדַבֵּר בְּשֵׁם ה׳, וְיִרְמְיָהוּ נִצָּל.

יִרְמְיָהוּ שׁוֹלֵחַ לַמֶּלֶךְ מְגִלָּה

בְּפַעַם אַחֶרֶת צִוָּה יִרְמְיָהוּ לְסוֹפְרוֹ בָּרוּךְ בֶּן נֵרִיָּה לִכְתֹּב אֶת נְבוּאוֹתָיו עַל מְגִלָּה וְלַהֲבִיאָהּ לַמֶּלֶךְ וְלַשָּׂרִים „אוּלַי יָשׁוּבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה". אַךְ יְהוֹיָקִים שָׁמַע אֶת דִּבְרֵי תּוֹכַחַת הַנָּבִיא בִּמְנוּחַת לֵב, וַיִּקְרַע מִן הַמְּגִלָּה קְרָעִים, קְרָעִים וַיִּשְׂרְפֵם בָּאֵשׁ שֶׁבָּעֲרָה לְפָנָיו. אַחֲרֵי כֵן צִוָּה לִתְפֹּשׂ אֶת הַנָּבִיא וְאֶת סוֹפְרוֹ וּלְשָׁפְטָם מִשְׁפַּט בּוֹגְדִים. אַךְ בֵּין הַשָּׂרִים הָיוּ גַּם יִרְאֵי ה׳, וְהֵם הִסְתִּירוּ אֶת יִרְמְיָהוּ וְאֶת בָּרוּךְ וְהִצִּילוּ אוֹתָם מֵחֲמַת הַמֶּלֶךְ.

גָּלוּת יְהוֹיָכִין בָּבֶלָה

בֵּינְתַיִם מֵת יְהוֹיָקִים וּבַחֹדֶשׁ הָרְבִיעִי לְמַלְכוּת יְהוֹיָכִין בְּנוֹ בָּא נְבוּכַדְנֶצַּר לִפְנֵי שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם. יְהוֹיָכִין נִבְהַל מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ הָאַדִּיר וּמָסַר לוֹ אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּלִי מִלְחָמָה. נְבוּכַדְנֶצַּר לָקַח אִתּוֹ בָּבֶלָה אֶת יְהוֹיָכִין וְאֶת שָׂרָיו וְאֶת כָּל גִּבּוֹרֵי הַחַיִל, אֶת אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֶת כְּלֵי הַזָּהָב וְהַכֶּסֶף מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ. בִּיהוּדָה הִשְׁאִיר רַק אֶת דַּלַּת הָעָם וְשָׂרִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר חֲשָׁבָם לְאוֹהֲבֵי שָׁלוֹם וְהִמְלִיךְ עֲלֵיהֶם אֶת צִדְקִיָּהוּ (מַתַּנְיָה) אֲחִי יְהוֹיָקִים.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

חֻרְבַּן יְהוּדָה

נִצְּחוֹן נְבוּכַדְנֶצַּר וְגָלוּת יְהוֹיָכִין וְשָׂרָיו לֹא הֶחֱלִישָׁה בְּלֵב הָעָם אֶת אַהֲבַת הַחֵרוּת, וְשָׂרֵי צִדְקִיָּהוּ הִתְחִילוּ לְהִתְבּוֹנֵן לִמְרֹד שֵׁנִי.

שִׁנּוּיֵי יִרְמְיָהוּ הַנָּבִיא

יִרְמְיָהוּ אָזַר אֶת כָּל כֹּחוֹתָיו לִמְנֹעַ אֶת הָעָם מִן הַמַּעֲשֶׂה הַמְסֻכָּן הַזֶּה. הוּא דִבֵּר אֶל הָעָם הַשְׁכֵּם וְדַבֵּר, כִּי בְמָרְדוֹ בְּבָבֶל יָבִיא עַל אַרְצוֹ חֻרְבָּן עַל חֻרְבָּן, אַךְ אִישׁ לֹא שָׁמַע לוֹ. הַכֹּל שָׂנְאוּ אוֹתוֹ, לָעֲגוּ לוֹ וּבִקְשׁוּ לַהֲמִיתוֹ כְּבוֹגֵד לְעַמּוֹ. לִפְעָמִים חָפֵץ לַעֲצֹר בְּקִרְבּוֹ אֶת דְּבַר ה׳,– „וְאָמַרְתִּי לֹא אֶזְכְּרֶנּוּ, וְלֹא אֲדַבֵּר עוֹד בִּשְׁמוֹ–וְהָיָה בְלִבִּי כְּאֵשׁ בֹּעֶרֶת..." לִפְעָמִים, בְּרִגְעֵי הַיֵּאוּשׁ, קִלֵּל אֶת הַיּוֹם אֲשֶׁר בּוֹ נוֹלַד לִהְיוֹת אִישׁ רִיב לְכָל הָאָרֶץ, וַיְבַקֵּשׁ לַעֲזֹב אֶת עַמּוֹ הַחוֹטֵא וְלִבְרֹחַ הַמִּדְבָּרָה, אַךְ לֹא יָכוֹל. הוּא נִשְׁאַר עִם עַמּוֹ הָאָהוּב, סָבַל אִתּוֹ וּמִזְּמַן לִזְמַן נִבָּא לוֹ גַּם דִּבְרֵי נֶחָמָה. הוּא נִבָּא, כִּי הַגָּלוּת תְּטַהֵר אֶת הָעָם מֵחֲטָאָיו, וְאָז יָשִׁיב ה׳ אֶת עַמּוֹ אֶל אַרְצוֹ וְיִכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית עוֹלָם עַל יְדֵי תוֹרָתוֹ.

צִדְקִיָּהוּ הַמֶּלֶךְ נָטָה בְלִבּוֹ אַחֲרֵי יִרְמְיָהוּ, אַךְ הוּא הָיָה רְפֵה יָדַיִם וַיֵּלֶךְ בַּעֲצַת שָׂרָיו וַיִּמְרֹד בְּבָבֶל. נְבוּכַדְנֶצַּר עָלָה עִם

חֻרְבַּן יְהוּדָה וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ

חֵילוֹ הַכָּבֵד עַל אֶרֶץ יְהוּדָה, הֶחֱרִיב אוֹתָהּ, הֶגְלָה אֶת יוֹשְׁבֶיהָ וַיָּצַר עַל יְרוּשָׁלָיִם. כְּשָׁנָה וָחֵצִי צָרוּ הַכַּשְׂדִּים עַל יְרוּשָׁלַיִם וְלֹא יָכְלוּ לָהּ כִּי הַיְהוּדִים הֵגֵנּוּ עָלֶיהָ בִּגְבוּרָה נִפְלָאָה. אֲבָל אַחֲרֵי כֵן כָּלָה הַלֶּחֶם מִן הָעִיר, גִּבּוֹרֵי הַחַיִל נָפְלוּ בָרָעָב וּבַדֶּבֶר וִירוּשָׁלַיִם

צִדְקִיָּהוּ לִפְנֵי נְבוּכַדְנֶצַּר

נָפְלָה בִּידֵי הָאוֹיֵב. בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי לְחֹדֶשׁ אָב שָׂרְפוּ הַכַּשְׂדִּים אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְאֶת אַרְמְנוֹת הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים, הָרְסוּ אֶת הַחוֹמוֹת וְעָשׂוּ אֶת כָּל הָעִיר לִשְׁמָמָה. אֶת גְּדוֹלֵי הַשָּׂרִים הָרְגוּ, אֶת בְּנֵי הַמֶּלֶךְ שָׁחֲטוּ לְעֵינֵי צִדְקִיָּהוּ וְאוֹתוֹ עִוְּרוּ וְהֶגְלוּ בָּבֶלָה יַחַד עִם יֶתֶר הַשָּׂרִים וְהָעָם. עַל הַשְּׂרִידִים הַמְּעַטִּים וְהַדַּלִּים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ בִּיהוּדָה הִפְקִיד נְבוּכַדְנֶצַּר אֶת גְּדַלְיָהוּ בֶּן אֲחִיקָם.

יִרְמְיָהוּ נִשְׁאַר עִם אֶחָיו בִּיהוּדָה הַחֲרֵבָה וַיְקוֹנֵן עַל שֶׁבֶר עַמּוֹ אֶת קִינַת „אֵיכָה".

אֵיכָה יָשְׁבָה בָדָד הָעִיר! רַבָּתִי עָם הָיְתָה כְּאַלְמָנָה; רַבָּתִי בַגּוֹיִם, שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת הָיְתָה לָמַס. בָּכֹה תִבְכֶּה בַּלַּיְלָה וְדִמְעָתָהּ עַל לֶחֱיָהּ. אֵין לָהּ מְנַחֵם מִכָּל אֹהֲבֶיהָ. מָה אֲשַׁוֶּה

לָךְ וַאֲנַחֲמֵךְ, בְּתוּלַת בַּת צִיּוֹן? כִּי גָדוֹל כַּיָּם שִׁבְרֵךְ, מִי יִרְפָּא לָךְ! רְאֵה ה׳ וְהַבִּיטָה לְמִי עוֹלַלְתָּ כֹּה. שָׁכְבוּ לָאָרֶץ נַעַר וְזָקֵן, בְּתוּלֹתַי וּבַחוּרַי נָפְלוּ בֶחָרֶב. הָרַגְתָּ בְּיוֹם אַפֶּךָ, טָבַחְתָּ, לֹא חָמָלְתָּ".

גְּדַלְיָהוּ בֶּן אֲחִיקָם הִתְיַשֵּׁב בְּעִיר מִצְפָּה, כִּי יְרוּשָׁלַיִם הָיְתָה כֻלָּהּ שְׁמָמָה. לְאַט, לְאַט הִתְאַסְּפוּ אֵלָיו פְּלִיטֵי הַצָּבָא וְהָעָם

מוֹת גְּדַלְיָהוּ בֶּן אֲחִיקָם

שֶׁהִסְתַּתְּרוּ בֶּהָרִים וּבִמְעָרוֹת וַיָּשׁוּבוּ אִישׁ, אִישׁ לַעֲבוֹדָתוֹ. אֲבָל אֶחָד מִמִּשְׁפַּחַת הַמְּלוּכָה, יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה, קָשַׁר עַל גְּדַלְיָהוּ וְהָרַג אוֹתוֹ וְהִכָּה אֶת גְּדוּד הַכַּשְׂדִּים שֶׁהָיָה אִתּוֹ. נִתְיָרְאוּ שְׂרִידֵי יְהוּדָה מִפְּנֵי נִקְמַת נְבוּכַדְנֶצַּר וְהֶחֱלִיטוּ לִבְרֹחַ מִצְרַיְמָה. יִרְמְיָהוּ דִּבֵּר עַל לֵב הָעָם לְהִשָּׁאֵר בְּאֶרֶץ הַמּוֹלֶדֶת, אִישׁ אִישׁ עַל נַחֲלָתוֹ, אַךְ אִישׁ לֹא שָׁמַע לוֹ, וַיֵּרֶד גַּם הוּא אִתָּם מִצְרַיְמָה וְשָׁם מֵת. אֶרֶץ יְהוּדָה נֶעֶזְבָה מִבָּנֶיהָ וַתְּהִי לִמְקוֹם חַיּוֹת וְתַנִּים. מַלְכוּת יְהוּדָה חָדְלָה אַךְ עַם יְהוּדָה נִשְׁאַר בַּחַיִּים, וְתִקְוָתוֹ לָשׁוּב לְאֶרֶץ אֲבוֹתָיו לֹא אָבְדָה מִמֶּנּוּ.

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר

גּוֹלֵי יְהוּדָה בְּבָבֶל

כַּאֲשֶׁר הֶחֱרִיב נְבוּכַדְנֶצַּר אֶת אֶרֶץ יְהוּדָה וְהֶגְלָה אֶת הַיְּהוּדִים בָּבֶלָה, אֶפְשָׁר הָיָה לַחֲשֹׁב, כִּי גּוֹלֵי יְהוּדָה יִתְעָרְבוּ בְּעַמֵּי בָּבֶל,

חַיֵּי הַגּוֹלִים בְּבָבֶל

כְּמוֹ שֶׁהִתְעָרְבוּ גּוֹלֵי אֶפְרַיִם בְּעַמֵּי אַשּׁוּר, וְאָז יָבֹא הַסּוֹף לְכָל עַם יִשְׂרָאֵל. אַךְ לֹא כֵן הָיָה. נְבוּכַדְנֶצַּר

נָתַן לְגוֹלֵי יְהוּדָה נַחֲלוֹת שָׂדֶה וָכֶרֶם, וְהִרְשָׁה לָהֶם לְסַדֵּר קְהִלּוֹת גְּדוֹלוֹת, לְהָקִים בָּתֵּי תְּפִלָּה וְלִחְיוֹת עַל פִּי מִנְהֲגֵיהֶם וְחֻקֵּי תוֹרָתָם. הַגּוֹלִים חָיוּ גַּם בַּנֵּכָר כְּעַם מְיוּחָד וְנִבְדָּל, וְתִקְוָתָם הַקְּדוֹשָׁה לָשׁוּב אֶל אֶרֶץ הָאָבוֹת לֹא עֲזָבָה אוֹתָם. אַרְבָּעָה

נְהַר פְּרָת

יָמִים בַּשָּׁנָה נִקְבְּעוּ לִימֵי צוֹם וְאֵבֶל לְזֵכֶר הַחֻרְבָּן: 1) יוֹם עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת, שֶׁבּוֹ הִתְחִיל מְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם. 2) יוֹם שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז, שֶׁבּוֹ נִבְקְעָה הַחוֹמָה. 3) יוֹם תִּשְׁעָה בְּאָב, שֶׁבּוֹ נִשְׂרַף בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. 4) וְיוֹם שְׁלשָׁה בְּתִשְׁרֵי, שֶׁבּוֹ נֶהֱרַג גְּדַלְיָה בֶּן אֲחִיקָם. בַּשַּׁבָּתוֹת וּבַחַגִּים הָיוּ הַגּוֹלִים מִתְאַסְּפִים לְבָתֵּי הַתְּפִלָּה, וְשָׁם הָיוּ מִתְפַּלְּלִים, קוֹרְאִים בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ וְשָׁרִים שִׁירֵי תְּהִלִּים. בַּשִּׁירִים הָאֵלֶּה שָׁפְכוּ הַגּוֹלִים לִפְנֵי ה' אֶת צַעֲרָם וּכְאֵבָם הַמַּר וְאֶת גַּעֲגוּעֵיהֶם הָעַזִּים עַל אֶרֶץ חֶמְדָּתָם:

„עַל נַהֲרוֹת בָּבֶל שָׁם יָשַׁבְנוּ גַּם בָּכִינוּ בְּזָכְרֵנוּ אֶת צִיּוֹן. עַל עֲרָבִים בְּתוֹכָהּ תָּלִינוּ כִּנּוֹרוֹתֵינוּ, כִּי שָׁם שְׁאֵלוּנוּ שׁוֹבֵינוּ דִּבְרֵי שִׁיר וְתוֹלָלֵינוּ–שִׂמְחָה: „שִׁירוּ לָנוּ מִשִּׁיר צִיּוֹן". אֵיךְ נָשִׁיר אֶת שִׁיר ה' עַל אַדְמַת נֵכָר?... אִם אֶשְׁכָּחֵךְ יְרוּשָׁלָיִם תִּשְׁכַּח יְמִינִי! תִּדְבַּק לְשׁוֹנִי לְחִכִּי אִם לֹא אֶזְכְּרֵכִי, אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי".

הַנְּבִיאִים שֶׁהָיוּ עִם הַגּוֹלִים נִחֲמוּ אוֹתָם וְדִבְּרוּ עַל לִבָּם לָשׁוּב אֶל ה' בְּלֵב שָׁלֵם. לִשְׁמֹר אֶת תּוֹרָתוֹ וּמִצְווֹתָיו, וּלְחַכּוֹת לִתְשׁוּעָתוֹ בְּלֵב נָכוֹן וּבָטוּחַ. הַנְּבִיאִים הַקּוֹדְמִים נִבְּאוּ לְחֻרְבָּן, וְהָעָם יָרֵא אוֹתָם וְהִתְרַחֵק מֵהֶם, וּנְבִיאֵי הַגּוֹלָה נִבְּאוּ לִגְאוּלָה, וְהָעָם שָׁתָה בַצָּמָא אֶת כָּל דִּבְרֵיהֶם. בֵּין גְּדוֹלֵי הַנְּבִיאִים בַּגּוֹלָה הָיָה הַנָּבִיא יְחֶזְקֵאל אֲשֶׁר חָזָה אֶת הֶחָזוֹן הַנִּפְלָא, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם „חֲזוֹן הַבִּקְעָה".

נְבִיאֵי הַנֶּחָמָה וַחֲזוֹן הַבִּקְעָה

„הָיְתָה עָלַי יַד ה', וַיְנִיחֵנִי בְּתוֹךְ הַבִּקְעָה, וְהִיא מְלֵאָה עֲצָמוֹת. וְהֶעֱבִירַנִי עֲלֵיהֶם סָבִיב, סָבִיב, וְהִנֵּה רַבּוֹת מְאֹד עַל פְּנֵי הַבִּקְעָה, וְהִנֵּה יְבֵשׁוֹת מְאֹד. וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן אָדָם, הֲתִחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה? וָאֹמַר: ה' אֱלֹהִים, אַתָּה יָדָעְתָּ. וַיֹּאמֶר אֵלַי: הִנָּבֵא עַל הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם: הָעֲצָמוֹת הַיְבֵשׁוֹת, שִׁמְעוּ דְּבַר ה': הִנֵּה אֲנִי מֵבִיא בָכֶם רוּחַ, וִחְיִיתֶם. וְנָתַתִּי עֲלֵיכֶם גִּידִים, וְהַעֲלֵתִי עֲלֵיכֶם בָּשָׂר, וְקָרַמְתִּי עֲלֵיכֶם עוֹר, וְנָתַתִּי בָכֶם רוּחַ, וִחְיִיתֶם. וְהִנַּבֵּאתִי כַּאֲשֶׁר צֻוֵּיתִי, וַתָּבוֹא בָהֶם הָרוּחַ, וַיִּחְיוּ, וַיַּעַמְדוּ עַל רַגְלֵיהֶם, חַיִל גָּדוֹל מְאֹד, מְאֹד. וַיֹּאמֶר אֵלַי: בֶּן אָדָם, הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה, כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הֵמָּה. הִנֵּה אוֹמְרִים: יָבְשׁוּ עַצְמוֹתֵינוּ וְאָבְדָה תִקְוָתֵנוּ. לָכֵן כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהִים: הִנֵּה אֲנִי פוֹתֵחַ אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם, וְנָתַתִּי רוּחִי

בָּכֶם, וִחְיִיתֶם, וְהִנַּחְתִּי אֶתְכֶם עַל אַדְמַתְכֶם, וִידַעְתֶּם כִּי אֲנִי, ה׳, דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי״.

הַדְּבָרִים הַנִּפְלָאִים הָאֵלֶּה אָמְנָם הֶחֱיוּ אֶת רוּחַ הָעָם, וְכָל הַגּוֹלִים שָׁמְרוּ אוֹתָם בְּלִבָּם וְהִשְׁתַּדְּלוּ לִהְיוֹת נֶאֱמָנִים לְעַמָּם וּלְתוֹרָתָם.

חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה

בַּתַּנַ״ךְ מְסֻפָּר, כִּי בְּאַרְמוֹן נְבוּכַדְנֶצַּר גָּדְלוּ נְעָרִים רַבִּים מִבְּנֵי שָׂרֵי יְהוּדָה, וּבֵינֵיהֶם גַּם דָּנִיאֵל, חֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה. דָּנִיאֵל וַחֲבֵרָיו יָדְעוּ הֵיטֵב אֶת שְׂפַת הַכַּשְׂדִּים וְלָמְדוּ הַרְבֵּה חָכְמָה מִכָּל חַכְמֵי הָאָרֶץ, אַךְ אֶת אֱמוּנַת אֲבוֹתֵיהֶם אָהֲבוּ יוֹתֵר מִכֹּל. פַּעַם דָּרַשׁ נְבוּכַדְנֶצַּר מֵאֵת חֲנַנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, כִּי יִשְׁתַּחֲווּ לֶאֱלִילֵי הַכַּשְׂדִּים, אַךְ הֵם לֹא שָׁמְעוּ לוֹ, וְהַמֶּלֶךְ צִוָּה לְהַשְׁלִיכָם אֶל כִּבְשַׁן הָאֵשׁ. פְּקוּדַּת הַמֶּלֶךְ נֶעֶשְׂתָה אַךְ ה׳ הִצִּיל אֶת שְׁלֹשֶׁת הַצַּדִּיקִים וְהוֹצִיאָם מִן הָאֵשׁ בְּרִיאִים וּשְׁלֵמִים. נְבוּכַדְנֶצַּר בֵּרַךְ אֶת אֱלֹהֵי חֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה, וְלֹא הוֹסִיף לִדְרֹשׁ מִן הַיְּהוּדִים כִּי יִשְׁתַּחֲווּ לָאֱלִילִים.

וְעוֹד פַּעַם, מְסַפֵּר הַתַּנַ״ךְ, צִוָּה דָּרְיָוֶשׁ מֶלֶךְ בָּבֶל כִּי כָל בְּנֵי אַרְצוֹ יִתְפַּלְּלוּ בְּמֶשֶׁךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם רַק לַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ.

דָּנִיאֵל בְּגֹב הָאֲרָיוֹת

דָּנִיאֵל נִמְצָא בְחַדְרוֹ כְּשֶׁהוּא פּוֹנֶה לְצַד הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם וּמִתְפַּלֵּל לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַמֶּלֶךְ חָפֵץ לִסְלֹחַ לוֹ, כִּי אָהַב אוֹתוֹ מְאֹד, אַךְ הַשָּׂרִים לֹא נָתְנוּ לוֹ, כִּי שָׂנְאוּ אֶת דָּנִיאֵל. אָז צִוָּה הַמֶּלֶךְ לְהַשְׁלִיךְ אֶת דָּנִיאֵל אֶל גֹּב הָאֲרָיוֹת. כָּל הַלַּיְלָה יָשַׁב דָּנִיאֵל בְּתוֹךְ הַגֹּב, וְהָאֲרָיוֹת הָרְעֵבִים אַף לֹא נָגְעוּ בוֹ. בַּבֹּקֶר בָּא דָּרְיָוֶשׁ אֶל הַגֹּב וּמָצָא אֶת דָּנִיאֵל חַי. מִיָּד צִוָּה לְהוֹצִיאוֹ וּלְהַשְׁלִיךְ בִּמְקוֹמוֹ אֶת הַשָּׂרִים שׂוֹנְאָיו.

כֵּן לָמְדוּ הַגּוֹלִים בַּנֵּכָר לֶאֱהֹב אֶת ה׳ בְּכָל נַפְשָׁם וּבְכָל מְאֹדָם.

פֶּרֶק שִׁבְעָה עָשָׂר

מַפֶּלֶת בָּבֶל וְשִׁיבַת צִיּוֹן

אַחֲרֵי מוֹת נְבוּכַדְנֶצַּר מָלַךְ אֱוִיל מְרוֹדַךְ בְּנוֹ, אַךְ כַּעֲבוֹר שְׁתֵּי שָׁנִים הוֹרִידוּ אוֹתוֹ שָׂרָיו מִכִּסֵּא מַלְכוּתוֹ, וּמְהוּמוֹת רַבּוֹת קָמוּ בָּאָרֶץ. מַלְכוּת בָּבֶל הַחֲזָקָה הִתְחִילָה לָרֶדֶת מַטָּה, מָטָה, וּבִמְקוֹמָהּ הִתְחִילָה מַלְכוּת פָּרַס וּמָדַי לַעֲלוֹת מַעְלָה, מָעְלָה. דַּיְהוּדִים רָאוּ בָּזֶה אֶת יַד ה׳ הַנּוֹקֶמֶת בְּבָבֶל אֶת נִקְמָתָם, „כִּי אֵל גְּמוּלוֹת ה׳–שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם". בְּיִחוּד גָּדְלָה תִּקְוַת הַגּוֹלִים כַּאֲשֶׁר נוֹדַע לָהֶם כִּי כֹּרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס וּמָדַי עוֹלֶה לְהַכְנִיעַ תַּחְתָּיו אֶת בָּבֶל. נְבִיאֵי הַדּוֹר הַהוּא נִבְּאוּ גְּאוּלָה קְרוֹבָה וּשְׁלֵמָה.

בָּבֶל יוֹרֶדֶת וּמַלְכוּת פָּרַס עוֹלָה

„נַחֲמוּ, נַחֲמוּ עַמִּי, יֹאמַר אֱלֹהֵיכֶם. דַּבְּרוּ עַל לֵב יְרוּשָׁלַיִם וְקִרְאוּ אֵלֶיהָ כִּי נִרְצָה עֲוֹנָהּ, כִּי לָקְחָה מִיַּד ה׳ כִּפְלַיִם בְּכָל חַטֹּאתֶיהָ". „עַל הַר גָּבֹהַּ עֲלִי לָךְ, מְבַשֶּׂרֶת צִיּוֹן, הָרִימִי בַכֹּחַ קוֹלֵךְ, מְבַשֶּׂרֶת יְרוּשָׁלָיִם, הָרִימִי, אַל תִּירָאִי. אִמְרִי לְעָרֵי יְהוּדָה: הִנֵּה אֱלֹהֵיכֶם"! קוּמִי, אוֹרִי (בַּת צִיּוֹן), כִּי בָא אוֹרֵךְ וּכְבוֹד ה׳ עָלַיִךְ זָרָח".

בֵּלְשַׁאצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל הָיָה בָּטוּחַ, כִּי כֹּרֶשׁ לֹא יוּכַל לִכְבֹּשׁ אֶת חוֹמוֹת בָּבֶל הַחֲזָקוֹת, וַיֵּשֶׁב בִּמְנוּחָה בְּאַרְמוֹנוֹ וַיֵּדַע אַךְ

מְנֵא, מְנֵא, תְּקֵל וּפַרְסִין

שִׂמְחָה וְתַעֲנוּגוֹת. בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ מְסֻפָּר, כִּי פַּעַם, בִּשְׁעַת מִשְׁתֶּה גָדוֹל, צִוָּה בֵלְשַׁאצַּר לְהָבִיא אֶת הַכֵּלִים הַקְּדוֹשִׁים, שֶׁהוֹצִיא נְבוּכַדְנֶצַּר מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּירוּשָׁלַיִם, וּנְתָנָם לְשָׂרָיו הַשִּׁכּוֹרִים לִשְׁתּוֹת מֵהֶם. פִּתְאֹם נִרְאֲתָה יַד אִישׁ וְכָתְבָה עַל הַקִּיר אַרְבַּע מִלִּים, אֲשֶׁר כָּל חַכְמֵי בָבֶל לֹא יָכְלוּ לִקְרֹאָן. עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ הִבְהִילוּ אֶת דָּנִיֵּאל הָאַרְמוֹנָה, וְהוּא קָרָא מֵעַל הַקִּיר אֶת הַמִּלִּים „מְנֵא, מְנֵא, תְּקֵל וּפַרְסִין" וּבֵאֵר אוֹתָן לַמֶּלֶךְ בְּאֹפֶן כָּזֶה: מָנָה ה' אֶת יְמֵי מַלְכוּתֶךָ, שָׁקַל אֶת מַעֲשֶׂיךָ וְשִׁבֵּר אֶת מַלְכוּתְךָ וּנְתָנָהּ לְפָרַס וּמָדָי.

אֵיךְ כָּבַשׁ כֹּרֶשׁ אֶת בָּבֶל

וּנְבוּאַת דָּנִיֵּאל לֹא אֵחֲרָה לָבֹא. כֹּרֶשׁ כָּבַשׁ אֶת כָּל אֶרֶץ בָּבֶל וַיָּצַר עַל בָּבֶל, עִיר הַמְּלוּכָה. בִּרְאוֹתוֹ כִּי אֵין לִבְקֹעַ אֶת הַחוֹמוֹת הָעֲבוֹת, צִוָּה כֹּרֶשׁ לַחְפֹּר תְּעָלָה גְּדוֹלָה וּלְהַטּוֹת אֶל תּוֹכָהּ אֶת מֵי הַנָּהָר פְּרָת שֶׁעָבַר מִתַּחַת לַחוֹמוֹת. כַּאֲשֶׁר נִשְׁפְּכוּ מֵי הַנָּהָר אֶל תּוֹךְ הַתְּעָלָה יָבֵשׁ הַנָּהָר, וְאַנְשֵׁי כֹרֶשׁ הִתְפָּרְצוּ דַרְכּוֹ הָעִירָה וְכָבְשׁוּ אוֹתָהּ בְּאֶפֶס יָד.

שִׁיבַת צִיּוֹן

אָז בָּאָה גַם גְּאֻלַּת יְהוּדָה. כֹּרֶשׁ שָׁמַע לְבַקָּשַׁת הַגּוֹלִים וְהִרְשָׁה לָהֶם לָשׁוּב לְאֶרֶץ אֲבוֹתָם. רָצֵי הַמֶּלֶךְ עָבְרוּ בֵּין הַגּוֹלִים בְּכָל עָרֵי בָבֶל וְהִכְרִיזוּ: „מִי בָכֶם בְּכָל עַמּוֹ, יְהִי אֱלֹהָיו עִמּוֹ וְיַעַל לִירוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וְיִבֶן אֶת בֵּית אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל". מִיָּד הִתְאַסְּפוּ כְּאַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף עוֹלִים, וּבְרֹאשָׁם עָמְדוּ זְרֻבָּבֶל נֶכֶד יְהוֹיָכִין הַמֶּלֶךְ וִיהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. הַיְּהוּדִים שֶׁנִּשְׁאֲרוּ לָגוּר בְּבָבֶל עָזְרוּ לָעוֹלִים הָעֲנִיִּים בְּכֶסֶף וְזָהָב, וְכֹרֶשׁ הֵשִׁיב לָהֶם אֶת כְּלֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ וְנָתַן אִתָּם גְּדוּד צָבָא לְשָׁמְרָם בַּדֶּרֶךְ. בִּשְׁנַת הַחֲמִשִּׁים לְגָלוּת בָּבֶל (גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ)

יָצְאוּ הָעוֹלִים לְדַרְכָּם שְׂמֵחִים וְצוֹהֲלִים וּמְלֵאֵי תוֹדָה לַה' גּוֹאֲלָם:

„בְּשׁוּב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן, הָיִינוּ כְּחוֹלְמִים.
אָז יִמָּלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה:
אָז יֹאמְרוּ בַגּוֹיִם „הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִם אֵלֶּה!"
הִגְדִּיל ה' לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, הָיִינוּ שְׂמֵחִים!"

פֶּרֶק שְׁמֹנָה עָשָׂר

בִּנְיַן הַבַּיִת הַשֵּׁנִי

מַצָּב הָאָרֶץ וְצָרוֹת הָעוֹלִים

כַּאֲשֶׁר הִגִּיעוּ הָעוֹלִים אַרְצָה יְהוּדָה, רָאוּ מִיָּד כִּי עֲבוֹדָה רַבָּה וְקָשָׁה עוֹמֶדֶת לִפְנֵיהֶם. יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ הָיְתָה כֻּלָּהּ חֲרֵבָה; עָרִים וּכְפָרִים רַבִּים עָמְדוּ רֵיקִים מֵאֵין יוֹשֵׁב; הַשָּׂדוֹת וְהַכְּרָמִים הָיוּ לְמִדְבַּר חוֹלוֹת וַאֲבָנִים, וּבִמְקוֹמוֹת רַבִּים נֶאֶחְזוּ פְּלִשְׁתִּים, אֲדוֹמִים וְעַמּוֹנִים. הָעוֹלִים הִתְיַשְּׁבוּ מִי בִּירוּשָׁלַיִם, וּמִי בְּנַחֲלַת אֲבוֹתָיו וְהִתְחִילוּ לְאַט לְאַט לִבְנוֹת אֶת אַרְצָם הַחֲרֵבָה. אַךְ מָה רַבּוּ הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם בַּשָּׁנִים הָרִאשׁוֹנוֹת! הַשָּׂדוֹת שֶׁשָּׁמְמוּ עֲשָׂרוֹת בַּשָּׁנִים לֹא נָתְנוּ דֵּי תְבוּאָה וְהָעוֹלִים סָבְלוּ רָעָב וּמַחְסוֹר; חֻקִּים וּסְדָרִים טֶרֶם הָיוּ בָּאָרֶץ וּבִמְקוֹמוֹת רַבִּים שׁוֹטְטוּ גַּזְלָנִים וְרוֹצְחִים; הַשֹּׁמְרוֹנִים (רְאֵה פֶּרֶק 12) קָמוּ לַיְּהוּדִים לְשָׂטָן וְהֵצִיקוּ לָהֶם מְאֹד.

תְּחִלַּת הָרִיב בֵּין הַיְּהוּדִים וְהַשֹּׁמְרוֹנִים

הָרִיב בֵּין הַשֹּׁמְרוֹנִים וְהַיְּהוּדִים הִתְחִיל בְּשֶׁל בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית לְשׁוּבָם מִבָּבֶל נִגְּשׁוּ הַיְּהוּדִים לִבְנוֹת בֵּית מִקְדָּשׁ קָטָן בִּמְקוֹם הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן. הַיּוֹם שֶׁבּוֹ הִנִּיחוּ אֶת יְסוֹד הַבַּיִת הָיָה יוֹם חַג וְשִׂמְחָה. הַכֹּהֲנִים עָמְדוּ סָבִיב בְּבִגְדֵי כְהֻנָּתָם, הַלְוִיִּם שָׁרוּ שִׁירֵי תְהִלָּה וְכָל הָעָם שָׂמַח שִׂמְחָה גְדוֹלָה. כַּאֲשֶׁר נוֹדַע הַדָּבָר לַשֹּׁמְרוֹנִים בָּאוּ אֶל זְרֻבָּבֶל וְאֶל רָאשֵׁי הָעָם וְאָמְרוּ: „נִבְנֶה עִמָּכֶם, כִּי כָכֶם נִדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיכֶם וְלוֹ אֲנַחְנוּ זוֹבְחִים". אַךְ זְרֻבָּבֶל וִיהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן וְכָל הַזְּקֵנִים יָדְעוּ כִּי הַשֹּׁמְרוֹנִים עוֹבְדִים

גַּם לָאֱלִילִים וְעָנוּ לָהֶם: „לֹא לָכֶם וְלָנוּ לִבְנוֹת בַּיִת לֵאלֹהֵינוּ". מֵאָז הִתְחִילוּ הַשֹּׁמְרוֹנִים לִשְׂנֹא אֶת הַיְהוּדִים וּלְבַקֵּשׁ אֶת רָעָתָם. הֵם הֵקִימוּ אֶת פְּקִידֵי פָּרַס נֶגֶד הַיְהוּדִים, וּמִפַּעַם לְפַעַם הִלְשִׁינוּ לִפְנֵי מַלְכֵי פָּרַס כִּי הַיְהוּדִים אוֹמְרִים לִמְרֹד בָּהֶם. מִפְּנֵי הַצָּרוֹת

גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן מִן הָאַחֲרוֹן

הָאֵלֶּה, וְגַם מִפְּנֵי הָרָעָב וְהַדַּלּוּת שֶׁהָיוּ בִּיהוּדָה, נִפְסְקָה עֲבוֹדַת הַבִּנְיָן שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה.

כַּאֲשֶׁר מָלַךְ בְּפָרַס דָּרְיָוֶשׁ הָרִאשׁוֹן, הוּטַב מַצַּב הַיְהוּדִים וּבִנְיַן הַבַּיִת הִתְחִיל מֵחָדָשׁ, כִּי דָּרְיָוֶשׁ הִטָּה לַיְהוּדִים חֶסֶד רַב

בִּנְיַן הַבַּיִת נִגְמַר בִּימֵי דָרְיָוֶשׁ

וְעָזַר לָהֶן בְּבִנְיַן הַבַּיִת מֵאוֹצַר הַמְּלוּכָה. אַחֲרֵי עֲבוֹדַת אַרְבַּע שָׁנִים, בִּשְׁנַת הַשִּׁבְעִים לְחָרְבַּן הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן, נִגְמַר בִּנְיַן הַבַּיִת הַשֵּׁנִי לְשִׂמְחַת כָּל הָעָם. זִקְנֵי הָעָם שֶׁזָּכְרוּ עוֹד אֶת בֵּית שְׁלֹמֹה הַגָּדוֹל וְהַנֶּהְדָּר, בָּכוּ מָרָה לְמַרְאֵה הַבַּיִת הֶחָדָשׁ הַקָּטָן וְהַדַּל, אַךְ נְבִיאֵי הַדּוֹר הַהוּא נִבְּאוּ כִּי „גָּדוֹל יִהְיֶה כְּבוֹד הַבַּיִת הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן" „אַךְ לֹא בְחַיִל וְלֹא בְכֹחַ, כִּי אִם בְּרוּחִי, נְאֻם ה' צְבָאוֹת". הַנְּבוּאָה הַזֹּאת, אָמְנָם, נִתְקַיְּמָה, אַךְ רַק אַחֲרֵי יָמִים רַבִּים. הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל הַבַּיִת הַשֵּׁנִי לֹא הָיוּ יְמֵי טוֹבָה.

פֶּרֶק תִּשְׁעָה עָשָׂר

עֶזְרָא הַסּוֹפֵר

כַּאֲשֶׁר נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ תָּפְשׂוּ הַכֹּהֲנִים אֶת כָּל הַמֶּמְשָׁלָה בִּידֵיהֶם, וּזְרֻבָּבֶל חָזַר בָּבֶלָה. אַךְ הַכֹּהֲנִים בַּיָּמִים הָהֵם דָּאֲגוּ רַק לַעֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, וּלְמַצַּב הָעָם וְהָאָרֶץ לֹא שָׂמוּ לֵב. וְהַיִּשּׁוּב הֶחָדָשׁ בִּיהוּדָה עוֹד הָיָה צָעִיר וְדַל, וְצָרוֹתָיו הָיוּ רַבּוֹת מִבַּיִת וּמִחוּץ. מַלְכֵי פָּרַס שָׂמוּ עַל הָעָם מִסִּים כְּבֵדִים וְהַשָּׂרִים וְהַפְּקִידִים מָשְׁלוּ בָאָרֶץ כִּרְצוֹנָם. עַמֵּי הַנֵּכָר הוֹסִיפוּ לְהָצִיק לַיְּהוּדִים, וּבִמְקוֹמוֹת רַבִּים יָרְאוּ הַיְּהוּדִים מִפְּנֵיהֶם לָשֶׁבֶת בַּכְּפָרִים. הַשָּׂדוֹת לֹא נֶעֶבְדוּ כָּרָאוּי, וְהָרָעָב וְהַדַּלּוּת בָּאָרֶץ לֹא פָּסָקוּ. שָׂרֵי יְהוּדָה וַעֲשִׁירֶיהָ הָיוּ מַלְוִים לָעֲנִיִּים כֶּסֶף וְחִטִּים לִזְרִיעָה, וּבְיוֹם הַשִּׁלּוּם הָיוּ מוֹכְרִים בְּעַד

מַצַּב הָאָרֶץ וְהָעָם בְּרֵאשִׁית יְמֵי הַבַּיִת הַשֵּׁנִי

הַחוֹב אֶת בֵּית הַלּוֹוֶה וְאֶת שָׂדֵהוּ, וְכוֹבְשִׁים אֶת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו לַעֲבָדִים.

הַשָּׂרִים וְהַכֹּהֲנִים מִתְחַתְּנִים בַּשֹּׁמְרוֹנִים וְסַכָּנַת הַדָּבָר

הַשָּׂרִים וְהָעֲשִׁירִים הָאֵלֶּה, וְעִמָּהֶם גַּם כֹּהֲנִים רַבִּים, חָטְאוּ חֵטְא גָּדוֹל גַּם לְדָתָם וְתוֹרָתָם. הֵם הִתְחִילוּ לְהִתְקָרֵב לְשָׂרֵי הַנָּכְרִים וּלְהִתְחַתֵּן בָּהֶם, וּמֵהֶם רָאוּ, וְכֵן עָשׂוּ גַּם רַבִּים מֵהֲמוֹן הָעָם. הַנָּכְרִים בִּיהוּדָה וְסָבִיב לָהּ הָיוּ בְּמַצָּב טוֹב (כִּי אַדְמָתָם נֶעֶבְדָה תָמִיד בְּאֵין מַפְרִיעַ), וַעֲנִיֵּי יְהוּדָה מָצְאוּ בְקִרְבָתָם תּוֹעֶלֶת רַבָּה. אֲבָל הַנָּשִׁים הַנָּכְרִיּוֹת (שֹׁמְרוֹנִיּוֹת, עַמּוֹנִיּוֹת וּמוֹאֲבִיּוֹת) הֵבִיאוּ לְבָתֵּי הַיְהוּדִים אֶת שְׂפָתָן הַנָּכְרִית וְאֶת מִנְהֲגֵי אֲבוֹתֵיהֶן, עוֹבְדֵי הָאֱלִילִים. הַבָּנִים שֶׁנּוֹלְדוּ לָהֶן לָמְדוּ מֵהֶן אֶת שְׂפָתָן וְאֶת מִנְהֲגֵיהֶן, וּשְׂפַת הָעָם וְתוֹרָתוֹ בָּאוּ בְסַכָּנָה גְדוֹלָה. כֵּן נִמְשַׁךְ הַדָּבָר כְּשִׁשִּׁים שָׁנָה אַחֲרֵי בִנְיַן הַבַּיִת הַשֵּׁנִי.

עֲלִיַּת עֶזְרָא הַסּוֹפֵר

לֹא כֵן הָיָה הַדָּבָר בְּבָבֶל. שָׁם הֶחֱזִיקוּ הַיְהוּדִים בְּדָתָם וְלָמְדוּ אֶת תּוֹרָתָם בְּחֵשֶׁק גָּדוֹל. גַּם מוֹרִים חֲכָמִים קָמוּ לִיהוּדֵי בָבֶל, שֶׁיָּדְעוּ לִכְתֹּב סִפְרֵי תוֹרָה וּלְבָאֵר אוֹתָהּ. חַכְמֵי הַתּוֹרָה הָאֵלֶּה נִקְרְאוּ בְּשֵׁם „סוֹפְרִים", וְהַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶם הָיָה עֶזְרָא הַסּוֹפֵר. עֶזְרָא הָיָה מִמִּשְׁפַּחַת כֹּהֲנִים חֲשׁוּבָה וְנִכְבָּדָה וְאֶחָד מֵרָאשֵׁי הַיְהוּדִים בְּבָבֶל. כַּאֲשֶׁר נוֹדַע לוֹ כִּי הַיְהוּדִים בִּיהוּדָה נִמְצָאִים „בְּרָעָה גְדוֹלָה וּבְחֶרְפָּה", הֶחֱלִיט לַעֲלוֹת יְרוּשָׁלַיְמָה עִם תּוֹרַת ה', וּלְסַדֵּר אֶת הָאָרֶץ עַל פִּיהָ. אַרְתַּחְשַׁסְתְּא מֶלֶךְ פָּרַס נָתַן לוֹ רִשָּׁיוֹן לְהָקִים בִּיהוּדָה שׁוֹפְטִים וּמוֹרִים, לִשְׁפֹּט אֶת הָעָם וּלְלַמְּדָם תּוֹרָה. הַמֶּלֶךְ שָׁלַח בְּיַד

עֶזְרָא נִדְבוֹת כֶּסֶף וְזָהָב „לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִשְׁכָּנוֹ בִּירוּשָׁלָיִם" וְצִוָּה לִפְקִידָיו לַעֲזֹר לְעֶזְרָא וְלַאֲנָשָׁיו בְּכָל דָּבָר.

מַעֲשֵׂי עֶזְרָא הָרִאשׁוֹנִים

כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ עֶזְרָא יְרוּשָׁלַיְמָה, הִתְאַסְּפוּ אֵלָיו רָאשֵׁי הָעָם מִיִּרְאֵי ה' וְסִפְּרוּ לוֹ, כִּי הָעָם עוֹזֵב אֶת שְׂפָתוֹ וְאֶת תּוֹרָתוֹ מִפְּנֵי הַנָּשִׁים הַנָּכְרִיּוֹת. עֶזְרָא קָרַע אֶת בְּגָדָיו, יָשַׁב לָאָרֶץ וַיָּצָם עַד הָעֶרֶב. אַחֲרֵי כֵן יָצָא לִפְנֵי הַקָּהָל הָרַב שֶׁנֶּאֱסַף בַּחֲצַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כָּרַע עַל בִּרְכָּיו, פָּרַשׂ אֶת כַּפָּיו הַשָּׁמַיְמָה וְהִתְוַדָּה לִפְנֵי ה' עַל חַטְּאוֹת הָעָם הָרַבִּים. מִדִּבְרֵי עֶזְרָא רָאָה הָעָם כִּי „אַשְׁמָתוֹ גָדְלָה עַד לַשָּׁמָיִם". וְכָל הַקָּהָל הִתְחִיל לִבְכּוֹת. אָז קָם אֶחָד מִיִּרְאֵי ה' וְדָרַשׁ מֵעֶזְרָא לְהַשְׁבִּיעַ אֶת כָּל הַנֶּאֱסָפִים, שֶׁיּוֹצִיאוּ מִבָּתֵּיהֶם אֶת הַנָּשִׁים הַנָּכְרִיּוֹת. עֶזְרָא הִשְׁבִּיעַ אוֹתָם, וְצִוָּה לֶאֱסֹף יְרוּשָׁלַיְמָה אֶת יֶתֶר בְּנֵי יְהוּדָה לְהַשְׁבִּיעַ גַּם אוֹתָם. גַּם הַדָּבָר הַזֶּה נַעֲשָׂה, וְכָל הָעָם הִתְחִיל לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים הַנָּכְרִיּוֹת וְאֶת בְּנֵיהֶן.

הַשֹּׁמְרוֹנִים מְפִירִים אֶת עֲצַת עֶזְרָא

אַחֲרֵי כֵן הִתְחִיל עֶזְרָא לִבְנוֹת אֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם. הַשֹּׁמְרוֹנִים וְעַמֵּי הַנֵּכָר הָאֲחֵרִים חָפְצוּ לִנְקֹם בַּיְּהוּדִים בְּעַד בְּנוֹתֵיהֶם הַשְּׁלוּחוֹת, וְהִלְשִׁינוּ לִפְנֵי אַרְתַּחְשַׁסְתְּא, כִּי הַיְּהוּדִים מְבַצְּרִים אֶת יְרוּשָׁלַיִם „עִיר הַמֶּרֶד" וְאוֹמְרִים לִמְרֹד בּוֹ. אַרְתַּחְשַׁסְתְּא צִוָּה לְהַפְסִיק אֶת בִּנְיַן הַחוֹמָה, וּמִיָּד בָּאוּ הַשֹּׁמְרוֹנִים יְרוּשָׁלַיְמָה, גֵּרְשׁוּ אֶת בּוֹנֵי הַחוֹמָה, הָרְסוּ אוֹתָהּ וְשָׂרְפוּ אֶת שְׁעָרֶיהָ בָּאֵשׁ. יְדֵי הָעָם רָפוּ, וְרַבִּים שָׁבוּ לָקַחַת נָשִׁים נָכְרִיּוֹת. הַשֹּׁמְרוֹנִים הֵרִימוּ רֹאשׁ, וְאֶרֶץ יְהוּדָה בָּאָה עוֹד הַפַּעַם „בְּרָעָה גְדוֹלָה בְחֶרְפָּה".

כֵּן עָבְרוּ כִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה. עֶזְרָא הַסּוֹפֵר וְהַזְּקֵנִים יִרְאֵי

ה' הָיוּ בְּצַעַר גָּדוֹל. וּבִרְאוֹתָם כִּי הֵם עַצְמָם אֵינָם יְכוֹלִים לַעֲשׂוֹת כְּלוּם, שָׁלְחוּ שְׁלִיחִים לִיהוּדֵי בָּבֶל לְבַקֵּשׁ עֶזְרָה מִשָּׁם.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים

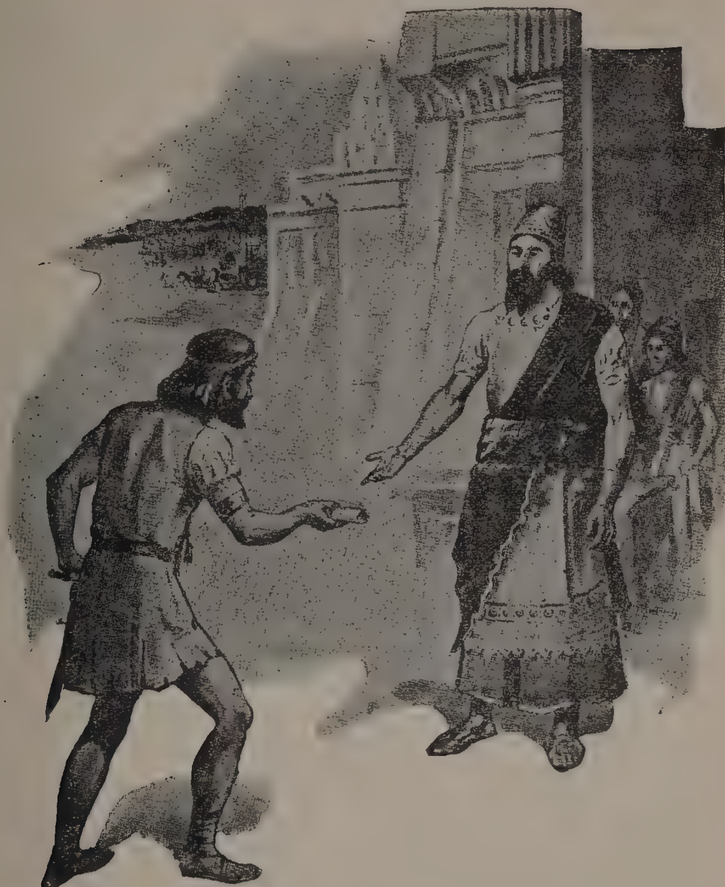
נְחֶמְיָה הַפֶּחָה

בְּעִיר שׁוּשַׁן, בִּירַת פָּרַס וּמָדַי, הָיָה יְהוּדִי אֶחָד וּשְׁמוֹ נְחֶמְיָה' וְהוּא הָיָה שַׂר הַמַּשְׁקִים לַמֶּלֶךְ אַרְתַּחְשַׁסְתְּא. נְחֶמְיָה הָיָה אִישׁ חָכָם וּבַעַל מֶרֶץ וְאוֹהֵב אֶת עַמּוֹ בְּכָל נַפְשׁוֹ. כַּאֲשֶׁר סִפְּרוּ לוֹ שְׁלִיחֵי עֶזְרָא מַה שֶּׁנַּעֲשָׂה בִּיהוּדָה, בָּכָה נְחֶמְיָה וְהִתְעַצֵּב מְאֹד. פַּעַם שָׁאַל אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ מַדּוּעַ רָעִים פָּנָיו, וּנְחֶמְיָה עָנָהוּ: „מַדּוּעַ לֹא יֵרְעוּ פָּנַי, אִם הָעִיר, בֵּית קִבְרוֹת אֲבוֹתַי, חֲרֵבָה וּשְׁעָרֶיהָ שְׂרוּפִים בָּאֵשׁ?" מִיַּד הֵקִים אַרְתַּחְשַׁסְתְּא אֶת נְחֶמְיָה לְפֶחָה עַל אֶרֶץ יְהוּדָה וְצִוָּהוּ לַעֲלוֹת שָׁמָּה, לִמְשֹׁל בָּהּ כִּרְצוֹנוֹ וְלִבְנוֹת אֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלָיִם.

אֵיךְ נִמְנָה נְחֶמְיָה לְפֶחָה בִּיהוּדָה

כַּאֲשֶׁר הִגִּיעַ נְחֶמְיָה יְרוּשָׁלַיְמָה, קָרָא לַכֹּהֲנִים וְלַשָּׂרִים וְצִוָּה לָהֶם בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ לָגֶשֶׁת תֵּיכֶף וּמִיָּד לְבִנְיַן הַחוֹמָה. הָעָם הִתְחִיל בַּעֲבוֹדָה בְּשִׂמְחָה וְחֵשֶׁק גָּדוֹל, אַךְ שׂוֹנְאֵי יְהוּדָה לֹא הֶחֱרִישׁוּ גַּם הֵם. סַנְבַלַּט רֹאשׁ הַשֹּׁמְרוֹנִים וְטוֹבִיָּה רֹאשׁ הָעַמּוֹנִים שָׁלְחוּ לַיְּהוּדִים: „מָה הַדָּבָר אֲשֶׁר אַתֶּם עוֹשִׂים, הַעַל הַמֶּלֶךְ אַתֶּם מוֹרְדִים?" אַךְ הַפֶּחָה לֹא נִבְהַל וְצִוָּה לַעֲנוֹת לָהֶם שֶׁלֹּא יְנַסּוּ לְרַפּוֹת אֶת יְדֵי הָעָם, כִּי „אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם הוּא יַצְלִיחַ לָנוּ וּבָנִינוּ, וְלָכֶם אֵין חֵלֶק בִּירוּשָׁלָיִם". אָז אָסְפוּ סַנְבַלַּט וְטוֹבִיָּה אֶת אַנְשֵׁיהֶם לְהִתְנַפֵּל פִּתְאֹם עַל הַבּוֹנִים

נְחֶמְיָה מַצְלִיחַ לַמְרוֹת כָּל הַמִּכְשׁוֹלִים

שְׁלִיחַ סַנְבַלַּט לִפְנֵי נְחֶמְיָה

וּלְהַכּוֹתָם. אַךְ הַדָּבָר נוֹדַע לִנְחֶמְיָה בְּעוֹד מוֹעֵד, וְהוּא יָדַע לְקַדֵּם אֶת פְּנֵי הַסַּכָּנָה. הוּא חִלֵּק אֶת הָעָם לִשְׁנֵי חֲלָקִים: חֵלֶק אֶחָד עָשָׂה בַּמְּלָאכָה וְהַחֵלֶק הַשֵּׁנִי עָמַד תָּמִיד מְזֻיָּן וּמוּכָן

לַמִּלְחָמָה. גַּם הַבּוֹנִים עָשׂוּ בַמְּלָאכָה בְיָד אַחַת וּבַשְּׁנִיָּה הֶחֱזִיקוּ בַחֶרֶב. אָז בִּקְשׁוּ סַנְבַלַּט וְטוֹבִיָּה לַהֲרֹג אֶת נְחֶמְיָה בְּעָרְמָה. הֵם קָרְאוּ לוֹ לָבֹא לְמָקוֹם יָדוּעַ לְהִוָּעֵץ אִתָּם בְּדָבָר חָשׁוּב. אַךְ נְחֶמְיָה לֹא הָלַךְ. הֵם שָׂכְרוּ „נְבִיאִים" בּוֹגְדִים לְהָקִים אֶת הָעָם נֶגֶד נְחֶמְיָה, אַךְ גַּם זֶה לֹא הוֹעִיל. עֲבוֹדַת הַחוֹמָה נִמְשְׁכָה בְּמֶרֶץ רַב, וּנְחֶמְיָה וַאֲנָשָׁיו לֹא פָשְׁטוּ אֶת בִּגְדֵיהֶם מֵעֲלֵיהֶם יוֹמָם וָלָיְלָה.

נְחֶמְיָה דוֹאֵג לְיִשּׁוּב יְרוּשָׁלַיִם

בַּחֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם יוֹם נִבְנְתָה הַחוֹמָה, וְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם חָגְגוּ אֶת חֲנֻכַּת הַחוֹמָה בְּרֹב שִׂמְחָה וְהָדָר. אַחֲרֵי כֵן צִוָּה נְחֶמְיָה לִבְנוֹת אֶת כָּל הַבָּתִּים הַהֲרוּסִים בִּירוּשָׁלַיִם וּלְהוֹשִׁיב בָּהֶם אֶת הַחֵלֶק הָעֲשִׂירִי מִיּוֹשְׁבֵי עָרֵי הַשָּׂדֶה, עַל פִּי גוֹרָל. כֵּן עָשָׂה נְחֶמְיָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם הָעֲזוּבָה וְהַחֲרֵבָה לְעִיר בְּצוּרָה וּמְלֵאָה יוֹשְׁבִים.

נְחֶמְיָה דוֹאֵג לְמַצַּב הָעֲנִיִּים

נְחֶמְיָה דָאַג גַּם לְטוֹבַת הָעֲנִיִּים. הוּא אָסַף אֶת הַשָּׂרִים וְאֶת הָעֲשִׁירִים וְגָעַר בָּהֶם עַל הַמַּעֲשִׂים הָרָעִים שֶׁעָשׂוּ לַאֲחֵיהֶם הָעֲנִיִּים. יְהוּדֵי בָּבֶל, אָמַר נְחֶמְיָה, פּוֹדִים אֶת אֲחֵיהֶם הַשְּׁבוּיִים מִידֵי הַנָּכְרִים, הֲיָבֹאוּ גַם הֵנָּה לִפְדּוֹת אֶת אֲחֵיהֶם מִידֵי אֲחֵיהֶם?... הַשָּׂרִים וְהָעֲשִׁירִים נִכְלְמוּ וְנִשְׁבְּעוּ לִנְחֶמְיָה לְשַׁחְרֵר אֶת כָּל עַבְדֵיהֶם הָעִבְרִיִּים, וּלְהָשִׁיב אֶת הַשָּׂדוֹת וְאֶת הַכְּרָמִים שֶׁלָּקְחוּ מִידֵי הָעֲנִיִּים בְּעַד הַחוֹבוֹת. נְחֶמְיָה עַצְמוֹ הָיָה בָזֶה לְמוֹפֵת. הוּא מָשַׁךְ אֶת יָדָיו מִן הַמַּס הַמַּגִּיעַ לַפֶּחָה מֵאֵת הָעָם. וּמִלְּבַד זֹאת כִּלְכֵּל בְּכַסְפּוֹ אֶת בּוֹנֵי הַחוֹמָה הָעֲנִיִּים וְאֶת מִשְׁפְּחוֹתֵיהֶם.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים וְאֶחָד

הָאֲמָנָה

קְרִיאַת הַתּוֹרָה וּכְרִיתַת הַבְּרִית

נְחֶמְיָה בִּצֵּר אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְהֵסִיר מִיהוּדָה אֶת אֵימַת עַמֵּי הַנֵּכָר. הוּא הֵיטִיב אֶת מַצַּב הָעֲנִיִּים וְהֵם לֹא הִצְטָרְכוּ יוֹתֵר לְעֶזְרַת הַנָּכְרִים. אָז אֶפְשָׁר הָיָה גַּם לְעֶזְרָא הַסּוֹפֵר לְהָקִים אֶת מַחֲשַׁבְתּוֹ הַגְּדוֹלָה: לְהוֹצִיא אֶת הַנָּשִׁים הַנָּכְרִיּוֹת וּלְהַנְהִיג בָּאָרֶץ אֶת חֻקֵּי תּוֹרַת מֹשֶׁה. בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי נֶאֱסַף הָעָם יְרוּשָׁלַיְמָה לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם, וְעֶזְרָא קָרָא לְפָנָיו אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה מֵאוֹר הַבֹּקֶר עַד חֲצוֹת הַיּוֹם. אַחֲרֵי כֵן בֵּרַךְ עֶזְרָא אֶת כָּל הָעָם וְצִוָּהוּ לִשְׂמֹחַ בְּשִׂמְחַת חַג הַזִּכָּרוֹן וְלַעֲשׂוֹת אֶת חַג הַסֻּכּוֹת כַּכָּתוּב בַּתּוֹרָה. אַחֲרֵי חַג הַסֻּכּוֹת קָרָא עֶזְרָא אֶת כָּל הָעָם לָצוֹם וּלְהִתְפַּלֵּל. הַנֶּאֱסָפִים עָמְדוּ לִפְנֵי ה' בִּלְבוּשׁ שַׂק וְהִתְוַדּוּ עַל חַטֹּאתֵיהֶם וְעַל חַטֹּאות אֲבוֹתֵיהֶם, וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם בִּשְׁבוּעָה לְהִבָּדֵל מֵעַמֵּי הַנֵּכָר, לִשְׁמֹר אֶת הַשַּׁבָּת וְאֶת יֶתֶר מִצְוֹת הַתּוֹרָה. דִּבְרֵי הַשְּׁבוּעָה וְהַבְּרִית נִכְתְּבוּ עַל סֵפֶר, וְכָל הַשָּׂרִים וְזִקְנֵי הָעָם חָתְמוּ עָלָיו בְּעֶצֶם יָדָם.

נְחֶמְיָה מַשְׁגִּיחַ עַל שְׁמִירַת הַבְּרִית

נְחֶמְיָה הִשְׁגִּיחַ בְּשֶׁבַע עֵינַיִם שֶׁהָעָם יְקַיֵּם אֶת שְׁבוּעָתוֹ. בִּרְאוֹתוֹ כִּי הָאִכָּרִים וְהַסּוֹחֲרִים בָּאִים יְרוּשָׁלַיְמָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת לִקְנוֹת וְלִמְכֹּר, צִוָּה לִסְגֹּר אֶת שַׁעֲרֵי הָעִיר מֵעֶרֶב שַׁבָּת עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְלַסּוֹחֲרִים אָמַר, כִּי אִם יוֹסִיפוּ לָבֹא בְּיוֹם הַשַּׁבָּת „יִשְׁלַח בָּהֶם יָד". כֵּן נָהַג נְחֶמְיָה גַּם עִם אֵלֶּה שֶׁלֹּא חָפְצוּ לְשַׁלֵּחַ מִבֵּיתָם אֶת הַנָּשִׁים הַנָּכְרִיּוֹת. הוּא רָב אִתָּם, הִכָּם, מָרַט אֶת זְקָנָם, וְאֶת מְנַשֶּׁה, נֶכֶד הַכֹּהֵן

הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל גֹּרַשׁ מִירוּשָׁלַיִם יַחַד עִם אִשְׁתּוֹ, בַּת סַנְבַלַּט הַשֹּׁמְרוֹנִי.

מַחֲשֶׁבֶת עֶזְרָא קָמָה. עֶזְרָא הַסּוֹפֵר הִשְׁלִים אֶת עֲבוֹדַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ וְכָל הַנְּבִיאִים: הוּא מָסַר אֶת תּוֹרַת ה׳ לִידֵי כָּל הָעָם מֵאָז וּלְכָל הַדּוֹרוֹת.

אַנְשֵׁי נְחֶמְיָה לִפְנֵי שַׁעַר הָעִיר בְּשַׁבָּת

בִּרְאוֹת הַשֹּׁמְרוֹנִים כִּי הַיְהוּדִים נִבְדָּלִים מֵהֶם לְעוֹלָם, עָמְדוּ גַּם הֵם וַיִּבְנוּ עַל הַר גְּרִזִּים בֵּית מִקְדָּשׁ לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וְאֶת מְנַשֶּׁה חֲתַן סַנְבַלַּט עָשׂוּ לְכֹהֵן גָּדוֹל. אַחֲרֵי כֵן לָקְחוּ אֶת חֲמֵשֶׁת חוּמְשֵׁי הַתּוֹרָה וְאֶת סֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ, שִׁנּוּ אוֹתָם בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים וְהוֹסִיפוּ אֶת תּוֹלְדוֹת הַשֹּׁמְרוֹנִים, וְכֵן יָצְאָה לָהֶם תּוֹרָה חֲדָשָׁה. מֵאָז וָהָלְאָה שָׂנְאוּ הַשֹּׁמְרוֹנִים אֶת הַיְהוּדִים שִׂנְאָה רַבָּה וַיָּרֵעוּ לָהֶם כַּאֲשֶׁר מָצְאָה

הַשֹּׁמְרוֹנִים נִבְדְּלוּ מִן הַיְהוּדִים לְעוֹלָם

יָדָם. (שְׂרִידֵי הַשֹּׁמְרוֹנִים נִמְצָאִים עַד הַיּוֹם בְּמִסְפַּר מֵאוֹת אֲחָדוֹת מִסָּבִיב לָעִיר שְׁכֶם וְהַר גְּרִזִים, וְהֵם מַקְרִיבִים קָרְבָּנוֹת עַד הַיּוֹם הַזֶּה).

פֶּרֶק עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם

אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה

אַחֲרֵי עֶזְרָא קָמוּ חֲכָמִים אֲחֵרִים אֲשֶׁר לִמְּדוּ אֶת הָעָם לָדַעַת אֶת הַתּוֹרָה וְלָלֶכֶת בִּדְרָכֶיהָ הַטּוֹבִים. חַכְמֵי הַתּוֹרָה הָאֵלֶּה נִקְרְאוּ בְּשֵׁם „סוֹפְרִים" אוֹ „אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה" וְעָמְדוּ בְּרֹאשׁ הָעָם כִּשְׁתֵּי מֵאוֹת שָׁנָה.

עֲבוֹדַת אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה

עֲבוֹדַת אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה הָיְתָה: 1) לְפָרֵשׁ אֶת הַמִּצְווֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה בְּאֹפֶן בִּלְתִּי מְפֹרָשׁ וּלְבָאֵר לָעָם אֵיךְ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָם. לְמָשָׁל: הַתּוֹרָה אָסְרָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, וְהַסּוֹפְרִים בֵּאֲרוּ מָה הֵן הַמְּלָאכוֹת הָאֲסוּרוֹת. 2) לַעֲשׂוֹת סְיָג (גָּדֵר) לַתּוֹרָה כְּדֵי לְהַרְחִיק אֶת הָאָדָם מִן הָעֲבֵרָה. לְמָשָׁל: מִן הַתּוֹרָה אָסוּר לִקְטֹף פֵּרוֹת בְּשַׁבָּת (זֶהוּ אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא) וְהַסּוֹפְרִים אָסְרוּ גַּם לְטַפֵּס עַל אִילָן, פֶּן יִשְׁכַּח וְיִקְטֹף (אִסּוּר דְּרַבָּנָן). 3) לְמַנּוֹת שׁוֹפְטִים וּמוֹרִים לָעָם לְשָׁפְטוֹ מִשְׁפַּט צֶדֶק וּלְלַמְּדוֹ אֶת תּוֹרַת הָאֱמֶת.

תַּקָּנוֹת אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה

אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תִּקְנוּ גַּם תַּקָּנוֹת רַבּוֹת שֶׁקָּשְׁרוּ אֶת הָעָם אֶל תּוֹרָתוֹ בְּקֶשֶׁר חָזָק וְקַיָּם. הֵם תִּקְנוּ: 1) תְּפִלָּה בְּ„מִנְיָן"–שֶׁאַנְשֵׁי עָרֵי הַשָּׂדֶה, אִם יֵשׁ בָּהֶם מִנְיַן עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים, יִתְאַסְּפוּ יַחַד לַעֲבֹד אֶת ה' בִּתְפִלָּה, כִּי עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת נֶהֱגָה רַק בִּירוּשָׁלַיִם. 2) קְרִיאַת

הַתּוֹרָה–שֶׁיִּהְיוּ הַמִּתְפַּלְּלִים קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה בַּשַּׁבָּתוֹת וּבַחַגִּים וּבְכָל יוֹם שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי. עַל יְדֵי הַתַּקָּנָה הַזֹּאת לָמַד כָּל הָעָם לָדַעַת אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה. 3) הַפְטָרָה–שֶׁיִּהְיוּ מַפְטִירִים בְּנָבִיא אַחֲרֵי קְרִיאַת הַתּוֹרָה. הַתַּקָּנָה הַזֹּאת בָּאָה לְלַמֵּד אֶת הָעָם כִּי דִבְרֵי הַנְּבִיאִים קְדוֹשִׁים גַּם הֵם, וְלֹא כְדִבְרֵי הַשֹּׁמְרוֹנִים שֶׁקִּדְּשׁוּ רַק אֶת תּוֹרַת מֹשֶׁה וְסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ.

סִדּוּר כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ (תַּנַ"ךְ)

אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה סִדְּרוּ אֶת כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ בִּשְׁלֹשָׁה חֲלָקִים: תּוֹרָה, נְבִיאִים, כְּתוּבִים (תַּנַ"ךְ). בַּתּוֹרָה יֵשׁ חֲמִשָּׁה חוּמָשִׁים: בְּרֵאשִׁית, שְׁמוֹת, וַיִּקְרָא, בַּמִּדְבָּר, דְּבָרִים. אַחֲרֵי הַתּוֹרָה בָּאִים סִפְרֵי „נְבִיאִים רִאשׁוֹנִים" (יְהוֹשֻׁעַ, שׁוֹפְטִים, שְׁמוּאֵל א' וב' וּמְלָכִים א' וב') וּ„נְבִיאִים אַחֲרוֹנִים" (יְשַׁעְיָהוּ, יִרְמְיָהוּ, יְחֶזְקֵאל וְעוֹד שְׁנֵים עָשָׂר). בְּחֵלֶק הַכְּתוּבִים נִמְצָאִים הַסְּפָרִים: 1) תְּהִלִּים–סֵפֶר שִׁירֵי תְהִלָּה וּתְפִלָּה לַה'. 2) מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה–סֵפֶר מְשָׁלִים וְאִמְרֵי חָכְמָה. 3) אִיּוֹב–סִפּוּר עַל אִישׁ צַדִּיק וְיָשָׁר שֶׁה' נִסָּה אוֹתוֹ בְּיִסּוּרִים קָשִׁים, וְהוּא עָמַד בְּצִדְקָתוֹ. 4) שִׁיר הַשִּׁירִים–שִׁירִים עַל הָעוֹלָם הַיָּפֶה וְחַיֵּי הַנְּעוּרִים. 5) רוּת–סִפּוּר מִימֵי הַשּׁוֹפְטִים עַל רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה שֶׁדָּבְקָה בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִבָּנֶיהָ יָצָא דָוִד הַמֶּלֶךְ. 6) אֵיכָה–קִינוֹת יִרְמְיָהוּ עַל חֻרְבַּן בַּיִת רִאשׁוֹן הַנִּקְרָאוֹת עַד הַיּוֹם בְּיוֹם תִּשְׁעָה בְּאָב. 7) קֹהֶלֶת–מַחֲשָׁבוֹת שׁוֹנוֹת עַל חַיֵּי הָאָדָם שֶׁהֵם „הֲבֵל הֲבָלִים–הַכֹּל הָבֶל". 8) מְגִלַּת אֶסְתֵּר–סִפּוּר עַל אֶסְתֵּר וּמָרְדֳּכַי דּוֹדָהּ שֶׁהִצִּילוּ אֶת יְהוּדֵי פָּרַס וּמָדַי מִידֵי הָמָן הָרָשָׁע. 9) דָּנִיאֵל. 10) עֶזְרָא. 11) נְחֶמְיָה. 12) וְדִבְרֵי הַיָּמִים.

אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה הֵבִיאוּ לָעָם תּוֹעֶלֶת רַבָּה וּגְדוֹלָה מְאֹד.

תּוֹעֶלֶת אַנְשֵׁי הַכְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה

הֵם הִצְלִיחוּ לַעֲשׂוֹת אֶת תּוֹרַת יִשְׂרָאֵל לְסֵפֶר הַחַיִּים שֶׁל כָּל הָעָם. הַתּוֹרָה לֹא עוֹד הָיְתָה סֵפֶר חָתוּם וְיָדוּעַ רַק לִיחִידִים, כִּי כָל הָעָם יָדַע וְעָשָׂה אוֹתָהּ. הָעָם הִתְחִיל גַּם לֶאֱהֹב וּלְהוֹקִיר אוֹתָהּ בְּכָל נַפְשׁוֹ וּבְכָל מְאֹדוֹ וַיְהִי נָכוֹן לָמוּת עָלֶיהָ אִם יְנַסֶּה מִי שֶׁהוּא לַהֲסִירוֹ מִמֶּנָּה.

מַצַּב הָעָם בִּימֵי אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה

תְּקוּפַת אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה אָרְכָה יוֹתֵר מִשְּׁתֵּי מֵאוֹת שָׁנָה. בַּחֲצִי הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַתְּקוּפָה הַזֹּאת (עַד אֲלֶכְּסַנְדֶּר מוֹקְדוֹן) לֹא קָרָה בִּיהוּדָה כָּל מִקְרֶה חָשׁוּב. הַיְּהוּדִים יָשְׁבוּ בִּמְנוּחָה וְשָׁלוֹם וְעָבְדוּ אֶת אַדְמָתָם בְּיָדַיִם חֲרוּצוֹת. הָעָם נִמְצָא בְּמַצָּב שֶׁל גִּדּוּל; מִסְפָּרוֹ הָלַךְ וָרָב, כֹּחוֹ הָלַךְ וְגָדֵל וְאַהֲבָתוֹ לַתּוֹרָה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים הָלְכָה וְחָזָקָה. כֵּן נִתְקַיְּמוּ דִּבְרֵי הַנָּבִיא: „וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי ה' וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ".

י. ק־ר

פֶּרֶק עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה

אֲלֶכְּסַנְדֶּר מוּקְדוֹן

אֲלֶכְּסַנְדֶּר מוּקְדוֹן בִּירוּשָׁלַיִם

בִּשְׁנַת שְׁתֵּי מֵאוֹת וְחָמֵשׁ לְשִׁיבַת בָּבֶל (402 לִפְנֵי חֻרְבַּן בַּיִת שֵׁנִי) כָּבַשׁ הַכּוֹבֵשׁ הַיְּוָנִי הַגָּדוֹל, אֲלֶכְּסַנְדֶּר מוּקְדוֹן, אֶת כָּל אַרְצוֹת פָּרַס, וּבֵינֵיהֶן גַּם אֶת אֶרֶץ יְהוּדָה. לָרִאשׁוֹנָה לֹא חָפְצוּ הַיְּהוּדִים לְהָפֵר אֶת שְׁבוּעָתָם לְמַלְכֵי פָּרַס, אַךְ בְּבוֹא אֲלֶכְּסַנְדֶּר לִפְנֵי שַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם, יָצְאוּ הַכֹּהֲנִים וְכָל גְּדוֹלֵי הָעִיר לְקַבֵּל אֶת פָּנָיו. הָאַגָּדָה מְסַפֶּרֶת, כִּי בִּרְאוֹת אֲלֶכְּסַנְדֶּר אֶת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, יָרַד מִמֶּרְכַּבְתּוֹ וְהִשְׁתַּחֲוָה לְפָנָיו. אָמְרוּ לוֹ שָׂרָיו: „מֶלֶךְ גָּדוֹל כָּמוֹתְךָ יִשְׁתַּחֲוֶה לִיהוּדִי זֶה?" סִפֵּר לָהֶם הַמֶּלֶךְ, כִּי הָאִישׁ הַזֶּה נִרְאָה אֵלָיו בַּחֲלוֹם וְנִבָּא לוֹ כִּי יַצְלִיחַ בְּכָל מִלְחֲמוֹתָיו, וְלָכֵן בִּרְאוֹתוֹ אוֹתוֹ, הִשְׁתַּחֲוָה לֵאלֹהָיו. כַּאֲשֶׁר בָּא אֲלֶכְּסַנְדֶּר יְרוּשָׁלַיְמָה בִּקֵּשׁ לְהַעֲמִיד אֶת פִּסְלוֹ בַּחֲצַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בְּכָל הָאֲרָצוֹת שֶׁכָּבַשׁ. אַךְ הַיְּהוּדִים בֵּאֲרוּ לוֹ, כִּי זֶהוּ נֶגֶד חֻקֵּי תוֹרָתָם וְהִבְטִיחוּ לְהָקִים לוֹ מַצֶּבֶת זִכָּרוֹן יוֹתֵר טוֹבָה: לִקְרֹא לְכָל הַיְלָדִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם בַּשָּׁנָה הַהִיא בְּשֵׁם אֲלֶכְּסַנְדֶּר. הַמֶּלֶךְ שָׂמַח עַל הַכָּבוֹד הַזֶּה וְצִוָּה לְשַׁחְרֵר אֶת הַיְּהוּדִים מִמִּסִּים בִּשְׁנוֹת הַשְּׁמִטָּה.

אֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּה שֶׁל מִצְרַיִם

כַּאֲשֶׁר כָּבַשׁ אֲלֶכְּסַנְדֶּר אֶת מִצְרַיִם בָּנָה שָׁם עִיר גְּדוֹלָה עַל שְׂפַת הַיְאוֹר נִילוּס וְקָרָא לָהּ „אֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּה". אֲלֶכְּסַנְדֶּר הוֹשִׁיב בָּעִיר הַזֹּאת מִצְרִים, יְוָנִים וִיהוּדִים וּלְכֻלָּם נָתַן מִשְׁפָּט אֶחָד. בְּמֶשֶׁךְ הַיָּמִים הָיְתָה „אֲלֶכְּסַנְדְּרִיָּה" שֶׁל מִצְרַיִם לְעִיר גְּדוֹלָה, יָפָה וַעֲשִׁירָה מְאֹד.

מִסְפַּר הַיְהוּדִים בְּאַלֶּכְּסַנְדְּרִיָּה הָלַךְ וָרַב עַד שֶׁהָיוּ לִקְהִלָּה גְדוֹלָה וַחֲשׁוּבָה מְאֹד.

כַּאֲשֶׁר מֵת אַלֶּכְּסַנְדֶּר מוּקְדוֹן הִתְחִילוּ שָׂרֵי צְבָאוֹ לְהִלָּחֵם זֶה בָזֶה עַל הַמֶּמְשָׁלָה בְּאַרְצוֹתָיו הָרַבּוֹת. אַחֲרֵי מִלְחָמוֹת רַבּוֹת עָבְרוּ אַרְצוֹת מִצְרַיִם וִיהוּדָה לִידֵי תַּלְמַי, וְאַלֶּכְּסַנְדְּרִיָּה הָיְתָה לוֹ לְעִיר הַבִּירָה. אַרְצוֹת סוּרְיָה וְאַסְיָה הַקְּטַנָּה הָיוּ לְסֵילֵיקוּס, וּבִירָתוֹ הָיְתָה בְּאַנְטִיּוֹכְיָה אֲשֶׁר בְּאַסְיָה הַקְּטַנָּה. הַיְהוּדִים לֹא לָקְחוּ חֵלֶק בְּכָל הַמִּלְחָמוֹת הָאֵלֶּה, וּמַלְכֵי מִצְרַיִם הָרִאשׁוֹנִים הִטּוּ לָהֶם חֶסֶד רָב. כַּאֲשֶׁר כָּבַשׁ תַּלְמַי אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּמִלְחַמְתּוֹ עִם סֵלֵיקוּס, לָקַח הַרְבֵּה יְהוּדִים בַּשְּׁבִי. אֲבָל אַחֲרֵי כֵן הוֹשִׁיב אוֹתָם בְּאַלֶּכְּסַנְדְּרִיָּה וְנָתַן לָהֶם מִשְׁפַּט אֶזְרָחִים. אֶת אַנְשֵׁי הַחַיִל שֶׁבָּהֶם הִפְקִיד לְשָׂרֵי צָבָא וּלְשָׂרֵי מִבְצָרִים.

יְהוּדָה תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת בֵּית תַּלְמַי

תַּלְמַי הַשֵּׁנִי הַנִּקְרָא בְּשֵׁם פִילַדֶלְפוּס (אוֹהֵב־אֶחָיו), הָיָה אוֹהֵב חָכְמָה וָדַעַת, וּבְשָׁמְעוֹ עַל דְּבַר תּוֹרַת הַיְהוּדִים בִּקֵּשׁ לְתַרְגְּמָהּ לִיוָנִית. כָּתַב הַמֶּלֶךְ יְרוּשָׁלַיְמָה אֶל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וּבִקֵּשׁ לִשְׁלֹחַ לוֹ אֲנָשִׁים חֲכָמִים אֲשֶׁר יוּכְלוּ לַעֲשׂוֹת אֶת הָעֲבוֹדָה הָרַבָּה הַזֹּאת. שָׁלַח לוֹ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זְקֵנִים וְהַמֶּלֶךְ הוֹשִׁיב אוֹתָם בְּשִׁבְעִים וּשְׁנַיִם חֲדָרִים. כְּשֶׁנִּגְמְרוּ הַזְּקֵנִים אֶת עֲבוֹדָתָם, מְסַפֶּרֶת הָאַגָּדָה, נִמְצְאוּ כָּל הַתַּרְגּוּמִים שָׁוִים. בְּמֶשֶׁךְ הַיָּמִים תִּרְגְּמוּ לִיוָנִית אֶת כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ, וְהַתַּרְגּוּם הַזֶּה נִקְרָא בְּשֵׁם „תַּרְגּוּם הַשִּׁבְעִים".

תְּחִלַּת תַּרְגּוּם הַשִּׁבְעִים בִּימֵי תַּלְמַי הַשֵּׁנִי

בִּימֵי תַּלְמַי הַשְּׁלִישִׁי כִּמְעַט פָּרְצָה מִלְחָמָה בִיהוּדָה. חוֹנְיוֹ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בִּקֵּשׁ לִמְרוֹד בּוֹ וְחָדַל מְשַׁלֵּם לוֹ מַס. תַּלְמַי שָׁלַח

עֲלִיַּת בֵּית יוֹסֵף בֶּן טוֹבִיָּה

לְהוֹדִיעַ בִּירוּשָׁלַיִם, כִּי אִם לֹא יְמַהֲרוּ לִשְׁלֹחַ לוֹ אֶת הַמַּס יַעֲלֶה עַל אֶרֶץ יְהוּדָה וִיחַלֵּק אוֹתָהּ לְאַנְשֵׁי צְבָאוֹ לְנַחֲלָה. אֵימָה גְדוֹלָה נָפְלָה עַל הָעָם, וְאֶחָד מִקְּרוֹבֵי חוֹנְיוֹ, יוֹסֵף בֶּן טוֹבִיָּה, מִהֵר וְיָרַד מִצְרַיְמָה לְפַיֵּס אֶת תַּלְמַי בְּמַתָּנוֹת יְקָרוֹת. יוֹסֵף מָצָא חֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְהוּא מָסַר לוֹ לֶאֱסֹף אֶת הַמִּסִּים מֵאֶרֶץ יְהוּדָה וּסְבִיבוֹתֶיהָ, וְנָתַן לוֹ אַנְשֵׁי צָבָא לְעֶזְרָה. מֵאָז הִתְחִיל יוֹסֵף לִלְחֹץ אֶת הָעָם בַּעֲרִיצוּת רַבָּה, כִּי מִלְּבַד הַמִּסִּים שֶׁלָּקַח בִּשְׁבִיל הַמֶּלֶךְ, לָקַח הַרְבֵּה גַּם לְעַצְמוֹ וְלִשְׂכַר מְשָׁרְתָיו וְאַנְשֵׁי צְבָאוֹ. בְּמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר נִתְעַשֵּׁר יוֹסֵף עֹשֶׁר רַב וְאִתּוֹ גַּם בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וּפְקִידָיו, וּמִזֶּה צָמְחָה אַחֲרֵי כֵן רָעָה גְדוֹלָה לְכָל עַם יְהוּדָה. הָעֲשִׁירִים הַחֲדָשִׁים הָאֵלֶּה חָפְצוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעָשְׁרָם כַּאֲשֶׁר תַּשִּׂיג יָדָם, וְלָכֵן עָזְבוּ אֶת מִנְהֲגֵי עַמָּם הַפְּשׁוּטִים וְהִתְחִילוּ לִרְדֹּף אַחֲרֵי הַכָּבוֹד וְהַבֶּצַע, וְלִחְיוֹת חַיֵּי בַטָּלָה וְהוֹלֵלוּת כְּדֶרֶךְ שָׂרֵי הַיְּוָנִים.

מִי הָיוּ הַיְּוָנִים וּמֶה הָיוּ דַרְכֵיהֶם נִרְאֶה בַּפֶּרֶק הַבָּא.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה

הַיְּוָנִים

אֵיךְ הָיוּ הַיְּוָנִים לְעַם עָשִׁיר וְחָכָם

אֶרֶץ יָוָן נִמְצֵאת בִּדְרוֹם חֲצִי הָאִי הַבַּלְקָנִי, וְיוֹשְׁבֶיהָ הָרִאשׁוֹנִים הָיוּ עוֹבְדֵי אֲדָמָה וְרוֹעֵי צֹאן. כַּאֲשֶׁר רַבּוּ הַיְּוָנִים וְאַדְמָתָם הַמְּעַטָּה לֹא יָכְלָה יוֹתֵר לְפַרְנְסָם, הִתְחִילוּ לַעֲסֹק גַּם בְּמִסְחָר, וּבְמֶשֶׁךְ הַזְּמַן עָשְׁרוּ מְאֹד, וּמִסְחָרָם פָּרַץ בְּכָל הָאֲרָצוֹת סָבִיב.

בְּנָסְעָם בְּאַרְצוֹת צִידוֹן, מִצְרַיִם, בָּבֶל וּפָרַס לָמְדוּ הַיְוָנִים אֶת חָכְמַת כָּל עַמֵּי הַמִּזְרָח, עַד שֶׁהָיוּ לָעָם הַיּוֹתֵר חָכָם וּמְלֻמָּד בַּיָּמִים הָהֵם. שֵׁם חַכְמֵי יָוָן נִשְׁאַר לִתְהִלָּה עַד יָמֵינוּ, כִּי הֵם הִנִּיחוּ אֶת הַיְסוֹד לְחָכְמַת הַחֶשְׁבּוֹן, לְחָכְמַת הָרְפוּאָה, לְחָכְמַת הַפִּילוֹסוֹפְיָה וְעוֹד. מִלְּבַד זֶה נוֹדְעוּ הַיְוָנִים בְּכָל הָעוֹלָם גַּם בְּטַעְמָם הַיָּפֶה לִבְנוֹת בִּנְיָנִים נֶהְדָּרִים, לַעֲשׂוֹת כֵּלִים נָאִים וְלִפְסֹל פְּסִילֵי אֱלִילִים וֶאֱלִילוֹת, שֶׁהִפְלִיאוּ בְּיָפְיָם אֶת כָּל רוֹאֵיהֶם.

אֱלִילֵי הַיְוָנִים וְדַרְכֵיהֶם

הַיְוָנִים עָבְדוּ לֶאֱלִילִים שׁוֹנִים: לֶאֱלִיל הַשָּׁמַיִם, הַשֶּׁמֶשׁ, הַמִּסְחָר, לֶאֱלִילַת הָאֲדָמָה, הַצַּיִד, הַיֹּפִי, וְכֵן הָלְאָה. הַיְוָנִים חָשְׁבוּ כִּי דַרְכֵי הָאָדָם הֵם הַיּוֹתֵר טוֹבִים וְנָאִים, וְלָכֵן עָשׂוּ אֶת אֱלִילֵיהֶם בְּצֶלֶם הָאָדָם. הֵם אָמְרוּ כִּי הָאֱלִילִים גַּם הֵם אוֹהֲבִים וְשׂוֹנְאִים זֶה אֶת זֶה, נִלְחָמִים וְגוֹבְרִים זֶה עַל זֶה לִפְעָמִים בְּדִבְרֵי שֶׁקֶר וְעָרְמָה– הַכֹּל כְּמוֹ שֶׁנָּהוּג אֵצֶל בְּנֵי הָאָדָם, רֹאשׁ הָאֱלִילִים, אֱלִיל הָרַעַם, נִקְרָא בְּשֵׁם זֵיאוּס, וְהוּא עִם בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ שָׁכְנוּ עַל רֹאשׁ הָהָר אוֹלִמְפּוּס. לִכְבוֹד זֵיאוּס וּמִשְׁפַּחְתּוֹ עָרְכוּ הַיְוָנִים מִשְׂחָקִים שׁוֹנִים

חַגֵּי הַיְוָנִים וְהַמִּשְׂחָקִים הָאוֹלִמְפִּיִּים

שֶׁל מְרוּצַת אֲנָשִׁים וְסוּסִים, מִלְחֲמוֹת אֶגְרוֹפִים, הַטָּלַת דִּיסְקוּסִים וְעוֹד. הַמִּשְׂחָקִים הָאוֹלִמְפִּיִּים הָאֵלֶּה הָיוּ חַגִּים קְדוֹשִׁים לְכָל הָעָם הַיְוָנִי, וְרִבְבוֹת אֲנָשִׁים הָיוּ בָּאִים מִכָּל קְצוֹת הָאָרֶץ לִרְאוֹתָם. הַמְנַצֵּחַ בַּמִּשְׂחָקִים הָאֵלֶּה הָיָה לְגָאוֹן וּלְתִפְאֶרֶת לְעִיר מוֹלַדְתּוֹ וְכָל הָעָם נָתַן לוֹ כָּבוֹד גָּדוֹל. בְּכָל עִיר יְוָנִית גְּדוֹלָה הָיָה גִּמְנַסְיוֹן אֲשֶׁר בּוֹ לָמְדוּ הַיְוָנִים אֶת הַמִּשְׂחָקִים הַשּׁוֹנִים בִּהְיוֹתָם כֻּלָּם עֲרוּמִים, וּבְעֵינֵי כָל הָעָם הָיָה הַדָּבָר יָפֶה, נִכְבָּד וְנָחוּץ. מִלְּבַד

הַחַגִּים הָאוֹלִמְפִּיִּים הָיוּ לַיְוָנִים עוֹד חַגִּים לִכְבוֹד אֱלִילִים שׁוֹנִים, וּבֵינֵיהֶם הֲכִי שָׂמֵחַ הָיָה הֶחָג לִכְבוֹד בַּכְחוּס, אֱלִיל הַיַּיִן. בֶּחָג הַזֶּה הָיוּ הַיְוָנִים עוֹרְכִים מִשְׁתִּים וּמְחוֹלוֹת, וּכְטוֹב לִבָּם בַּיַּיִן עָשׂוּ גַם דִּבְרֵי תוֹעֵבָה.

הַיְוָנִים אָהֲבוּ מְאֹד אֶת אַרְצָם וְאֶת עַמָּם וְאֶת סִדְרֵי חַיֵּיהֶם. הֵם הִתְהַלְּלוּ כִּי עַמָּם חָכָם מִכָּל הָעַמִּים, וּשְׂפָתָם יָפָה מִכָּל הַשָּׂפוֹת, וְדַרְכֵי חַיֵּיהֶם הֵם הַיּוֹתֵר טוֹבִים וְנָאִים. עַל עַמֵּי הַמִּזְרָח הִבִּיטוּ הַיְוָנִים מִגָּבְהַּ וְקָרְאוּ לָהֶם „בַּרְבַּרִים", זֹאת אוֹמֶרֶת, כִּבְדֵי פֶה, פְּרָאִים.

הַשְׁפָּעַת הַיְוָנִים עַל הַבַּרְבָּרִים

כַּאֲשֶׁר כָּבַשׁ אַלֶּכְּסַנְדֶּר מוֹקְדוֹן אֶת אַרְצוֹת הַמִּזְרָח, הִתְחִילוּ הַיְוָנִים לְהִתְיַשֵּׁב בֵּין הַבַּרְבַּרִים וּלְהָפִיץ בֵּינֵיהֶם אֶת שְׂפָתָם וְאֶת מִנְהֲגֵיהֶם. הָעַמִּים הַנִּכְבָּשִׁים רָאוּ, כִּי הַיְוָנִים אָמְנָם עוֹלִים עֲלֵיהֶם בְּחָכְמָתָם, וּבְטַעְמָם, וּבְסִדְרֵי חַיֵּיהֶם וְהִתְחִילוּ לִלְמֹד מֵהֶם. אַךְ לֹא אֶת חָכְמַת הַיְוָנִים לָמְדוּ הָעַמִּים הַנָּכְרִים, כִּי אִם לְדַבֵּר יְוָנִית, לִלְבֹּשׁ יְוָנִית, לַעֲבֹד אֶת אֱלִילֵי הַיְוָנִים וְלִרְדֹּף חַיֵּי בַּטָּלָה, תַּעֲנוּגוֹת וְהוֹלֵלוּת.

רַק הַיְהוּדִים לֹא חָפְצוּ לְהִתְיַוֵּן (לְחַקּוֹת אֶת מַעֲשֵׂי הַיְוָנִים), כִּי דַרְכֵי תוֹרָתָם הָיוּ שׁוֹנִים מְאֹד מִדַּרְכֵי הַיְוָנִים: 1) הַיְוָנִים עָבְדוּ לָאֱלִילִים שֶׁהָיוּ לְמוֹפֵת לִבְנֵי הָאָדָם רַק בְּיָפְיָם וּגְבוּרָתָם, וְהַיְהוּדִים עָבְדוּ לְאֵל יָחִיד, עֶלְיוֹן וְקָדוֹשׁ, רַחוּם וְחַנּוּן, וְדוֹרֵשׁ צֶדֶק וּמִשְׁפָּט. 2) מִתּוֹרַת הַיְוָנִים יוֹצֵא כִּי אֵין בָּעוֹלָם צֶדֶק קָבוּעַ. לְמָשָׁל: אָסוּר לְאִישׁ לַהֲרֹג אֶת חֲבֵרוֹ, פֶּן יִנָּקְמוּ בוֹ גּוֹאֲלֵי הַדָּם, אֲבָל אֶת הָעֶבֶד מֻתָּר. מִפְּנֵי הָאֱלִילִים אֵין מַה לִּירֹא כִּי הֵם עַצְמָם נוֹהֲגִים כָּךְ. זֵיאוּס בְּעַצְמוֹ גָּזַל אֶת הַמֶּמְשָׁלָה מֵאָבִיו וְהוֹרִיד אוֹתוֹ שְׁאוֹלָה. אֲבָל

בַּמֶּה נִבְדְּלוּ הַיְהוּדִים מִן הַיְוָנִים

תּוֹרַת הַיְהוּדִים מְלַמֶּדֶת, כִּי הַצֶּדֶק עֶלְיוֹן עַל כֹּל וְקַיָּם לָעַד, וְכָל דַּרְכֵי ה'–מִשְׁפָּט וָצֶדֶק. 3) הַיְוָנִים בִּקְשׁוּ בְּכָל דָּבָר אֶת הַיָּפֶה וְהַנָּעִים, וְלָכֵן הָיוּ הַמִּשְׂחָקִים הָאוֹלִמְפִּיִּים קְדוֹשִׁים וְנִכְבָּדִים בְּעֵינֵיהֶם, וְהַיְהוּדִים בִּקְשׁוּ בְּכָל דָּבָר אֶת הַטּוֹב, וְהַיָּשָׁר, וְהַמּוֹעִיל לִבְנֵי הָאָדָם, וְלָכֵן חָשְׁבוּ אֶת מִשְׂחֲקֵי הַיְוָנִים לְחֵטְא וּלְחֶרְפָּה.

בְּכָל זֹאת נִמְצְאוּ יְהוּדִים רַבִּים אֲשֶׁר לִבָּם נִמְשַׁךְ אַחֲרֵי חַיֵּי הַיְוָנִים הַקַּלִּים וְהַנְּעִימִים, וְהֵם הִתְחִילוּ לָסוּר מִדַּרְכֵי עַמָּם. רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן לָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הָיָה יוֹסֵף בֶּן טוֹבִיָּה, כְּמוֹ שֶׁרָאִינוּ בַּפֶּרֶק הַקּוֹדֵם.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה

הַמִּתְיַוְּנִים וְהַחֲסִידִים

הָאֲגָדוֹת עַל תַּלְמַי הָרְבִיעִי

כַּאֲשֶׁר מֵת תַּלְמַי הַשְּׁלִישִׁי וּבְנוֹ תַּלְמַי הָרְבִיעִי מָלַךְ בִּמְקוֹמוֹ, מָסַר גַּם הוּא לְיוֹסֵף אֶת גְּבִיַּת הַמִּסִּים. תַּלְמַי הָרְבִיעִי הָיָה מֶלֶךְ רַע וְקָשֶׁה, אוֹהֵב תַּעֲנוּגוֹת וְרוֹדֵף בֶּצַע. פַּעַם, מְסַפֶּרֶת הָאֲגָדָה, בְּעָבְרוֹ דֶרֶךְ אֶרֶץ יְהוּדָה, סָר יְרוּשָׁלַיְמָה וְחָפֵץ לָבֹא אֶל קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים לָקַחַת מִשָּׁם אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב. הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הִתְפַּלֵּל אֶל ה', וּבְטֶרֶם הִסְפִּיק הַמֶּלֶךְ לָבֹא אֶל הַהֵיכָל אֲחָזָה אוֹתוֹ חֲרָדָה גְדוֹלָה וַיִּתְעַלָּף. עֲבָדָיו מִהֲרוּ לְהוֹצִיאוֹ מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ וַיָּשׁוּבוּ אִתּוֹ מִצְרַיְמָה. שָׁם הוֹצִיא הַמֶּלֶךְ הַכּוֹעֵס פְּקוּדָה, לָקַחַת מִיהוּדֵי מִצְרַיִם אֶת מִשְׁפַּט הָאֶזְרָחִים, אִם לֹא יַתְחִילוּ לַעֲבֹד אֶת אֱלִילֵי

הַיְּוָנִים. וְעוֹד צִוָּה לֶאֱסֹף אֶל כִּכַּר הָעִיר יְהוּדִים רַבִּים וּלְשַׁלֵּחַ עֲלֵיהֶם פִּילִים שְׁכוּרֵי־יַיִן. הַיְּהוּדִים הֵרִימוּ צְעָקָה גְּדוֹלָה, וְהַפִּילִים הַנִּבְהָלִים נָסוּ מִפְּנֵיהֶם בִּמְהוּמָה רַבָּה וְרָמְסוּ בְּדַרְכָּם מִצְרִים רַבִּים, שֶׁהִתְאַסְּפוּ לִרְאוֹת בְּמוֹת הַיְּהוּדִים. מֵאָז חָדַל תַּלְמַי הָרְבִיעִי לְהָצִיק לַיְּהוּדִים.

הַמִּתְיַוְּנִים בִּירוּשָׁלַיִם וּמַעֲשֵׂיהֶם

יוֹסֵף בֶּן טוֹבִיָּה וּבְנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ הָיוּ יוֹרְדִים מִזְּמַן לִזְמַן מִצְרַיְמָה לְהָבִיא לַמֶּלֶךְ אֶת הַמַּס, וְשָׁם לָמְדוּ אֶת שְׂפַת הַיְּוָנִים וְאֶת מִנְהֲגֵיהֶם. מִיּוֹסֵף וַאֲנָשָׁיו לָמְדוּ גַּם יֶתֶר עֲשִׁירֵי יְרוּשָׁלַיִם וְגַם צְעִירֵי הַכֹּהֲנִים. הֵם הִתְחִילוּ לְדַבֵּר יְוָנִית, לִלְבֹּשׁ יְוָנִית, וּלְשַׁנּוֹת אֶת שְׁמוֹתֵיהֶם לְשֵׁמוֹת יְוָנִיִּים. לִפְעָמִים עָבְרוּ גַּם עַל מִצְווֹת הַתּוֹרָה כְּדֵי לְקַיֵּם אֵיזֶה מִנְהָג יְוָנִי, אוֹ כְּדֵי לְשַׂמֵּחַ אֶת עַצְמָם כְּדֶרֶךְ הַיְּוָנִים. הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה נִקְרְאוּ בְּשֵׁם „מִתְיַוְּנִים" וּמִסְפָּרָם בִּירוּשָׁלַיִם הָלַךְ וְגָדֵל, וּמַעֲשֵׂיהֶם הָרָעִים הָלְכוּ וְרָעוּ.

הַחֲסִידִים יִרְאֵי ה'

הַכֹּהֲנִים יִרְאֵי ה' וְחַכְמֵי הַתּוֹרָה הָיוּ, כְּמוּבָן, נֶגֶד הַמִּתְיַוְּנִים וְנִקְרְאוּ בְּשֵׁם „חֲסִידִים". עַל צַד הַחֲסִידִים הָיָה כָּל הָעָם מֵעָרֵי הַשָּׂדֶה, שֶׁבִּקֵּשׁ לִחְיוֹת חַיִּים פְּשׁוּטִים וּשְׁקֵטִים כְּדֶרֶךְ אֲבוֹתָיו וַאֲבוֹת אֲבוֹתָיו. הַחֲסִידִים רָאוּ כִּי הַמִּתְיַוְּנִים לוֹמְדִים מִן הַיְּוָנִים כָּל דָּבָר רַע וְנִשְׁחָת וּמְקַלְקְלִים אֶת חַיֵּי הָעָם הַיְּהוּדִי, וַיִּחַר לָהֶם מְאֹד. הֵם הִתְחִילוּ לִשְׂנֹא אֶת הַמִּתְיַוְּנִים וּלְהִתְרַחֵק מֵהֶם, וְקָרְאוּ לָהֶם „עוֹכְרֵי יִשְׂרָאֵל" וּ„מְפֵרֵי בְרִית".

נֶגֶד הַמִּתְיַוְּנִים הָיָה גַּם הֶחָכָם הַגָּדוֹל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן סִירָא. הוּא הָיָה סוֹפֵר וּמְלַמֵּד־תּוֹרָה בְּ„בֵית מִדְרָשׁ" בִּירוּשָׁלַיִם. אֶת הַדְּבָרִים

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן סִירָא וְסִפְרוֹ

שֶׁלִּמֵּד לְתַלְמִידָיו וְלָעָם כָּתַב בְּסֵפֶר הַנִּקְרָא בְּשֵׁם „מִשְׁלֵי בֶּן סִירָא". בַּסֵּפֶר הַזֶּה מְלַמֵּד יְהוֹשֻׁעַ כִּי „יִרְאַת אֱלֹהִים הִיא חָכְמָה" יוֹתֵר טוֹבָה מֵחָכְמַת הַיְוָנִים, כִּי הַיָּרֵא אֶת הָאֱלֹהִים מוֹצֵא אֶת הַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה בַּחַיִּים. וְהַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה בַּחַיִּים הִיא עֲבוֹדָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, כִּי רַק הֵם נוֹתְנִים לָאִישׁ בְּרִיאוּת וְשִׂמְחָה שְׁקֵטָה וּנְעִימָה, אֲבָל חַיֵּי בַטָּלָה וְהוֹלֵלוּת מַשְׁחִיתִים אֶת גּוּף הָאָדָם וְאֶת נַפְשׁוֹ. כֵּן הָיְתָה דַּעַת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן סִירָא וְכָל הַחֲסִידִים.

שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק כֹּהֵן, מוֹרֶה וּמַנְהִיג

בְּרֹאשׁ הַחֲסִידִים עָמַד הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שִׁמְעוֹן הַנִּקְרָא בְּשֵׁם „שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק". שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה הָאִישׁ הַיּוֹתֵר מְצֻיָּן שֶׁקָּם בִּיהוּדָה מִימֵי עֶזְרָא וּנְחֶמְיָה. הוּא הֵאִיר לִבְנֵי דוֹרוֹ כְּ„כוֹכַב אוֹר מִבֵּין עָבִים", כְּפִי דִּבְרֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן סִירָא. כֹּהֵן גָּדוֹל נֶאֱמָן וָטוֹב כָּמֹהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו. הוּא עָמַל הַרְבֵּה לְתַקֵּן וּלְפָאֵר אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְסַדֵּר אֶת עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים בְּרֹב פְּאֵר וְהָדָר. הוּא עַצְמוֹ הָיָה אִישׁ גָּבֹהַּ וְיָפֶה „כְּאֶרֶז לְבָנוֹן" וּבְשָׁרְתוֹ בַּקֹּדֶשׁ הָיָה דוֹמֶה לְ„מַלְאַךְ ה' צְבָאוֹת". שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה גַם שׁוֹפֵט צֶדֶק לְכָל הָעָם וּמוֹרֶה גָדוֹל לְדוֹרוֹת רַבִּים. הוּא הָיָה הָאַחֲרוֹן מֵאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה, וּכְכָל חֲבֵרָיו הַקּוֹדְמִים הִשְׁתַּדֵּל גַּם הוּא לְלַמֵּד אֶת הָעָם תּוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. הוּא הָיָה אוֹמֵר: „עַל שְׁלֹשָׁה דְבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד: עַל הַתּוֹרָה, עַל הָעֲבוֹדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסָדִים. מִלְּבַד כָּל אֵלֶּה הָיָה שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק גַּם מַנְהִיג מְצֻיָּן וְנֶאֱמָן לְעַמּוֹ. הוּא בִּצֵּר אֶת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם וּמָשַׁךְ הָעִירָה מַיִם בְּצִנּוֹרוֹת נְחֹשֶׁת לְהַסְפִּיק לְיוֹשְׁבֶיהָ מַיִם בְּשָׁעַת מָצוֹר.

שֵׁם שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה לִבְרָכָה רַבָּה בְּפִי כָל הָעָם וְהַרְבֵּה

אֲגָדוֹת סִפְּרוּ עָלָיו. אֲגָדָה אַחַת מְסַפֶּרֶת, כִּי פַּעַם אַחַת, אַחֲרֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, אָמַר שִׁמְעוֹן לַכֹּהֲנִים כִּי יָמָיו קָרְבוּ לָמוּת. שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ הַכֹּהֲנִים: „מֵהֵיכָן אַתָּה יוֹדֵעַ?" סִפֵּר לָהֶם שִׁמְעוֹן, כִּי בְּכָל יוֹם כִּפּוּרִים יוֹפִיעַ לְפָנָיו אִישׁ זָקֵן לָבוּשׁ לְבָנִים וְעָטוּף לְבָנִים וּמַרְאֵהוּ כְּמַלְאַךְ אֱלֹהִים. הַזָּקֵן הַזֶּה נִכְנַס עִמּוֹ אֶל בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. מְחַכֶּה לוֹ עַד שֶׁיַּקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת וְיוֹצֵא עִמּוֹ. אַךְ בַּשָּׁנָה הַזֹּאת נִרְאָה אֵלָיו הַזָּקֵן לָבוּשׁ שְׁחוֹרִים וְנִכְנַס עִמּוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ וְלֹא יָצָא. אַחֲרֵי חַג הַסֻּכּוֹת חָלָה שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק וַיָּמֹת.

מוֹת שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק

וְ„לִפְנֵי הָרָעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק".

פֶּרֶק עֶשְׂרִים וְשִׁשָּׁה

מַעֲשֵׂי הַמִּתְיַוְּנִים

אַחֲרֵי מוֹת תַּלְמַי הָרְבִיעִי קָמוּ מְהוּמוֹת בְּמִצְרַיִם, כִּי בְּנוֹ תַּלְמַי הַחֲמִישִׁי הָיָה עוֹד קָטֹן וְהַשָּׂרִים שֶׁמָּשְׁלוּ בִּשְׁמוֹ רָבוּ זֶה עִם זֶה. אָז עָלָה אַנְטִיוֹכֶס הַשְּׁלִישִׁי מֶלֶךְ סוּרְיָה וְכָבַשׁ אֶת אֶרֶץ יְהוּדָה (271 לִפְחָבַ"שֵׁ). זֶה הָיָה עוֹד בְּחַיֵּי שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק. אַנְטִיוֹכֶס הַשְּׁלִישִׁי הִטָּה לַיְּהוּדִים חֶסֶד וְעָשָׂה לָהֶם טוֹבוֹת רַבּוֹת, אַךְ בִּפְנִים הָאָרֶץ לֹא הָיָה שָׁלוֹם. בְּנֵי יוֹסֵף בֶּן טוֹבִיָּה הִתְחִילוּ לָרִיב בֵּינֵיהֶם וְלִשְׁפֹּךְ אִישׁ אֶת דַּם אָחִיו וְשִׂנְאַת הַחֲסִידִים אֶל כָּל הַמִּתְיַוְּנִים הָלְכָה וְגָדְלָה. הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל חוֹנְיוֹ, בֶּן שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק, רָב תָּמִיד עִם הַמִּתְיַוְּנִים וְגֵרֵשׁ מִירוּשָׁלַיִם אֲחָדִים מֵהֶם, וְיִחֵד אִתָּם אֶת שִׁמְעוֹן הַפָּקִיד בְּבֵית ה'.

בִּימֵי אַנְטִיוֹכֶס הַשְּׁלִישִׁי

הֵלְיוֹדוֹרוֹס בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ

בִּקֵּשׁ שִׁמְעוֹן לִנְקֹם בְּחוֹנְיו וְהִלְשִׁין לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ סֵילֵיקוּס הָרְבִיעִי, בֶּן אַנְטִיוֹכֶס הַשְּׁלִישִׁי, כִּי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נִמְצָאִים אוֹצָרוֹת רַבִּים שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב. מִיַּד שָׁלַח סֵילֵיקוּס יְרוּשָׁלַיְמָה אֶת הַשַּׂר הֵלְיוֹדוֹרוֹס, וְזֶה דָּרַשׁ מֵחוֹנְיו לִמְסֹר לְיָדוֹ אֶת אוֹצְרוֹת בֵּית ה׳. חוֹנְיו עָנָה לְהֵלְיוֹדוֹרוֹס כִּי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נִמְצָאִים רַק פִּקְדוֹנוֹת יְתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת וְאָסוּר לְמִי שֶׁהוּא לִנְגּוֹעַ בַּכֶּסֶף הַזֶּה. הָאַגָּדָה מְסַפֶּרֶת כִּי הֵלְיוֹדוֹרוֹס לֹא שָׁמַע בְּקוֹל חוֹנְיו וְנִסָּה לָבֹא אֶל הַהֵיכָל לָקַחַת אֶת הַכֶּסֶף בְּעַצְמוֹ, אַךְ פִּתְאֹם הוֹפִיעוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מַלְאָכִים וְדָשׁוּ אֶת בְּשָׂרוֹ בְּשׁוֹטִים עַד שֶׁהִתְעַלֵּף. הֵלְיוֹדוֹרוֹס שָׁב אֶל שׁוֹלְחוֹ בְּיָדַיִם רֵיקוֹת וְחוֹנְיו מִהֵר אַחֲרָיו לָלֶכֶת אֶל הַמֶּלֶךְ לְהָסִיר אֶת כַּעְסוֹ מֵאֶרֶץ יְהוּדָה. בְּצֵאתוֹ לַדֶּרֶךְ הִפְקִיד חוֹנְיו אֶת יְהוֹשֻׁעַ אָחִיו לְכַהֵן בִּמְקוֹמוֹ עַד שׁוּבוֹ. יְהוֹשֻׁעַ זֶה הָיָה רֹאשׁ הַמִּתְיַוְּנִים בְּסֵתֶר וּשְׁמוֹ הַיְוָנִי הָיָה יַסּוֹן.

אַנְטִיוֹכֶס אֶפִּיפַנֶּס–אֶפִּימַנֶּס

עוֹד בִּהְיוֹת חוֹנְיו בַּדֶּרֶךְ מֵת סֵילֵיקוּס הָרְבִיעִי וּבִמְקוֹמוֹ מָלַךְ אָחִיו אַנְטִיוֹכֶס הָרְבִיעִי שֶׁקָּרָא לְעַצְמוֹ „אֶפִּיפָנֶס" (הַמְפֹאָר), הוּא הָיָה אִישׁ מְשֻׁנֶּה וַהֲפַכְפָּךְ. מִצַּד אֶחָד דָּרַשׁ מִכָּל הָעַמִּים הַנִּכְנָעִים לָתֵת לוֹ כְּבוֹד אֱלֹהִים, וּמִצַּד שֵׁנִי הָיָה מִתְחַבֵּר אֶל הֲמוֹנֵי הָעָם וּמְשַׂחֵק אִתָּם כְּאַחַד הָרֵיקִים. לִפְעָמִים הָיָה אַכְזָר מֵאֵין כָּמוֹהוּ, וְלִפְעָמִים רַחֲמָן וְטוֹב לֵב. עַל כֵּן קָרְאוּ לוֹ הַיְּהוּדִים אַחֲרֵי כֵן לֹא „אֶפִּיפַנֶּס" כִּי אִם „אֶפִּימַנֶּס", זֹאת אוֹמֶרֶת, הַמְשֻׁגָּע.

כַּאֲשֶׁר נוֹדַע לְיַסּוֹן כִּי אַנְטִיוֹכֶס זֶה עָלָה לִמְלוּכָה, מִהֵר אֵלָיו, נָתַן לוֹ שֹׁחַד רַב וְהִבְטִיחָהוּ לְהַנְהִיג בִּיהוּדָה אֶת כָּל מִנְהֲגֵי הַיְוָנִים,

יָסוֹן–כֹּהֵן גָּדוֹל וּמַעֲשָׂיו בִּירוּשָׁלַיִם

אִם יָשִׂים אוֹתוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל בִּמְקוֹם חוֹנְיוֹ אָחִיו. אַנְטִיוֹכֶס מִלֵּא אֶת בַּקָּשָׁתוֹ וְיָסוֹן גַּם הוּא מִלֵּא אֶת הַבְטָחָתוֹ. בְּשׁוּבוֹ יְרוּשָׁלַיְמָה נָתַן יָסוֹן לַמִּתְיַוְּנִים חֹפֶשׁ גָּמוּר לָלֶכֶת בְּדַרְכֵי הַיְוָנִים וּלְחַנֵּךְ אֶת בְּנֵיהֶם כְּדֶרֶךְ הַיְוָנִים. הוּא צִוָּה לִבְנוֹת נֶגֶד הַר הַבַּיִת גִּמְנַסְיוֹן לְלַמֵּד אֶת צְעִירֵי הַמִּתְיַוְּנִים אֶת הַמִּשְׂחָקִים הָאוֹלִמְפִּיִּים. גַּם הַכֹּהֲנִים הָיוּ עוֹזְבִים אֶת עֲבוֹדָתָם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, הוֹלְכִים שָׁמָּה וּמְסִירִים מֵעֲלֵיהֶם אֶת בִּגְדֵי הַכְּהוּנָּה וּמְשַׂחֲקִים עֲרוּמִּים לְעֵינֵי כָל הָעָם. הַחֲסִידִים הַנֶּאֱמָנִים לְעַמָּם וּלְתוֹרָתָם הִבִּיטוּ עַל כָּל זֹאת בְּצַעַר וְיָגוֹן, אַךְ לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת דָּבָר.

אֵיךְ נַעֲשָׂה מֶנֶלָאוֹס לְכֹהֵן גָּדוֹל

שָׁלֹשׁ שָׁנִים שִׁמֵּשׁ יָסוֹן בַּכְּהוּנָּה הַגְּדוֹלָה עַד שֶׁעָשָׂה לוֹ אִישׁ אַחֵר מַה שֶּׁעָשָׂה הוּא לְחוֹנְיוֹ אָחִיו. פַּעַם שָׁלַח יָסוֹן מִנְחָה לְאַנְטִיוֹכֶס בִּידֵי אַחַד הַכֹּהֲנִים הַמִּתְיַוְּנִים, מֶנֶלָאוֹס. מֶנֶלָאוֹס הִבְטִיחַ לְאַנְטִיוֹכֶס מַס גָּדוֹל מְאֹד, וְהַמֶּלֶךְ הִפְקִיד אוֹתוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל בִּמְקוֹם יָסוֹן. כַּאֲשֶׁר נוֹדַע הַדָּבָר לְיָסוֹן בָּרַח לְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וּבִמְקוֹמוֹ בָּא מֶנֶלָאוֹס שֶׁהָיָה מִתְיַוֵּן עוֹד יוֹתֵר מִיָּסוֹן. כַּאֲשֶׁר בָּא הַזְּמַן לְשַׁלֵּם אֶת הַמַּס שֶׁהִבְטִיחַ מֶנֶלָאוֹס וְיָדָיו הָיוּ רֵיקוֹת, לָקַח חֶרֶשׁ אֶת אוֹצְרוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָלַךְ לַהֲבִיאָם לַמֶּלֶךְ. הַדָּבָר נוֹדַע לְחוֹנְיוֹ שֶׁהָיָה עָצוּר

גְּזֵלַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּמוֹת חוֹנְיוֹ

בְּעִיר הַמִּקְלָט דַּפְנֵי וּמֶנֶלָאוֹס הִתְחִיל לִירֹא פֶּן יְגַלֶּה חוֹנְיוֹ אֶת חֶרְפָּתוֹ בָּרַבִּים.

אָז נָתַן מֶנֶלָאוֹס שֹׁחַד רַב לְשַׂר יְוָנִי אֶחָד, וְהַשַּׂר הַזֶּה הוֹצִיא אֶת חוֹנְיוֹ בְּעָרְמָה מֵעִיר הַמִּקְלָט וְהָרַג אוֹתוֹ. אֲבָל בֵּינְתַיִם נִגְלוּ מַעֲשֵׂי מֶנֶלָאוֹס גַּם בִּירוּשָׁלַיִם, וּמְרִידָה גְדוֹלָה פָּרְצָה בָעִיר. הַמּוֹרְדִים הָרְגוּ אֶת אֲחִי מֶנֶלָאוֹס וְאֶת אַנְשֵׁי צְבָאוֹ, וְשָׁלְחוּ שְׁלֹשָׁה

הַמְּרִידָה בִּירוּשָׁלַיִם וּרְצִיחַת הַצִּירִים

צִירִים לְהִתְאוֹנֵן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ עַל מַעֲשֵׂי מֶנֶלָאוֹס, הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַגּוֹנֵב מִבֵּית מִקְדַּשׁ אֱלֹהָיו. מָה עָשָׂה אַנְטִיּוֹכָס אֶפִּיפָנֶס? הָרַג אֶת הַצִּירִים וְשָׁלַח אֶת מֶנֶלָאוֹס בְּשָׁלוֹם.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים וְשִׁבְעָה

גְּזֵרוֹת אַנְטִיּוֹכָס הָרָשָׁע

הַשְּׁמוּעָה עַל מוֹת אַנְטִיּוֹכָס

מַעֲשֵׂי הַנְּבָלָה שֶׁל מֶנֶלָאוֹס הִרְגִּיזוּ אֶת כָּל הָעָם וְהַכֹּל חָפְצוּ לִנְקֹם בּוֹ אַךְ יָרְאוּ מִפְּנֵי אַנְטִיּוֹכָס. פַּעַם יָצָא הַקּוֹל בִּירוּשָׁלַיִם כִּי אַנְטִיּוֹכָס נָפַל בְּמִלְחַמְתּוֹ בְּמִצְרַיִם. הַיְּהוּדִים שָׂמְחוּ שִׂמְחָה גְדוֹלָה וּמֶנֶלָאוֹס מִהֵר וְנִמְלַט עַל נַפְשׁוֹ. כַּאֲשֶׁר נוֹדַע לְאַנְטִיּוֹכָס מַה שֶּׁקָּרָה בִּירוּשָׁלַיִם עָלָה שָׁמָּה, הֵשִׁיב אֶת מֶנֶלָאוֹס לִכְהֻנָּתוֹ, גָּזַל מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב, וְאֶת הַשֻּׁלְחָן, וְאֶת הַמְּנוֹרָה וְכֶסֶף רַב וְהָלַךְ לוֹ.

חֻרְבַּן יְרוּשָׁלַיִם וְחִלּוּל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

עָבְרוּ שְׁתֵּי שָׁנִים, מֶנֶלָאוֹס וַחֲבֵרָיו הִשְׁתַּדְּלוּ בְּכָל כֹּחָם לְיַוֵּן אֶת הַיְּהוּדִים, אַךְ לֹא הִצְלִיחוּ. אָז הֶחְלִיט אַנְטִיּוֹכָס לְיַוֵּן אֶת הָעָם הַקָּטֹן וּקְשֵׁה הָעֹרֶף הַזֶּה בְּחֶזְקַת הַיָּד. פַּעַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, הִתְפָּרֵץ אַפּוֹלוֹנִיוּס שַׂר צְבָאוֹ יְרוּשָׁלַיְמָה, וְעָשָׂה בָהּ חֻרְבָּן נוֹרָא. אַלְפֵי אֲנָשִׁים נֶהֶרְגוּ וְנָפְלוּ בַּשֶּׁבִי, וְהַנִּשְׁאָרִים בָּרְחוּ לְהִסְתַּתֵּר בֶּהָרִים, אוֹ נִמְלְטוּ מִצְרַיְמָה. חוֹמַת הָעִיר, חוֹמַת הַר הַבַּיִת וּבָתִּים רַבִּים נֶהֶרְסוּ, וִירוּשָׁלַיִם חָרְבָה כִּמְעַט כְּמוֹ בִּימֵי נְבוּכַדְנֶצַּר. רַק הַמִּתְיַוְּנִים

הַמְעַטִּים נִשְׁאֲרוּ בָהּ. אָז צִוָּה אַנְטִיוֹכֶס לְהוֹשִׁיב אַנְשֵׁי נֵכָר בְּבָתֵּי הַיְהוּדִים הַהֲרוּגִים וְהַנִּמְלָטִים, לְבַצֵּר אֶת הַמְּצוּדָה אַקְרָא שֶׁהָיְתָה בִּדְרוֹם הָעִיר, וְלָשִׂים בָּהּ גְּדוּד צָבָא גָדוֹל לִשְׁמֹר עַל הַמִּתְיַשְּׁבִים הַחֲדָשִׁים. וְעוֹד צִוָּה לְטַמֵּא אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְהָקִים בּוֹ אֶת פֶּסֶל זֵיאוּס וְלִבְנוֹת לוֹ מִזְבֵּחַ בִּמְקוֹם מִזְבַּח ה'. בְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה לְחֹדֶשׁ כִּסְלֵו בִּשְׁנַת 238 לִפְחֲבַ"שֵׁ חִנְּכוּ הַמִּתְיַוְּנִים אֶת מִזְבַּח זֵיאוּס בְּקָרְבְּנוֹת חֲזִירִים וְחַיּוֹת טְמֵאוֹת אֲחֵרוֹת.

אַחֲרֵי שֶׁטִּמֵּא אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הוֹדִיעַ אַנְטִיוֹכֶס כִּי דַת יִשְׂרָאֵל עָבְרָה וּבָטְלָה מִן הָעוֹלָם, וְכָל הַיְהוּדִים בִּמְדִינוֹת מַלְכוּתוֹ חַיָּבִים לַעֲבֹד לֶאֱלִילֵי הַיְוָנִים. הוּא גָּזַר עַל הַיְהוּדִים שֶׁלֹּא יִשְׁמְרוּ אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁלֹּא יָמוּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, שֶׁיֹּאכְלוּ בְּשַׂר חֲזִיר וְכֵן הָלְאָה וַאֲשֶׁר יַמְרֶה אֶת פִּי הַמֶּלֶךְ מוֹת יוּמָת. פְּקִידֵי אַנְטִיוֹכֶס סָבְבוּ בְּעָרֵי יְהוּדָה, וּבְכָל מָקוֹם בּוֹאָם שָׂרְפוּ אֶת בָּתֵּי הַתְּפִלָּה, הֶעֱמִידוּ בִמְקוֹמָם פְּסִילֵי אֱלִילִים וּמִזְבְּחוֹת, וְהִכְרִיחוּ אֶת הַיְהוּדִים לְהַקְרִיב חֲזִירִים וְלֶאֱכֹל מִבְּשָׂרָם. אֵלֶּה שֶׁלֹּא חָפְצוּ לַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ, שֶׁהוֹסִיפוּ לִשְׁמֹר אֶת הַשַּׁבָּת, לְהִתְפַּלֵּל לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אוֹ לִלְמֹד אֶת הַתּוֹרָה, הוּמְתוּ בְּעִנּוּיִים קָשִׁים, וְסִפְרֵי הַתּוֹרָה נִשְׂרְפוּ אוֹ נִטְמְאוּ. הָאִמּוֹת שֶׁנָּתְנוּ לָמוּל אֶת בְּנֵיהֶן נִתְלוּ עַל עֵצִים וְהַתִּינוֹקוֹת עַל לִבָּן. גַּם אֵלֶּה שֶׁמֵּאֲנוּ לֶאֱכֹל מִבְּשַׂר הַחֲזִיר נֶהֶרְגוּ. אַךְ גַּם הָעִנּוּיִים הַקָּשִׁים וְגַם מַר הַמָּוֶת לֹא יָכְלוּ לְהַכְנִיעַ אֶת רוּחַ הַיְהוּדִים. רֻבָּם הַגָּדוֹל בָּחַר תָּמִיד לָמוּת מֵאֲשֶׁר לִבְגֹּד בֶּאֱמוּנַת הָאָבוֹת.

גְּזֵרוֹת אַנְטִיוֹכֶס הָרָשָׁע

הַגְּזֵרוֹת הָרָעוֹת חִזְּקוּ בְּלֵב הַיְהוּדִים אֶת הַשִּׂנְאָה לַיְּוָנִים וְאַנְטִיוֹכֶס הָרָשָׁע הִשִּׂיג אֶת הַהֵפֶךְ מִמַּה שֶּׁחָפֵץ לְהַשִּׂיג. לִפְנֵי

הַגְּזֵרוֹת הָיוּ גְדוֹלֵי הָעָם וַעֲשִׁירָיו אוֹהֲבִים אֶת הַיְוָנִים וְלוֹמְדִים מֵהֶם, אֲבָל מִפְּנֵי הַגְּזֵרוֹת הִתְחִילוּ גַם הַרְבֵּה מִתְיַוְּנִים לִשְׂנֹא אוֹתָם. טוֹבֵי הַמִּתְיַוְּנִים הָאֵלֶּה עָבְרוּ עַל צַד הַחֲסִידִים וְיַחַד אִתָּם הָיוּ נְכוֹנִים לָמוּת מוֹת גִּבּוֹרִים עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם וְהָעָם.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים וּשְׁמֹנָה

עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם וְהָעָם

עִנּוּיֵי אֶלְעָזָר הַזָּקֵן

בֵּין הַיְהוּדִים שֶׁלֹּא חָפְצוּ לִבְגֹּד בְּדָתָם הָיָה אִישׁ זָקֵן וְנִכְבָּד מְאֹד וּשְׁמוֹ אֶלְעָזָר. פְּקִידֵי הַמֶּלֶךְ תָּפְשׂוּ אוֹתוֹ, וּלְעֵינֵי כָּל הָעָם פָּתְחוּ אֶת פִּיו בְּחֶזְקַת יָד וְשָׂמוּ בוֹ בְּשַׂר חֲזִיר. הַזָּקֵן יָרַק אֶת הַחֲזִיר מִפִּיו וְנִגַּשׁ בְּעַצְמוֹ אֶל הַתַּלְיָן, כִּי בָחַר לָמוּת מוֹת יְשָׁרִים מֵאֲשֶׁר לִחְיוֹת חַיֵּי בוֹגְדִים. פְּקִידֵי הַמֶּלֶךְ הִתְפַּלְאוּ מְאֹד לִגְבוּרַת רוּחוֹ שֶׁל הַזָּקֵן הַזֶּה וְחָמְלוּ עָלָיו. הֵם הִטּוּ אוֹתוֹ הַצִּדָּה וְאָמְרוּ לוֹ: „הִנֵּה נָבִיא אֵלֶיךָ בָּשָׂר טָהוֹר וּמִמֶּנּוּ תֹאכַל, וְהָיָה כָּל רוֹאֶיךָ יֹאמְרוּ כִּי מִבְּשַׂר הַקָּרְבָּן אָכַלְתָּ, כַּאֲשֶׁר צִוָּה הַמֶּלֶךְ" וַיַּעֲשׂוּ כָּמוֹךָ. עָנָה לָהֶם אֶלְעָזָר: „לֹא נָאָה לְיָשִׁישׁ כָּמֹנִי לְכַחֵשׁ, וְלָמָּה אַתְעֶה אֶת עַמִּי? הִנְנִי הוֹלֵךְ לָמוּת וְהָיִיתִי לְמָשָׁל לְכָל בְּנֵי עַמִּי לָתֵת לַמָּוֶת נַפְשָׁם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל תּוֹרַת ה'." אָז הִתְחִילוּ הַתַּלְיָנִים לְעַנּוֹתוֹ וּלְהַכּוֹתוֹ מַכּוֹת רֶצַח, וְהַגִּבּוֹר הַזָּקֵן נָשָׂא אֶת עִנּוּיָיו הַקָּשִׁים בְּדוּמִיָּה, וּבְמוֹתוֹ נֶאֱנַח וְאָמַר: „ה' אֱלֹהִים! אַתָּה יוֹדֵעַ כִּי יָכֹלְתִּי לְהִנָּצֵל מִמַּכְאוֹבֵי אֵלֶּה, אַךְ בְּנֶפֶשׁ חֲפֵצָה אֶסְבְּלֵם לְמַעַן שִׁמְךָ הַגָּדוֹל" וַתֵּצֵא רוּחוֹ וַיָּמֹת.

וְאִשָּׁה אַחַת בְּשֵׁם חַנָּה וְשִׁבְעַת בָּנֶיהָ נִתְפְּשׂוּ וְהוּבְאוּ לִפְנֵי

הַמֶּלֶךְ וְהִכּוּ בְשׁוֹטִים וּבְמַלְקוֹת שֶׁיֹּאכְלוּ מִבְּשַׂר הַחֲזִיר. אַךְ הַבֵּן

חַנָּה וְשִׁבְעַת בָּנֶיהָ

הַבְּכוֹר אָמַר לַמֶּלֶךְ: „מַה תִּשְׁאַל וּמַה תְּבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ? הִנֵּה תִבְחַר בְּמָוֶת נַפְשֵׁנוּ מִסּוּר מֵחֻקּוֹת אֲבוֹתֵינוּ". אַנְטִיוֹכֶס הַבְּלִיַּעַל צִוָּה לְעַנּוֹת אֶת הָאַחִים לְעֵינֵי אִמָּם בְּעִנּוּיִים קָשִׁים וְנוֹרָאִים; לִכְרוֹת אֶת לְשׁוֹנָם, יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם, לִפְשֹׁט אֶת עוֹרָם מֵעֲלֵיהֶם, לִצְלוֹת אוֹתָם עַל אֵשׁ וְכֵן הָלְאָה. כֵּן מֵתוּ הָאַחִים בִּגְבוּרָה נִפְלָאָה זֶה אַחַר זֶה, עַד שֶׁנִּשְׁאַר רַק הַקָּטָן שֶׁבָּהֶם. הִתְחִיל אַנְטִיוֹכֶס לְדַבֵּר עַל לֵב הַיֶּלֶד וּלְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ, שֶׁיָּחוּס עַל חַיָּיו הָרַכִּים וְיִשְׁמַע בְּקוֹלוֹ הוּא הִבְטִיחַ לוֹ בִּשְׁבוּעַת מֶלֶךְ, כִּי אִם יָסוּר מִתּוֹרַת אֲבוֹתָיו, יְשִׂימֵהוּ לְעָשִׁיר וּלְשַׂר גָּדוֹל בָּאָרֶץ, אַךְ הַיֶּלֶד לֹא קִבֵּל אֶת דְּבָרָיו. אָז פָּנָה אַנְטִיוֹכֶס אֶל חַנָּה וְאָמַר: „דַּבְּרִי נָא אַתְּ עַל לֵב בְּנֵךְ וּפַתִּי אוֹתוֹ לְמַעַן הַצֵּל אֶת חַיָּיו". אָמְרָה לוֹ חַנָּה בְּלַעַג, „כֵּן אֶעֱשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ". קָרְאָה לַיֶּלֶד הָרַךְ וְאָמְרָה לוֹ: „שְׁמַע בְּנִי! אָנֹכִי יְלַדְתִּיךָ וּבְעֶצֶב גִּדַּלְתִּיךָ עַד הַיּוֹם, וְעַתָּה לוּ תְרַחֲמֵנִי אַךְ הַפָּעַם. אַל תִּירָא מִפְּנֵי הָרוֹצֵחַ הַזֶּה וּמוּת בְּרָצוֹן טוֹב כְּכָל אַחֶיךָ". אָז פָּנָה הַיֶּלֶד אֶל הַמֶּלֶךְ וְאֶל הַתַּלְיָנִים: „עַל מַה תְּאַחֲרוּ (לְהָרְגֵנִי)? חָלִילָה לִּי לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל הַמֶּלֶךְ כִּי דָבְקָה נַפְשִׁי בְּתוֹרַת ה'. וְאַתָּה (הַמֶּלֶךְ) בֶּן בְּלִיַּעַל וְאִישׁ דָּמִים אֲשֶׁר אֵין כָּמֹהוּ בְּכָל הָאָרֶץ וְלֹא תִמָּלֵט מִמִּשְׁפַּט אֵל עֶלְיוֹן". מִיָּד הוֹצִיאוּהוּ וַהֲרָגוּהוּ, וְאַחֲרָיו הֵמִיתוּ גַּם אֶת אֵם הַבָּנִים, אֶת הָאֵם הָאֻמְלָלָה וְהַקְּדוֹשָׁה הָרְאוּיָה לִהְיוֹת לְנֵס עַמִּים.

רָאוּ הַחֲסִידִים כִּי אֵין רַחֲמִים לִפְנֵי אַנְטִיוֹכֶס הָרָשָׁע, וְהִתְחִילוּ לִבְרֹחַ מִבָּתֵּיהֶם וּלְהִסְתַּתֵּר בֶּהָרִים מִפְּנֵי פְּקִידֵי הַמֶּלֶךְ. אַךְ

מוֹת הַחֲסִידִים בִּמְעָרוֹת

מְרַגְּלֵי חֶרֶשׁ סָבְבוּ בְּכָל הָאָרֶץ וְגִלּוּ לַיְּוָנִים

חֲסִידִים מִתְחַבְּאִים בֶּהָרִים

אֶת מִסְתְּרֵי הַחֲסִידִים. בִּמְעָרָה אַחַת הִסְתַּתְּרוּ כְּאֶלֶף אִישׁ, אִשָּׁה וָטָף. כַּאֲשֶׁר נוֹדַע הַדָּבָר לִגְדוּדֵי הַסּוּרִים בָּאוּ וְהִקִּיפוּ אֶת הַמְּעָרָה. הַחֲסִידִים עָמְדוּ עַל נַפְשָׁם בִּגְבוּרָה רַבָּה, אַךְ כְּשֶׁהִגִּיעַ יוֹם הַשַּׁבָּת הִנִּיחוּ אֶת כְּלֵי הַמִּלְחָמָה שֶׁלֹּא לְחַלֵּל אֶת קְדוּשַּׁת הַשַּׁבָּת. הַסּוּרִים דָּרְשׁוּ מִן הַחֲסִידִים לָצֵאת מִן הַמְּעָרָה וְלַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ אֲבָל הַחֲסִידִים עָנוּ כְּאִישׁ אֶחָד: „נָמוּת בְּצִדְקָתֵנוּ! עֵדִים הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שֶׁאַתֶּם הוֹרְגִים אוֹתָנוּ בְּלִי מִשְׁפָּט". וְהַסּוּרִים הַתַּלְיָנִים אָמְנָם הָרְגוּ אוֹתָם אֶחָד אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁשּׁוֹחֲטִים אֶת הַצֹּאן, וּגְבוּרַת הַקְּדוֹשִׁים לֹא נָגְעָה אֶל לִבָּם.

הָרְדִיפוֹת הַנּוֹרָאוֹת שֶׁל אַנְטִיוֹכֶס הָיוּ הַנִּסָּיוֹן הָרִאשׁוֹן שֶׁהַהִסְטוֹרְיָה נִסְּתָה אֶת הָעָם הַיְהוּדִי, אִם יוּכַל לְהַחֲזִיק הֵיטֵב בְּתוֹרָתוֹ אוֹ לֹא. הָעָם הַיְהוּדִי עָמַד בַּנִּסָּיוֹן בְּאֹפֶן מְצֻיָּן וְהֶרְאָה לְכָל הָעוֹלָם מַה גָּדוֹל רוּחוֹ וּמָה רַבָּה אֱמוּנָתוֹ.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים וְתִשְׁעָה

מַתִּתְיָהוּ הַחַשְׁמוֹנָאִי

בַּיָּמִים הָהֵם יָשַׁב בְּעִיר מוֹדָעִית כֹּהֵן זָקֵן וְנִכְבָּד בְּשֵׁם מַתִּתְיָהוּ בֶּן יוֹחָנָן מִמִּשְׁפַּחַת הַחַשְׁמוֹנָאִים. וַיִּהְיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בָּנִים: יוֹחָנָן, שִׁמְעוֹן, יְהוּדָה, אֶלְעָזָר וְיוֹנָתָן. כֻּלָּם גִּבּוֹרִים, אַמִּיצֵי לֵב וּמְסוּרִים לְעַמָּם וְדָתָם בְּלֵב וָנֶפֶשׁ. כְּשֶׁמָּעַ מַתִּתְיָהוּ וּבָנָיו אֶת הַנַּעֲשֶׂה בִּיהוּדָה וִירוּשָׁלַיִם, קָרְעוּ אֶת בִּגְדֵיהֶם, חָגְרוּ שַׂק וְהִתְאַבְּלוּ מְאֹד. בְּאַחַד הַיָּמִים בָּא לְמוֹדָעִית פָּקִיד סוּרִי וְאִתּוֹ אַנְשֵׁי צָבָא אֲחָדִים. הַפָּקִיד הֵקִים מִזְבֵּחַ בִּרְחוֹב הָעִיר, אָסַף לְפָנָיו אֶת כָּל הַיְהוּדִים וְדִבֵּר עַל לִבָּם לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל הַמֶּלֶךְ וּלְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת לְזֵיאוּס הָאֱלִיל.

הַפָּקִיד הַסּוּרִי בְּמוֹדָעִית

קֹדֶם כֹּל פָּנָה הַפָּקִיד אֶל מַתִּתְיָהוּ הַכֹּהֵן וְאָמַר לוֹ: „הֵן אִישׁ נָגִיד וְנִכְבָּד אַתָּה בְּקֶרֶב עַמְּךָ, לָכֵן קְרַב נָא אַתָּה רִאשׁוֹנָה לַעֲשׂוֹת אֶת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ, כַּאֲשֶׁר עָשׂוּ כָּל הָעַמִּים בְּכָל מְדִינוֹת מַלְכוּתוֹ, וְאַתָּה וּבָנֶיךָ תִּמְצְאוּ חֵן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ, וְיִתֵּן לָכֶם זָהָב וָכֶסֶף וּמַתָּנוֹת יְקָרוֹת". נָשָׂא מַתִּתְיָהוּ אֶת קוֹלוֹ וְעָנָה בְּגָאוֹן: „אִם אָמְנָם יָסוּרוּ גּוֹי גּוֹי מֵאֱלֹהָיו, אָנֹכִי וּבֵיתִי נַעֲבֹד אֶת ה' וְאֶת דָּתֵי הַמֶּלֶךְ לֹא נַעֲשֶׂה". אַךְ הִנֵּה נִמְצָא בּוֹגֵד אֶחָד, וְהוּא נִגַּשׁ אֶל הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן לְזֵיאוּס. עוֹד לֹא הִסְפִּיק הַבּוֹגֵד לַעֲשׂוֹת דָּבָר וּמַתִּתְיָהוּ קָפַץ עָלָיו בְּחֵמָה עַזָּה וְתָקַע בּוֹ אֶת חַרְבּוֹ, וְאַחֲרָיו הֵמִית גַּם אֶת הַפָּקִיד הַסּוּרִי. מִיָּד הִתְנַפְּלוּ כָּל יוֹשְׁבֵי מוֹדָעִית עַל אַנְשֵׁי הַצָּבָא הִכּוּ אוֹתָם וְגֵרְשׁוּם מִן הָעִיר. אָז הֶעֱבִיר

דְּרִישַׁת הַפָּקִיד וּתְשׁוּבַת מַתִּתְיָהוּ

תְּחִלַּת הַמֶּרֶד

מַתִּתְיָהוּ קוֹל בָּעִיר: מִי לַה׳ אֵלָי! וַיִּתְאַסְּפוּ אֵלָיו חֲסִידֵי הָעִיר וַיֵּלְכוּ אַחֲרָיו וְאַחֲרֵי בָנָיו לְהִסְתַּתֵּר בֶּהָרִים מִנְּקָמַת הַסּוּרִים. הַחֲסִידִים שֶׁבָּרְחוּ מִיֶּתֶר הֶעָרִים וְתָעוּ בֵּין הֶהָרִים חֲבוּרוֹת חֲבוּרוֹת, הִתְאַסְּפוּ גַּם הֵם אֶל מַתִּתְיָהוּ וַיִּהְיוּ לִגְדוּד אֶחָד. כֵּן הִתְחִיל מֶרֶד הַחַשְׁמוֹנָאִים נֶגֶד אַנְטִיוֹכֶס אֶפִּיפָנֶס בִּשְׁנַת 237 לִפְחַבַ״שֶׁ.

הַגְּדוּד שֶׁל מַתִּתְיָהוּ עוֹד הָיָה קָטָן וְהַמּוֹרְדִים לֹא יָכְלוּ לָצֵאת עַל הַסּוּרִים בְּמִלְחָמָה גְלוּיָה. לָכֵן אָרְבוּ בֶּהָרִים שֶׁבְּצִדֵּי

מַעֲשֵׂי הַמּוֹרְדִים נֶגֶד הַיְוָנִים וְהַמִּתְיַוְּנִים

הַדְּרָכִים, וּבִרְאוֹתָם גְּדוּד סוּרִי קָטָן עוֹבֵר, הִתְנַפְּלוּ עָלָיו וְהִשְׁמִידוּהוּ. מַתִּתְיָהוּ שָׁלַח גַּם מְרַגְּלִים בְּעָרֵי יְהוּדָה, וּכְשֶׁנּוֹדַע לוֹ כִּי בְעִיר זֹאת אוֹ אַחֶרֶת אֵין צְבָא סוּרִי, מִהֵר שָׁמָּה עִם גְּדוּדוֹ, הָרַג אֶת כָּל הַמִּתְיַוְּנִים שֶׁבָּעִיר, הָרַס אֶת מִזְבְּחוֹת הָאֱלִילִים וְנֶעְלָם. הַסּוּרִים הִשְׁתַּדְּלוּ לְהִתְנַפֵּל עַל הַמּוֹרְדִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, בְּחָשְׁבָם כִּי גַּם הַחֲסִידִים הָאֵלֶּה לֹא יִלָּחֲמוּ בַיּוֹם הַזֶּה, אַךְ הַסּוּרִים טָעוּ הַפָּעַם. מַתִּתְיָהוּ וַאֲנָשָׁיו הֵבִינוּ כִּי מִלְחֶמֶת ה׳ הֵם נִלְחָמִים וְהֶחֱלִיטוּ לֵאמֹר: „אִם הִלָּחֵם יִלָּחֲמוּ אוֹיְבֵינוּ בָנוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְיָצָאנוּ לִקְרָאתָם וְעָמַדְנוּ עַל נַפְשֵׁנוּ, וְלֹא נָמוּת כְּמוֹת אַחֵינוּ בַּמְּעָרוֹת״.

שָׁנָה אַחַת עָמַד מַתִּתְיָהוּ בְּרֹאשׁ הַגְּדוּד, וְהוּא זָקֵן וְחַלָּשׁ מְאֹד וְיָמָיו קָרְבוּ לָמוּת. קָרָא לְבָנָיו וְצִוָּם לְהַקְדִּישׁ אֶת כָּל כֹּחָם

מוֹת מַתִּתְיָהוּ וְצַוָּאָתוֹ

לְמִלְחֶמֶת הַקֹּדֶשׁ בְּעַד עַמָּם וְתוֹרָתָם. הוּא־הִזְכִּיר לָהֶם אֶת מַעֲשֵׂי אֲבוֹת הָעָם בִּימֵי קֶדֶם שֶׁבָּטְחוּ בַה׳ וְנִצְּלוּ מִכָּל צָרָה, וְאָמַר: „וְגַם אַתֶּם אַל תִּירְאוּ מִפְּנֵי כַּעַס הָרָשָׁע כִּי כָל כְּבוֹדוֹ כְּאַיִן, הַיּוֹם יַעֲלֶה וְיִגְדַּל וּמָחָר אֵינֶנּוּ. לָכֵן הִתְחַזְּקוּ בָנַי בְּתוֹרַת ה׳ וְהוּא יוֹשִׁיעַ לָכֶם״. אַחֲרֵי כֵן הִפְקִיד מַתִּתְיָהוּ

גְּדוּדֵי מַתִּתְיָהוּ בֶּהָרִים

אֶת יְהוּדָה גִּבּוֹר הַחַיִל לְשַׂר הַצָּבָא וְאֶת שִׁמְעוֹן הֶחָכָם שָׂם לְיוֹעֵץ, וַיְבָרֶךְ אוֹתָם וַיָּמֹת.

פֶּרֶק שְׁלֹשִׁים

נִצְחוֹנוֹת יְהוּדָה הַמַּכַּבִּי

יְהוּדָה, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם „מַכַּבִּי" (מִי כָמוֹךָ בָּאֵלִים יְהוָֹה), הָיָה גִּבּוֹר חַיִל וְאַמִּיץ לֵב מֵאֵין כָּמֹהוּ. בַּמִּלְחָמָה הָיָה דוֹמֶה לִכְפִיר שׁוֹאֵג לַטָּרֶף, וְכָל מַה שֶּׁגָּדְלָה הַסַּכָּנָה, כֵּן גָּדְלָה אֱמוּנָתוֹ בַּה' וְכֵן חָזְקָה רוּחוֹ. הוּא הָיָה גַּם שַׂר צָבָא מְצֻיָּן וְנִפְלָא, וְאַנְשֵׁי חֵילוֹ הָיוּ נְכוֹנִים לָבֹא בַּעֲדוֹ בָּאֵשׁ וּבַמַּיִם. בִּרְאוֹת אַפּוֹלוֹנְיוֹס כִּי אַנְשֵׁי יְהוּדָה הוֹלְכִים

הַנִּצָּחוֹן הָרִאשׁוֹן עַל אַפּוֹלוֹנְיוֹס

וְרַבִּים אָסַף אֶת כָּל חֵילוֹ לְהַשְׁמִיד אֶת הַיְּהוּדִים עוֹד טֶרֶם יִתְחַזְּקוּ. אַךְ יְהוּדָה הַמַּכַּבִּי הִתְנַפֵּל עַל אוֹיְבָיו לְפֶתַע פִּתְאֹם, הִכָּה וּפִזֵּר אוֹתָם, וְאֶת אַפּוֹלוֹנְיוֹס עַצְמוֹ הָרַג בַּחֶרֶב. יְהוּדָה חָגַר אֶת חֶרֶב אַפּוֹלוֹנְיוֹס עַל יְרֵכוֹ וַתְּהִי לוֹ לְחֶרֶב נוֹקֶמֶת בְּאוֹיְבֵי עַמּוֹ.

אָז אָסַף סִירוֹן, נְצִיב הַסּוּרִים בָּאָרֶץ, חַיִל יוֹתֵר גָּדוֹל וַיָּבֹא גַּם הוּא לְהִלָּחֵם עִם יְהוּדָה. בִּרְאוֹת אַנְשֵׁי יְהוּדָה אֶת מַחֲנֵה הָאוֹיֵב הַגָּדוֹל וְהָרַב נִבְהֲלוּ מְאֹד וְאָמְרוּ: „הִנֵּה אֲנַחְנוּ יוֹצְאִים בִּמְתֵי מְעָט וְנַפְשֵׁנוּ יְבֵשָׁה מִבְּלִי אֹכֶל, וְאֵיךְ נַעֲמֹד לִפְנֵי הַחַיִל הַנּוֹרָא הַזֶּה?" אַךְ יְהוּדָה עָנָה לָהֶם: „הֲיַד ה' תִּקְצַר לָתֵת רַבִּים בְּיַד מְעַטִּים וּרְשָׁעִים בְּיַד צַדִּיקִים? אַל תִּירָאוּ! כִּי הֵם בּוֹטְחִים עַל רֹב חֵילָם וַאֲנַחְנוּ נִלְחָמִים עַל תּוֹרָתֵנוּ וְחַיֵּי נָשֵׁינוּ וְטַפֵּנוּ, וְלַה' הַתְּשׁוּעָה!" אָז הִתְנַפֵּל יְהוּדָה עַל אוֹיְבָיו כְּרוּחַ סַעַר בְּטֶרֶם יָדְעוּ בְּבוֹאוֹ, וַיְגָרְשֵׁם מֵאֶרֶץ יְהוּדָה.

[illegible]

עַל סִירוֹן

כַּאֲשֶׁר נוֹדַע הַדָּבָר לְאַנְטִיּוֹכָס בָּעֲרָה בוֹ חֲמָתוֹ כָּאֵשׁ. קָרָא אֵלָיו אֶת לִיסִיאַס, רֹאשׁ שָׂרֵי צְבָאוֹתָיו, וְצִוָּהוּ לְהַשְׁמִיד וּלְהַכְרִית אֶת כָּל הַיְּהוּדִים וּלְחַלֵּק אֶת אַרְצָם לִבְנֵי נֵכָר. לִיסִיאַס אָסַף 47.000 אִישׁ, הִפְקִיד עֲלֵיהֶם שְׁלֹשָׁה שָׂרֵי צָבָא נִבְחָרִים, אֶת תַּלְמַי וְאֶת נִקָנוֹר וְאֶת גּוֹרְגִּיאַס, וְשָׁלַח אוֹתָם לְמַלֵּא אֶת מִצְוַת הַמֶּלֶךְ. נִקָנוֹר וְגוֹרְגִּיאַס הָיוּ כָּל כָּךְ בְּטוּחִים בְּנִצְחוֹנָם, שֶׁקָּרְאוּ לַסּוֹחֲרִים רַבִּים לָלֶכֶת אַחֲרֵיהֶם וְלִקְנוֹת מִיָּדֵיהֶם אֶת הַיְּהוּדִים, שֶׁיִּפְּלוּ בַּשֶּׁבִי, תִּשְׁעִים, תִּשְׁעִים יְהוּדִים בְּכִכַּר כָּסֶף. הַמְּחִיר הָיָה יָפֶה לְמַדַּי, וְסוֹחֲרִים רַבִּים בָּאוּ אֶל מַחֲנֵה הַסּוּרִים, וּבְיָדָם הַרְבֵּה כֶּסֶף זָהָב וְגַם

מִצְוַת אַנְטִיּוֹכָס

דבר מתהלל כמפתח

כְּבָלִים לֶאְסֹר בָּהֶם אֶת יְדֵי הַיְהוּדִים, שֶׁיִּמָּכְרוּ לָהֶם מָחָר, אוֹ מָחֳרָתַיִם.

וְאָמְנָם, קָשֶׁה הָיָה לְהַאֲמִין, כִּי שֵׁשֶׁת אַלְפֵי הַיְהוּדִים הַיְגֵעִים וּבִלְתִּי מְזֻיָּנִים יוּכְלוּ לַעֲמֹד בִּפְנֵי 47.000 אִישׁ מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה וּמְזֻיָּנִים מִכַּף רַגְלָם עַד קָדְקֳדָם. הַיְהוּדִים

יְהוּדָה קוֹרֵא לְצוֹם וְלִתְפִלָּה

עַצְמָם נִבְהֲלוּ מְאֹד, כִּי הֵבִינוּ שֶׁהֵם, וְעַמָּם, וְאַרְצָם בָּאוּ בְּסַכָּנָה גְּדוֹלָה מְאֹד. אָז אָסַף יְהוּדָה אֶת אֲנָשָׁיו אֶל הַמִּצְפָּה לְצוֹם וְלִתְפִלָּה. הַמִּתְפַּלְלִים שָׂמוּ אֵפֶר עַל רֹאשָׁם, וְחָגְרוּ שַׂקִּים, וְקָרְאוּ אֶל ה׳ בְּכָל כֹּחָם. אַחֲרֵי כֵן סִדֵּר יְהוּדָה אֶת אֲנָשָׁיו לִגְדוּדִים, הִפְקִיד עֲלֵיהֶם שָׂרִים וְאָמַר לָהֶם: „הִתְקַדְּשׁוּ לְמָחָר וִהְיוּ לִבְנֵי חַיִל, כִּי טוֹב לָנוּ לָמוּת בַּמִּלְחָמָה מֵרְאוֹת בָּרָע אֲשֶׁר יִמְצָא אֶת עַמֵּנוּ".

וּצְבָא הַסּוּרִים הֵקִים אֶת מַחֲנֵהוּ עַל יַד הָעִיר אַמָּה. וְגוֹרְגְיַאס בָּחַר לוֹ חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים רַגְלִי וְאֶלֶף פָּרָשִׁים, לָבֹא בַּלַּיְלָה עַל מַחֲנֵה הַיְהוּדִים וּלְהַכּוֹתָם פִּתְאֹם. אַךְ

הַנִּצָּחוֹן הַמַּזְהִיר הַשְּׁלִישִׁי

הַדָּבָר נוֹדַע לִיהוּדָה בְּעוֹד מוֹעֵד וַיֵּצֵא מִן הַמַּחֲנֶה עִם כָּל אֲנָשָׁיו. וּבְעוֹד גּוֹרְגְיַאס מִתְגַּנֵּב אֶל מַחֲנֵה הַיְהוּדִים הָרֵיק. הִתְגַּנֵּב גַּם יְהוּדָה בִּדְרָכִים נִסְתָּרִים אֶל מַחֲנֵה הַסּוּרִים. הַסּוּרִים חָנוּ לָבֶטַח וְחִכּוּ בִּמְנוּחָה עַד שֶׁיָּשׁוּב גּוֹרְגְיַאס מֵהַכּוֹת אֶת הַיְהוּדִים. פִּתְאֹם הִתְנַפְּלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם כַּאֲרָיוֹת מַשְׁחִיתִים וְהִצִּיתוּ אֵשׁ בְּכָל הַמַּחֲנֶה. הַסּוּרִים הִתְחִילוּ לָנוּס בִּמְהוּמָה רַבָּה וְאַנְשֵׁי יְהוּדָה רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם וְהִכּוּ בָהֶם 3000 אִישׁ. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה הִגִּיעַ גּוֹרְגְיַאס אֶל מַחֲנֵה הַיְהוּדִים וּמָצָא אוֹתוֹ רֵיק. חָשַׁב שֶׁהַיְהוּדִים בָּרְחוּ מִפָּנָיו וְהִתְחִיל לִרְדֹּף אַחֲרֵיהֶם, אַךְ בִּרְאוֹתוֹ כִּי אֵין אִישׁ, פָּנָה לָשׁוּב אֶל מַחֲנֵהוּ. וְהִנֵּה עָשָׁן עוֹלֶה

מִן הַמַּחֲנֶה וּמֵאַרְבָּעִים הָאֶלֶף אִישׁ שֶׁהִשְׁאִיר, אֵין אַף אֶחָד, וּבִמְקוֹמָם עוֹמְדִים יְהוּדָה וַאֲנָשָׁיו נְכוֹנִים לַקְּרָב. מִיָּד הָפְכוּ

אַנְשֵׁי יְהוּדָה עוֹלִים יְרוּשָׁלַיְמָה בְּשִׁיר הַלֵּל

אַנְשֵׁי גּוֹרְגִּיאַס אֶת פְּנֵיהֶם וַיָּנוּסוּ גַּם הֵם. אָז פָּשְׁטוּ הַיְהוּדִים עַל מַחֲנֵה הַסּוּרִים, אָסְפוּ אֶת כָּל כְּלֵי הַמִּלְחָמָה וְאֶת צְרוֹרוֹת הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, שֶׁהִשְׁלִיכוּ הַסּוֹחֲרִים בְּנוּסָם, וַיָּשׁוּבוּ אֶל מַחֲנָם בְּשִׁירֵי שִׂמְחָה וְהַלֵּל.

הַנִּצָּחוֹן הָרְבִיעִי עַל לִיסִיאַס

כַּאֲשֶׁר שָׁמַע לִיסִיאַס מַה שֶּׁקָּרָה, נָפַל אַרְצָה וְהִתְעַלֵּף. אַחֲרֵי שָׁנָה אָסַף לוֹ 65.000 אִישׁ וְהוּא עַצְמוֹ הָלַךְ בְּרֹאשָׁם לְהַכּוֹת אֶת הַיְהוּדִים. לִיהוּדָה כְּבָר הָיוּ אָז עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ, וְכֻלָּם הָיוּ מְזֻיָּנִים הֵיטֵב בִּכְלֵי הַמִּלְחָמָה שֶׁלָּקְחוּ בַּמִּלְחָמָה הַקּוֹדֶמֶת. בְּכָל זֹאת לֹא בָטַח

יְהוּדָה בְּכֹחַ יְמִינוֹ, כִּי אִם הִתְפַּלֵּל אֶל ה׳ וּבִקֵּשׁ אֶת עֶזְרָתוֹ „לְמַעַן יֵדְעוּ הָעַמִּים כֻּלָּם כִּי ה׳ הוּא הַפּוֹדֶה אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל מִכָּל צָרוֹתָיו”. אַחֲרֵי כֵן הִתְנַפֵּל יְהוּדָה עַל אוֹיְבָיו, הִכָּה בָהֶם חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ וְהַנִּשְׁאָרִים נָסוּ. אַחֲרֵי כָּל הַמִּלְחָמוֹת הָאֵלֶּה עָלָה יְהוּדָה עִם כָּל אֲנָשָׁיו יְרוּשָׁלַיְמָה לְגָרֵשׁ מִשָּׁם אֶת הַמִּתְיַוְּנִים וּלְטַהֵר אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

פֶּרֶק שְׁלֹשִׁים וְאֶחָד

חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ וּבִטּוּל הַגְּזֵרוֹת

בְּשִׂמְחָה וְשִׁיר הַלֵּל „הוֹדוּ לַה׳ כִּי טוֹב, כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ”, נִכְנְסוּ הַגִּבּוֹרִים יְרוּשָׁלַיְמָה, וּלְקוֹל הַשִּׁיר הַזֶּה מִהֲרוּ כָּל הַמִּתְיַוְּנִים וְנִסְגְּרוּ בִּמְצוּדַת אַקְרָא.

טָהוּר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

יְהוּדָה וַאֲנָשָׁיו הִגִּיעוּ אֶל הַר הַבַּיִת, וּמַחֲזֶה נוֹרָא נִגְלָה לִפְנֵיהֶם. כָּל הַבַּיִת הָיָה עָזוּב, וְשׁוֹמֵם, וְהָרוּס בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים, הַשְּׁעָרִים הָיוּ שְׂרוּפִים בָּאֵשׁ וְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה עָלָה סְבִיבָם. לְמַרְאֵה הָעֲזוּבָה הַזֹּאת קָרְעוּ הַיְהוּדִים אֶת בִּגְדֵיהֶם, נָפְלוּ עַל פְּנֵיהֶם וְשָׁפְכוּ אֶת צַעֲרָם הַגָּדוֹל לִפְנֵי ה׳. אַחֲרֵי כֵן הִתְחַזְּקוּ וְהִתְחִילוּ לְתַקֵּן אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אֶת מִזְבַּח זֵיאוּס הָרְסוּ עַד הַיְסוֹד וּבִמְקוֹמוֹ בָּנוּ מִזְבֵּחַ חָדָשׁ; אֶת הַמְּקוֹמוֹת הַהֲרוּסִים תִּקְנוּ; בִּמְקוֹם הַכֵּלִים שֶׁגָּזַל אַנְטִיּוֹכֶס עָשׂוּ כֵּלִים חֲדָשִׁים וְהֵשִׁיבוּ לַבַּיִת אֶת מַרְאֵהוּ הָרִאשׁוֹן.

בִּשְׁנַת 235 לְחֲבַ״שֵׁ, בְּיוֹם כ״ה כִּסְלֵו חִנְּכוּ הַיְהוּדִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ בְּקָרְבָּנוֹת, בִּתְפִלָּה, וּבְשִׁירִים וּבְשִׂמְחָה רַבָּה מְאֹד.

חַג הַחֲנֻכָּה (כ״ה כִּסְלֵו)

הָאַגָּדָה מְסַפֶּרֶת כִּי, בְּבוֹא הַכֹּהֲנִים לְהַדְלִיק אֶת נֵרוֹת הַמְּנוֹרָה, מָצְאוּ רַק פַּךְ שֶׁמֶן טָהוֹר אֶחָד, שֶׁהָיָה חָתוּם

בְּחוֹתָם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, כִּי יֶתֶר הַפַּכִּים נִפְתְּחוּ עַל יְדֵי הַמִּתְיַוְּנִים וְנִטְמְאוּ. נַעֲשָׂה לָהֶם נֵס וּמְעַט הַשֶּׁמֶן הַזֶּה הִסְפִּיק לִשְׁמֹנָה יָמִים, עַד שֶׁהֵכִינוּ שֶׁמֶן אַחֵר. לָכֵן נִמְשַׁךְ חַג חֲנֻכַּת הַמִּקְדָּשׁ שְׁמֹנָה יָמִים, וְהָעָם שָׂמַח בִּתְשׁוּעַת ה׳ עַד בְּלִי דָי. לְזֵכֶר הַתְּשׁוּעָה הַזֹּאת וּלְזֵכֶר הַנֵּס הַגָּדוֹל, קָבְעוּ גְדוֹלֵי הָעָם אֶת חַג הַחֲנֻכָּה לְדוֹרוֹת, וְעַד הַיּוֹם נוֹהֲגִים הַיְהוּדִים לְהַדְלִיק נֵרוֹת שֶׁל חֲנֻכָּה שְׁמֹנָה יָמִים בַּשָּׁנָה.

מִלְחֲמוֹת יְהוּדָה בַּגָּלִיל וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן

בֵּינְתַּיִם חָלָה אַנְטִיּוֹכֶס וַיָּמָת בְּעִנּוּיִים קָשִׁים וְנוֹרָאִים. בְּנוֹ אַנְטִיּוֹכֶס הַחֲמִישִׁי עוֹד הָיָה קָטָן, וְהַשָּׂרִים הִתְחִילוּ לָרִיב בֵּינֵיהֶם עַל הַמֶּמְשָׁלָה בָּאָרֶץ. אֲבָל גַּם אָז לֹא יָכְלוּ הָאַחִים הַחַשְׁמוֹנָאִים לָשֶׁבֶת בִּמְנוּחָה. נוֹדַע לָהֶם כִּי מְעַט הַיְהוּדִים שֶׁיָּשְׁבוּ בַּגָּלִיל וּבְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן סוֹבְלִים רְדִיפוֹת קָשׁוֹת מִבְּנֵי הַנֵּכָר הָרַבִּים, שֶׁיָּשְׁבוּ סְבִיבָם. חִלֵּק יְהוּדָה אֶת חֵילוֹ בֵּינוֹ וּבֵין שִׁמְעוֹן אָחִיו, וּשְׁנֵיהֶם הָלְכוּ לְהַצִּיל אֶת אֲחֵיהֶם וְלִנְקֹם בְּאוֹיְבֵיהֶם. גּוֹיֵי הַגָּלִיל וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן נִלְחֲמוּ בַּיְהוּדִים בִּגְבוּרָה רַבָּה. אַךְ יְהוּדָה וְשִׁמְעוֹן הִצְלִיחוּ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם נְקָמוֹת קָשׁוֹת וּלְהַכּוֹתָם מַכָּה עַל מַכָּה.

מְצוֹר אַקְרָא וְהַמִּלְחָמָה הַחֲמִישִׁית בַּיְוָנִים

בְּשׁוּב יְהוּדָה יְרוּשָׁלַיְמָה הִתְחִיל לָצוּר עַל מְצוּדַת אַקְרָא, כִּי חָפֵץ לְהַשְׁמִיד אֶת כָּל הַמִּתְיַוְּנִים מִן הָאָרֶץ. מִתְיַוְּנִים אֲחָדִים הִתְגַּנְּבוּ מִן הַמְּצוּדָה וּבָרְחוּ לְאַנְטִיּוֹכְיָה לְבַקֵּשׁ עֶזְרָה מִשָּׁם. אָסְפוּ הַסּוֹרִים מַחֲנֶה גָּדוֹל וְעָצוּם, כְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ, וּפִילִים רַבִּים מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה וַעֲלֵיהֶם מִגְדְּלֵי עֵץ לַקַּשָּׁתִים, וְעָלוּ עַל אֶרֶץ יְהוּדָה. בְּרֹאשׁ הַמַּחֲנֶה הָלַךְ לִיסִיאַס וְאִתּוֹ גַּם הַמֶּלֶךְ הַצָּעִיר, אַנְטִיּוֹכֶס הַחֲמִישִׁי. כַּאֲשֶׁר נוֹדַע הַדָּבָר לִיהוּדָה הַמַּכַּבִּי, עָזַב אֶת מְצוֹר

אַקְרָא וְהָלַךְ לִקְרַאת הַסּוּרִים. רִבְבוֹת הַמָּגִנִּים הַמַּבְרִיקִים וְהַחֲרָבוֹת הַשְּׁלוּפוֹת, וּמַרְאֵה הַפִּילִים הַנּוֹרָאִים לֹא הִבְהִילוּ אֶת גִּבּוֹרֵי יְהוּדָה. הֵם הִתְנַפְּלוּ עַל אוֹיְבֵיהֶם בְּאֹמֶץ לֵב נִפְלָא וְעָמְדוּ בַּמִּלְחָמָה זְמַן רָב. פִּתְאֹם רָאָה אֶלְעָזָר אֲחִי יְהוּדָה מֵרָחוֹק

מוֹת אֶלְעָזָר הַחַשְׁמוֹנָאִי

פִּיל גָּדוֹל וּמְקֻשָּׁט, וְעָלָיו מִגְדָּל יָפֶה וְיָקָר מִכָּל הָאֲחֵרִים. חָשַׁב אֶלְעָזָר שֶׁבַּמִּגְדָּל הַהוּא יוֹשֵׁב הַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ, וַתִּצְלַח עָלָיו רוּחַ גְּבוּרָה, וַיִּבְקַע לוֹ דֶּרֶךְ בֵּין אַלְפֵי הַסּוּרִים, וַיָּבֹא עַד הַפִּיל וַיִּתְקַע אֶת חַרְבּוֹ בְּבִטְנוֹ. הַפִּיל נָפַל וַיָּמֹת, אַךְ בְּנָפְלוֹ הֵמִית גַּם אֶת אֶלְעָזָר.

אָז שָׁבוּ הַיְּהוּדִים אָחוֹר וְהִתְבַּצְּרוּ בִּירוּשָׁלַיִם, וְהַסּוּרִים הִתְחִילוּ לָצוּר עֲלֵיהֶם. נִדְמֶה הָיָה כִּי הַנִּצְחוֹנוֹת הַקּוֹדְמִים הָיוּ

מְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם
וּבְרִית הַשָּׁלוֹם

לַשָּׁוְא, וְהַסּוּרִים יְנַצְּחוּ וְיַשְׁמִידוּ אֶת כָּל הַיְּהוּדִים. אַךְ פִּתְאֹם הֻגַּד לְלִיסִיאַס, שֶׁיְּמַהֵר לָשׁוּב לְאַנְטִיוֹכְיָה, כִּי הַשָּׂרִים אֲשֶׁר שָׁם חֲפֵצִים לִתְפֹּשׂ אֶת הַמְּלוּכָה בְּיָדָם. אָז כָּרַת לִיסִיאַס עִם יְהוּדָה בְּרִית שָׁלוֹם עַל פִּי הַתְּנָאִים הָאֵלֶּה: הַיְּהוּדִים נִשְׁבְּעוּ לַעֲבֹד אֶת מַלְכֵי סוּרְיָה כְּבַתְּחִלָּה וְהִבְטִיחוּ לִפְרֹץ אֶת חוֹמַת הַר הַבַּיִת. וְאַנְטִיוֹכֶס הַחֲמִישִׁי נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת כָּל גְּזֵרוֹת אַנְטִיוֹכֶס וְלָתֵת לַיְּהוּדִים לַעֲבֹד אֶת הָאֱלֹהִים כִּרְצוֹנָם. זֶה הָיָה בִּשְׁנַת 233 לְחֻבַּ"שֵׁ. אֶת מְנֶלָאוֹס, אֲשֶׁר בְּשֶׁלּוֹ בָּאוּ כָּל הַצָּרוֹת, צִוָּה לִיסִיאַס לְחַנֵּק.

פֶּרֶק שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם

מִלְחֲמוֹת יְהוּדָה הָאַחֲרוֹנוֹת

יְהוּדָה לֹא בָטַח בִּשְׁבוּעַת הַיְוָנִים

מִלְחָמוֹת רַבּוֹת וְקָשׁוֹת נִלְחֲמוּ הַיְּהוּדִים, וְדָם הַרְבֵּה נִשְׁפַּךְ, אַךְ הֵם נִצְּחוּ וְהִשִּׂיגוּ אֶת חֶפְצָם. הַסּוּרִים לֹא עוֹד הִכְרִיחוּ אוֹתָם לָסוּר מִדַּרְכֵי אֲבוֹתֵיהֶם, וְלָכֵן הִתְחִילוּ יְהוּדִים רַבִּים לְהַנִּיחַ מִיָּדָם אֶת כְּלֵי נִשְׁקָם וְלַעֲזֹב אֶת יְהוּדָה הַמַּכַּבִּי. אַךְ יְהוּדָה וְאֶחָיו, וְעוֹד רַבִּים, יָדְעוּ כִּי אֵין לִבְטֹחַ בִּשְׁבוּעַת הַסּוּרִים. אַנְטִיוֹכֶס הַחֲמִישִׁי נֶהֱרַג וּבִמְקוֹמוֹ מָלַךְ דְּמֶטְרִיּוּס (בֶּן סִילֵיקוּס הָרְבִיעִי), וּמִי יוֹדֵעַ אִם הַמֶּלֶךְ הֶחָדָשׁ הַזֶּה יְקַיֵּם אֶת שְׁבוּעַת הַמֶּלֶךְ הַמּוּמָת? לָכֵן חָפֵץ יְהוּדָה לְהִלָּחֵם בַּסּוּרִים עַד שֶׁתִּהְיֶה אֶרֶץ יְהוּדָה לְמַמְלָכָה חָפְשִׁית וְעוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת עַצְמָהּ.

אַלְקִימוּס רוֹדֵף אֶת הַחַשְׁמוֹנָאִים וְהַחֲסִידִים

אַךְ יְהוּדָה עַצְמוֹ לֹא הִצְלִיחַ לַעֲשׂוֹת אֶת מַחְשַׁבְתּוֹ הַגְּדוֹלָה כִּי שׂוֹנְאִים רַבִּים הָיוּ לוֹ. רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וּגְדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם מִלְּפָנִים קִנְּאוּ בִיהוּדָה וּבִכְבוֹדוֹ וְשָׂנְאוּ אֶת כָּל מִשְׁפַּחַת הַחַשְׁמוֹנָאִים, שֶׁעָלְתָה פִּתְאֹם לִגְדוּלָּה כָּזֹאת. אֶחָד מֵרָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים הָהֵם, וּשְׁמוֹ אַלְקִימוּס, (אֶלְיָקִים) הָלַךְ אֶל הַמֶּלֶךְ דְּמֶטְרִיּוּס וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְמַנּוֹתוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל וְלָתֵת לוֹ גְּדוּד צָבָא נֶגֶד יְהוּדָה הַמַּכַּבִּי. כַּאֲשֶׁר קִבֵּל אַלְקִימוּס אֶת מַה שֶּׁבִּקֵּשׁ, חָזַר יְרוּשָׁלַיְמָה וְהִתְחִיל לִרְדֹּף אֶת הַחַשְׁמוֹנָאִים וְאֶת הַנּוֹטִים אַחֲרֵיהֶם. יְהוּדָה עִם אֶחָיו וְאַנְשֵׁיהֶם הִסְתַּתְּרוּ בֶּהָרִים, לָכֵן תָּפַשׂ אַלְקִימוּס שִׁשִּׁים אִישׁ מִן הַחֲסִידִים וְצִוָּה לְהָרְגָם בְּיוֹם אֶחָד. אָז הִתְחִיל גַּם יְהוּדָה לְהִתְנַפֵּל עַל אַנְשֵׁי אַלְקִימוּס וְלַהֲרֹג בָּהֶם, וְכָל הָעָם הָיָה עַל צִדּוֹ. לֹא אָרְכוּ

הַיָּמִים וְאַלְקִימוֹס הָיָה אָנוּס לִבְרֹחַ אֶל דֶּמֶטְרִיוּס לְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ עֶזְרָה.

עֶזְרַת הַיְוָנִים לְאַלְקִימוֹס ו„יוֹם נִקָּנוֹר"

שָׁלַח דֶּמֶטְרִיוּס לְאֶרֶץ יְהוּדָה אֶת שַׂר הַצָּבָא נִקָּנוֹר עִם חַיִל רַב וְכָבֵד. בְּבוֹאוֹ יְרוּשָׁלַיְמָה דָּרַשׁ נִקָּנוֹר מִן הָעָם לִמְסֹר לְיָדוֹ אֶת יְהוּדָה הַמַּכַּבִּי, אַךְ יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא חָפְצוּ וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת אֶת חֶפְצוֹ. יָצָא נִקָּנוֹר מִירוּשָׁלַיִם לְבַקֵּשׁ אֶת יְהוּדָה, וּבְצֵאתוֹ הֵרִים אֶת יַד יְמִינוֹ וְאָמַר בְּאָזְנֵי הַכֹּהֲנִים וְהָעָם, כִּי בְּשׁוּבוֹ מִן הַמִּלְחָמָה יִשְׂרֹף אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אַךְ הוּא לֹא שָׁב. יְהוּדָה הִכָּה אֶת חֵילוֹ מַכָּה רַבָּה וְאֶת נִקָּנוֹר הָרַג וְכָרַת אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת יַד יְמִינוֹ. הָעָם שָׂמַח שִׂמְחָה רַבָּה, וּלְזֵכֶר הַנִּצָּחוֹן הַזֶּה קָבְעוּ אֶת יוֹם מַפֶּלֶת נִקָּנוֹר (י"ג אֲדָר) לְיוֹם חַג שֶׁנִּקְרָא „יוֹם נִקָּנוֹר".

הַמִּלְחָמָה בְּבַכְּחִידֵס וּמוֹת יְהוּדָה

אַךְ שִׂמְחַת הָעָם לֹא אָרְכָה. מַחֲנֶה סוּרִי חָדָשׁ עָלָה עַל יְהוּדָה וּבְרֹאשׁוֹ שַׂר הַצָּבָא בַּכְּחִידֵס. יְהוּדָה לֹא הִסְפִּיק לְהִתְכּוֹנֵן כָּרָאוּי וּשְׁלֹשֶׁת אַלְפֵי אֲנָשָׁיו הָיוּ חַלָּשִׁים וַעֲיֵפִים מְאֹד. וּבִרְאוֹתָם אֶת חֵיל בַּכְּחִידֵס הָרַב וְהֶעָצוּם הִתְחִילוּ רַבִּים מֵהֶם לָנוּס, וְרַק שְׁמֹנֶה מֵאוֹת אִישׁ נִשְׁאֲרוּ עִם יְהוּדָה. יְהוּדָה רָאָה כִּי בָא סוֹפוֹ, אַךְ לָשׁוּב אָחוֹר לֹא חָפֵץ. הוּא אָמַר לַאֲנָשָׁיו: „אִם קָרְבוּ יָמֵינוּ, נָמוּת כְּגִבּוֹרִים, וְאַל יְהִי כְּבוֹדֵנוּ לִכְלִמָּה". אַחֲרֵי כֵן הִתְנַפְּלוּ שְׁמֹנֶה מֵאוֹת הַגִּבּוֹרִים עַל עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף הָאוֹיְבִים, וַיִּלָּחֲמוּ בָּהֶם מִן הַבֹּקֶר עַד הָעֶרֶב, עַד נָפְלָם כֻּלָּם חֲלָלִים. גַּם יְהוּדָה נָפַל (231), וְשִׁמְעוֹן וְיוֹנָתָן אֶחָיו נָשְׂאוּ אוֹתוֹ מִשְּׂדֵה הַמִּלְחָמָה וּקְבָרוּהוּ בְּקְבוּרַת מַתִּתְיָהוּ אָבִיו. הַיְהוּדִים הִתְאַבְּלוּ יָמִים רַבִּים עַל מוֹת יְהוּדָה הַמַּכַּבִּי, וַיְקוֹנְנוּ עָלָיו:

„הוֹי, כִּי נָפַל גִּבּוֹר הָעָם וּמָגִנּוֹ".

פֶּרֶק שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה

יוֹנָתָן

אַחֲרֵי מוֹת יְהוּדָה הַמַּכַּבִּי, שָׁב אַלְקִימוֹס יְרוּשָׁלַיְמָה וְהִתְחִיל לִרְדֹּף אֶת הַחַשְׁמוֹנָאִים הַנִּשְׁאָרִים. יוֹחָנָן, שִׁמְעוֹן וְיוֹנָתָן הַמַּכַּבִּים עִם אַנְשֵׁיהֶם הַמְעַטִּים אֲנוּסִים הָיוּ שֵׁנִית לְהִסְתַּתֵּר בֵּין הֶהָרִים, אַךְ יְדֵיהֶם לֹא רָפוּ, וְתִקְוָתָם לְהָסִיר אֶת עֹל הַסּוּרִים מֵעַל עַמָּם לֹא אָבְדָה מִלִּבָּם. שְׁלֹשֶׁת הָאַחִים בָּחֲרוּ בְיוֹנָתָן לְרֹאשׁ עֲלֵיהֶם וְעַל צְבָאָם הַקָּטָן, וְהוּא הִתְחִיל לְהִלָּחֵם בְּחֵיל בַּכְּחִידֵס וּלְהוֹנִיעַ אוֹתוֹ בְּמִלְחָמוֹת קְטַנּוֹת אַךְ פִּתְאֹמִיּוֹת. גְּדוּדֵי יוֹנָתָן אָרְבוּ לַסּוּרִים בְּכָל הָאָרֶץ, הִתְנַפְּלוּ עֲלֵיהֶם לְפֶתַע פִּתְאֹם, הִכּוּ בָהֶם כַּמָּה שֶׁיָּכְלוּ וְנֶעֶלְמוּ פִּתְאֹם, כְּדֵי לְהִתְנַפֵּל בְּמָקוֹם אַחֵר. כֵּן עָבְרוּ אַרְבַּע שָׁנִים מִיּוֹם מוֹת יְהוּדָה, וּבַכְּחִידֵס עָזַב אֶת אֶרֶץ יְהוּדָה עָיֵף וְנִכְלָם.

אֵיךְ גֵּרֵשׁ יוֹנָתָן אֶת בַּכְּחִידֵס

אַרְבַּע שָׁנִים אַחֲרֵי כֵן הוֹפִיעַ בְּסוּרְיָה אִישׁ אֶחָד בְּשֵׁם אַלֶכְּסַנְדֶּר בַּלַּס אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ לִמְלֹךְ בִּמְקוֹם דְּמֶטְרִיוּס. דְּמֶטְרִיוּס בָּא בְסַכָּנָה גְדוֹלָה וּפָנָה אֶל יוֹנָתָן לְעֶזְרָה. הוּא הִפְקִיד אֶת יוֹנָתָן לִנְצִיב יְרוּשָׁלַיִם וִיהוּדָה וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לֶאֱסֹף בִּשְׁבִילוֹ צָבָא יְהוּדִי. יָמִים מוּעָטִים אַחֲרֵי כֵן הִתְחִיל גַּם אַלֶכְּסַנְדֶּר בַּלַּס לְבַקֵּשׁ אֶת עֶזְרַת יוֹנָתָן, וְשָׁלַח לוֹ עֲטֶרֶת זָהָב וְאַדֶּרֶת אַרְגָּמָן, וּמִנָּה אוֹתוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל וּלְמוֹשֵׁל עַל כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה. יוֹנָתָן הִבְטִיחַ לַעֲזֹר לְאַלֶכְּסַנְדֶּר בַּלַּס נֶגֶד דְּמֶטְרִיוּס, וּבִשְׁנַת 443 לְחֻבַּ"שַׁ, בְּחַג הַסֻּכּוֹת, בָּא יוֹנָתָן הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לְשָׁרֵת בַּמִּקְדָּשׁ בַּפַּעַם הָרִאשׁוֹנָה.

יוֹנָתָן–כֹּהֵן גָּדוֹל

פ

אַחֲרֵי שָׁלשׁ שָׁנִים נָפַל דְּמֵטְרִיּוּס בַּמִּלְחָמָה, וְאַלֶכְּסַנְדֶּר בַּלַּס מָלַךְ בִּמְקוֹמוֹ. אֲבָל הַמְּהוּמוֹת בְּסוּרְיָה לֹא חָדְלוּ, וְיוֹנָתָן יָדַע לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּזֶה לְטוֹבַת עַמּוֹ וְאַרְצוֹ.

יוֹנָתָן מִתְבַּצֵּר וּמַרְחִיב אֶת אַרְצוֹ

הוּא בִּצֵּר אֶת הַר הַבַּיִת, אֶת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְאֶת מִבְצְרֵי הַגְּבוּל. אַחֲרֵי כֵן אָסַף לוֹ חַיִל רַב וְכָבַשׁ שָׁלשׁ עָרִים שֹׁמְרוֹנִיּוֹת וְאֶת יָפוֹ עִיר הַחוֹף, גֵּרַשׁ מֵהֶן אֶת עוֹבְדֵי הָאֱלִילִים וְהוֹשִׁיב יְהוּדִים בִּמְקוֹמָם. כֵּן הָלַךְ יוֹנָתָן הָלֹךְ וְקָרֹב אֶל מַטָּרָתוֹ הַגְּדוֹלָה: לַעֲשׂוֹת אֶת אַרְצוֹ לִמְדִינָה חָפְשִׁית.

כַּאֲשֶׁר נוֹדְעָה מַחֲשֶׁבֶת יוֹנָתָן בְּסוּרְיָה, מִהֵר טְרִיפוֹן שַׂר הַצָּבָא וּבָא לְאֶרֶץ יְהוּדָה בְּחַיִל כָּבֵד. אָסַף גַּם יוֹנָתָן אַרְבָּעִים אֶלֶף

אֵיךְ נָפַל יוֹנָתָן בַּשְּׁבִי

אִישׁ וַיֵּצֵא לִקְרָאתוֹ. רָאָה טְרִיפוֹן כִּי בַּמִּלְחָמָה יֶחֱזַק יוֹנָתָן מִמֶּנּוּ, וַיַּעַשׂ בְּעָרְמָה. הוּא קִבֵּל אֶת פְּנֵי יוֹנָתָן בְּכָבוֹד גָּדוֹל וּבְדִבְרֵי אַהֲבָה וְשָׁלוֹם, וְדִבֵּר עַל לִבּוֹ לְשַׁלַּח מֵעָלָיו אֶת כָּל חֵילוֹ וְלָלֶכֶת אִתּוֹ לְעַכּוֹ אֶל הַמִּשְׁתֶּה, שֶׁהֵכִין לִכְבוֹדוֹ. יוֹנָתָן הֶאֱמִין לוֹ, לָקַח אִתּוֹ רַק אֶלֶף אִישׁ וְהָלַךְ עִם טְרִיפוֹן לְעַכּוֹ. שָׁם צִוָּה טְרִיפוֹן לְהַקִּיף אֶת אַנְשֵׁי יוֹנָתָן וּלְהָרְגָם עַד אֶחָד, וְאֶת יוֹנָתָן עַצְמוֹ לָקַח בַּשֶּׁבִי. טְרִיפוֹן חָשַׁב כִּי בְלִי יוֹנָתָן אַמִּיץ הַלֵּב וְהַמַּנְהִיג הַנֶּאֱמָן לֹא יוּכְלוּ הַיְהוּדִים לַעֲמֹד עַל נַפְשָׁם, וְלָקַח אֶת כָּל חֵילוֹ וְעָלָה עַל אֶרֶץ יְהוּדָה לְהַשְׁחִיתָהּ.

הַיְהוּדִים נִבְהֲלוּ מְאֹד וִידֵיהֶם רָפוּ. אָז עָמַד שִׁמְעוֹן הַחַשְׁמוֹנָאִי, הָאַחֲרוֹן מִבְּנֵי מַתִּתְיָהוּ (יוֹחָנָן נָפַל בְּחֶרֶב שׁוֹדְדִים

שִׁמְעוֹן קָם לְנָשִׂיא

מוֹת יוֹנָתָן וּבָנָיו

עוֹד לִפְנֵי שָׁנִים אֲחָדוֹת), וְהֶרְאָה כִּי גַם הוּא רָאוּי לִשְׁמוֹ. הוּא עָמַד לִפְנֵי הָעָם וְאָמַר: „אַתֶּם יְדַעְתֶּם כִּי כָל אַחַי נָפְלוּ בַחֶרֶב לְמַעַן יִשְׂרָאֵל, וְאִוָּתֵר רַק אֲנִי לְבַדִּי. וְעַתָּה חָלִילָה לִי מִשְּׁמֹר אֶת נַפְשִׁי בְּעֵת

שׁוֹמֵר הַחוֹמָה

צָרָה, כִּי לֹא טוֹב אָנֹכִי מֵאַחַי". הָעָם הֵרִיעַ בְּשִׂמְחָה לִקְרַאת מַנְהִיגוֹ הֶחָדָשׁ, וְשִׁמְעוֹן אָסַף צָבָא חָדָשׁ וְיָצָא לִקְרַאת טְרִיפוֹן. כַּאֲשֶׁר נוֹדַע הַדָּבָר לִטְרִיפוֹן, מִהֵר לְהוֹדִיעַ לְשִׁמְעוֹן, כִּי אִם יִתֵּן לוֹ מֵאָה כִּכַּר כֶּסֶף וְאֶת בְּנֵי יוֹנָתָן לְעֵרָבוֹן יוֹצִיא אֶת יוֹנָתָן מִשִּׁבְיוֹ. שִׁמְעוֹן חָשַׁד כִּי טְרִפוֹן מַעֲרִים גַּם הַפַּעַם, וּבְכָל זאת

שָׁלַח לוֹ אֶת הַכֶּסֶף וְאֶת שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָתָן, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ, כִּי הוּא אָשֵׁם בְּמוֹת אָחִיו. טְרִיפוֹן קִבֵּל אֶת הַכֶּסֶף, הָרַג אֶת יוֹנָתָן וְאֶת שְׁנֵי בָנָיו וּבָרַח אֶל אַרְצוֹ.

פֶּרֶק שְׁלֹשִׁים וְאַרְבָּעָה

שִׁמְעוֹן נְשִׂיא הַיְהוּדִים הָרִאשׁוֹן (212–205 לִפְחְבַ"שֵׁ)

אַחֲרֵי מוֹת יוֹנָתָן הָיָה שִׁמְעוֹן אָחִיו לְכֹהֵן גָּדוֹל וּלְשַׂר צְבָא הַיְהוּדִים, וְהוּא גָּמַר אֶת מַעֲשֵׂי אָחִיו בְּהַצְלָחָה רַבָּה. מַמְלֶכֶת סוּרְיָה הָלְכָה וְיָרְדָה, כִּי הַמְּהוּמוֹת הָרַבּוֹת הֶחֱרִיבוּהָ וְהֶחֱלִישׁוּהָ, וְשִׁמְעוֹן חָדַל לִירֹא מִפָּנֶיהָ. הוּא אָסַף לוֹ חַיִל עָצוּם וּפָנָה אֶל דֶּמֶטְרִיוּס הַשֵּׁנִי אֲשֶׁר מָלַךְ אָז בְּסוּרְיָה, וְדָרַשׁ מִמֶּנּוּ לְהָסִיר אֶת מֶמְשַׁלְתּוֹ מֵאֶרֶץ יְהוּדָה וּלְהַכְרִיזָהּ לְאֶרֶץ חָפְשִׁית. דֶּמֶטְרִיוּס רָאָה כִּי שִׁמְעוֹן חָזָק מִמֶּנּוּ וְהִסְכִּים. אָז כָּבַשׁ שִׁמְעוֹן אֶת הַמְּצוּדָה אַקְרָא, וְגֵרַשׁ מִן הָאָרֶץ אֶת הַסּוּרִים הָאַחֲרוֹנִים. עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה (237–212) אָרְכוּ מִלְחֲמוֹת הַחַשְׁמוֹנָאִים, וְדָם הַרְבֵּה נִשְׁפַּךְ, אַךְ לֹא לַשָּׁוְא. אֶרֶץ יְהוּדָה עָבְרָה כֻלָּהּ לִרְשׁוּת עַצְמָהּ (בִּשְׁנַת 212 לִפְחְבַ"שֵׁ).

יְהוּדָה הָיְתָה לְאֶרֶץ חָפְשִׁיָּה

הָעָם הִכִּיר כִּי חֵרוּתוֹ וּכְבוֹדוֹ בָּאוּ לוֹ מִידֵי הַחַשְׁמוֹנָאִים וְהֶחְלִיט לִגְמֹל לָהֶם כָּבוֹד וִיקָר. אָז הִתְאַסְּפוּ הַכֹּהֲנִים, הַזְּקֵנִים וְהָעָם וּבָחֲרוּ בְּשִׁמְעוֹן וּבְבָנָיו אַחֲרָיו לִהְיוֹתָם כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים וּנְשִׂיאִים עַל עַם יְהוּדָה עַד שֶׁיָּבֹא הַמֶּלֶךְ מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד. הָעָם כְּבָר לָמַד וְיָדַע מִדִּבְרֵי הַנְּבִיאִים, כִּי רַק הַמָּשִׁיחַ יָבִיא לָעוֹלָם מֶמְשֶׁלֶת אֱמֶת וָצֶדֶק, וְרַק הוּא יִהְיֶה רָאוּי לְשֵׁם „מֶלֶךְ".

הָעָם בּוֹחֵר בְּשִׁמְעוֹן לְנָשִׂיא

אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ

אָז הִתְחִילוּ יְמֵי הַצְלָחָה וְכָבוֹד לְעַם יְהוּדָה. שִׁמְעוֹן עָמַל לְהַרְחִיב אֶת גְּבוּלוֹת אַרְצוֹ וְכָבַשׁ עָרִים אֲחָדוֹת (גֶּזֶר, בֵּית־צוּר,

יְמֵי הַצְלָחָה וְכָבוֹד

יַבְנֶה וְאַשְׁדּוֹד) וְהוֹשִׁיב בָּהֶן יְהוּדִים. הוּא בִּצֵּר אֶת הַמִּבְצָרִים וְנָתַן בָּהֶם צֵדָה וּכְלֵי מִלְחָמָה לָרֹב. הָאָרֶץ נָתְנָה אֶת תְּבוּאָתָהּ, וְהָעָם יָשַׁב לָבֶטַח אִישׁ תַּחַת גַּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֵנָתוֹ, וְאֵין מַחֲרִיד. מֶלֶךְ סוּרְיָה, אַנְטִיּוֹכֶס הַשְּׁבִיעִי (אַנְטִיּוֹכֶס סִידֶטֶס), נִסָּה, אָמְנָם, לְהָשִׁיב אֵלָיו אֶת אֶרֶץ יְהוּדָה, וְשָׁלַח עָלֶיהָ אֶת שַׂר צְבָאוֹ קֶנְדֶּבַּיְאוֹס הַהוֹרְקַנִי.

הַמִּלְחָמָה בְּקֶנְדֶּבַּיְאוֹס הַהוֹרְקַנִי

שִׁמְעוֹן כְּבָר הָיָה זָקֵן וַיִּשְׁלַח לִקְרָאתוֹ אֶת יוֹחָנָן וִיהוּדָה בָּנָיו בְּרֹאשׁ צְבָא הַיְּהוּדִים. הַמִּלְחָמָה פָּרְצָה עַל יַד הָעִיר יָפוֹ וְיוֹחָנָן הִכָּה אֶת חֵיל קֶנְדֶּבַּיְאוֹס מַכָּה רַבָּה. עַל שֵׁם הַנִּצָּחוֹן עַל קֶנְדֶּבַּיאוֹס הַהוֹרְקַנִי נִקְרָא יוֹחָנָן מֵאָז בְּשֵׁם יוֹחָנָן הוֹרְקָנוֹס.

רָאָה אַנְטִיּוֹכֶס הַשְּׁבִיעִי כִּי בַּמִּלְחָמָה לֹא יוּכַל לְשִׁמְעוֹן, הִתְחִיל לְהָסִית אֶת תַּלְמַי, חֲתַן שִׁמְעוֹן, לַהֲרֹג אֶת חוֹתְנוֹ וְלִהְיוֹת לְנָשִׂיא בִּמְקוֹמוֹ.

מוֹת שִׁמְעוֹן וּשְׁנֵי בָנָיו

תַּלְמַי הִזְמִין אֶת שִׁמְעוֹן וְאֶת בְּנֵי בֵיתוֹ אֶל אַרְמוֹנוֹ שֶׁהָיָה אֵצֶל יְרִיחוֹ, וּבִשְׁעַת הַמִּשְׁתֶּה צִוָּה לַעֲבָדָיו לְהָרְגָם. שִׁמְעוֹן וּשְׁנֵי בָנָיו, יְהוּדָה וּמַתִּתְיָהוּ, נֶהֶרְגוּ, וְאֶת אֵשֶׁת שִׁמְעוֹן לָקַח תַּלְמַי בַּשֶּׁבִי. מִיָּד אַחֲרֵי זֶה שָׁלַח תַּלְמַי אֶת אֲנָשָׁיו לַהֲרֹג גַּם אֶת יוֹחָנָן הוֹרְקָנוֹס, הַבֵּן הַבְּכוֹר וְהָאַחֲרוֹן שֶׁל שִׁמְעוֹן, אַךְ הַדָּבָר נוֹדַע לְיוֹחָנָן בְּעוֹד מוֹעֵד, וַיַּהֲרֹג אֶת אַנְשֵׁי תַלְמַי וַיְהִי הוּא לְכֹהֵן גָּדוֹל וּלְנָשִׂיא בִּמְקוֹם אָבִיו.

כַּאֲשֶׁר נוֹדַע הַדָּבָר לְתַלְמַי, הִתְבַּצֵּר בְּאַחַד הַמִּבְצָרִים. יוֹחָנָן צָר עָלָיו, אַךְ מִדֵּי גִשְׁתּוֹ לְהַרְעִישׁ אֶת הַמִּבְצָר, הֶעֱלָה תַלְמַי

אֵיךְ נִצַּל תַּלְמַי מִנִּקְמַת יוֹחָנָן

אֶת חוֹתַנְתּוֹ הַשְּׁבוּיָה עַל הַחוֹמָה וְאָמַר לְיוֹחָנָן, כִּי יְמִיתֶנָּה, אִם לֹא יַעֲלֶה מֵעָלָיו. הָאִשָּׁה הַזְּקֵנָה הִתְחַנְּנָה אֶל בְּנָהּ, כִּי לֹא יָשִׂים אֵלֶיהָ לֵב וְיִלָּחֵם

בְּרוֹצֵחַ אָבִיו וְאֶחָיו, אַךְ יוֹחָנָן לֹא יָכֹל לִרְאוֹת בְּצָרַת אִמּוֹ וְעָלָה מִן הַמִּבְצָר. אָז הֵמִית תַּלְמַי אֶת חוֹתַנְתּוֹ וּבָרַח מֵאֶרֶץ יְהוּדָה.

פֶּרֶק שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה

יוֹחָנָן הוֹרְקָנוּס (205—174 לִפְחֳבַ״שֵׁ)

מִלְחֶמֶת אַנְטִיּוֹכֶס הַשְּׁבִיעִי בְּיוֹחָנָן הוֹרְקָנוּס

בַּשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לִנְשִׂיאוּת יוֹחָנָן נִסָּה אַנְטִיּוֹכֶס הַשְּׁבִיעִי עוֹד הַפַּעַם לִכְבֹּשׁ אֶת אֶרֶץ יְהוּדָה. הוּא עָלָה עַל יְרוּשָׁלַיִם בְּחַיִל כָּבֵד וְצָר עָלֶיהָ יָמִים רַבִּים, אַךְ לֹא יָכֹל לְלָכְדָהּ. אַנְטִיּוֹכֶס וְחֵילוֹ עָיְפוּ מְאֹד מִן הַמָּצוֹר הָאָרֹךְ, אַךְ גַּם הַנְּצוּרִים סָבְלוּ הַרְבֵּה, כִּי הָרָעָב הֵצִיק לָהֶם. וַיְהִי בְּבֹא חַג הַסֻּכּוֹת, פָּנָה יוֹחָנָן אֶל אַנְטִיּוֹכֶס בְּבַקָּשָׁה לְהַפְסִיק אֶת הַמִּלְחָמָה לְשִׁבְעַת יְמֵי הֶחָג. אַנְטִיּוֹכֶס הִסְכִּים לָזֹאת בְּשִׂמְחָה, וְשָׁלַח לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ מַתְּנוֹת כֶּסֶף וְזָהָב וְצֹאן וּבָקָר לְקָרְבָּנוֹת. אַחֲרֵי הֶחָג כָּרְתוּ יוֹחָנָן וְאַנְטִיּוֹכֶס בְּרִית שָׁלוֹם. אַנְטִיּוֹכֶס לָקַח מַס גָּדוֹל וְעָלָה מֵאֶרֶץ יְהוּדָה.

לָמָּה נִלְחַם יוֹחָנָן בִּשְׁכֵנָיו

אַחֲרֵי שָׁנִים אֲחָדוֹת הִתְחִיל יוֹחָנָן לְהִלָּחֵם מִלְחֲמוֹת כִּבּוּשׁ. כִּי בְּשׁוּב הַיְּהוּדִים מִבָּבֶל קִבְּלוּ מֵאֵת כֹּרֶשׁ רַק אֶת נַחֲלַת שִׁבְטֵי יְהוּדָה וּבִנְיָמִין (אֶרֶץ יְהוּדָה), אֲבָל כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל (אַדְמַת אֶפְרַיִם, הַגָּלִיל וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן) הָיְתָה בִּידֵי הַשֹּׁמְרוֹנִים וְעַמִּים אֲחֵרִים. הָעַמִּים הָאֵלֶּה שָׂנְאוּ אֶת יְהוּדָה הַקְּטַנָּה, וּבִשְׁעַת מִלְחָמָה עָזְרוּ תָּמִיד לְאוֹיְבֶיהָ. אֶת הָעַמִּים הָאֵלֶּה בִּקֵּשׁ יוֹחָנָן לְהַכְנִיעַ תַּחְתָּיו כְּדֵי לְהָשִׁיב לַיְּהוּדִים אֶת כָּל אַרְצָם וּלְהִפָּטֵר מִשּׂוֹנְאִים תְּמִידִיִּים.

לָרִאשׁוֹנָה כָּבַשׁ יוֹחָנָן הוֹרְקָנוֹס שְׁתֵּי עָרִים בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן. אַחֲרֵי כֵן כָּבַשׁ אֶת אֶרֶץ אֱדוֹם וְסִפַּח גַּם אוֹתָהּ לְאֶרֶץ יְהוּדָה.

כִּבּוּשׁ אֶרֶץ אֱדוֹם וְאֶרֶץ שֹׁמְרוֹן

אֶרֶץ אֱדוֹם הָיְתָה בִּדְרוֹם יְהוּדָה וּקְרוֹבָה לִירוּשָׁלַיִם, וְהָאֲדוֹמִים נָתְנוּ תָמִיד לַסּוּרִים לַעֲבֹר דֶּרֶךְ אַרְצָהּ לְהִלָּחֵם בִּיהוּדָה. וְלָכֵן, כְּדֵי לִסְגֹּר בִּפְנֵי אוֹיְבֵי יְהוּדָה אֶת הַדֶּרֶךְ הַזֹּאת, כָּבַשׁ יוֹחָנָן אֶת אֱדוֹם וְהִכְרִיחַ אֶת הָאֲדוֹמִים לְהִתְיַהֵד אוֹ לַעֲזֹב אֶת אַרְצָם. אַחֲרֵי שֶׁגָּמְרוּ אֶת הַמִּלְחָמָה בֶּאֱדוֹם, שָׁלַח יוֹחָנָן אֶת שְׁנֵי בָנָיו, אֲרִיסְתָּבְּלוּס וְאַנְטִיגְנוֹס, לִכְבֹּשׁ אֶת אֶרֶץ שֹׁמְרוֹן. הַיְּהוּדִים כָּבְשׁוּ אֶת שְׁכֶם,

הַר גְּרִזִּים

הָרְסוּ אֶת מִקְדַּשׁ הַשֹּׁמְרוֹנִים שֶׁעָמַד עַל הַר גְּרִזִּים כְּמָאתַיִם שָׁנָה, וְצָרוּ עַל הָעִיר שֹׁמְרוֹן. הַשֹּׁמְרוֹנִים קָרְאוּ לְעֶזְרָתָם אֶת הַסּוּרִים וְאֶת הַמִּצְרִים אַךְ אֲרִיסְתָּבְּלוּס וְאַנְטִיגְנוֹס הִכּוּ אֶת אֵלֶּה וְאֶת אֵלֶּה, כָּבְשׁוּ אֶת שֹׁמְרוֹן וְהָרְסוּ אוֹתָהּ עַד הַיְסוֹד.

כֵּן הָלְכָה אֶרֶץ יְהוּדָה וְנֶעֶשְׂתָה שֵׁנִית לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהַגּוֹיִים מִסָּבִיב הֵחֵלּוּ לִירֹא מִפְּנֵי הַיְהוּדִים וּלְכַבֵּד אוֹתָם.

הַצְּדוּקִים וְהַפְּרוּשִׁים

אָז הִתְחִילוּ הַיְהוּדִים לַחֲשֹׁב אֵיךְ לְסַדֵּר אֶת מַלְכוּתָם הַחֲדָשָׁה. הַכֹּהֲנִים הַצְּדוּקִים (מִבֵּית צָדוֹק, הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מִימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ) וְאִתָּם כָּל הַשָּׂרִים אָמְרוּ, כִּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה לְהִתְנַהֵג כְּכָל אַרְצוֹת הַגּוֹיִם. זֹאת אוֹמֶרֶת שֶׁהַיְהוּדִים צְרִיכִים לְהִלָּחֵם תָּמִיד בִּשְׁכֵנֵיהֶם וְלִכְבֹּשׁ אֲרָצוֹת חֲדָשׁוֹת כַּמָּה שֶׁאֶפְשָׁר, וְהַנְּשִׂיאִם וְהַשָּׂרִים צְרִיכִים לְהִתְנַהֵג כַּאֲשֶׁר תִּדְרֹשְׁנָה מֵהֶם הַמִּלְחָמוֹת הָאֵלֶּה. אֲבָל חַכְמֵי הַתּוֹרָה וְהַחֲסִידִים, שֶׁנִּקְרְאוּ בְּשֵׁם „פְּרוּשִׁים" (נִבְדָּלִים), אָמְרוּ, כִּי הַיְהוּדִים צְרִיכִים לִהְיוֹת נִבְדָּלִים מִכָּל הַגּוֹיִם וְלָלֶכֶת בְּדַרְכָּם שֶׁלָּהֶם: לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָתָם בַּה' וּבְצִדְקָתוֹ, לִשְׁמֹר אֶת תּוֹרָתוֹ וּלְסַדֵּר עַל פִּיהָ אֶת חַיֵּי הַיָּחִיד וְכָל הָעָם. וְעוֹד בְּדָבָר אֶחָד נֶחְלְקוּ הַצְּדוּקִים מִן הַפְּרוּשִׁים: הַצְּדוּקִים אָמְרוּ, כִּי רַק תּוֹרַת מֹשֶׁה, הַתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, הִיא קְדוֹשָׁה שֶׁאֵין לָסוּר מִמֶּנָּה, אֲבָל מִנְהֲגֵי הָעָם וְהַתַּקָּנוֹת שֶׁל אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה אֵינָם קְדוֹשִׁים. הַפְּרוּשִׁים אָמְרוּ, כִּי הַמִּנְהָגִים וְהַתַּקָּנוֹת וְהַבֵּאוּרִים עַל הַתּוֹרָה גַּם הֵם תּוֹרָה, תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְכָל הָעָם חַיָּב לַעֲשׂוֹתָם.

כֵּן קָמוּ בֵּין הַיְהוּדִים שְׁתֵּי כִּתּוֹת, צְדוּקִים וּפְרוּשִׁים, וְכָל אַחַת מֵהֶן חָפְצָה לַעֲמֹד בְּרֹאשׁ הַמֶּמְשָׁלָה, כְּדֵי לְסַדֵּר אֶת הָאָרֶץ כְּחֶפְצָה.

עַל צַד מִי הָיוּ הַחַשְׁמוֹנָאִים

הַחַשְׁמוֹנָאִים הָיוּ תָּמִיד עַל צַד הַפְּרוּשִׁים–הַחֲסִידִים, שֶׁעָזְרוּ לָהֶם לַעֲלוֹת לִגְדוּלָה. יוֹחָנָן הוֹרְקָנוֹס בָּחַר לוֹ מִן הַפְּרוּשִׁים מוֹעֵצָה שֶׁל שִׁבְעִים וְאֶחָד, חֲכָמִים וּזְקֵנִים, שֶׁתַּעֲזוֹר לוֹ לְנַהֵג אֶת הָאָרֶץ, וְהַמּוֹעֵצָה הַזֹּאת נִקְרְאָה בְּשֵׁם „בֵּית דִּין שֶׁל חַשְׁמוֹנָאִים", אוֹ

סַנְהֶדְרִין. אֲבָל אַחֲרֵי כֵן נָפַל רִיב בֵּין יוֹחָנָן וְהַפְּרוּשִׁים. הַפְּרוּשִׁים חָשְׁבוּ, כִּי יוֹחָנָן אֵינֶנּוּ רָאוּי לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל וְלַעֲבֹד אֶת עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי ה׳, כִּי כָל יָמָיו עָסַק בְּמִלְחָמוֹת, וְדָם

רִיב יוֹחָנָן עִם הַפְּרוּשִׁים

הַרְבֵּה שָׁפַךְ (וַהֲלֹא מִפְּנֵי זֶה לֹא נָתַן ה׳ לְדָוִד הַמֶּלֶךְ לִבְנוֹת אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ). פַּעַם בִּשְׁעַת מִשְׁתֶּה, קָם אֶחָד הַפְּרוּשִׁים וְאָמַר לְיוֹחָנָן: „רַב לְךָ כֶּתֶר מַלְכוּת! הַנַּח אֶת כֶּתֶר הַכְּהוּנָּה"... כָּעַס יוֹחָנָן, הִרְחִיק אֶת הַפְּרוּשִׁים מִן הַסַּנְהֶדְרִין וּמִכָּל עִנְיְנֵי הַמְּלוּכָה וְהִפְקִיד צְדוּקִים בִּמְקוֹמָם.

אֲבָל הָעָם נִשְׁאַר עַל צַד הַפְּרוּשִׁים חַכְמֵי הַתּוֹרָה.

פֶּרֶק שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה

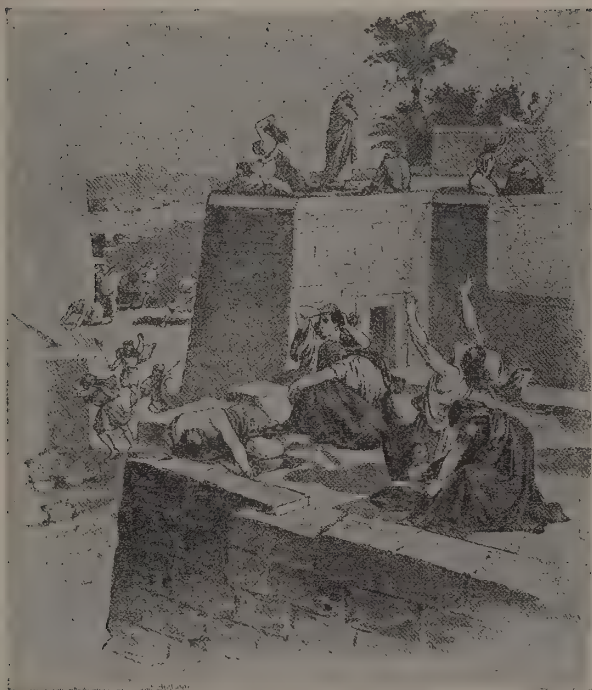
יְהוּדִית

אַחֲרֵי מִלְחֲמוֹת הַחַשְׁמוֹנָאִים בְּעַד הַתּוֹרָה וְחֵרוּת הָעָם, גָּבְרָה אַהֲבַת הָעָם אֶל תּוֹרָתוֹ מְאֹד, וְיוֹדְעֵי כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ הָלְכוּ וָרָבוּ. מִלְּבַד כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ הוֹפִיעוּ אָז גַּם סְפָרִים אֲחֵרִים לְלַמֵּד אֶת הָעָם יִרְאַת ה׳. אֶחָד הַסְּפָרִים הָאֵלֶּה נִקְרָא בְּשֵׁם „יְהוּדִית" הַסִּפּוּר שֶׁבּוֹ אֵינֶנּוּ הִסְטוֹרִי, וְהוּא בָּא רַק לְלַמֵּד, כִּי יִרְאַת הָאֱלֹהִים מַצִּילָה מִכָּל צָרָה. וְזֶה הוּא, בְּקִצּוּר, הַסִּפּוּר עַל דְּבַר יְהוּדִית.

הוֹלוֹפֶרְנֶס, שַׂר צְבָא הָאַשּׁוּרִים, צָר עַל הָעִיר בְּתוּל וְכָבַשׁ אֶת כָּל הַמַּעְיָנוֹת אֲשֶׁר מִחוּץ לָעִיר. שְׁלֹשִׁים וְאַרְבָּעָה יוֹם שָׁתוּ

הָעִיר בְּתוּל בְּמָצוֹר וּבְצָרָה

הַנְּצוּרִים מֵמֵּי בוֹרוֹת, וּכְשֶׁתַּמּוּ גַּם הַמַּיִם הָאֵלֶּה, הִתְחִיל צָמָא נוֹרָא לְעַנּוֹת אֶת

עִנּוּיֵי רָעָב וְצָמָא

יוֹשְׁבֵי הָעִיר. הִתְחִילוּ הַנְּצוּרִים לִדְרשׁ מִזִּקְנֵיהֶם לְהִכָּנַע לְהוֹלוֹפֶרְנֶס וְלִמְסֹר לוֹ אֶת הָעִיר. נִדְמֶה הָיָה, שֶׁכָּל תִּקְוָה אָבְדָה, וְכָל יוֹשְׁבֵי בְּתוּל בָּכוּ וְצָעֲקוּ מְאֹד. אָז קָמָה אִשָּׁה אַלְמָנָה אַחַת, יְהוּדִית הַחֲכָמָה, הַיָּפָה וְיִרְאַת הָאֱלֹהִים, וַתָּשֶׂם אֶת נַפְשָׁהּ בְּכַפָּהּ לְהַצִּיל אֶת עַמָּהּ.

יְהוּדִית קָרְאָה אֵלֶיהָ אֶת זִקְנֵי הָעִיר וּבִקְּשָׁה מֵהֶם, כִּי יִתְּנוּ

לָהּ לָצֵאת בַּלַּיְלָה מִן הָעִיר אֶל מַחֲנֵה הָאוֹיֵב. אָמְרוּ לָהּ הַזְּקֵנִים: „לְכִי בְשָׁלוֹם, וַה׳ אֱלֹהַיִךְ יֵלֵךְ לְפָנַיִךְ לַעֲשׂוֹת נְקָמָה בְאוֹיְבֵינוּ״.

תְּפִלַּת יְהוּדִית וְצֵאתָהּ אֶל הָאוֹיֵב

הַזְּקֵנִים יָצְאוּ אֶל חוֹמוֹת הָעִיר, וִיהוּדִית שָׂמָה אֵפֶר עַל רֹאשָׁהּ וְהִתְחִילָה לְהִתְפַּלֵּל: „אֵל אֱלֹהֵי אֲבוֹתַי, שְׁמַע לְקוֹל תְּחִנָּתִי. הַרְאֵה לְעֵינֵי עַמְּךָ וּלְעֵינֵי כָל מִשְׁפְּחוֹת הָאָרֶץ כִּי לְךָ ה׳, הַכֹּחַ וְהַגְּבוּרָה״. כְּכַלּוֹתָהּ לְהִתְפַּלֵּל, רָחֲצָה יְהוּדִית וְסָכָה אֶת רֹאשָׁהּ בְּשֶׁמֶן טוֹב, לָבְשָׁה בִּגְדֵי חֲמוּדוֹת וְשָׂמָה עָלֶיהָ אֶת כָּל תַּכְשִׁיטֶיהָ, צְמִידִים טַבָּעוֹת, וּנְזָמִים שֶׁל זָהָב, וְנַעֲלַיִם שָׂמָה בְּרַגְלֶיהָ. אַחֲרֵי כֵן נָתְנָה לְשִׁפְחָתָהּ כַּד שֶׁמֶן, נֹאד יַיִן, לֶחֶם וּתְאֵנִים, וּשְׁתֵּיהֶן יָצְאוּ מִן הָעִיר אֶל מַחֲנֵה הָאוֹיֵב.

שׁוֹמְרֵי מַחֲנֵה הָאַשּׁוּרִים תָּפְשׂוּ אֶת שְׁתֵּי הַנָּשִׁים וְשָׁאֲלוּ אֶת יְהוּדִית: „מִי אַתְּ וְאָנָה תֵלֵכִי?״ עָנְתָה לָהֶם: „עִבְרִית אָנֹכִי וּבָרַחְתִּי, כִּי רוֹאָה אֲנִי אֶת כָּל הָעָם נוֹפֵל בִּידֵיכֶם.

יְהוּדִית לִפְנֵי הוֹלוֹפֶרְנֶס

וְעַתָּה הָבִיאוּ אוֹתִי לִפְנֵי הוֹלוֹפֶרְנֶס, וְאַגִּיד לוֹ אֶת כָּל הָאֱמֶת״. וְהוֹלוֹפֶרְנֶס כְּבָר שָׁכַב אָז עַל מִשְׁכָּבוֹ תַּחַת חֻפַּת אַרְגָּמָן רְקוּמָה בְזָהָב וַאֲבָנִים יְקָרוֹת. כַּאֲשֶׁר הוֹדִיעוּ לוֹ עַל דְּבַר יְהוּדִית יָצָא אֵלֶיהָ עַל פֶּתַח הָאֹהֶל וַעֲבָדָיו נוֹשְׂאִים לַפִּידִים לְפָנָיו לְהָאִיר. בִּרְאוֹת הוֹלוֹפֶרְנֶס אֶת יְהוּדִית הִתְפַּלֵּא מְאֹד לְיָפְיָהּ הָרַב וְשָׁאַל: „הַגִּידִי לִי, בִּתִּי, עַל מַה בָּרַחַתְּ, וְלָמָּה בָאת אֵלֵינוּ?״ אָמְרָה לוֹ יְהוּדִית: „דַּע לְךָ, כִּי כָל רָע לֹא יִקְרֶה לְעַמֵּנוּ, אִם לֹא חָטָא לֵאלֹהָיו. וְעַתָּה רָאִיתִי, כִּי הַלֶּחֶם וְהַמַּיִם אָפְסוּ מִן הָעִיר, וְיוֹשְׁבֶיהָ נְכוֹנִים לֶאֱכֹל כָּל דָּבָר טָמֵא וְלִשְׁלֹחַ יָדָם גַּם בַּתְּבוּאָה, בַּשֶּׁמֶן וּבַיַּיִן, שֶׁהִקְדִּישׁוּ לְבֵית ה׳ בִּירוּשָׁלָיִם. וַאֲנִי יָדַעְתִּי, כִּי בְיוֹם אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ כָּזֹאת, יִחַר בָּם אַף ה׳ וּמְסָרָם

בְּיָדֶיךָ, וְלָכֵן נִמְלַטְתִּי מִן הָעִיר. וְעַתָּה צַו נָא לַעֲבָדֶיךָ שֶׁיִּתְּנוּ לִי לָצֵאת בְּכָל לַיְלָה מִן הַמַּחֲנֶה לְהִתְפַּלֵּל לֵאלֹהָי. וְהָיָה, כַּאֲשֶׁר יְגַלֶּה לִי ה', כִּי יוֹשְׁבֵי בְתוּל כְּבָר חָטְאוּ לוֹ, וּבָאתִי וְהִגַּדְתִּי לְךָ, וְיָצָאתָ עִם כָּל הַמַּחֲנֶה, וְלֹא יִתְיַצֵּב אִישׁ לְפָנֶיךָ".

יְהוּדִית שָׂמָה נַפְשָׁהּ בְּכַפָּהּ בְּעַד עַמָּהּ

דִּבְרֵי יְהוּדִית מָצְאוּ חֵן בְּעֵינֵי הוֹלוֹפֶרְנֶס, וְהוּא צִוָּה לַעֲבָדָיו לַעֲשׂוֹת אֶת רְצוֹנָהּ בְּכָל דָּבָר. וְעוֹד צִוָּה לָשִׂים לְפָנֶיהָ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת בִּכְלֵי כֶסֶף וְזָהָב, אַךְ יְהוּדִית לֹא נָגְעָה בַּמַּאֲכָלִים הָאֵלֶּה וְאָכְלָה וְשָׁתְתָה רַק מִמַּה שֶּׁהֵבִיאָה אִתָּהּ מִבֵּיתָהּ. בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי עָשָׂה הוֹלוֹפֶרְנֶס מִשְׁתֶּה גָדוֹל וְשָׁלַח לִקְרֹא גַּם לִיהוּדִית. הִיא בָאָה, וְהוֹלוֹפֶרְנֶס שָׂמַח לִקְרָאתָהּ מְאֹד וַיֵּשְׁתְּ הַרְבֵּה יַיִן, עַד שֶׁנִּרְדַּם. אָז נִגְּשָׁה יְהוּדִית אֶל הוֹלוֹפֶרְנֶס הַיָּשֵׁן, הוֹצִיאָה אֶת חַרְבּוֹ וְכָרְתָה אֶת רֹאשׁוֹ מֵעָלָיו. הִיא יָצְאָה בַּלָּאט מִן הָאֹהֶל, מָסְרָה אֶת רֹאשׁ הוֹלוֹפֶרְנֶס לְשִׁפְחָתָהּ לָשִׂים בַּשַּׂק, וּשְׁתֵּיהֶן יָצְאוּ מִמַּחֲנֵה אַשּׁוּר, כְּאִלּוּ הֵן הוֹלְכוֹת לְהִתְפַּלֵּל. וּבָאוּ בְּשָׁלוֹם אֶל הָעִיר בְּתוּל. כַּאֲשֶׁר נוֹדַע בַּבֹּקֶר לְצִבְאוֹת הָאַשּׁוּרִים כִּי הוֹלוֹפֶרְנֶס מֵת, נָפְלָה עֲלֵיהֶם אֵימָה גְדוֹלָה וַיָּנוּסוּ. הַיְּהוּדִים רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם, הִכּוּ בָהֶם מַכָּה רַבָּה וְלָקְחוּ שָׁלָל רַב, וִיהוּדִית הָיְתָה לִבְרָכָה בְּפִי כָל הָעָם.

פֶּרֶק שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה

הַמֶּלֶךְ אֲרִיסְתָּבְּלוּס הָרִאשׁוֹן (174—173 לִפְחֲבַ"שׁ)

„מֶלֶךְ" בִּמְקוֹם „נָשִׂיא"

אַחֲרֵי מוֹת יוֹחָנָן הוֹרְקָנוֹס (הוֹרְקָנוֹס הָרִאשׁוֹן) הִתְחִיל בְּנוֹ אֲרִיסְתָּבְּלוּס הָרִאשׁוֹן לִמְשֹׁל בָּאָרֶץ. אֶרֶץ יְהוּדָה כְּבָר גָּדְלָה וְרָחֲבָה, וְלָכֵן גִּדֵּל אֲרִיסְתָּבְּלוּס גַּם אֶת שְׁמוֹ וְקָרָא לְעַצְמוֹ „מֶלֶךְ" בִּמְקוֹם „נָשִׂיא". הַפְּרוּשִׁים הִצְטָעֲרוּ מְאֹד עַל זֹאת, אַךְ הַמֶּלֶךְ לֹא שָׂם אֶת לִבּוֹ אֲלֵיהֶם. הוּא מָסַר אֶת כָּל עִנְיְנֵי הַמְּלוּכָה בִּידֵי הַצְּדוּקִים, וְהוּא עַצְמוֹ עִם אָחִיו אַנְטִיגְנוֹס הִתְחִילוּ לְהִתְכּוֹנֵן לְמִלְחָמוֹת וְכִבּוּשִׁים.

קִנְאַת הַשָּׂרִים בְּאַנְטִיגְנוֹס

אֶת אַנְטִיגְנוֹס אָחִיו אָהַב הַמֶּלֶךְ כְּנַפְשׁוֹ. הוּא הִתְיָעֵץ אִתּוֹ בְּכָל דָּבָר וְהִפְקִיד אוֹתוֹ לְשַׂר צִבְאוֹת הַיְהוּדִים, כִּי הָיָה אַנְטִיגְנוֹס אִישׁ חַיִל וְגִבּוֹר מִלְחָמָה. אֲחָדִים מִשָּׂרֵי הַמֶּלֶךְ קִנְּאוּ מְאֹד בִּכְבוֹד אַנְטִיגְנוֹס וְהִתְחִילוּ לְדַבֵּר עָלָיו רָעוֹת בְּאָזְנֵי הַמֶּלֶךְ. הֵם אָמְרוּ לוֹ כִּי אַנְטִיגְנוֹס יְבַקֵּשׁ לִכְבֹּשׁ אֶת הַמְּלוּכָה לְעַצְמוֹ, אִם כָּל הַצָּבָא יִנָּתֵן תַּחַת פְּקוּדָתוֹ. אַךְ לָרִאשׁוֹנָה לֹא שָׂם הַמֶּלֶךְ אֶת לִבּוֹ לְדִבְרֵי שָׂרָיו וְשָׁמַר אֶת אַהֲבָתוֹ לְאָחִיו כְּמִקֶּדֶם.

כִּבּוּשׁ צְפוֹן הַגָּלִיל

אָז יָצְאוּ אֲרִיסְתָּבְּלוּס וְאַנְטִיגְנוֹס לַמִּלְחָמָה עִם הָעַמִּים שֶׁנֶּאֶחְזוּ בִּצְפוֹן הַגָּלִיל. הָאָרֶץ הַזֹּאת הָיְתָה לְפָנִים לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהָאֲדָמָה הָיְתָה שָׁם פּוֹרִיָּה מְאֹד וַעֲשִׁירָה בְּכָל מִינֵי תְּבוּאוֹת וּפֵרוֹת, וְלָכֵן בִּקֵּשׁ אֲרִיסְתָּבְּלוּס לַהֲשִׁיבָהּ לִידֵי הַיְהוּדִים. צִבְאוֹת הַיְהוּדִים נִלְחֲמוּ בְּהַצְלָחָה רַבָּה וְכָבְשׁוּ מִבְצָר אַחַר מִבְצָר, אַךְ פִּתְאֹם חָלָה הַמֶּלֶךְ, וַיָּשֶׂם עַל אַנְטִיגְנוֹס

לִגְמֹר אֶת הַמִּלְחָמָה וְחָזַר יְרוּשָׁלַיְמָה. עַד מְהֵרָה כָּבַשׁ אַנְטִיגְנוֹס גִּבּוֹר הַחַיִל אֶת כָּל הַגָּלִיל, וּלְיוֹם חַג הַסֻּכּוֹת חָזַר גַּם הוּא יְרוּשָׁלַיְמָה. יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם קִבְּלוּ אֶת פָּנָיו בְּכָבוֹד גָּדוֹל, וְהוֹלִיכוּ אוֹתוֹ בִּתְרוּעַת שִׂמְחָה אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. שָׁם הִקְרִיב אַנְטִיגְנוֹס קָרְבַּן תּוֹדָה לַה', וַיַּעֲמֹד לְהִתְפַּלֵּל לִשְׁלוֹם אָחִיו הַמֶּלֶךְ הַחוֹלֶה.

בִּשְׂדוֹת הַגָּלִיל

מוֹת אַנְטִיגְנוֹס וַאֲרִיסְתָּבְּלוּס

הוּא מִתְפַּלֵּל, וְהַשָּׂרִים הַמְקַנְּאִים בָּאוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַחוֹלֶה וְהִרְגִּזוּ וְסִפְּרוּ לוֹ, כִּי עָשָׂה הָעָם לְאַנְטִיגְנוֹס כָּבוֹד גָּדוֹל, וְכִי הֵבִיא אַנְטִיגְנוֹס לִירוּשָׁלַיִם הַרְבֵּה צָבָא, וְהוּא, וַדַּאי, חוֹשֵׁב עוֹד הַיּוֹם לִכְבֹּשׁ אֶת הַמְּלוּכָה. פַּעַם הֶחֱלִיט אֲרִיסְתָּבְּלוּס לְנַסּוֹת אֶת אָחִיו. הוּא צִוָּה לִשְׁלֹחַ שָׁלִיחַ אֶל אַנְטִיגְנוֹס לְהַגִּיד לוֹ, כִּי יָסִיר מֵעָלָיו אֶת כָּל כְּלֵי זֵינוֹ וְיָבֹא לְפָנָיו.

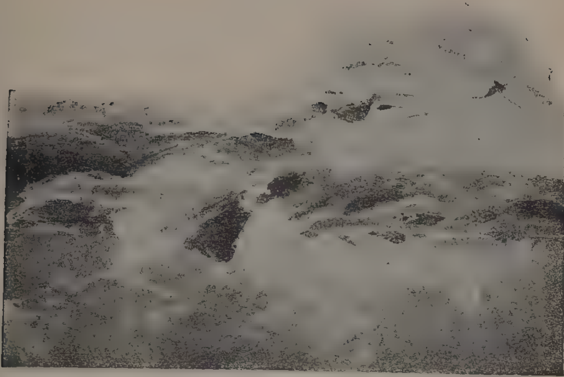
וּלְשׁוֹמְרֵי רֹאשׁוֹ צִוָּה הַמֶּלֶךְ לַעֲמֹד עַל יַד שַׁעַר אַרְמוֹנוֹ וְלַהֲרֹג כָּל אִישׁ מְזֻיָּן אֲשֶׁר יָבֹא בַּשָּׁעַר. הַשָּׂרִים שָׁלְחוּ אֶת הַשָּׁלִיחַ, אֲבָל הָפְכוּ אֶת הַמִּלִּים בְּפִיו. הֵם צִוּוּ לְהַגִּיד לְאַנְטִיגְנוֹס, כִּי הַמֶּלֶךְ חָפֵץ לְבָרְכוֹ לְנִצְחוֹנוֹ וְהוּא מְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לָבֹא לְפָנָיו, כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ כָּל בִּגְדֵי מִלְחַמְתּוֹ. אַנְטִיגְנוֹס לָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו הֲכִי יָפִים וְחָגַר אֶת כְּלֵי זֵינוֹ הַיְקָרִים, וּבְלֵב שָׂמֵחַ וּבְרוּחַ שׁוֹקֶטֶת שָׂם אֶת פָּנָיו אֶל אַרְמוֹן אָחִיו... אַךְ עָמְדוּ רַגְלָיו בַּשַּׁעַר וְשׁוֹמְרֵי הַמֶּלֶךְ הִתְנַפְּלוּ עָלָיו וַהֲרָגוּהוּ. כַּאֲשֶׁר נוֹדַע כָּל הַדָּבָר לַאֲרִיסְתָּבְּלוּס אָבְדָה מְנוּחָתוֹ, מַחֲלָתוֹ הִתְגַּבְּרָה, וְאַחֲרֵי יָמִים מְעַטִּים מֵת גַּם הוּא, אַחֲרֵי מָלְכוֹ רַק שָׁנָה אַחַת (174—173 לִפְחֶבַּ״שׁ).

פֶּרֶק שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנָה

הַמֶּלֶךְ אַלֶכְּסַנְדֶּר יַנַּאי (173—146 לִפְחֶבַּ״שׁ)

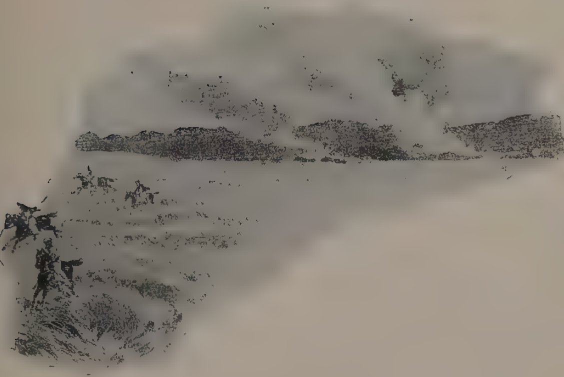
מִלְחֶמֶת יַנַּאי בְּעַכּוֹ

אֲרִיסְתָּבְּלוּס הָרִאשׁוֹן מֵת עֲרִירִי, וְלָכֵן מָלַךְ בִּמְקוֹמוֹ אָחִיו אַלֶכְּסַנְדֶּר יַנַּאי. הוּא הָיָה אִישׁ קָשֶׁה וְאַכְזָר, וְכָל יָמָיו עָסַק בְּמִלְחָמוֹת. לָרִאשׁוֹנָה הִתְחִיל לָצוּר עַל הָעִיר עַכּוֹ שֶׁעַל שְׂפַת יַם הַתִּיכוֹן. יוֹשְׁבֵי עַכּוֹ בִּקְשׁוּ עֶזְרָה מֵאֵת תַּלְמַי מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וְתַלְמַי בָּא, הִכָּה אֶת אַלֶכְּסַנְדֶּר יַנַּאי מַכָּה רַבָּה, הֶחֱרִיב עָרִים רַבּוֹת וְרָצָה לִכְבֹּשׁ אֶת כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אָז בָּאוּ אֶל קְלֵיאוֹפַּטְרָה, אֵם תַּלְמַי, שְׁנֵי שָׂרֵי צְבָאָהּ הַיְּהוּדִיִּים (הָאַחִים חִלְקִיָּה וַחֲנַנְיָה) וְדָרְשׁוּ מִמֶּנָּה כִּי תִּתְעָרֵב בַּדָּבָר. קְלֵיאוֹפַּטְרָה עָלְתָה עִם חֵילָהּ עַל תַּלְמַי בְּנָהּ (כִּי רִיב

הַיָּם הַתִּיכוֹן

הָיָה אָז בֵּינֵיהֶם עַל הַמְּלוּכָה בְּמִצְרָיִם) וְגֵרְשָׁה אוֹתוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

אוֹיֵב בָּאָרֶץ

בִּרְאוֹת אַלֶכְּסַנְדֶּר כִּי הַסַּכָּנָה עָבְרָה, אָסַף לוֹ חַיִל חָדָשׁ וַיֵּצֵא לְמִלְחָמוֹת חֲדָשׁוֹת. הַפַּעַם הִצְלִיחַ יוֹתֵר. הוּא כָּבַשׁ אֶת

כִּבּוּשׁ אֶרֶץ הַפְּלִשְׁתִּים וְעוֹד עָרִים

אֶרֶץ הַפְּלִשְׁתִּים וְעוֹד עָרִים רַבּוֹת בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְחָזַר יְרוּשָׁלַיְמָה כְּגִבּוֹר מְנַצֵּחַ. אֲבָל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא קִבְּלוּ אֶת פָּנָיו בְּשִׂמְחָה יְתֵרָה. הָעָם כְּבָר עָיֵף מִכָּל הַמִּלְחָמוֹת הָרַבּוֹת וּבִקֵּשׁ לָשֶׁבֶת בְּשָׁלוֹם וּמְנוּחָה. הַפְּרוּשִׁים, מוֹרֵי הָעָם, הָיוּ גַּם הֵם נֶגֶד מַעֲשֵׂי הַמֶּלֶךְ, וְלָכֵן כָּעַס יַנַּאי עֲלֵיהֶם עַד מְאֹד.

וַיְהִי בְּחַג הַסֻּכּוֹת, וְיַנַּאי הַמֶּלֶךְ, לָבוּשׁ בִּגְדֵי הַחַג הַמְפֹאָרִים שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, עוֹמֵד וּמְשָׁרֵת לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

הַמִּקְרֶה בִּשְׁעַת נִסּוּךְ הַמַּיִם

מָלֵא אֲנָשִׁים מִפֶּה אֶל פֶּה, אֶתְרוֹגִים וְלוּלָבִים בִּידֵיהֶם, וְהֵם מִתְפַּלְּלִים לַה׳, שׁוֹמְעִים לְשִׁירַת הַלְוִיִּם וּמַבִּיטִים בְּרֶגֶשׁ שֶׁל קְדוּשָּׁה עַל עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים. וְהִנֵּה הִגִּיעַ הַזְּמַן לְנַסֵּךְ מַיִם עַל הַמִּזְבֵּחַ וּלְהִתְפַּלֵּל לַה׳ שֶׁיִּתֵּן דֵּי גְשָׁמִים עַל שְׂדוֹת אֶרֶץ הַמּוֹלֶדֶת. הַמִּנְהָג הַזֶּה הָיָה חָבִיב מְאֹד עַל הָעָם וְעַל הַפְּרוּשִׁים, אֲבָל הַצְּדוּקִים לֹא הֶחֱזִיקוּ בּוֹ, כִּי אֵין הוּא מִן הַתּוֹרָה. כַּאֲשֶׁר הִגִּישׁוּ לְיַנַּאי אֶת קִתּוֹן הַכֶּסֶף עִם הַמַּיִם לְנַסֵּךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ, עָמַד וְשָׁפַךְ אוֹתָם אַרְצָה, לְהַרְאוֹת שֶׁהוּא מְבַטֵּל אֶת תּוֹרַת הַפְּרוּשִׁים. הָעָם רָגַז, וּמִכָּל צַד הִתְחִילוּ לִרְגֹּם אֶת הַמֶּלֶךְ בְּאֶתְרוֹגִים וְכִמְעַט שֶׁהָרְגוּ אוֹתוֹ. אֲבָל אַנְשֵׁי הַצָּבָא הַשְּׂכִירִים (שֶׁשָּׂכַר יַנַּאי מִבְּנֵי הַנֵּכָר) הִתְפָּרְצוּ אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּבְמִצְוַת הַמֶּלֶךְ הָרְגוּ בָּעָם כְּשֵׁשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ.

הָעָם הִתְחִיל לִשְׂנֹא אֶת מַלְכּוֹ הָאַכְזָר, אַךְ יַנַּאי לֹא שָׂם אֶל לֵב. הוּא אָסַף אֶת חֵילוֹ וְשׁוּב יָצָא לַמִּלְחָמָה. הַפַּעַם הִצְלִיחַ

כִּבּוּשׁ כָּל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן

לִכְבֹּשׁ אֶת כָּל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן וְאֶת אֶרֶץ מוֹאָב, אֲבָל לָאַחֲרוֹנָה נִגַּף לִפְנֵי אוֹיְבָיו וְחָזַר יְרוּשָׁלַיְמָה בְּלִי

צָבָא. אָז הֶחֱלִיט כָּל הָעָם, וְהַפְּרוּשִׁים בְּרֹאשׁוֹ, לִמְרֹד בַּמֶּלֶךְ וּלְהוֹרִיד אוֹתוֹ מִכִּסֵּא מַלְכוּתוֹ.

מִלְחֶמֶת הַפְּרוּשִׁים בְּיַנַּאי

הִתְחִילָה מִלְחֶמֶת אַחִים בֵּין יַנַּאי וּבֵין הַפְּרוּשִׁים. הַמִּלְחָמָה הָיְתָה קָשָׁה וּמָרָה, וְאָרְכָה כְּשֵׁשׁ שָׁנִים, וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף אִישׁ נָפְלוּ בָהּ. אַנְשֵׁי יַנַּאי נִלְחֲמוּ בִּגְבוּרָה רַבָּה, אַךְ לֹא יָכְלוּ לַפְּרוּשִׁים מָרֵי הַנֶּפֶשׁ. אָז הֶחֱלִיט יַנַּאי לְהִכָּנַע וּבִקֵּשׁ מִן הַפְּרוּשִׁים, כִּי יַשְׁלִימוּ אִתּוֹ. אֲבָל הַפְּרוּשִׁים עָנוּ לוֹ, כִּי רַק מוֹתוֹ יַשְׁלִים בֵּינֵיהֶם, וְהוֹסִיפוּ לְהִלָּחֵם בּוֹ בְּחֵמָה שְׁפוּכָה. סוֹף סוֹף גָּבְרוּ הַפְּרוּשִׁים, וְיַנַּאי בָּרַח אֶל בֵּין הֶהָרִים עִם שְׂרִידֵי חֵילוֹ הַמְעֻטִּים.

נְקָמַת יַנַּאי בַּפְּרוּשִׁים

הַמֶּלֶךְ הַמְגֹרָשׁ וְהַנּוֹדֵד בֶּהָרִים עוֹרֵר עָלָיו אֶת חֶמְלַת הָעָם, וְרַבִּים עָבְרוּ עַל צִדּוֹ. הַמִּלְחָמָה הִתְחַדְּשָׁה וְנִגְמְרָה בְּאֹפֶן רַע מְאֹד לַפְּרוּשִׁים. שְׁמֹנֶה מֵאוֹת אִישׁ מִגְּדוֹלֵי הַפְּרוּשִׁים נִתְלוּ עַל עֵצִים בִּרְחוֹבָהּ שֶׁל הָעִיר, אַחֲרֵי שֶׁנֻּעֲנוּ בְּאַכְזְרִיּוּת נוֹרָאָה לְעֵינֵי כָל הָעָם. אַלְפֵי פְּרוּשִׁים אֲחֵרִים בָּרְחוּ עַל נַפְשָׁם לַאֲשֶׁר בָּרְחוּ, וְאֵימַת מָוֶת נָפְלָה עַל כָּל הָאָרֶץ. מֵאָז לֹא נוֹעַז אַף אִישׁ אֶחָד לְהִתְקוֹמֵם לַמֶּלֶךְ, אוֹ לְהַפְרִיעַ אוֹתוֹ מִמַּעֲשָׂיו, אַךְ שֵׁם נוֹרָא וּמַחְפִּיר נִקְרָא עָלָיו מֵאָז וּלְכָל הַדּוֹרוֹת: הַמֶּלֶךְ הַתַּלְיָן.

מַפַּת כִּבּוּשֵׁי הַחַשְׁמוֹנָאִים

פֶּרֶק שְׁלֹשִׁים וְתִשְׁעָה

הַמַּלְכָּה שְׁלוֹמִית אַלֶכְּסַנְדְּרָה (146–137 לִפְחֲבַ"שֵׁ)

בְּיָמָיו הָאַחֲרוֹנִים הִתְחָרֵט יַנַּאי כִּי הָלַךְ בַּעֲצַת הַצְּדוּקִים, וּכְשֶׁחָלָה לָמוּת הִמְלִיךְ תַּחְתָּיו אֶת אִשְׁתּוֹ שְׁלוֹמִית, אִשָּׁה חֲכָמָה, יִרְאַת אֱלֹהִים וְנוֹטָה אַחֲרֵי הַפְּרוּשִׁים.

מַעֲשֵׂי שְׁלוֹמִית אַלֶכְּסַנְדְּרָה

שְׁלוֹמִית אַלֶכְּסַנְדְּרָה מָלְכָה רַק תֵּשַׁע שָׁנִים (146–137) אֲבָל יְמֵי מַלְכוּתָהּ הַמְּעַטִּים הָיוּ הֲכִי טוֹבִים בִּתְקוּפַת מֶמְשֶׁלֶת הַחַשְׁמוֹנָאִים. רֵאשִׁית כֹּל נָתְנָה שְׁלוֹמִית אֶת דַּעְתָּהּ לְהַשְׂבִּיעַ רָצוֹן אֶת שְׁנֵי בָנֶיהָ, הוֹרְקָנוֹס וַאֲרִיסְתָּבְּלוּס. הוֹרְקָנוֹס הָיָה אִישׁ יָשָׁר וְתָמִים, אַךְ רְפֵה יָדַיִם וְאוֹתוֹ שָׂמָה שְׁלוֹמִית לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְאֶת אֲרִיסְתָּבְּלוּס הִפְקִידָה עַל הַצָּבָא, כִּי הָיָה אִישׁ מִלְחָמָה כְּאָבִיו וְקָשֶׁה כְּאָבִיו. אַחֲרֵי כֵן הוֹדִיעָה, שֶׁכָּל הַפְּרוּשִׁים שֶׁבָּרְחוּ מֵחֲמַת יַנַּאי יְכוֹלִים לָשׁוּב לְאַרְצָם וּלְבָתֵּיהֶם. מִלְּבַד זֹאת קָרְאָה אֵלֶיהָ אֶת גְּדוֹלֵי הַפְּרוּשִׁים וּבָחֲרָה מֵהֶם שָׂרִים, פְּקִידִים, שָׂרֵי מִבְצָר וְשׁוֹפְטִים, וְהַרְבֵּה מֵהֶם הוֹשִׁיבָה בַּסַּנְהֶדְרִין יַחַד עִם הַצְּדוּקִים. בָּזֶה הֶרְאֲתָה הַמַּלְכָּה שֶׁהִיא חֲפֵצָה, כִּי הַפְּרוּשִׁים עִם הַצְּדוּקִים יִחְיוּ בְּשָׁלוֹם וְלֹא יָרִיבוּ, כִּי כָל דְּבַר רִיב מֵבִיא לָעָם אַךְ רָעָה.

צִדְקַת שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח

רֹאשׁ הַפְּרוּשִׁים בַּיָּמִים הָהֵם הָיָה שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח, אֲחִי שְׁלוֹמִית הַמַּלְכָּה. בִּימֵי יַנַּאי הָיָה גַּם הוּא אָנוּס לִבְרֹחַ יַחַד עִם הַפְּרוּשִׁים הָאֲחֵרִים, אֲבָל אַחֲרֵי כֵן שָׁב וְהָיָה לִנְשִׂיא הַסַּנְהֶדְרִין. שְׁבַ"שׁ הָיָה עָנִי גָּדוֹל וְהִתְפַּרְנֵס מִמְּלֶאכֶת הַפִּשְׁתִּים. הוּא הָיָה מְנַפֵּץ וּמְנַקֶּה אוֹתָן וְנוֹשְׂאָן אֶל הַשּׁוּק לִמְכִירָה. רָאוּ

תַּלְמִידָיו שֶׁרַבָּם נוֹשֵׂא חֲבִילוֹת כְּבֵדוֹת עַל שִׁכְמוֹ וּמִתְיַגֵּעַ, וְקָנוּ לוֹ חֲמוֹר מֵאֵת יִשְׁמְעֵאלִי אֶחָד. כַּאֲשֶׁר הֵבִיאוּ אֶת הַחֲמוֹר אֶל בֵּיתוֹ, מָצָא מַרְגָּלִית יְקָרָה תְּלוּיָה בְּצַוָּארוֹ. קָרְאוּ הַתַּלְמִידִים בְּשִׂמְחָה: „רַבֵּנוּ, בִּרְכַּת ה׳ הִיא תַעֲשִׁיר!״ אֲבָל שִׁבֶּ״שָׁ הָיָה צַדִּיק בְּכָל מַעֲשָׂיו וְצִוָּה לְהָשִׁיב אֶת הַמַּרְגָּלִית לְבַעֲלָהּ, כִּי אָמַר: „חֲמוֹר קָנִיתִי, אֶבֶן טוֹבָה לֹא קָנִיתִי״.

בַּעַל מֶרֶץ וְרוּחַ כַּבִּירָה

מִלְּבַד שֶׁהָיָה צַדִּיק וְחָכָם, הָיָה שִׁבֶּ״שָׁ גַּם בַּעַל מֶרֶץ רַב וְרוּחַ כַּבִּירָה. אִם הֶחֱלִיט לַעֲשׂוֹת דָּבָר מָה לְטוֹבַת הָעָם אוֹ לְחִזּוּק הַתּוֹרָה, הָיָה עוֹשֶׂה אוֹתוֹ אֲפִילוּ אִם הֶעֱמִיד אֶת נַפְשׁוֹ בְּסַכָּנָה. הוּא רָאָה כִּי אֵין הַשּׁוֹפְטִים נוֹהֲגִים בְּמִשְׁפָּט לְפִי חֻקֵּי הַתּוֹרָה. לִפְעָמִים הֵם קָשִׁים מִדַּי, וְלִפְעָמִים רַחֲמָנִים מִדַּי. גַּם אֶת הָעֵדִים לֹא יַחְקְרוּ הֵיטֵב, כְּמוֹ שֶׁהַתּוֹרָה מְצַוָּה. אָז הֶחֱלִיט שִׁבֶּ״שָׁ לְתַקֵּן אֶת הַדָּבָר. מִצַּד אֶחָד דָּרַשׁ מִן הַשּׁוֹפְטִים כִּי יִשְׁפְּטוּ לְפִי הַתּוֹרָה וְלֹא יִירְאוּ מִפְּנֵי אִישׁ, וּמִצַּד שֵׁנִי דָּרַשׁ מִן הָעָם, כִּי כָל אִישׁ, כַּמֶּלֶךְ כָּאִכָּר, יַכִּיר וְיֵדַע שֶׁדִּינֵי הַתּוֹרָה, דִּינִים הֵם וְהַכֹּל חַיָּבִים לַעֲשׂוֹתָם.

הַמֶּלֶךְ וְהַשּׁוֹפְטִים

פַּעַם אַחַת, לְמָשָׁל, עוֹד בִּימֵי יַנַּאי הַמֶּלֶךְ, קָרָה מִקְרֶה כָּזֶה: שְׁנֵי אֲנָשִׁים בָּאוּ לִפְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין וְהֵעִידוּ, כִּי עַבְדּוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הָרַג אִישׁ. מִיַּד שָׁלְחוּ וְהִזְמִינוּ אֶת הַמֶּלֶךְ עִם עַבְדּוֹ לַמִּשְׁפָּט. יַנַּאי לֹא חָפֵץ לָלֶכֶת וְשָׁלַח אֶת הָעֶבֶד לְבַדּוֹ. שָׁלַח אֵלָיו שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח (הוּא הָיָה גַּם אָז נְשִׂיא הַסַּנְהֶדְרִין) וְדָרַשׁ מִמֶּנּוּ בְּשֵׁם הַתּוֹרָה שֶׁיָּבֹא. בָּא הַמֶּלֶךְ וְיָשַׁב לִפְנֵי הַשּׁוֹפְטִים. אָז קָם שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח וְאָמַר: „יַנַּאי הַמֶּלֶךְ, עֲמֹד עַל רַגְלֶיךָ וְיָעִידוּ בְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר לָהֶם הָרִיב.״ כָּעַס יַנַּאי הַמֶּלֶךְ וְלֹא חָפֵץ לָקוּם עַד שֶׁיֹּאמְרוּ

לוֹ גַּם הַשּׁוֹפְטִים הָאֲחֵרִים לָקוּם. אֲבָל הַשּׁוֹפְטִים הָאֲחֵרִים יָרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ, כָּבְשׁוּ אֶת פְּנֵיהֶם בַּקַּרְקַע וְשָׁתְקוּ. גָּעַר שִׁבְּ"שׁ בַּשּׁוֹפְטִים הָהֵם, שֶׁיָּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר אֶת פְּנֵי ה', וְאָמַר: „אִם בַּעֲלֵי מַחֲשָׁבוֹת אַתֶּם, יָבֹא בַּעַל הַמַּחֲשָׁבוֹת וְיִפָּרַע מִכֶּם". הַשּׁוֹפְטִים וְהַמֶּלֶךְ חָרְדוּ וְשִׁבְּ"שׁ אָמַר שֵׁנִית: „יַנַּאי הַמֶּלֶךְ, עֲמֹד עַל רַגְלֶיךָ וְיָעִידוּ בְךָ, וְלֹא לְפָנֵינוּ אַתָּה עוֹמֵד, אֶלָּא לִפְנֵי מִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם". מִיַּד קָם יַנַּאי הַמֶּלֶךְ עַל רַגְלָיו.

בִּשְׁנַת בְּרָכָה

תַּקָּנַת הַ„כְּתֻבָּה" וְתַקָּנַת בָּתֵּי הַסֵּפֶר

שִׁבְּ"שׁ דָּאַג גַּם לְטוֹבַת הַנָּשִׁים הָעִבְרִיּוֹת וְתִקֵּן בִּשְׁבִילָן אֶת תַּקָּנַת הַ„כְּתֻבָּה". הוּא תִקֵּן כִּי כָל אִישׁ, בְּקַחְתּוֹ אִשָּׁה, צָרִיךְ לָתֵת לָהּ שְׁטָר, וּבוֹ יִהְיֶה כָּתוּב, שֶׁהוּא חַיָּב לָתֵת לָהּ סְכוּם יָדוּעַ מִנְּכָסָיו, אִם יָמוּת לְפָנֶיהָ, אוֹ אִם יְשַׁלַּח אוֹתָהּ מִבֵּיתוֹ. הַשְּׁטָר הַזֶּה נִקְרָא בְּשֵׁם „כְּתֻבָּה", וּמִנְהַג הַכְּתֻבָּה נָהוּג בֵּינֵינוּ עַד הַיּוֹם. וְעוֹד תִּקֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח שֶׁיִּהְיוּ הַתִּינוֹקוֹת הוֹלְכִים לְבֵית הַסֵּפֶר, וּלְשֵׁם הַדָּבָר

הַזֶּה הִתְחִילוּ לְהָקִים בָּתֵּי סֵפֶר בְּכָל עִיר וָעִיר. הַתַּקָּנָה הַזֹּאת הוֹעִילָה לְהָפִיץ אֶת יְדִיעַת הַתּוֹרָה בֵּין כָּל הָעָם.

עַכְשָׁו רוֹאִים אֲנַחְנוּ מַה טּוֹבָה הַמְּנוּחָה לָעָם, וְכַמָּה דְבָרִים טוֹבִים אֶפְשָׁר לְתַקֵּן, אִם אֵין מוֹשְׁלֵי הָעָם עֲסוּקִים בְּמִלְחָמוֹת.

מַצַּב הָעָם בִּימֵי שְׁלוֹמִית

הַמְּנוּחָה בִּימֵי שְׁלוֹמִית הַמַּלְכָּה הָיְתָה לָעָם לִבְרָכָה רַבָּה. הָאִכָּרִים עָבְדוּ אֶת אַדְמָתָם בַּחֲרִיצוּת וְשִׂמְחָה, כִּי יָדְעוּ שֶׁכָּל תְּבוּאָתָם תִּהְיֶה לָהֶם וּלְבֵיתָם וְלֹא לְצָרְכֵי מִלְחָמָה. גִּשְׁמֵי בְרָכָה יָרְדוּ בְּעִתָּם וַיְהִי שָׂבָע גָּדוֹל בִּיהוּדָה. גַּרְגְּרֵי הַתְּבוּאָה הָיוּ כָּל כַּךְ גְּדוֹלִים עַד שֶׁהָיוּ לְפֶלֶא וְהִנִּיחוּ אוֹתָם לְמִשְׁמֶרֶת לַדּוֹרוֹת הַבָּאִים. מְסֻפָּר, לְמָשָׁל, כִּי גַּרְגְּרֵי הַחִטָּה הָיוּ כֶּאֱגוֹזִים, וְהָעֲדָשִׁים הָיוּ כְּזֵיתִים. גַּם בַּעֲלֵי הַמְּלָאכָה מָצְאוּ לָהֶם הַרְבֵּה עֲבוֹדָה, וְהַסּוֹחֲרִים מָצְאוּ קוֹנִים לִסְחוֹרָתָם וְכָל הָאָרֶץ מְלֵאָה עֹשֶׁר וּבְרָכָה.

רַק בְּדָבָר אֶחָד לֹא הִצְלִיחָה שְׁלוֹמִית אַלֶכְּסַנְדְּרָה: הִיא לֹא יָכְלָה לְהַשְׁלִים בֵּין הַפְּרוּשִׁים וְהַצְּדוּקִים. הַפְּרוּשִׁים לֹא

הַפְּרוּשִׁים נוֹקְמִים בַּצְּדוּקִים

יָכְלוּ לִשְׁכֹּחַ אֶת כָּל הָרָעוֹת שֶׁעָשָׂה לָהֶם יַנַּאי הַמֶּלֶךְ וְחָפְצוּ לִנְקֹם בְּיוֹעֲצָיו הַצְּדוּקִים. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִרְגִּישׁוּ הַפְּרוּשִׁים כִּי הַמֶּמְשָׁלָה חֲזָקָה בְּיָדָם, הוֹצִיאוּ אֶת הַצְּדוּקִים מִן הַסַּנְהֶדְרִין אֶחָד, אֶחָד, וְהִתְחִילוּ לִרְדֹּף אוֹתָם בְּלִי חֶמְלָה.

וַאֲרִיסְתָּבְּלוּס שַׂר הַצָּבָא בִּקֵּשׁ לִגְזֹל מֵאִמּוֹ אֶת כִּסֵּא הַמְּלוּכָה, וּכְדֵי לִמְשֹׁךְ אַחֲרָיו אֶת הַצְּדוּקִים, הִתְחִיל לְהָגֵן עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי

אֲרִיסְתָּבְּלוּס מַכְרִיז אֶת עַצְמוֹ לְמֶלֶךְ

הַפְּרוּשִׁים רוֹדְפֵיהֶם. הוּא דִּבֵּר לִפְנֵי הַמַּלְכָּה טוֹבוֹת עַל הַצְּדוּקִים וְדָרַשׁ מִמֶּנָּה שֶׁלֹּא תִתֵּן לַפְּרוּשִׁים לְהָרֵעַ לָהֶם. אָז בָּאוּ גַּם רָאשֵׁי הַצְּדוּקִים

אֶל שְׁלוֹמִית וּבִקְשׁוּ מִמֶּנָּה, שֶׁתִּתֵּן לָהֶם מִבְצָרִים אֲחָדִים רָחוֹק מִירוּשָׁלַיִם, שֶׁיּוּכְלוּ לָשֶׁבֶת שָׁם לָבֶטַח. הַמַּלְכָּה לֹא יָכְלָה לִרְאוֹת אֶת הָרָעָה הַגְּדוֹלָה שֶׁתֵּצֵא מִזֶּה, וְנָתְנָה לָהֶם אֶת בַּקָּשָׁתָם. וַיְהִי כַּאֲשֶׁר לָקְחוּ הַצְּדוֹקִים אֶת הַמִּבְצָרִים הָהֵם בִּידֵיהֶם, בָּרַח אֲרִיסְתָּבְּלוּס אֲלֵיהֶם וְהִכְרִיז אֶת עַצְמוֹ לְמֶלֶךְ. יָמִים מוּעָטִים אַחֲרֵי כֵן מֵתָה שְׁלוֹמִית אַלֶכְּסַנְדְּרָה=(137) וּמִלְחֶמֶת אַחִים חֲדָשָׁה הִתְחִילָה. הִיא נִמְשְׁכָה יָמִים רַבִּים וְהֵבִיאָה אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תַּחַת עֹל הָרוֹמָאִים. אֵלֶּה הֵם הָרוֹמָאִים אֲשֶׁר לָחֲצוּ אֶת עַם יְהוּדָה כְּמֵאָה וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה, וְאַחֲרֵי כֵן הֶחֱרִיבוּ אֶת הָאָרֶץ, שָׂרְפוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהֶגְלוּ אֶת הַיְּהוּדִים מֵעַל אַדְמָתָם.

אוּלָם, לִפְנֵי שֶׁנַּתְחִיל לְסַפֵּר עַל מִלְחֶמֶת הָאַחִים הָאֻמְלָלָה הַזֹּאת, כְּדַאי הוּא שֶׁנִּתֵּן אֶת לִבֵּנוּ לָדַעַת מָה הָיוּ סִדְרֵי הַחַיִּים בֵּין הַיְּהוּדִים בַּיָּמִים הַיּוֹתֵר טוֹבִים שֶׁלָּהֶם. מֶה הָיוּ עֲבוֹדוֹת הָעָם, מִנְהָגָיו, חַגָּיו וְכֵן הָלְאָה. עַל זֶה נְסַפֵּר בַּפְּרָקִים הַבָּאִים.

פֶּרֶק אַרְבָּעִים

חַיֵּי הַיְּהוּדִים בְּסוֹף יְמֵי הַחַשְׁמוֹנָאִים

א) עֲבוֹדוֹת הָעָם וּפַרְנָסוֹתָיו

כְּבָר אָמַרְנוּ, כִּי אֶרֶץ יְהוּדָה רָחֲבָה מְאֹד בִּימֵי מֶמְשֶׁלֶת הַחַשְׁמוֹנָאִים, וְהַיְּהוּדִים הִתְפַּשְּׁטוּ בָהּ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ. לַמְרוֹת כָּל הַמִּלְחָמוֹת הָרַבּוֹת וְהַתְּלָאוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם, הִתְרַבּוּ הַיְּהוּדִים מְאֹד, וּבְסוֹף

מִסְפַּר הָעָם בְּסוֹף יְמֵי הַחַשְׁמוֹנָאִים

תְּקוּפַת הַחַשְׁמוֹנָאִים הִגִּיעַ מִסְפָּרָם לִשְׁנֵי מִלְיוֹנִים, זֹאת אוֹמֶרֶת, לְאַרְבָּעִים פַּעַם יוֹתֵר מִמִּסְפַּר עוֹלֵי בָּבֶל.

עֲבוֹדַת הָאִכָּר וּשְׂכָרוֹ

הָעֲבוֹדָה הַיּוֹתֵר חֲשׁוּבָה וְנִכְבָּדָה הָיְתָה עֲבוֹדַת הָאֲדָמָה, וּבָהּ עָסַק כִּמְעַט כָּל הָעָם. הָאִכָּרִים הַיְהוּדִיִּים הָיוּ חֲרוּצִים וּזְרִיזִים, וּבַעֲמָלָם הָרַב הִצְלִיחוּ לַהֲפֹךְ גַּם אַדְמַת חוֹלוֹת וּסְלָעִים לַאֲדָמָה פוֹרִיָּה, וְכָל הָאָרֶץ פָּרְחָה כְּגַן אֱלֹהִים. אִכָּר בֵּינוֹנִי בְּשָׁנָה בֵינוֹנִית הָיָה מוֹצֵא בַעֲבוֹדָתוֹ דֵּי תְבוּאָה לְהַשְׁאִיר לֶקֶט, שִׁכְחָה וּפֵאָה לַעֲנִיִּים, לְשַׁלֵּם אֶת כָּל הַמִּסִּים וּלְהַטְמִין לְמִחְיַת בֵּיתוֹ לְכָל הַשָּׁנָה. אֶת הָעֹדֶף הָיָה מוֹכֵר בָּעִיר וְקוֹנֶה בַכֶּסֶף שֶׁקִּבֵּל כְּלֵי עֲבוֹדָה וּכְלֵי בַיִת שׁוֹנִים. בִּכְלַל הִסְפִּיקָה תְבוּאַת הָאָרֶץ לְכַלְכָּלַת כָּל יוֹשְׁבֶיהָ וְגַם לִמְכִירָה לַאֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת.

אָסִף הַזֵּיתִים

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיְתָה עֲשִׁירָה מְאֹד גַּם בִּכְרָמִים וְגַנֵּי זֵיתִים. הָעֲנָבִים הָיוּ מְרֻבִּים וּמְתֻקִּים וְהִסְפִּיקוּ גַם לִדְרִיכַת יַיִן דֵּי הַצֹּרֶךְ,

הַכְּרָמִים וְגַנֵּי הַזֵּיתִים גַּם לְיִבּוּשׁ צִמּוּקִים וְגַם לַעֲשִׂיַּת מִין דְּבַשׁ מְשֻׁבָּח שֶׁנִּקְרָא „דְּבַשׁ עֲנָבִים". גַּם הַיַּיִן, שֶׁהִצְטַיֵּן בְּטַעְמוֹ וּבְרֵיחוֹ הַנָּעִים, גַּם הַצִּמּוּקִים וּדְבַשׁ הָעֲנָבִים נִמְכְּרוּ לְחוּץ לָאָרֶץ בְּמִדָּה מְרֻבָּה וּבְרֶוַח גָּדוֹל. גַּנִּים וְחוּרְשׁוֹת שֶׁל עֲצֵי זֵיתִים הָיוּ רַבִּים בְּכָל הָאָרֶץ וּבְיִחוּד בַּגָּלִיל. שֶׁמֶן הַזַּיִת שִׁמֵּשׁ בַּיָּמִים הָהֵם גַּם לְמַאֲכָל וְגַם לְמָאוֹר, וְלָכֵן נִמְכַּר גַּם הוּא לְחוּץ לָאָרֶץ בְּמִדָּה מְרֻבָּה.

רוֹעֶה צֹאן

הַפֵּרוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִצְטַיְּנָה בָּהֶם הָיוּ: תְּאֵנִים, רִמּוֹנִים, חֲרוּבִים, אֶתְרוֹגִים, אֱגוֹזִים, שְׁקֵדִים, תְּמָרִים וְעוֹד.

הַפֵּרוֹת הָאֲחֵרִים הָעִיר יְרִיחוֹ הָיְתָה יְדוּעָה בַּחֲמִשָּׁה מִינֵי תְּמָרִים מְצֻיָּנִים בְּרֵיחָם וְטַעְמָם. מִצּוּף הַתְּמָרִים הָיוּ הַיְּהוּדִים עוֹשִׂים „דְּבַשׁ תְּמָרִים" טוֹב וְרֵיחָנִי, וּמֵעַנְפֵי הַתְּמָרִים הָיוּ קוֹלְעִים

סַלִּים, מַחֲצָלוֹת וַחֲבָלִים. אָמְנָם, הָיְתָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ חֶמְדָּה, טוֹבָה וּמְבֹרֶכֶת, „אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ".

הַיְּהוּדִים עָסְקוּ הַרְבֵּה גַּם בְּגִדּוּל צֹאן וּבָקָר, כִּי כָל הָאָרֶץ הָיְתָה עֲשִׁירָה בִּמְקוֹמוֹת מִרְעֶה, וּבְיִחוּד עֵבֶר הַיַּרְדֵּן. הָאִכָּרִים

גִּדּוּל צֹאן וְעוֹפוֹת וְצֵיד דָּגִים

הָיוּ מְגַדְּלִים בַּחֲצֵרָם גַּם עוֹפוֹת וּדְבוֹרִים, וְאֵלֶּה שֶׁיָּשְׁבוּ עַל שְׂפַת יַם הַתִּיכוֹן וְעַל שְׂפַת הַיַּרְדֵּן, עָסְקוּ גַּם בְּצֵיד דָּגִים. בַּגָּלִיל, מִסָּבִיב לְיַם כִּנֶּרֶת, הָיוּ כְּפָרִים שְׁלֵמִים שֶׁל דַּיָּגִים, כִּי הַיָּם הַזֶּה הָיָה מָלֵא כָל מִינֵי דָגִים מְשֻׁבָּחִים.

אוֹרְחַת גְּמַלִּים

בַּעֲלֵי הַמְּלָאכָה

יוֹשְׁבֵי הֶעָרִים עָסְקוּ בִּמְלָאכוֹת שׁוֹנוֹת. הַמְּלָאכָה נֶחְשְׁבָה לְכָבוֹד וְלִזְכוּת גְּדוֹלָה לְכָל עוֹסֵק בָּהּ, וּגְדוֹלֵי חַכְמֵי הַתּוֹרָה הָיוּ בַּעֲלֵי מְלָאכָה. אֲבָל הַכֵּלִים שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל יְדֵי בַּעֲלֵי הַמְּלָאכָה הַיְּהוּדִיִּים, הָיוּ, כְּפִי הַנִּרְאֶה, פְּשׁוּטִים בְּיוֹתֵר, וְלָכֵן נִמְכְּרוּ רַק לַהֲמוֹן הָעָם. הַשָּׂרִים וְהָעֲשִׁירִים קָנוּ לָהֶם כֵּלִים יְקָרִים וְיָפִים, שֶׁהֵבִיאוּ הַסּוֹחֲרִים מִחוּץ לָאָרֶץ.

הַסּוֹחֲרִים הַיְּהוּדִיִּים עָשׂוּ מִסְחָר גָּדוֹל גַּם בִּפְנִים הָאָרֶץ וְגַם

הַמִּסְחָר בָּאָרֶץ
וְעִם חוּץ לָאָרֶץ

עִם אֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת. הֵם קָנוּ מִידֵי הָאִכָּרִים אֶת פְּרִי אַדְמָתָם (חִטָּה, שֶׁמֶן, יַיִן, דְּבַשׁ וְעוֹד), הִטְעִינוּ אֶת הַסְּחוֹרָה עַל גְּמַלִּים וַחֲמוֹרִים אוֹ עַל אֳנִיּוֹת, וְהוֹלִיכוּ אוֹתָהּ לְאַרְצוֹת עֲרָב, מִצְרַיִם, סוּרְיָה וְיָוָן. שָׁם מָכְרוּ אֶת סְחוֹרָתָם בְּכֶסֶף מָלֵא וְקָנוּ סְחוֹרָה אַחֶרֶת, שֶׁחָסְרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. לְמָשָׁל: בְּשָׂמִים וּמִינֵי רְפוּאָה, אֶרֶג טוֹב וְיָקָר עִם שׁוּלֵי זָהָב וְאַרְגָּמָן, כְּלֵי כֶסֶף וְזָהָב, כְּלֵי שַׁיִשׁ וּכְלֵי שֵׁן יְוָנִיִּים וְכָל מִינֵי תַכְשִׁיטִים. בְּשׁוּבָם אֶל אַרְצָם מָכְרוּ אֶת סְחוֹרַת־חוּץ זוֹ לַשָּׂרִים, לַכֹּהֲנִים וּלְכָל הָעֲשִׁירִים, אֲשֶׁר לָמְדוּ מִן הַיְוָנִים לְפָאֵר אֶת בֵּיתָם בְּכֵלִים יְקָרִים וּלְקַשֵּׁט אֶת נְשֵׁיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם בְּשֵׁשׁ וּמֶשִׁי וּבְתַכְשִׁיטֵי כֶסֶף וְזָהָב.

חֲנֻיּוֹת וּשְׁוָקִים
יְרִידִים, וְרוֹכְלִים

הַמִּסְחָר פָּשַׁט בָּאָרֶץ, וַחֲנֻיּוֹת וּשְׁוָקִים רַבּוּ בְּכָל עִיר, וּבְיִחוּד בִּירוּשָׁלַיִם. שָׁם הָיוּ חֲנֻיּוֹת שֶׁל אוֹפִים, צַבָּעִים, בַּשָּׂמִים; שְׁוָקִים שֶׁל סַנְדְּלָרִים, נַפָּחִים, זַיָּנִים, שׁוּק שֶׁל בְּהֵמוֹת, שׁוּק שֶׁל יְרָקוֹת וְעוֹד וְעוֹד. מִדֵּי שָׁנָה בְשָׁנָה, בְּיָמִים קְבוּעִים לַדָּבָר, הָיוּ הַסּוֹחֲרִים הַיְּהוּדִיִּים וְהַנָּכְרִים מִתְאַסְּפִים לְעָרִים יְדוּעוֹת לִקְנוֹת וְלִמְכֹּר. הַיָּמִים הָאֵלֶּה נִקְרְאוּ „יְמֵי שׁוּק" אוֹ „יְרִידִים". הָיוּ אֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ מְחַזְּרִים עִם סְחוֹרָתָם עַל הַכְּפָרִים, אוֹ בִּרְחוֹבוֹת הָעִיר, וְאֵלֶּה נִקְרְאוּ „רוֹכְלִים".

הַהַשְׁגָּחָה עַל הַמִּסְחָר

חַכְמֵי הַתּוֹרָה בִקְּשׁוּ, שֶׁהַמִּסְחָר בָּאָרֶץ יִתְנַהֵל לְפִי חֻקֵּי הַצֶּדֶק וְהַיֹּשֶׁר שֶׁבַּתּוֹרָה, וְלָכֵן מִנְּתָה הַסַּנְהֶדְרִיָּה מַשְׁגִּיחִים מְיוּחָדִים, אֲשֶׁר סָבְבוּ בַּשְּׁוָקִים וּבַחֲנֻיּוֹת וְהִשְׁגִּיחוּ עַל הַמּוֹכְרִים, שֶׁיִּשְׁתַּמְּשׁוּ בְּמִדּוֹת וּבְמִשְׁקָלִים נְכוֹנִים. שֶׁלֹּא יַעֲלוּ אֶת

מְחִיר סְחוֹרָתָם יוֹתֵר מִדַּי, שֶׁהַיַּיִן וְהַשֶּׁמֶן וְצָרְכֵי הָאֹכֶל הָאֲחֵרִים יִהְיוּ נְקִיִּים וְטוֹבִים וְכֵן הָלְאָה.

פֶּרֶק אַרְבָּעִים וְאֶחָד

חַיֵּי הַיְהוּדִים בְּסוֹף יְמֵי הַחַשְׁמוֹנָאִים

ב) חַגֵּי הָעָם

בִּימוֹת הַחוֹל הָיוּ הַיְהוּדִים עֲסוּקִים כָּל אֶחָד בַּעֲבוֹדָתוֹ, אַךְ הַשַּׁבָּת הָיְתָה כֻּלָּה לִמְנוּחָה וְהַחַגִּים לְשִׂמְחָה. בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִבְּעוֹד יוֹם הָיָה אִישׁ מְמֻנֶּה לַדָּבָר יוֹצֵא לִרְחוֹבָהּ שֶׁל הָעִיר וְתוֹקֵעַ תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִמְּלַאכְתּוֹ בַּשָּׂדֶה. לִפְנֵי שְׁקִיעַת הַחַמָּה תָּקַע תְּקִיעָה שְׁנִיָּה לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִמְּלַאכְתּוֹ בַּחֲנֻיּוֹת וּבְתֵי הַמְּלָאכָה. אַחֲרֵי כֵן תָּקַע תְּקִיעָה שְׁלִישִׁית לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מֵעֲבוֹדוֹת הַבַּיִת, וְלִבְסוֹף תָּקַע תְּקִיעָה גְּדוֹלָה לְהַכְרִיז כִּי „בָּאָה שַׁבָּת–בָּאָה מְנוּחָה".

הַהַכְרָזָה עַל הַשַּׁבָּת

מִיַּד הֵסִיר הַיְהוּדִי כָּל דְּאָגָה מִלִּבּוֹ, קִדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וְהוּא עִם כָּל בְּנֵי בֵיתוֹ מָסְרוּ אֶת עַצְמָם לִמְנוּחַת שַׁבָּת וְעֹנֶג שַׁבָּת. הַמְּנוּחָה הָיְתָה שְׁלֵמָה, כִּי אָסוּר הָיָה לֹא רַק לַעֲבֹד, כִּי אִם גַּם לִנְגֹּעַ בִּכְלֵי עֲבוֹדָה, אוֹ לִדְאֹג לְכָל דְּבַר עֲבוֹדָה. גַּם הָעֹנֶג הָיָה רַב, כִּי כָל יְהוּדִי הִשְׁתַּדֵּל לְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבָּת בְּמַאֲכָל, בְּשִׂמְחָה וּבִבְגָדִים נְקִיִּים. הַהֲלִיכָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת, הַתְּפִלָּה, הַקְּרִיאָה בַּתּוֹרָה וּדְרָשַׁת הֶחָכָם הָיוּ גַּם הֵם עֹנֶג גָּדוֹל וְהוֹעִילוּ לְהַכְנִיס בְּלֵב הָעָם רוּחַ שֶׁל קְדוּשָּׁה וְרֶגֶשׁ נַעֲלֶה. רַק אַחֲרֵי צֵאת הַכּוֹכָבִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת נִפְרְדוּ הַכֹּל

מְנוּחַת שַׁבָּת וְעֹנֶג שַׁבָּת

מֵעַל הַשַּׁבָּת הַחֲבִיבָה, הִבְדִּילוּ עַל הַיַּיִן בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל וְכָל אֶחָד חָזַר לַעֲבוֹדָתוֹ.

חַגִּים לְשִׂמְחָה

בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים, פֶּסַח, שָׁבוּעוֹת וְסֻכּוֹת, הָיוּ רַבִּים עוֹלִים יְרוּשָׁלַיְמָה לְבַלּוֹת אֶת הֶחָג בָּעִיר הַמְּלוּכָה וְלַעֲבֹד אֶת ה׳ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, אַךְ גַּם בְּעָרֵי הַשָּׂדֶה חָגְגוּ אֶת הַחַגִּים בְּשִׂמְחָה רַבָּה. בְּיִחוּד שָׂמַח הָעָם בְּחַג הַסֻּכּוֹת, בְּשָׁעָה שֶׁכָּל הַתְּבוּאָה וְכָל הַיַּיִן כְּבָר הָיוּ בַּגֹּרֶן וּבַיֶּקֶב.

יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב

עוֹד חַג גָּדוֹל וְיָפֶה הָיָה לַיְּהוּדִים בַּיָּמִים הָהֵם: יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב. בַּיּוֹם הַהוּא הָיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל לוֹבְשׁוֹת בִּגְדֵי בַד לְבָנִים, שֶׁשָּׁאֲלוּ אִשָּׁה מֵחֲבֶרְתָּהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת מִי שֶׁאֵין לָהּ, וְיוֹצְאוֹת לַכְּרָמִים לְשִׁירִים וּמְחוֹלוֹת. הַבַּחוּרִים הָיוּ בָּאִים אַחֲרֵיהֶן וְכָל אֶחָד בָּחַר לוֹ מִן הַמְּחוֹלְלוֹת אֶת כַּלָּתוֹ. אַחֲרֵי הַחַג הַזֶּה נֶעֶרְכוּ הַרְבֵּה חֲתוּנּוֹת.

מִנְהֲגֵי הַחֲתוּנָּה

הַחֲתוּנָּה בֵּין הַיְּהוּדִים נֶעֶרְכָה בְּשִׂמְחָה רַבָּה וְעַל פִּי מִנְהָגִים יָפִים. בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים הָיוּ נוֹהֲגִים לִנְטֹעַ אֶרֶז כְּשֶׁנּוֹלַד בֵּן, וְשִׁטָּה–כְּשֶׁנּוֹלְדָה בַּת. כְּשֶׁנִּשְּׂאָה בַת זוֹ לְבֵן זֶה, כָּרְתוּ אֶת הָאִילָנוֹת שֶׁלָּהֶם וְעָשׂוּ מֵהֶם חֻפָּה בִּשְׁבִילָם. בְּיוֹם הַחֻפָּה עִטְּרוּ אֶת רֹאשׁ הֶחָתָן וְהַכַּלָּה עֲטָרוֹת שֶׁל זָהָב אוֹ וְרָדִים וְאֶת פְּנֵי הַכַּלָּה כִּסּוּ בְהִנּוּמָה. בְּדַרְכָּם אֶל הַחֻפָּה, הָיוּ הַשּׁוֹשְׁבִינִים מוֹלִיכִים אוֹתָם, חֲשׁוּבֵי הָאוֹרְחִים מְרַקְּדִים לִפְנֵיהֶם וּמְהַלְּלִים אוֹתָם וְכָל הַקָּהָל זוֹרֵק לְעוּמָּתָם קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים וּמְבָרְכִים אֶת הַכַּלָּה: „אַתְּ הֲיִי לְאַלְפֵי רְבָבָה". שִׂמְחַת הַחֲתוּנָּה עִם כָּל מִנְהָגֶיהָ הַשּׁוֹנִים נִמְשְׁכָה שִׁבְעָה יָמִים („שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה").

בְּתֻפִּים וּבִמְחוֹלוֹת

חַיֵּי הַמִּשְׁפָּחָה הָיוּ חֲבִיבִים מְאֹד עַל הַיְהוּדִים. הָאָב עָמַל לְהָבִיא אֶת פַּרְנָסַת בֵּיתוֹ, הָאֵם עָבְדָה אֶת עֲבוֹדָתָהּ בַּבַּיִת וְגִדְּלָה אֶת הַבָּנִים, וּבְעַד זֶה נָחֲלָה כָּבוֹד גָּדוֹל מִבַּעְלָהּ. הַבָּנִים הָיוּ זְהִירִים מְאֹד בִּכְבוֹד אָב וָאֵם, וְהַהוֹרִים הָיוּ דוֹאֲגִים לְלַמְּדָם תּוֹרָה, עֲבוֹדָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

חַיֵּי הַמִּשְׁפָּחָה

פֶּרֶק אַרְבָּעִים וּשְׁנַיִם

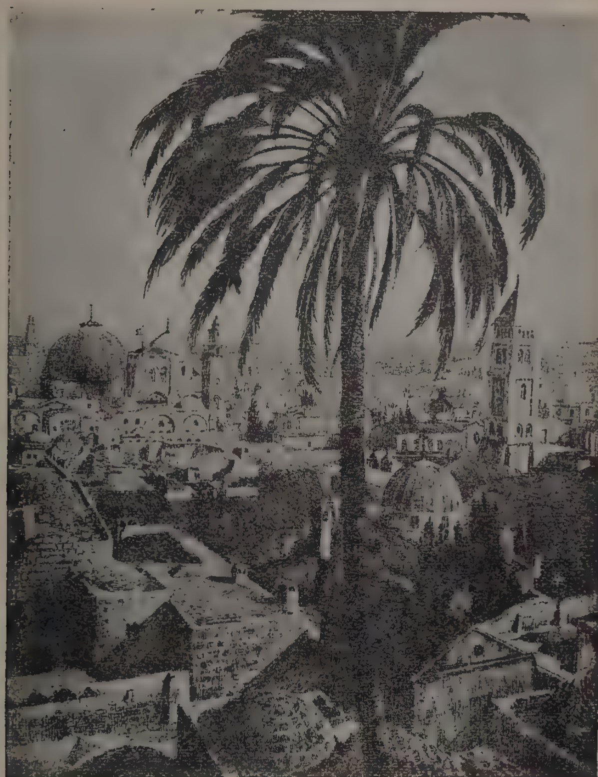
חַיֵּי הַיְהוּדִים בְּסוֹף יְמֵי מֶמְשֶׁלֶת הַחַשְׁמוֹנָאִים

ג) יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ

יְרוּשָׁלַיִם הָיְתָה הָעִיר הַיּוֹתֵר גְּדוֹלָה וְיָפָה בָּאָרֶץ, וּמִסְפַּר תּוֹשָׁבֶיהָ הִגִּיעַ עַד מֵאָה אֶלֶף אִישׁ. הִיא נִבְנְתָה עַל הָרִים, וְאַרְמְנוֹת הַמְּלָכִים וְהַשָּׂרִים, וְהַבִּנְיָן הַנֶּהְדָּר שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִרְאוּ רָחוֹק, רָחוֹק מִסָּבִיב וְהָיוּ לְכָבוֹד

מַרְאֵה יְרוּשָׁלַיִם

וּלְתִפְאֶרֶת לְכָל הָעִיר. מִסָּבִיב לָעִיר הָיְתָה חוֹמָה אַחַת יְשָׁנָה וְעוֹד חוֹמָה חֲדָשָׁה וַעֲלֵיהֶן הִתְרוֹמְמוּ יוֹתֵר מִשִּׁבְעִים מִגְדָּלִים.

יְרוּשָׁלַיִם (בְּיָמֵינוּ)

גַּם הַנִּקָּיוֹן בִּירוּשָׁלַיִם הָיָה מְצֻיָּן. אָסוּר הָיָה לְגַדֵּל שָׁם בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת, אֶת הָרְחוֹבוֹת הָיוּ מְכַבְּדִים בְּכָל יוֹם, וּמְקוֹמוֹת הָאַשְׁפָּה הָיוּ מִחוּץ לָעִיר.

יְרוּשָׁלַיִם הִצְטַיְּנָה גַּם בְּמִנְהָגֶיהָ הַיָּפִים. הָיָה שָׁם, לְמָשָׁל, מָקוֹם אֶחָד שֶׁקָּרְאוּ לוֹ „אֶבֶן הַטּוֹעַן", וְכָל מִי שֶׁמָּצָא אֲבֵדָה הָיָה הוֹלֵךְ שָׁמָּה וּמַכְרִיז עָלֶיהָ, עַד שֶׁבַּעַל הָאֲבֵדָה בָּא, נוֹתֵן סִמָּנִים וְנוֹטְלָהּ. גַּם מִנְהַג הַכְנָסַת אוֹרְחִים הָיָה חָבִיב מְאֹד עַל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם. אִישׁ מִירוּשָׁלַיִם כִּי יָשַׁב עִם בְּנֵי בֵיתוֹ לִסְעוּדָה, פָּרַשׂ מַפָּה לְבָנָה עַל דֶּלֶת בֵּיתוֹ לְסִמָּן, שֶׁכָּל הָרָעֵב יָכוֹל לְהִכָּנֵס וְלִסְעֹד עַל שֻׁלְחָנוֹ.

מִנְהֲגֵי יְרוּשָׁלַיִם

אֲבָל עוֹד דָּבָר הָיָה בִירוּשָׁלַיִם שֶׁהָיָה שָׁקוּל כְּנֶגֶד כָּל הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים לְמַעְלָה. זֶה הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בֵּית הַבְּחִירָה, שֶׁהָיָה לְבֵית תְּפִלָּה לְכָל הָעָם. מִפְּנֵי הַבַּיִת הַזֶּה הָיְתָה יְרוּשָׁלַיִם קְדוֹשָׁה בְּעֵינֵי הָעָם מְאֹד, מְאֹד, וְהַכֹּל קָרְאוּ לָהּ „עִיר הַקֹּדֶשׁ", „עִיר הָאֱלֹהִים".

„יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ"

בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה בָנוּי עַל „הַר הַמּוֹרִיָּה" אוֹ „הַר הַבַּיִת". מִסָּבִיב הָיְתָה לוֹ חָצֵר רַחֲבַת יָדַיִם מוּקֶּפֶת חוֹמָה עִם מִגְדָּלִים וּמְצוּדוֹת. מִן הֶחָצֵר עָלוּ בְּמַעֲלוֹת אֶל עֶזְרַת הַנָּשִׁים, מִשָּׁם עָלוּ לְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, וּמִשָּׁם לְעֶזְרַת כֹּהֲנִים, וּמִשָּׁם לָאוּלָם, וּמִן הָאוּלָם נִכְנְסוּ יָשָׁר אֶל הַהֵיכָל, אֲשֶׁר בְּקָצֵהוּ נִמְצָא בֵּית קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים. אֵצֶל פֶּתַח הָאוּלָם עָמְדָה גֶּפֶן שֶׁל זָהָב, וְכָל מִי שֶׁנָּדַב עָלֶה, גַּרְגִּיר אוֹ אֶשְׁכֹּל שֶׁל זָהָב, הֵבִיא וְתָלָה בָהּ. לִפְעָמִים הָיְתָה הַגֶּפֶן כָּל כַּךְ כְּבֵדָה בַזָּהָב שֶׁקָּשֶׁה הָיָה לְפַנּוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ.

הַבִּנְיָן שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

מִלְּבַד הַנְּדָבוֹת הָרַבּוֹת הֶעֱלָה הָעָם לְבֵהַמ"ק גַּם מַס שְׁנָתִי, מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל מִכָּל בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וָמַעְלָה. הַמַּס הַזֶּה הָיָה חָבִיב וְקָדוֹשׁ לְכָל הָעָם, וִיהוּדֵי הָאֲרָצוֹת הָאֲחֵרוֹת הָיוּ שׁוֹלְחִים דַּרְכְּמוֹנֵי זָהָב בִּמְקוֹם מַחֲצִית שֶׁקֶל כֶּסֶף.

הַכְנָסוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

מִכַּסְפֵּי בְּהַמִּ"ק לָקְחוּ לְקָרְבְּנוֹת צִבּוּר, לְבֶדֶק הַבַּיִת וּלְתִקּוּן חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. אֲבָל הַהַכְנָסוֹת רַבּוּ תָּמִיד מִן הַהוֹצָאוֹת, וְלָכֵן נִמְצְאוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אוֹצָרוֹת, אוֹצָרוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב.

הָעֲבוֹדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ

סֵדֶר הָעֲבוֹדָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה כָּךְ: בַּבֹּקֶר, אַחֲרֵי שֶׁפָּתְחוּ אֶת הַשְּׁעָרִים, קָם הַמְּמֻנֶּה וְקָרָא: „עִמְדוּ, כֹּהֲנִים, לַעֲבוֹדַתְכֶם!" עָמְדוּ הַכֹּהֲנִים וְהִקְרִיבוּ אֶת קָרְבַּן הַתָּמִיד שֶׁל שַׁחַר וְנִכְנְסוּ יַחַד עִם כָּל הָעָם אֶל לִשְׁכַּת הַגָּזִית (כֵּן נִקְרְאָה לִשְׁכָּה אַחַת בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מִשּׁוּם שֶׁנִּבְנְתָה מֵאַבְנֵי גָזִית) לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת שַׁחֲרִית. אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה חָזְרוּ הַכֹּל אֶל הָעֲזָרוֹת, הִקְטִירוּ קְטֹרֶת עַל מִזְבַּח הַזָּהָב, וְהַמְּמֻנֶּה קָרָא: „עִמְדוּ, לְוִיִּים, לְדַבֵּר שִׁיר!" עָמְדוּ הַלְוִיִּם עַל הַמַּעֲלוֹת אֲשֶׁר בֵּין עֶזְרַת יִשְׂרָאֵל וְעֶזְרַת הַנָּשִׁים וְהִתְחִילוּ לָשִׁיר וּלְנַגֵּן בְּנֵבֶל, כִּנּוֹר וּמְצִלְתַּיִם. בִּשְׁעַת הַהַפְסָקוֹת בֵּין שִׁיר לְשִׁיר, תָּקְעוּ הַכֹּהֲנִים בַּשּׁוֹפָרוֹת, וְעַל כָּל תְּקִיעָה וּתְקִיעָה הִשְׁתַּחֲוָה הָעָם וְהִתְפַּלֵּל. לִבְסוֹף עָלוּ הַכֹּהֲנִים עַל הַדּוּכָן (מִין בִּימָה), בֵּרְכוּ אֶת הָעָם בִּנְשִׂיאַת כַּפַּיִם, וַעֲבוֹדַת הַתָּמִיד שֶׁל הַשַּׁחַר נִגְמְרָה. בְּסֵדֶר כָּזֶה הִקְרִיבוּ גַּם אֶת קָרְבַּן הַתָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם.

„מִשְׁמָר שֶׁל כָּבוֹד"

בָּעֶרֶב נָעֲלוּ אֶת הַשְּׁעָרִים וְהַלְוִיִּם הִתְיַצְּבוּ לִשְׁמֹר אֶת הַבַּיִת „מִשְׁמָר שֶׁל כָּבוֹד". בַּלַּיְלָה הָיָה „אִישׁ הַר הַבַּיִת" מְחַזֵּר עַל הַמִּשְׁמָרוֹת, וְהַכֹּהֲנִים מוֹלִיכִים לְפָנָיו אֲבוּקוֹת דּוֹלְקוֹת. כָּל הַשּׁוֹמְרִים הָיוּ קָמִים לְפָנָיו וְקוֹרְאִים: „אִישׁ הַר הַבַּיִת, שָׁלוֹם עָלֶיךָ"! וּמִי שֶׁנִּמְצָא יָשֵׁן עַל מִשְׁמַרְתּוֹ, הָיוּ מַלְקִים אוֹתוֹ, אוֹ שׂוֹרְפִים אֶת כְּסוּתוֹ.

רֹאשׁ וְרִאשׁוֹן לְכָל דָּבָר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל,

וְהוּא הָיָה גַּם הָאִישׁ הֲכִי נִכְבָּד וְקָדוֹשׁ בְּעֵינֵי הָעָם. הַבְּגָדִים

הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וּכְבוֹדוֹ

שֶׁלָּבַשׁ בִּשְׁעַת עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים הָיוּ יָפִים מִבִּגְדֵי מְלָכִים. הֵם הָיוּ עֲשׂוּיִים מֵחוּטֵי זָהָב וּתְכֵלֶת, שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן, וּבְשׁוּלֵי מְעִילוֹ הִתְנוֹצְצוּ פַּעֲמוֹנֵי זָהָב וְרִמּוֹנֵי זָהָב. עַל כִּתְפוֹת הָאֵפוֹד הָיוּ אַבְנֵי שֹׁהַם גְּדוֹלוֹת בְּמִשְׁבְּצוֹת שֶׁל זָהָב, וּבַחֹשֶׁן שֶׁעַל לִבּוֹ הָיוּ קְבוּעוֹת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים טוֹבוֹת כְּנֶגֶד שְׁנֵים עָשָׂר שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. עַל הַמִּצְנֶפֶת הַיָּפָה שֶׁחָבַשׁ לְרֹאשׁוֹ נָשָׂא אֶת „נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ" וְעָלָיו הָיָה חָקוּק „קֹדֶשׁ לַה'". כְּשֶׁהוֹפִיעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ בִּבְגָדָיו אֵלֶּה הִשְׁתַּחֲוָה כָּל הָעָם בְּיִרְאַת כָּבוֹד וְהַדְרַת קֹדֶשׁ. בְּיִחוּד הָיָה כְבוֹדוֹ גָדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. בַּיּוֹם הַזֶּה הָיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל נִכְנָס לְבֵית קָדְשֵׁי הַקֳּדָשִׁים לְהַקְטִיר קְטֹרֶת וּלְהִתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם. אַלְפֵי אֲנָשִׁים מִלְאוּ אֶת הָעֲזָרוֹת וּבְלֵב חָרֵד וְדִמְמַת קֹדֶשׁ חִכּוּ לְצֵאתוֹ. כְּשֶׁיָּצָא מִשָּׁם בְּשָׁלוֹם וְגָמַר אֶת עֲבוֹדַת הַיּוֹם, לִוָּה אוֹתוֹ הָעָם בִּתְרוּעַת שִׂמְחָה וּקְרִיאוֹת שֶׁל בְּרָכָה עַד פֶּתַח בֵּיתוֹ. בַּדֶּרֶךְ הָיוּ גְּדוֹלֵי הַשָּׂרִים וְהַחֲכָמִים נִגָּשִׁים לְהִפָּרֵד מִמֶּנּוּ וְלָקַחַת אֶת בִּרְכָתוֹ, וְלָכֵן קָרָה לִפְעָמִים, שֶׁהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הִגִּיעַ לְבֵיתוֹ רַק אַחֲרֵי חֲצוֹת הַלַּיְלָה.

גָּדוֹל מְאֹד הָיָה כְבוֹדוֹ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וּבְכָל זֹאת הָיָה גַּם הוּא צָרִיךְ לְהִכָּנַע לִפְנֵי הַתּוֹרָה וְחֻקֶּיהָ. כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁחָטָא, הָיָה

הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְחֻקֵּי הַתּוֹרָה

דִּינוֹ לְהֵעָנֵשׁ; כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהָרַג נֶפֶשׁ, הָיָה דִּינוֹ לְהִסָּקֵל, כִּי הַתּוֹרָה אָמְרָה „מִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם".

פֶּרֶק אַרְבָּעִים וּשְׁלֹשָׁה

חַיֵּי הַיְהוּדִים בְּסוֹף יְמֵי הַחַשְׁמוֹנָאִים

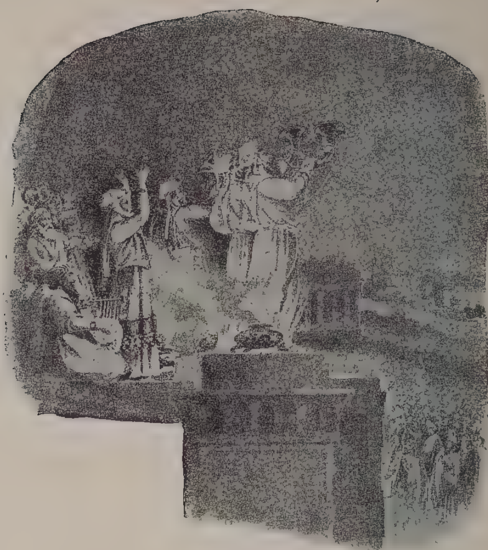
ד) עֲלִיַּת רְגָלִים

הָעֲלִיָּה יְרוּשָׁלַיְמָה בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים

אַהֲבַת הָעָם לִירוּשָׁלַיִם וּלְבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָיְתָה רַבָּה מְאֹד. כָּל הַיְהוּדִים, אֵלֶּה שֶׁהָיוּ בָאָרֶץ, וְאֵלֶּה שֶׁהָיוּ בְחוּץ לָאָרֶץ– כֻּלָּם הִתְפַּלְלוּ לִשְׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם, וְנַפְשָׁם כָּלְתָה לְבַלּוֹת בָּהּ יָמִים אֲחָדִים, לְהִתְעַנֵּג עַל יָפְיָהּ, שְׁאוֹנָהּ וּשְׂשׂוֹנָהּ וְעַל עֲבוֹדַת ה' הַנֶּהְדָּרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. וְשָׁלֹשׁ רְגָלִים (פְּעָמִים) בַּשָּׁנָה, בְּחַג הַפֶּסַח, בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת וּבְחַג הַסֻּכּוֹת הָיוּ הֲמוֹנֵי יְהוּדִים עוֹזְבִים אֶת בָּתֵּיהֶם וּמְלַאכְתָּם בַּשָּׂדֶה וּבַכֶּרֶם וְעוֹלִים יְרוּשָׁלַיְמָה בְּקָהָל צוֹהֵל וּבְשִׁיר הַלֵּל. הָעוֹלִים הָאֵלֶּה נִקְרְאוּ בְּשֵׁם „עוֹלֵי רֶגֶל" וּמִסְפָּרָם הִגִּיעַ לִפְעָמִים עַד מִלְיוֹן נֶפֶשׁ. הֵם מִלְאוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם מִפֶּה אֶל פֶּה, וְעוֹד הָיוּ רַבִּים שֶׁהֵקִימוּ לָהֶם אֹהָלִים מִחוּץ לָעִיר לָלוּן שָׁם.

פֶּסַח בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם

בְּעֶרֶב חַג הַפֶּסַח נָהֲגוּ לִשְׁבֹּת מִכָּל מְלָאכָה מֵחֲצוֹת הַיּוֹם, וּבֵין הָעַרְבַּיִם כְּבָר עָמְדוּ מַקְרִיבֵי הַפֶּסַח עַל הַר הַבַּיִת בְּשָׁלֹשׁ כִּתּוֹת. נִכְנְסָה כַּת רִאשׁוֹנָה, נָעֲלוּ אֶת דַּלְתוֹת הָעֲזָרָה וּמִיָּד תָּקְעוּ, הֵרִיעוּ וְתָקְעוּ. הַלְוִיִּים הִתְחִילוּ בְּשִׁירַת הַ„הַלֵּל" וְהַכֹּהֲנִים הִסְתַּדְּרוּ שׁוּרוֹת, שׁוּרוֹת, קִבְּלוּ אֶת הַדָּם בְּבָזִיכֵי כֶּסֶף וְזָהָב וְזָרְקוּ אוֹתוֹ כְּנֶגֶד יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ. יָצְאָה כַּת רִאשׁוֹנָה, נִכְנְסָה הַשְּׁנִיָּה וְאַחֲרֶיהָ הַשְּׁלִישִׁית. בָּעֶרֶב הִתְאַסְּפוּ מִשְׁפָּחוֹת אֲחָדוֹת לְבַיִת אֶחָד וְאָכְלוּ אֶת פִּסְחָם „עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים" וְאַרְבַּע כּוֹסוֹת. כָּל הַלַּיְלָה

כֹּהֲנִים תּוֹקְעִים בַּשּׁוֹפָרוֹת

סִפְּרוּ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, וְקוֹל שִׁירַת הַהַלֵּל מִלֵּא אֶת כָּל הָעִיר, עַד שֶׁהָיָה לְמָשָׁל: „הַפֶּסַח כְּזַיִת וְהַהַלֵּל בּוֹקֵעַ גַּג הַבַּיִת".

כֵּיצַד מַעֲלִים אֶת הַבִּכּוּרִים

לְחַג הַשָּׁבוּעוֹת הֶעֱלוּ עוֹלֵי הָרֶגֶל לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֶת בִּכּוּרֵי פְּרִי אַדְמָתָם. כַּמָּה יָמִים לִפְנֵי הַחַג הָיָה כָּל יְהוּדִי נִכְנָס אֶל גַּנּוֹ וְאֶל כַּרְמוֹ וּבוֹחֵר אֶת הַפֵּרוֹת שֶׁכְּבָר נִתְבַּכְּרוּ הֵיטֵב לְהַעֲלוֹת אוֹתָם לִירוּשָׁלַיִם. אַחֲרֵי כֵן הָיוּ מִתְכַּנְּסִים בְּנֵי הַכְּפָרִים וְהָעֲיָרוֹת אֶל עִיר הַמַּעֲמָד וְלָנִים שָׁם. בַּבֹּקֶר הַשְׁכֵּם הָיָה הַמְּמֻנֶּה קוֹרֵא: „קוּמוּ, וְנַעֲלֶה צִיּוֹן, אֶל הַר ה' אֱלֹהֵינוּ"! מִיָּד שָׂמוּ אֶת פְּנֵיהֶם לַדֶּרֶךְ בְּשִׁירִים וְשִׂמְחָה. כְּשֶׁהִגִּיעוּ קָרוֹב לִירוּשָׁלַיִם, עָמְדוּ לְעַטֵּר אֶת בִּכּוּרֵיהֶם וְשָׁלְחוּ לְהוֹדִיעַ בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהֵם בָּאִים. מִיָּד יָצְאוּ שָׂרֵי הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם

לְקַבֵּל אֶת פְּנֵיהֶם וְקָרְאוּ לִקְרָאתָם: „אַחֵינוּ, אַנְשֵׁי מָקוֹם פְּלוֹנִי, בֹּאֲכֶם לְשָׁלוֹם". הָיוּ הוֹלְכִים בְּשִׁירִים וּבְקוֹל חָלִיל עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְהַר הַבַּיִת. הִגִּיעוּ לְהַר הַבַּיִת, אֲפִילוּ הַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ נוֹטֵל אֶת הַסַּל עַל כְּתֵפָיו וְנִכְנָס אֶל הָעֲזָרָה. שָׁם הִתְפַּלְּלוּ הָעוֹלִים, הִשְׁתַּחֲווּ וְיָצְאוּ, וְהַבִּכּוּרִים עִם הַסַּלִּים, אֵלֶּה שֶׁל כֶּסֶף–כָּסֶף, וְאֵלֶּה שֶׁל זָהָב–זָהָב נִתְּנוּ לַכֹּהֲנִים.

אַךְ יוֹתֵר מִכֹּל שָׂמְחוּ עוֹלֵי הָרֶגֶל בְּחַג הַסֻּכּוֹת, כִּי אָז הָיְתָה הַשִּׂמְחָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ יָפָה וְנֶהְדָּרָה עַד לִמְאֹד. בְּעֶרֶב הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַחַג הָיוּ הַכֹּהֲנִים יוֹרְדִים לְעֶזְרַת הַנָּשִׁים וְעוֹשִׂים שָׁם הֲכָנוֹת רַבּוֹת. מְנוֹרוֹת שֶׁל זָהָב הָיוּ שָׁם, וַעֲלֵיהֶן סְפָלִים שֶׁל זָהָב, וּלְכָל סֵפֶל אַרְבָּעָה סֻלָּמוֹת. הַיְלָדִים מִפִּרְחֵי הַכְּהוּנָּה הָיוּ עוֹלִים בַּסֻּלָּמוֹת הָאֵלֶּה, מְמַלְּאִים אֶת הַסְּפָלִים שֶׁמֶן־זַיִת וּמַדְלִיקִים אֶת כָּל הַמְּנוֹרוֹת. מִיַּד מָלְאָה כָּל הָעִיר אוֹר גָּדוֹל, וְלֹא הָיְתָה חָצֵר בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁלֹּא הֵאִירָה מֵאוֹר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אַלְפֵי אֲנָשִׁים וְנָשִׁים מִלְאוּ אֶת הָעֲזָרָה, וּגְדוֹלֵי הָעָם הָיוּ מְשַׂמְּחִים אוֹתָם וּמְשַׂחֲקִים לִפְנֵיהֶם בַּאֲבוּקוֹת שֶׁל אוֹר; בְּיַד אַחַת הָיוּ זוֹרְקִים וּמְקַבְּלִים שְׁמֹנֶה אֲבוּקוֹת וְלֹא הָיְתָה אַחַת מֵהֶן נוֹגַעַת בַּחֲבֶרְתָּהּ. כַּךְ שָׂמְחוּ כָּל הַלַּיְלָה וְהַלְוִיִּים שָׁרוּ וְנִגְּנוּ בְּכִנּוֹרוֹת, נְבָלִים וּמְצִלְתַּיִם, בַּחֲצוֹצְרוֹת וּכְלֵי שִׁיר בְּלִי מִסְפָּר. הֵאִיר הַבֹּקֶר, הָלַךְ הָעָם עִם הַכֹּהֲנִים בֶּהָמוֹן חוֹגֵג וּבְקוֹל שׁוֹפָר אֶל עֵין הַשִּׁלֹחַ לִשְׁאֹב מַיִם לְנַסֵּךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ. הַשִּׂמְחָה הַזֹּאת, בְּלֵיל הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל סֻכּוֹת, נִקְרְאָה „שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה".

שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה

אַחֲרֵי הַחַגִּים הָיוּ עוֹלֵי הָרֶגֶל נִפְרָדִים מִירוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ וְשָׁבִים כָּל אֶחָד לְעִירוֹ וּלְבֵיתוֹ. יְהוּדֵי הָאֲרָצוֹת הָאֲחֵרוֹת הָיוּ

שָׁבִים לְאַרְצָם וּמְבִיאִים לַאֲחֵיהֶם פְּרִישַׁת שָׁלוֹם מֵעַמָּם וְאַרְצָם. וְכָל יְמֵי חַיֵּיהֶם וּבְכָל מְקוֹם בּוֹאָם הָיוּ עוֹלֵי הָרֶגֶל חוֹזְרִים וְאוֹמְרִים:

„מִי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּתִפְאַרְתָּהּ, לֹא רָאָה כְּרַךְ נֶחְמָד מֵעוֹלָם.
מִי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּבִנְיָנוֹ, לֹא רָאָה בִּנְיַן מְפֹאָר מֵעוֹלָם.
מִי שֶׁלֹּא רָאָה אֶת שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, לֹא רָאָה שִׂמְחָה מִיָּמָיו."

פֶּרֶק אַרְבָּעִים וְאַרְבָּעָה

חַיֵּי הַיְּהוּדִים בְּסוֹף יְמֵי הַחַשְׁמוֹנָאִים

ה) הַסַּנְהֶדְרִין

בְּשֵׁם סַנְהֶדְרִין אוֹ סַנְהֶדְרִיָּה נִקְרָא וַעַד שֶׁל חֲכָמִים וַחֲשׁוּבֵי הָעָם שֶׁהָיוּ צְרִיכִים: 1) לִדְאֹג לְצָרְכֵי הָעָם, 2) לְבָאֵר אֶת חֻקֵּי הַתּוֹרָה, 3) וְלַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט בָּאָרֶץ.

הַסַּנְהֶדְרִיּוֹת בִּירוּשָׁלַיִם וּבְעָרֵי הַשָּׂדֶה

בִּירוּשָׁלַיִם הָיְתָה סַנְהֶדְרִיָּה גְדוֹלָה שֶׁל שִׁבְעִים „זְקֵנִים" וְאֶחָד, וּבְרֹאשָׁם עָמְדוּ הַנָּשִׂיא וּסְגַן הַנָּשִׂיא שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם „אַב־בֵּית־דִּין". יְשִׁיבוֹת הַסַּנְהֶדְרִיָּה הַגְּדוֹלָה הָיוּ בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. בְּעָרֵי הַשָּׂדֶה הָיוּ סַנְהֶדְרִיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁל עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה זְקֵנִים. הַסַּנְהֶדְרִיָּה הַגְּדוֹלָה בִּירוּשָׁלַיִם הָיְתָה בֵּית הַמִּשְׁפָּט וּבֵית הַחֻקִּים הָעֶלְיוֹן בָּאָרֶץ. אֵלֶיהָ הֵבִיאוּ מִן הַסַּנְהֶדְרִיּוֹת הַקְּטַנּוֹת אֶת כָּל הַדָּבָר הַקָּשֶׁה, וּמַה שֶּׁהֶחֱלִיטָה הַסַּנְהֶדְרִיָּה הַגְּדוֹלָה הָיָה לְחֹק לְכָל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ.

הָעָם כִּבֵּד מְאֹד אֶת זִקְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין, וְהַזְּקֵנִים הָיוּ בֶּאֱמֶת רְאוּיִם לְכָבוֹד. כֻּלָּם הָיוּ אֲנָשִׁים חֲכָמִים, עֲנָוִים וְיִרְאֵי חֵטְא, שׁוֹפְטֵי צֶדֶק וְרַחֲמָנִים בַּדִּין. אֶת אַהֲבָתָם הָרַבָּה לַבְּרִיּוֹת וְאֶת רַחֲמֵיהֶם הָרַבִּים עַל כָּל אִישׁ, הֶרְאוּ בְּיוֹתֵר בִּשְׁעַת דִּינֵי נְפָשׁוֹת. וְכֵן הָיָה אָז סֵדֶר הַמִּשְׁפָּט בְּיִשְׂרָאֵל:

זִקְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין

זִקְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין הָיוּ יוֹשְׁבִים בַּחֲצִי עִגּוּל מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַנָּשִׂיא וְהַסְּגָן, כְּדֵי שֶׁיִּרְאוּ זֶה אֶת זֶה. הֵבִיאוּ לִפְנֵיהֶם אֶת הָעֵדִים, קָם הַנָּשִׂיא וְדִבֵּר עַל לִבָּם, שֶׁיָּעִידוּ רַק אֱמֶת, כִּי חַיֵּי הָאָדָם יְקָרִים מְאֹד, וְכָל הַמְאַבֵּד נֶפֶשׁ אַחַת כְּאִלּוּ אִבֵּד עוֹלָם מָלֵא. אַחֲרֵי כֵן הִתְחִילוּ כָּל הַשּׁוֹפְטִים לַחֲקֹר אֶת הָעֵדִים בִּשְׁאֵלוֹת שׁוֹנוֹת, וְאַחֲרֵי הַחֲקִירָה הִתְחִיל הַמִּשְׁפָּט. לָרִאשׁוֹנָה חִוּוּ אֶת דַּעְתָּם הַשּׁוֹפְטִים הַצְּעִירִים וְהַמְזַכִּים, וְאַחֲרֵיהֶם דִּבְּרוּ הַמְחַיְּבִים. אִם מָצְאוּ לַנֶּאְשָׁם זְכוּת הוֹצִיאוּהוּ מִיַּד לְבֵיתוֹ, וְאִם לֹא, דָּחוּ אֶת דִּינוֹ לְמָחָר.

חֲקִירַת הָעֵדִים וּבֵרוּר הַדִּין

כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה יָשְׁבוּ הַשּׁוֹפְטִים שְׁנַיִם שְׁנַיִם, וְנָשְׂאוּ וְנָתְנוּ בֵּינֵיהֶם. בַּבֹּקֶר הִתְאַסְּפוּ שֵׁנִית לְבֵית הַדִּין וְעָמְדוּ לְמִנְיָן. אִם רַבּוּ הַמְזַכִּים עַל הַמְחַיְּבִים בְּאִישׁ אֶחָד יָצָא הַנֶּאְשָׁם זַכַּאי. וְאִם רַבּוּ הַמְחַיְּבִים בְּאִישׁ אֶחָד הוֹסִיפוּ שׁוֹפְטִים וְנִמְנוּ עוֹד הַפַּעַם. רַק אִם רַבּוּ הַמְחַיְּבִים עַל הַמְזַכִּים בִּשְׁתֵּי דֵעוֹת יָצָא הַנֶּאְשָׁם חַיָּב וְהוֹצִיאוּהוּ לְהוֹלִיכוֹ אֶל בֵּית הַסְּקִילָה.

הֲלָנַת הַדִּין וּגְמַר הַדִּין

בֵּית הַסְּקִילָה הָיָה רָחוֹק מִבֵּית הַדִּין, וְעוֹד הָיָה דֵי זְמַן לְהַצִּיל אֶת נֶפֶשׁ הַנִּדּוֹן. הַשּׁוֹפְטִים עוֹד לֹא יָרְדוּ מִכִּסְאוֹת הַמִּשְׁפָּט, וְאִישׁ עָמַד עַל פֶּתַח בֵּית הַדִּין וְדֶגֶל בְּיָדוֹ, וּמֵרָחוֹק עָמַד פָּרָשׁ וְעֵינָיו נְשׂוּאוֹת אֶל הַדֶּגֶל. אִם אָמַר אַחַד

אַחֲרֵי גְּמַר הַדִּין

הַשּׁוֹפְטִים כִּי יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד זְכוּת עַל הַנָּדוֹן, הִתְחִיל הָאִישׁ לְנוֹפֵף בַּדֶּגֶל, וְהַפָּרָשׁ מִהֵר עַל סוּסוֹ וְהֶחֱזִיר אֶת הַנָּדוֹן לִפְנֵי הַשּׁוֹפְטִים.

אִם אַחֲרֵי כָל אֵלֶּה לֹא יָכְלוּ הַשּׁוֹפְטִים לְהַצְדִּיק אֶת הָאִישׁ, הוֹצִיאוּהוּ וּסְקָלוּהוּ. אָז יָצְאוּ הַשּׁוֹפְטִים לְבָתֵּיהֶם עֲצוּבִים כַּאֲבֵלִים, לָבְשׁוּ שְׁחוֹרִים וְיָשְׁבוּ בְתַעֲנִית כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. אֲבָל עַל פִּי רֹב הִצְלִיחוּ הַשּׁוֹפְטִים לְהִמָּנַע מִמִּשְׁפַּט מָוֶת. חַכְמֵי הַזְּמַן הַהוּא מְעִידִים, כִּי סַנְהֶדְרִין שֶׁהָרְגָה אַחַת לְשֶׁבַע שָׁנִים נִקְרְאָה בְּשֵׁם „סַנְהֶדְרִין רַצְחָנִית".

פֶּרֶק אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה

הַמֶּלֶךְ אֲרִיסְתָּבְלוּס הַשֵּׁנִי (137—133 לִפְחָבַ"שֵׁ)

עַכְשָׁו נָשׁוּבָה נָא וְנִרְאֶה מַה קָּרָה בְּאֶרֶץ יְהוּדָה אַחֲרֵי מוֹת שְׁלוֹמִית הַמַּלְכָּה.

הַמִּלְחָמָה הָרִאשׁוֹנָה וְהַשָּׁלוֹם

שְׁלוֹמִית אַלֶכְּסַנְדְּרָה מָסְרָה לִפְנֵי מוֹתָהּ אֶת הַמְּלוּכָה בִּידֵי הוֹרְקָנוֹס בְּנָהּ הַבְּכוֹר. אֲבָל אֲרִיסְתָּבְלוּס, שֶׁהִכְרִיז אֶת עַצְמוֹ לְמֶלֶךְ עוֹד בְּחַיֵּי אִמּוֹ, עָלָה עַל אָחִיו לַמִּלְחָמָה וְעַד מְהֵרָה כָּבַשׁ אֶת יְרוּשָׁלַיִם וְאֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אָז כָּרְתוּ הָאַחִים בְּרִית בֵּינֵיהֶם לִפְנֵי ה' וְלִפְנֵי הָעָם, כִּי אֲרִיסְתָּבְלוּס יִהְיֶה לְמֶלֶךְ וְהוֹרְקָנוֹס לְכֹהֵן גָּדוֹל. לְאוֹת הַבְּרִית הַזֹּאת נָתַן הוֹרְקָנוֹס אֶת בִּתּוֹ אַלֶכְּסַנְדְּרָה לְאַלֶכְּסַנְדֶּר בֶּן אֲרִיסְתָּבְלוּס לְאִשָּׁה.

אַנְטִיפַּטֵר וַעֲצָתוֹ הָרָעָה

הַשָּׁלוֹם בֵּין הָאַחִים וְהַמְּנוּחָה בָּאָרֶץ יָכְלוּ לְהִמָּשֵׁךְ יָמִים רַבִּים לוּלֵא קִלְקֵל יוֹעֲצוֹ שֶׁל הוֹרְקָנוֹס, אַנְטִיפַּטֵר הָאֲדוֹמִי. הוּא הָיָה אִישׁ זָרִיז וּבַעַל מֶרֶץ, אֲבָל רַע וְעָרוּם

כַּנָּחָשׁ. הוּא הֵבִין, כִּי אִם יִמְלֹךְ הוֹרְקָנוֹס רְפֵה הָרוּחַ, תִּהְיֶה כָל הַמֶּמְשָׁלָה בְּיָדָיו הוּא, וְלָכֵן פִּתָּה אֶת הוֹרְקָנוֹס כִּי יָפִיר אֶת בְּרִיתוֹ עִם אָחִיו וִינַסֶּה לְהָשִׁיב אֵלָיו אֶת הַמְּלוּכָה. הוֹרְקָנוֹס וְאַנְטִיפַּטֵר בָּרְחוּ מִירוּשָׁלַיִם, אָסְפוּ חַיִל רַב מִבְּנֵי הַנֵּכָר, וּמִלְחֶמֶת הָאַחִים הִתְחִילָה מֵחָדָשׁ.

בַּיָּמִים הָהֵם חָנוּ בְסוּרְיָא צִבְאוֹת מַמְלֶכֶת רוֹמָא וּבְרֹאשָׁם שַׂר הַצָּבָא הַגִּבּוֹר פּוֹמְפֵּיוּס מַגְנוּס (הַגָּדוֹל). אֶל הַנֶּשֶׁר הַטּוֹרֵף

מִשְׁפַּט פּוֹמְפֵּיוּס

הַזֶּה פָּנוּ הוֹרְקָנוֹס וַאֲרִיסְתָּבְלוּס וּבִקְשׁוּהוּ לִשְׁפֹּט, לְמִי מִשְּׁנֵיהֶם תִּהְיֶה הַמְּלוּכָה. פּוֹמְפֵּיוּס הֵבִין, כִּי הוֹרְקָנוֹס, הַהוֹלֵךְ תָּמִיד בַּעֲצַת אַנְטִיפַּטֵר הָאֲדוֹמִי, יִכָּנַע לָרוֹמָאִים יוֹתֵר מֵאֲרִיסְתָּבְלוּס הַגֵּאֶה וְאַמִּיץ הַלֵּב, וְלָכֵן הוֹצִיא מִשְׁפָּט כִּי הוֹרְקָנוֹס יִמְשֹׁל בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

רָאָה אֲרִיסְתָּבְלוּס כִּי פּוֹמְפֵּיוּס מִתְכַּוֵּן לְהָבִיא אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תַּחַת עֹל הָרוֹמָאִים, וַיְמַהֵר לָשׁוּב יְרוּשָׁלַיְמָה לֶאֱסֹף

הַשּׁוֹפֵט נַעֲשָׂה לְכוֹבֵשׁ

חַיִל וּלְהִתְכּוֹנֵן לַמִּלְחָמָה. אֲבָל פּוֹמְפֵּיוּס הָלַךְ אַחֲרָיו, אָסַר אוֹתוֹ כִּשְׁבוּי מִלְחָמָה וְנִכְנַס יְרוּשָׁלַיְמָה. אַנְשֵׁי אֲרִיסְתָּבְלוּס הִתְבַּצְּרוּ עַל הַר הַבַּיִת, אַךְ מִקֵּץ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, הִתְפָּרְצוּ הָרוֹמָאִים גַּם אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

שְׁנֵים עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ נָפְלוּ מִן הַיְהוּדִים בַּיּוֹם הַהוּא. הַרְבֵּה נָפְלוּ בְּחֶרֶב הָרוֹמָאִים, וְרַבִּים נִמְלְטוּ מִידֵי הָאוֹיֵב אֶל בֵּיתָם

אֹמֶץ לֵב הָרָאוּי לְכָבוֹד

וְשָׁם טָרְפוּ אֶת נַפְשָׁם בְּכַפָּם. הֵם לֹא חָפְצוּ לִחְיוֹת אַחֲרֵי שֶׁאָבְדָה חֵרוּת עַמָּם. גַּם הַכֹּהֲנִים הֶרְאוּ בַּיּוֹם הַהוּא אֹמֶץ לֵב נִפְלָא. הֵם לֹא שָׂמוּ לֵב לָרוֹמָאִים, שֶׁהָרְגוּ בָהֶם עַל יָמִין וְעַל שְׂמֹאל, וְלֹא הִפְסִיקוּ אֶת עֲבוֹדַת הָאֱלֹהִים אַף לְרֶגַע אֶחָד. עוֹד אֵלֶּה נִדְקָרִים וְנוֹפְלִים, וַאֲחֵרִים בָּאִים

וּמְמַלְּאִים אֶת מְקוֹמָם. מִתּוֹךְ רֶגֶשׁ שֶׁל כָּבוֹד לַגִּבּוֹרִים הָאֵלֶּה, לֹא נָגַע פּוֹמְפֵּיוּס בִּכְלֵי הַקֹּדֶשׁ, וְצִוָּה לַאֲנָשָׁיו לְטַהֵר אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מִן הַחֲלָלִים, כְּדֵי שֶׁיּוּכְלוּ הַכֹּהֲנִים לְחַדֵּשׁ אֶת עֲבוֹדָתָם.

סִדְרֵי פּוֹמְפֵּיוּס בִּיהוּדָה

אַחֲרֵי כֵן הִתְחִיל פּוֹמְפֵּיוּס לְסַדֵּר אֶת הָאָרֶץ לְפִי מִנְהַג הָרוֹמָאִים: „חַלֵּק וּמְשֹׁל". הוּא קָרַע מֵעַל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֶת עָרֵי הַחוֹף, וְאֶת כָּל עֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְאֶת אֶרֶץ שֹׁמְרוֹן וַיָּשֶׂם אוֹתָן תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת הַנָּצִיב הָרוֹמָאִי בְּסוּרְיָא. אֶת מְדִינַת יְהוּדָה וּמְדִינַת הַגָּלִיל, מָסַר פּוֹמְפֵּיוּס לִידֵי הוֹרְקָנוֹס וַיְשִׂימֵהוּ לְכֹהֵן גָּדוֹל וּלְנָשִׂיא (לֹא לְמֶלֶךְ). זֶה הָיָה בִּשְׁנַת 133 לִפְנֵי חֻרְבַּן הַבַּיִת הַשֵּׁנִי, וּמִן הַשָּׁנָה הַהִיא וָהָלְאָה צְרִיכִים הָיוּ הַיְהוּדִים לְשַׁלֵּם מַס לָרוֹמָאִים וּלְהִכָּנַע לָהֶם בְּכָל דָּבָר. אַחֲרֵי שֶׁסִּדֵּר פּוֹמְפֵּיוּס אֶת כָּל זֹאת לָקַח אֶת אֲרִיסְתֻּבְּלוּס וְאֶת שְׁנֵי בָנָיו, אַלֶכְּסַנְדֶּר וְאַנְטִיגְנוֹס, וְחָזַר אִתָּם רוֹמָאָה. בְּאֶרֶץ יְהוּדָה נִשְׁאֲרוּ לִגְיוֹנוֹת אֲחָדִים לִשְׁמֹר עַל הַיְהוּדִים שֶׁלֹּא יִמְרְדוּ.

פֶּרֶק אַרְבָּעִים וְשִׁשָּׁה

הָרוֹמָאִים

מִימֵי פּוֹמְפֵּיוּס וָהָלְאָה נַעֲשׂוּ הָרוֹמָאִים אֲדוֹנִים לְאֶרֶץ יְהוּדָה, וְלָכֵן כְּדַאי לָנוּ לִלְמֹד לָדַעַת מִי הָיוּ הָרוֹמָאִים וּמֶה הָיָה טִיבָם.

תְּחִלַּת הָרוֹמָאִים

מִתְּחִלָּה הָיוּ הָרוֹמָאִים שֵׁבֶט קָטֹן שֶׁל עוֹבְדֵי אֲדָמָה. אַחֲרֵי כֵן הָלְכוּ וָרַבּוּ, אַדְמָתָם מָעֲטָה לָהֶם, וְהֵם הִתְחִילוּ לְהִתְנַפֵּל עַל הַשְּׁבָטִים הָאֲחֵרִים שֶׁשָּׁכְנוּ אָז בְּאִיטַלְיָה. הַמִּלְחָמוֹת הָיוּ רַבּוֹת וְקָשׁוֹת, וְהָרוֹמָאִים נַעֲשׂוּ לְאַנְשֵׁי צָבָא

מְצֻיָּנִים וּמְנֻסִּים, וְכָבְשׁוּ לְאַט לְאַט אֶת כָּל חֲצִי־הָאִי הָאַפֶּנִּינִי. בְּכָל מָקוֹם בּוֹאָם לָקְחוּ לָהֶם הַכּוֹבְשִׁים אֶת חֶלְקֵי הָאֲדָמָה הֲכִי טוֹבִים, גַּם מִסִּים הַרְבֵּה בְּכֶסֶף וְזָהָב, גַּם אַנְשֵׁי צָבָא חֲדָשִׁים לְמַלֵּא וּלְחַזֵּק אֶת גְּדוּדֵי צְבָאָם.

„עַל חַרְבְּךָ תִּחְיֶה"

כֵּן חָזְקוּ הָרוֹמָאִים וְעָשְׁרוּ מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, וַיַּעַזְבוּ אֶת עֲבוֹדַת הָאֲדָמָה לְגַמְרֵהּ, וַתְּהִי רַק הַמִּלְחָמָה מְקוֹר פַּרְנָסָתָם, כְּבוֹדָם, וּמַשְׂאַת נַפְשָׁם. הָאִישׁ הַיּוֹתֵר נִכְבָּד אֵצֶל הָרוֹמָאִים הָיָה אִישׁ הַמִּלְחָמָה, וְשַׂר צָבָא כִּי שָׁב מִן הַמִּלְחָמָה בְּנִצָּחוֹן, נָתַן לוֹ כָּל הָעָם כְּבוֹד אֱלֹהִים.

קַבָּלַת פְּנֵי גִּבּוֹר מְנַצֵּחַ

מוּקָף בְּשָׂרֵי צָבָא הָיָה הַגִּבּוֹר הַמְנַצֵּחַ נִכְנָס לְרוֹמָא בְּשַׁעַר מְפֹאָר שֶׁהֲקִימוּ לִכְבוֹדוֹ, כְּשֶׁהוּא לָבוּשׁ בֶּגֶד אַרְגָּמָן וְזֵר דְּפָנִים עַל רֹאשׁוֹ, וְיוֹשֵׁב בְּמֶרְכֶּבֶת נִצָּחוֹן מְפֹאָרָה, לְפָנָיו הָיוּ נוֹשְׂאִים אֶת שְׁלַל הַמִּלְחָמָה: אוֹצְרוֹת כֶּסֶף וְזָהָב וַאֲבָנִים טוֹבוֹת, כֵּלִים יְקָרִים, פְּסִילֵי אֱלִילֵי הַנִּכְבָּשִׁים, תְּמוּנוֹת יְקָרוֹת וְעוֹד. אַחֲרֵי מֶרְכַּבְתּוֹ הוֹלִיכוּ אֶת הַמְּלָכִים וְהַשָּׂרִים הַשְּׁבוּיִים. שַׂר צָבָא שֶׁהִצְטַיֵּן בְּיוֹתֵר נִבְחַר לִפְעָמִים עַל יְדֵי הַצָּבָא לְאִמְפֶּרַטוֹר (מוֹשֵׁל יְחִידִי), וְכֹחוֹ הָיָה גָּדוֹל מִכֹּחַ כָּל הָעָם וּרְצוֹנוֹ הָיָה לְחֹק.

מִנְהַג הָרוֹמָאִים עִם הָעַמִּים הַנִּכְבָּשִׁים

אַחֲרֵי כָּבְשָׁם אֶת אִיטַלְיָה הִתְחִילוּ הָרוֹמָאִים לִכְבֹּשׁ אֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת קְרוֹבוֹת וּרְחוֹקוֹת, וַיֹּאמְרוּ בִּגְאוֹנָם לִכְבֹּשׁ אֶת כָּל הָעוֹלָם. עַל הָעַמִּים הַנִּכְבָּשִׁים מָשְׁלוּ הָרוֹמָאִים בְּיָד חֲזָקָה, אַךְ גַּם בִּתְבוּנָה. הֵם נָתְנוּ לְכָל עָם וָעָם לַעֲבֹד אֶת אֱלִילָיו כִּרְצוֹנוֹ, וְגַם לָקְחוּ אֶת אֱלִילֵי עַם וָעָם אַחַר כָּבוֹד, וְהֶעֱמִידוּ אוֹתָם בְּהֵיכַל הָאֱלִילִים, שֶׁהָיָה בְּרוֹמָא בְּשֵׁם „פַּנְתֵּאוֹן" (בְּמֶשֶׁךְ הַזְּמַן נֶאֶסְפוּ בַּפַּנְתֵּאוֹן כִּשְׁלֹשִׁים

אֶלֶף אֱלִילִים שׁוֹנִים). לְאוֹת תּוֹדָה עַל הַדָּבָר הַזֶּה, הִסְכִּימוּ הָעַמִּים הַנִּכְבָּשִׁים בִּרְצוֹנָם הַטּוֹב לַעֲבֹד גַּם אֶת אֱלִילֵי הָרוֹמָאִים. סוֹף כָּל סוֹף, הֲלֹא אֵין הֶבְדֵּל גָּדוֹל בֵּין אֱלִילִים אֵלֶּה וָאֵלֶּה. אֲבָל הַמִּסִּים שֶׁהִטִּילוּ הָרוֹמָאִים עַל אַרְצוֹת מֶמְשַׁלְתָּם הָיוּ כְּבֵדִים מְאֹד. נְצִיבֵי הָרוֹמָאִים הָיוּ עַל פִּי הָרֹב אַנְשֵׁי בֶצַע וְגָזְלוּ אֶת הָעַמִּים הַנִּכְבָּשִׁים כַּאֲשֶׁר מָצְאָה יָדָם. הַנְּצִיבִים הָאֵלֶּה הָיוּ מִתְפָּאֲרִים, שֶׁהֵם מַשְׁאִירִים לְיוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ אֶת זֹהַר הַשֶּׁמֶשׁ בִּלְבָד. הַנְּצִיבִים שֶׁהָיוּ בִּיהוּדָה אַחֲרֵי פּוֹמְפֵּיוּס הוֹצִיאוּ מִשָּׁם בְּמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר קָרוֹב לְעֶשְׂרִים מִלְיוֹן דּוֹלַר.

חַיֵּי גְדוֹלֵי רוֹמָא

הַמִּלְחָמוֹת הַתְּמִידִיּוֹת, הַנִּצְחוֹנוֹת הַגְּדוֹלִים וְהַשָּׁלָל הָרַב הִשְׁחִיתוּ אֶת חַיֵּי הָרוֹמָאִים עַד לִמְאֹד. שָׂרֵי הַצָּבָא וּגְדוֹלֵי הַמַּלְכוּת לָקְחוּ אֶת הַחֵלֶק הֲכִי גָּדוֹל בְּשָׁלָל הַכֶּסֶף, וְהַזָּהָב, וְהָעֲבָדִים–שְׁבוּיֵי הַמִּלְחָמָה. הָעֲבָדִים הָאֵלֶּה עָבְדוּ בִּשְׂדוֹת הַשָּׂרִים כִּבְהֵמוֹת, וְהַשָּׂרִים עַצְמָם חָיוּ חַיֵּי עֹנֶג וְשִׂמְחָה. אַרְמְנוֹתֵיהֶם הַמְפֹאָרִים הָיוּ לְפֶלֶא בְּכָל הָעוֹלָם; מַאֲכָלָם וּמִשְׁתָּם הָיוּ בִּכְלֵי כֶסֶף וְזָהָב וּזְכוּכִית יְקָרָה; אֶת הַמַּאֲכָלִים וְהַמַּשְׁקָאוֹת הֵבִיאוּ בִּשְׁבִילָם מֵאֲרָצוֹת רְחוֹקוֹת בִּמְחִירִים גְּדוֹלִים מְאֹד. מְחִיר קוּפְסַת סְלְתָּנִיּוֹת, לְמָשָׁל, עָלָה עַד 50 דּוֹלָר.

חַיֵּי יֶתֶר אֶזְרְחֵי רוֹמָא

אֲבָל לֹא רַק הַשָּׂרִים, כִּי אִם גַּם יֶתֶר אֶזְרְחֵי רוֹמָא בָּזוּ לַעֲבוֹדָה וְהִתְרַגְּלוּ לְחַיֵּי בַטָּלָה וְשַׁעֲשׁוּעֵי פְּרָאִים. בַּמִּלְחָמָה גָּזְלוּ וְעָשְׁקוּ, וּבְשׁוּבָם רוֹמָאָה פִּזְּרוּ אֶת שְׁלָלָם בְּבָתֵּי יַיִן וּבְבָתֵּי מִשְׂחָק. כַּאֲשֶׁר כָּלְתָה הַפְּרוּטָה מִן הַכִּיס יָצְאוּ שׁוּב לַמִּלְחָמָה.

הַמִּשְׂחָק הֲכִי חָבִיב עַל הָרוֹמָאִים הָיָה מִשְׂחַק מִלְחֶמֶת

הַלּוּדָרִים. עֲשָׂרוֹת וּמֵאוֹת לוּדָרִים הָיוּ יוֹצְאִים עַל זִירַת הַקִּרְקוּס, וְנִלְחָמִים זֶה בָּזֶה בַּחֲרָבוֹת וּרְמָחִים עַד שֶׁכֻּלָּם נוֹפְלִים מֵתִים. אַחֲרֵי כֵן נִקּוּ אֶת הַזִּירָה מֵחַלְלֵי הַלּוּדָרִים וְהִכְנִיסוּ בִּמְקוֹמָם מִצַּד אֶחָד מִסְפָּר גָּדוֹל שֶׁל עֲבָדִים וּשְׁבוּיֵי מִלְחָמָה, וּמִן הַצַּד הַשֵּׁנִי–פִּילִים, אֲרָיוֹת וּנְמֵרִים, שֶׁרָעֲבוּ בִּכְלוּבֵיהֶם יָמִים אֲחָדִים, חַיּוֹת הַטֶּרֶף הָרְעֵבוֹת וְהַצְּמֵאוֹת לְדָם הִתְנַפְּלוּ עַל הַקָּרְבָּנוֹת הָאֻמְלָלִים וְקָרְעוּ אוֹתָם לִגְזָרִים, לְשִׂמְחַת לִבָּם שֶׁל אַלְפֵי רוֹמָאִים, שֶׁהִתְאַסְּפוּ לִרְאוֹת בְּמִשְׂחָק נוֹרָא זֶה.

איך שִׂמְחוּ הָרוֹמָאִים את עַצְמָם

עַכְשָׁו אָנוּ רוֹאִים, כִּי הַיְהוּדִים וְהָרוֹמָאִים הָיוּ רְחוֹקִים אֵלֶּה מֵאֵלֶּה כִּרְחוֹק מִזְרָח מִמַּעֲרָב. שְׁנֵי הָעַמִּים נִבְדְּלוּ זֶה מִזֶּה בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים חֲשׁוּבִים אֵלֶּה: 1) הַיְהוּדִים עָבְדוּ לְאֵל אֶחָד, וְהָרוֹמָאִים עָבְדוּ לָאֱלִילִים, וְלִפְעָמִים נָתְנוּ כְּבוֹד אֱלֹהִים גַּם לַאֲנָשִׁים. מִשּׁוּם זֶה חָשְׁבוּ הָרוֹמָאִים אֶת הַיְהוּדִים לַאֲנָשִׁים מְשׁוּנִים. לְמָשָׁל, כַּאֲשֶׁר רָאָה פּוֹמְפֵּיוּס, כִּי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אֵין כָּל פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה, קָרָא בְּתִמָּהוֹן: „הִנֵּה עָם בְּלִי אֵל"! 2) הַיְהוּדִים חָפְצוּ כִּי יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ תְּלַמֵּד אֶת כָּל הָעוֹלָם אֶת תּוֹרַת הַצֶּדֶק שֶׁלָּהּ, „כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר ה' מִירוּשָׁלָיִם". הָרוֹמָאִים חָפְצוּ כִּי רוֹמָא תִּמְשֹׁל עַל כָּל הָעוֹלָם בְּחַרְבָּהּ וּבְקַשְׁתָּהּ. 3) הַיְהוּדִים אָהֲבוּ חַיֵּי תוֹרָה, עֲבוֹדָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וְהָרוֹמָאִים אָהֲבוּ חַיֵּי מִלְחָמָה, בַּטָּלָה וּמַעֲשֵׂי אַכְזָרִיּוֹת.

הַהֶבְדֵּל בֵּין הַיְהוּדִים וְהָרוֹמָאִים

כַּאֲשֶׁר הִכִּירוּ הַיְהוּדִים לָדַעַת אֶת טִיב הָרוֹמָאִים הִתְחִילוּ לִשְׂנֹא אוֹתָם שִׂנְאָה רַבָּה וְקָשָׁה. אֲבָל מִלְּבַד הַשִּׂנְאָה, הָיוּ גַּם הַמִּסִּים הַקָּשִׁים מַכְרִיחִים אֶת הַיְהוּדִים לְהִתְקוֹמֵם מִדֵּי פַּעַם

בְּפַעַם נֶגֶד הָאוֹיֵב הָרַע וְהַקָּשֶׁה. הַמְּרִידוֹת הִתְחִילוּ תֵּיכֶף בִּימֵי מֶמְשֶׁלֶת הוּרְקָנוּס וְלֹא פָּסְקוּ, עַד שֶׁכָּלוּ כֹּחוֹת הָעָם עַד תֻּמָּם.

פֶּרֶק אַרְבָּעִים וְשִׁבְעָה

יְמֵי מֶמְשֶׁלֶת הוּרְקָנוּס הַשֵּׁנִי (133—110 לִפְחָבַ"שׁ)

אַנְטִיפַּטֶר דּוֹאֵג לִשְׁלוֹם הָרוֹמָאִים

בֶּאֱמֶת צְרִיכִים אָנוּ לִקְרֹא אֶת הַיָּמִים הָאֵלֶּה „יְמֵי מֶמְשֶׁלֶת אַנְטִיפַּטֶר הָאֲדוֹמִי" כִּי הוּרְקָנוּס עָסַק רַק בְּעִנְיְנֵי הַכְּהוּנָּה הַגְּדוֹלָה, וְאֶת כָּל הַמֶּמְשָׁלָה בָּאָרֶץ מָסַר בִּידֵי יוֹעֲצוֹ הָרַע הַזֶּה. אַנְטִיפַּטֶר הָיָה סוֹבֵב בְּעָרֵי יְהוּדָה וּמַזְהִיר אֶת הַיְהוּדִים, שֶׁיִּהְיוּ נֶאֱמָנִים לָרוֹמָאִים אֲדוֹנֵיהֶם הַחֲדָשִׁים; שֶׁיִּתְּנוּ לָהֶם כָּבוֹד, וִישַׁלְּמוּ לָהֶם אֶת הַמִּסִּים הָרַבִּים בַּזְּמַן הַנָּכוֹן.

אַרְבַּע מְרִידוֹת בְּחָמֵשׁ שָׁנִים

אֲבָל הַיְהוּדִים לֹא חָפְצוּ לְהַשְׁלִים עִם הָאָסוֹן הַגָּדוֹל אֲשֶׁר בָּא עֲלֵיהֶם כָּל כַּךְ פִּתְאֹם. הֵם לֹא חָפְצוּ לְוַתֵּר עַל חֵרוּתָם, וּבְמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר שֶׁל חָמֵשׁ שָׁנִים מָרְדוּ אַרְבַּע פְּעָמִים. הָרִאשׁוֹן שֶׁהֵרִים אֶת נֵס הַמֶּרֶד הָיָה אַלֶּכְּסַנְדֶּר בֶּן אֲרִיסְתָּבְּלוּס, שֶׁבָּרַח מִידֵי הָרוֹמָאִים לְאֶרֶץ יְהוּדָה. מִיַּד הִתְאַסְּפוּ אֵלָיו 10.000 אִישׁ, אֲבָל בַּמִּלְחָמָה נִגְּפוּ לִפְנֵי הָרוֹמָאִים. הַרְבֵּה נִלְקְחוּ בַּשֶּׁבִי, וְהַנִּשְׁאָרִים בָּרְחוּ יַחַד עִם אַלֶּכְּסַנְדֶּר מֵאֶרֶץ יְהוּדָה. אַחֲרֵי שָׁנָה בָּרְחוּ גַּם אֲרִיסְתָּבְּלוּס עִם אַנְטִיגְנוּס בְּנוֹ מֵרוֹמָא, וְגַם אֲלֵיהֶם הִתְאַסְּפוּ אַלְפֵי יְהוּדִים מִכָּל הָעֲבָרִים. אֲרִיסְתָּבְּלוּס בָּחַר רַק אֶת הַמְּזֻיָּנִים שֶׁבָּהֶם, 8000 אִישׁ, וַיִּלָּחֵם עִם הָרוֹמָאִים מִלְחָמָה קָשָׁה וּמָרָה. הָרוֹמָאִים גָּבְרוּ גַּם הַפַּעַם,

וַאֲרִיסְתָּבְלוּס הַפָּצוּעַ עִם אַנְטִיגְנוּס נִשְׁלְחוּ שֵׁנִית רוֹמָאָה. כַּעֲבוֹר עוֹד שָׁנָה הוֹפִיעַ אַלֶכְּסַנְדֶּר שֵׁנִית בְּרֹאשׁ צָבָא שֶׁל 30.000 אִישׁ, אַךְ גַּם הֵם לֹא הִצְלִיחוּ, וְאַלֶכְּסַנְדֶּר נִשְׁבָּה וְנֶעֱנַשׁ בְּמִשְׁפַּט מָוֶת. אַחֲרֵי שְׁנָתַיִם פָּרַץ מֶרֶד רְבִיעִי וּבוֹ הֻכּוּ הַיְּהוּדִים מַכָּה נִצַּחַת. מִסְפַּר הַשְּׁבוּיִים בִּלְבָד עָלָה לִשְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ,

מוֹרְדִים נוֹדְדִים בֶּהָרִים

אַחֲרֵי הַמַּכּוֹת הַנּוֹרָאוֹת הָאֵלֶּה נִכְנַע הָעָם בְּעַל כָּרְחוֹ לִפְנֵי אוֹיְבָיו הֶעָרִיצִים. אֲבָל הָיוּ עוֹד רַבִּים, שֶׁלֹּא חָפְצוּ לְהִכָּנֵעַ

שְׂרִידֵי הַמּוֹרְדִים מְצִיקִים לָרוֹמָאִים

בְּשׁוּם פָּנִים. הַקַּנָּאִים הָאֵלֶּה הִתְאַסְּפוּ גְדוּדִים, גְּדוּדִים בֵּין הָרֵי יְהוּדָה וְהַגָּלִיל, אָרְבוּ לָרוֹמָאִים וּלְאַנְשֵׁי אַנְטִיפַּטֵר בְּרֹאשׁ כָּל דֶּרֶךְ וְהִכּוּ בָהֶם. בֵּין הַגְּדוּדִים הָאֵלֶּה הִצְטַיֵּן בְּיוֹתֵר גְּדוּדוֹ שֶׁל הַגִּבּוֹר מַר הַנֶּפֶשׁ חִזְקִיָּהוּ הַגְּלִילִי. כְּדֹב שַׁכּוּל בַּשָּׂדֶה הָיָה לָרוֹמָאִים, וְגִבּוֹר נוֹקֵם נִקְמַת עַמּוֹ בְּעֵינֵי הַיְהוּדִים.

אַנְטִיפַּטֵר רָאָה כִּי סַכָּנָה גְדוֹלָה נִשְׁקֶפֶת לוֹ מִן הַגְּדוּדִים הָאֵלֶּה, וַיִּשְׁלַח אֶת שְׁנֵי בָנָיו, פְּצָאֵל וְהוֹרְדוֹס, לְהַשְׁמִיד אוֹתָם.

תְּחִלָּתוֹ שֶׁל הוֹרְדוֹס

אֶת פְּצָאֵל מִנָּה לְשַׂר צָבָא בִּיהוּדָה וְאֶת הוֹרְדוֹס בַּגָּלִיל. הוֹרְדוֹס הָיָה אִישׁ מִלְחָמָה מְצֻיָּן, פָּרָשׁ מְצֻיָּן, קַשָּׁת מְצֻיָּן וְזָרִיז וְחָרוּץ בְּכָל מַעֲשָׂיו. אֲבָל הוּא הָיָה גַּם אִישׁ עָרְמָה וּמִרְמָה, אוֹהֵב כָּבוֹד וּמֶמְשָׁלָה וְאַכְזָר מֵאֵין כָּמֹהוּ. כְּשֶׁבָּא הוֹרְדוֹס אֶל הַגָּלִיל הִתְחִיל לְהַשְׁמִיד אֶת גְּדוּדֵי הַמּוֹרְדִים אֶחָד, אֶחָד, וַיַּהֲרֹג אֶת כָּל הַבָּא בְּיָדָיו בְּלִי רַחֲמִים וּבְלִי מִשְׁפָּט. בֵּין הַנִּרְצָחִים הָאֵלֶּה הָיָה גַּם חִזְקִיָּהוּ הַגְּלִילִי.

הָרְצִיחוֹת הָאֵלֶּה הֵקִימוּ סְעָרָה גְדוֹלָה בְּלֵב כָּל הָעָם. זִקְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין, טוּבֵי הָעָם, יַחַד עִם אִמּוֹת הַנִּרְצָחִים, בָּאוּ לִפְנֵי

הוֹרְדוֹס לִפְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין

הוֹרְקָנוֹס וְדָרְשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּחָזְקָה, כִּי יִמְסֹר אֶת הוֹרְדוֹס הָרוֹצֵחַ לְדִין. בַּתְּחִלָּה מֵאֵן הוֹרְקָנוֹס, מִיִּרְאָתוֹ אֶת אַנְטִיפַּטֵר, אַךְ סוֹף סוֹף שָׁלַח לִקְרֹא לְהוֹרְדוֹס. הוֹרְדוֹס הוֹפִיעַ לִפְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין לָבוּשׁ בְּבִגְדֵי אַרְגָּמָן וּבְלִוְיַת אַנְשֵׁי צָבָא, כְּאִלּוּ בָּא לֹא לְהִשָּׁפֵט אֶלָּא לִשְׁפֹּט. רֹב הַשּׁוֹפְטִים נִבְהֲלוּ מִפָּנָיו וְכָבְשׁוּ אֶת פְּנֵיהֶם בַּקַּרְקַע, אֲבָל נְשִׂיא הַסַּנְהֶדְרִין קָם וְאָמַר לָהֶם: „אִם אַתֶּם לֹא תַעֲשׂוּ בוֹ מִשְׁפַּט צֶדֶק עַכְשָׁו, יָבֹא יוֹם וְעָשָׂה הוּא בָכֶם מִשְׁפַּט צֶדֶק". הִתְאוֹשְׁשׁוּ הַשּׁוֹפְטִים וְהִתְחִילוּ לַחֲקֹר

אֶת הַדִּין. כַּאֲשֶׁר רָאָה הוֹרְקָנוֹס, כִּי הוֹרְדוֹס נִמְצָא בְסַכָּנָה, צִוָּה לִדְחוֹת אֶת הַמִּשְׁפָּט לְמָחָר, וּבַלַּיְלָה נָתַן לְהוֹרְדוֹס לִבְרֹחַ אֶל נְצִיב הָרוֹמָאִים בְּסוּרְיָה. מִשָּׁם חָזַר אֶל הַגָּלִיל, וּבְעֶזְרַת הָרוֹמָאִים מָשַׁל בּוֹ כְּאַוַּת נַפְשׁוֹ.

הוֹרְדוֹס וּפְצָאֵל עוֹשְׁקִים אֶת הָעָם

הָרוֹמָאִים לֹא עָזְרוּ לוֹ חִנָּם. מִזְּמַן לִזְמַן צָרִיךְ הָיָה הוֹרְדוֹס לְשַׁחֵד אוֹתָם בְּכֶסֶף וְזָהָב וּמַתָּנוֹת יְקָרוֹת, וְלָכֵן הִטִּיל עַל יוֹשְׁבֵי הַגָּלִיל מִסִּים רַבִּים וּכְבֵדִים מִנְּשֹׂא. עַל יְדֵי הַמִּסִּים הָאֵלֶּה נַעֲשׂוּ הַרְבֵּה עֲשִׁירִים לַעֲנִיִּים, וְאַלְפֵי עֲנִיִּים נִמְכְּרוּ לַעֲבָדִים, אוֹ שֶׁבָּרְחוּ לַאֲשֶׁר בָּרְחוּ וְהִתְחִילוּ לַעֲסֹק בִּגְנֵבָה וּגְזֵלָה. מַצָּב שֶׁכָּזֶה הָיָה גַם בִּיהוּדָה. אַחֲרֵי מוֹת אַנְטִיפַּטֵר הִשְׁאִיר הוֹרְקָנוֹס אֶת כָּל הַמֶּמְשָׁלָה בִּידֵי פְּצָאֵל, וְגַם הוּא עָשַׁק אֶת הָעָם וְנָתַן לָרוֹמָאִים. הָאָרֶץ הָלְכָה וְדַלָּה וְשִׂנְאַת הָעָם לְהָאַחִים הָאֲדוֹמִים הָלְכָה וְגָדְלָה.

הַמַּלְאֲכוּיוֹת לִפְנֵי אַנְטוֹנִיוּס

וַיְהִי בִּהְיוֹת אַנְטוֹנִיוּס, מוֹשֵׁל רוֹמָא, בְּסוּרְיָא, שָׁלְחוּ אֵלָיו הַיְּהוּדִים מַלְאֲכוּת שֶׁל עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים לְהִתְאוֹנֵן עַל הוֹרְדוֹס וּפְצָאֵל. אֲבָל הוֹרְדוֹס שִׁחֵד אֶת אַנְטוֹנִיוּס בְּמַתָּנוֹת רַבּוֹת. וְהַמַּלְאֲכוּת שָׁבָה רֵיקָם. אַחֲרֵי שָׁנָה שָׁלְחוּ הַיְּהוּדִים מַלְאֲכוּת שְׁנִיָּה שֶׁל מֵאָה אִישׁ. אַנְטוֹנִיוּס צִוָּה לַהֲמִיתָם. מִיָּד שָׁלְחוּ הַיְּהוּדִים מַלְאֲכוּת שְׁלִישִׁית שֶׁל אֶלֶף אִישׁ. אֲבָל בַּפַּעַם הַזֹּאת לֹא חָפַץ אַנְטוֹנִיוּס גַּם לִרְאוֹת אֶת פְּנֵיהֶם וְשָׁלַח לִקְרָאתָם אֶת אַנְשֵׁי צְבָאוֹ. רַבִּים מִן הַמַּלְאָכִים נֶהֶרְגוּ וְהַנִּשְׁאָרִים נִמְלְטוּ עַל נַפְשָׁם.

הָעָם נִכְנַע מִתּוֹךְ קֶצֶף אֵין־אוֹנִים וְהוֹרְדוֹס לָבַשׁ גֵּאוּת וָעֹז. רַק עֲטֶרֶת מְלָכִים חָסְרָה לוֹ, אַךְ גַּם אוֹתָהּ קִוָּה לְהַשִּׂיג בְּקֶרֶב

הוֹרְדוֹס מִתְחַתֵּן בְּבֵית הַחַשְׁמוֹנָאִים

הַיָּמִים. הוּא יָדַע, אָמְנָם, כִּי לְפִי מוֹלַדְתּוֹ אֵינֶנּוּ רָאוּי לִמְלוּכָה, אַךְ הוּא מָצָא לוֹ דֶּרֶךְ לְהִתְחַבֵּר לְמִשְׁפַּחַת מְלָכִים. הוּא גֵּרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ הָאֲדוֹמִית וּבִקֵּשׁ אֶת הוֹרְקָנוֹס, שֶׁיִּתֵּן לוֹ לְאִשָּׁה אֶת מִרְיָם הַיָּפָה (בַּת אֲלֶכְּסַנְדֶּר בֶּן אֲרִיסְתָּבְּלוּס הַשֵּׁנִי וַאֲלֶכְּסַנְדְּרָה בַּת הוֹרְקָנוֹס הַשֵּׁנִי), שֶׁהָיְתָה בְּבֵית הוֹרְקָנוֹס יַחַד עִם אִמָּהּ וְאָחִיהָ אֲרִיסְתָּבְּלוּס. הוֹרְקָנוֹס מוּג הַלֵּב לֹא נוֹעַז לְהָשִׁיב רֵיקָם אֶת פְּנֵי אֲהוּב הָרוֹמָאִים, וּבַת הַחַשְׁמוֹנָאִים הַיָּפָה וְהַגֵּאָה נֶאֶרְסָה לְעֶבֶד אֲדוֹמִי.

כֵּן כָּבַשׁ לוֹ הוֹרְדוֹס אֶת הַדֶּרֶךְ אֶל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה בְּמַעֲשֵׂי רֶצַח, אַכְזָרִיּוּת וְעָרְמָה.

פֶּרֶק אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנָה

הַמֶּלֶךְ אַנְטִיגְנוֹס (110—107 לִפְחְבַ"שֶׁ)

הוֹרְדוֹס הִגִּיעַ אֶל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה מַהֵר מֵאֲשֶׁר הוּא עַצְמוֹ קִוָּה.

עֶזְרַת הַפַּרְתִּים לְאַנְטִיגְנוֹס

בִּשְׁנַת 110 לִפְחְבַ"שֶׁ עָלוּ הַפַּרְתִּים לַמִּלְחָמָה עַל הָרוֹמָאִים וְכָבְשׁוּ אֶת סוּרְיָא. הַפַּרְתִּים הָיוּ עַם חָזָק שֶׁיָּשַׁב אָז עַל גְּדוֹת הַנָּהָר פְּרָת. אַנְטִיגְנוֹס בֶּן אֲרִיסְתָּבְּלוּס הַשֵּׁנִי, שֶׁבָּרַח מִשְּׁבִי הָרוֹמָאִים עוֹד לִפְנֵי שָׁנִים אֲחָדוֹת, פָּנָה אֲלֵיהֶם בְּבַקָּשָׁה, כִּי יַעַזְרוּ לוֹ לְהָשִׁיב אֵלָיו אֶת מַלְכוּת אָבִיו (אֲרִיסְתָּבְּלוּס בְּעַצְמוֹ כְּבָר לֹא הָיָה בַּחַיִּים, כִּי הָרוֹמָאִים הִרְעִילוּ אוֹתוֹ). הַפַּרְתִּים הִסְכִּימוּ לוֹ בְּחֵפֶץ לֵב, כִּי יָדְעוּ שֶׁאַנְטִיגְנוֹס גַּם הוּא יַעֲזֹר לָהֶם תָּמִיד נֶגֶד הָרוֹמָאִים.

אַנְטִיגְנוֹס מוֹלֵךְ בְּעֶזְרַת עַמּוֹ

כַּאֲשֶׁר בָּא אַנְטִיגְנוֹס עִם גְּדוּדֵי הַפַּרְתִּים אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתָיו, שָׂמַח הָעָם לִקְרָאתוֹ שִׂמְחָה רַבָּה. רִבְבוֹת יְהוּדִים הִתְאַסְּפוּ אֵלָיו מִכָּל הָעֲבָרִים, הִמְלִיכוּהוּ עֲלֵיהֶם, כָּבְשׁוּ לְפָנָיו אֶת כָּל הָאָרֶץ וֶהֱבִיאוּהוּ יְרוּשָׁלַיְמָה. אֶת הוֹרְקָנוֹס הַשָּׁבוּי לָקְחוּ הַפַּרְתִּים אִתָּם בָּבֶלָה, פְּצָאֵל שָׂם קֵץ לְחַיָּיו בְּבֵית הַכֶּלֶא, וְהוֹרְדוֹס הִסְפִּיק לְהוֹצִיא אֶת מִרְיָם כַּלָּתוֹ, הִסְתִּיר אוֹתָהּ בְּמִבְצָר אֶחָד וּבָרַח רוֹמָאָה לְבַקֵּשׁ עֶזְרָה מִשָּׁם.

הוֹרְדוֹס מוֹלֵךְ בְּעֶזְרַת שׂוֹנְאֵי עַמּוֹ

בְּמַתָּנוֹת רַבּוֹת וִיקָרוֹת הוֹפִיעַ הוֹרְדוֹס לִפְנֵי אַנְטוֹנִיוּס מוֹשֵׁל רוֹמָא וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ, כִּי יִמְסֹר בְּיָדוֹ אֶת מַלְכוּת יְהוּדָה. אַנְטוֹנִיוּס הִצִּיג אֶת הוֹרְדוֹס לִפְנֵי זִקְנֵי הַסֶּנַט הָרוֹמָאִי כְּגִבּוֹר חַיִל וְאוֹהֵב נֶאֱמָן לָרוֹמָאִים, וְאָמַר לָהֶם כִּי טוֹבַת רוֹמָא דּוֹרֶשֶׁת לְהַמְלִיךְ אוֹתוֹ עַל אֶרֶץ יְהוּדָה. הַסֶּנָטוֹרִים הִסְכִּימוּ, וְעוֹד בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְּנָה עֲטֶרֶת הַמַּלְכוּת עַל רֹאשׁ הוֹרְדוֹס, וּמִשְׁתֶּה מְלָכִים נֶעֱרַךְ לִכְבוֹדוֹ.

מִלְחֲמוֹת הָעָם בְּהוֹרְדוֹס

אָז הָלַךְ הוֹרְדוֹס בְּעֶזְרַת הָרוֹמָאִים לִכְבֹּשׁ אֶת כִּסֵּא הַמְּלוּכָה מִן הַיְּהוּדִים. זֶה הָיָה הַרְבֵּה יוֹתֵר קָשֶׁה מֵאֲשֶׁר לִקְנוֹת עֲטֶרֶת מְלוּכָה מִידֵי הָרוֹמָאִים. אַנְטִיגְנוֹס וְהַיְּהוּדִים נִלְחֲמוּ אִתּוֹ עַל כָּל צַעַד בְּחֵמָה שְׁפוּכָה, וּפְעָמִים רַבּוֹת הִכּוּ אוֹתוֹ וְאֶת הָרוֹמָאִים מַכָּה רַבָּה. אִם נִצַּח הוֹרְדוֹס בַּגָּלִיל הִתְקוֹמֵם הָעָם בִּיהוּדָה, וּכְשֶׁיָּצָא לְמִלְחָמָה בִּיהוּדָה הִתְקוֹמֵם שׁוּב הַגָּלִיל. אֵלֶּה מִן הַיְּהוּדִים שֶׁלֹּא יָכְלוּ לְהִתְחַבֵּר אֶל צִבְאוֹת אַנְטִיגְנוֹס, הִתְאַסְּפוּ גְדוּדִים, גְּדוּדִים בֵּין הֶהָרִים וּבַמְּעָרוֹת וְנִלְחֲמוּ בְּאַנְשֵׁי הוֹרְדוֹס בְּכָל כֹּחָם. פְּעָמִים רַבּוֹת נִסָּה הוֹרְדוֹס לְדַבֵּר שָׁלוֹם אֶל גִּבּוֹרֵי הַמְּעָרוֹת הָאֵלֶּה, אַךְ הֵם בָּחֲרוּ בַּמָּוֶת מֵאֲשֶׁר לְהִכָּנַע לוֹ.

מְסַפְּרִים עַל זָקֵן אֶחָד שֶׁהִסְתַּתֵּר עִם שִׁבְעַת בָּנָיו בִּמְעָרָה אַחַת. כְּשֶׁרָאָה כִּי הוֹרְדוֹס וַאֲנָשָׁיו מִתְקָרְבִים אֶל הַמְּעָרָה, חָפְצוּ הַבָּנִים רְפֵה הָרוּחַ לָצֵאת וּלְהִכָּנַע לְפָנָיו. עָמַד הַזָּקֵן עַל פֶּתַח הַמְּעָרָה, הוֹצִיא אֶת בָּנָיו אֶחָד, אֶחָד וַהֲרָגָם בְּעֶצֶם יָדָיו. הוֹרְדוֹס קָרָא לוֹ מֵרָחוֹק לְשָׁלוֹם, אַךְ הַזָּקֵן עָנָהוּ דִּבְרֵי חֶרְפָּה וּקְלָלָה וַיִּתְנַפֵּל מֵרֹאשׁ הָהָר וַיָּמֹת.

עַד הֵיכָן הִגִּיעָה שִׂנְאַת הָעָם לְהוֹרְדוֹס

מִקֵּץ שָׁלֹשׁ שָׁנִים בָּאוּ הָרוֹמָאִים לְעֶזְרַת הוֹרְדוֹס בְּחַיִל כָּבֵד, כָּבְשׁוּ לְפָנָיו אֶת כָּל הָאָרֶץ וְצָרוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם. הוֹרְדוֹס יָדַע אָז אֶל נָכוֹן כִּי בְעוֹד זְמַן מַה יֵשֵׁב עַל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה וְהִתְחִיל לְהִתְכּוֹנֵן לַדָּבָר. הוּא עָזַב אֶת הַמָּצוֹר בִּידֵי הָרוֹמָאִים וְהָלַךְ לְשֹׁמְרוֹן, וְשָׁם חָגַג אֶת חַג חֲתֻנָּתוֹ עִם מִרְיָם הַחַשְׁמוֹנָאִית. הַנְּצוּרִים אַף הֵם יָדְעוּ כִּי לֹא יוּכְלוּ לַעֲמֹד הַרְבֵּה בִּפְנֵי הָאוֹיֵב הֶחָזָק, וּבְכָל זֹאת לֹא חָפְצוּ לְהַשְׁלִים עִם הוֹרְדוֹס. אַנְטִיגְנוֹס בְּעַצְמוֹ בִּקֵּשׁ אֶת הָרוֹמָאִים מֵעַל הַחוֹמָה, כִּי יַמְלִיכוּ עַל אֶרֶץ יְהוּדָה אֶת כָּל מִי שֶׁהֵם חֲפֵצִים מִמִּשְׁפַּחַת הַחַשְׁמוֹנָאִים, אַךְ לֹא אֶת הוֹרְדוֹס הָאֲדוֹמִי. הָרוֹמָאִים לֹא שָׂמוּ לֵב וְהַמִּלְחָמָה נִמְשָׁכָה.

מָצוֹר יְרוּשָׁלַיִם

אַחֲרֵי מָצוֹר קָשֶׁה שֶׁל חֲמִשָּׁה חֳדָשִׁים הִתְפָּרְצוּ הָרוֹמָאִים יְרוּשָׁלַיְמָה וְעָרְכוּ שָׁם טֶבַח נוֹרָא. בַּחֲמַת פְּרָאִים הִתְנַפְּלוּ עַל נָשִׁים, זְקֵנִים וְטַף, וַיְמַלְאוּ אֶת חוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם אַלְפֵי חֲלָלִים. הוֹרְדוֹס בְּעַצְמוֹ נִבְהַל מֵעֶזְרָתָם הַנּוֹרָאָה שֶׁל יְדִידָיו, וַיִּתֵּן לָהֶם מַתָּנוֹת רַבּוֹת, שֶׁיַּפְסִיקוּ אֶת שְׁפִיכַת הַדָּמִים, פֶּן יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ מֶלֶךְ עַל הַמִּדְבָּר. אָז לָקְחוּ הָרוֹמָאִים

„אוֹי לַמְנַצְּחִים"!

אֶת אַנְטִיגְנוֹס הַמֶּלֶךְ בַּשֶּׁבִי, הֱבִיאוּהוּ לְסוּרְיָא וְשָׁם כָּרְתוּ אֶת רֹאשׁוֹ מֵעָלָיו.

פֶּרֶק אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה

מַצַּב הָעָם בִּתְחִלַּת מֶמְשֶׁלֶת הוֹרְדוֹס

בִּשְׁלֹשִׁים הַשָּׁנָה שֶׁעָבְרוּ מִיּוֹם מוֹת שְׁלוֹמִית אֲלֶכְּסַנְדְּרָה עַד יוֹם עֲלוֹת הוֹרְדוֹס עַל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה (137—107) נִשְׁתַּנָּה מַצַּב הָעָם מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה: 1) אֶרֶץ יְהוּדָה הַגְּדוֹלָה וְהַחָפְשִׁית נֶהֶפְכָה לְאֶרֶץ קְטַנָּה וּמְשֻׁעְבֶּדֶת. 2) יוֹתֵר מִמְּאַת אֶלֶף אִישׁ, כֻּלָּם צְעִירִים, בְּרִיאִים וְהַיּוֹתֵר נֶאֱמָנִים לְעַמָּם, נָפְלוּ חֲלָלִים בַּמִּלְחָמוֹת הַשּׁוֹנוֹת. 3) עָרִים רַבּוֹת נֶחְרְבוּ, וְחָזְרוּ וְנֶחְרְבוּ פְּעָמִים אֲחָדוֹת. 4) מִיּוֹם שֶׁקָּרְעוּ הָרוֹמָאִים מִן הָאָרֶץ אֶת עֵבֶר הַיַּרְדֵּן, אֶת שֹׁמְרוֹן וְאֶת עָרֵי הַחוֹף, מָעֲטוּ הַכְנָסוֹת הָאָרֶץ, וְהַמִּסְחָר יָרַד מְאֹד. 5) הַמִּסִּים, לְהֶפֶךְ, רַבּוּ מִזְּמַן לִזְמַן, וּמִלְּבַד הַמִּסִּים הָיוּ צִבְאוֹת הוֹרְדוֹס וְהָרוֹמָאִים גּוֹזְלִים אֶת תְּבוּאַת הָאִכָּרִים בְּכָל מְקוֹם עָבְרָם. עַל יְדֵי כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נֶחֱלַשׁ הָעָם וַיִּדַּל מְאֹד. הַשִּׂנְאָה לְהוֹרְדוֹס וְלָרוֹמָאִים גָּדְלָה מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, אַךְ הָעָם כָּבַשׁ אֶת שִׂנְאָתוֹ בְּלִבּוֹ, כִּי לְעֵת עַתָּה לֹא הָיָה בוֹ עוֹד כֹּחַ לִמְרֹד.

אֲפִיסַת כֹּחוֹת הָעָם

גַּם הַפְּרוּשִׁים, מוֹרֵי הָעָם, יָעֲצוּ לְהִכָּנֵעַ. אָמְנָם, נַפְשָׁם מָרָה לָהֶם מְאֹד בִּרְאוֹתָם כִּי עַמָּם וְאַרְצָם נָפְלוּ בִּידֵי גוֹי רָשָׁע וְעָרִיץ, אֲבָל הֵם יָעֲצוּ לָעָם לְהִכָּנֵעַ, כִּי לֹא רָאוּ בַּמְּרִידוֹת כָּל תּוֹעֶלֶת. הֵם הֶאֱמִינוּ, כִּי רַק עִם בִּיאַת מָשִׁיחַ בֶּן

הָאֱמוּנָה בְּמָשִׁיחַ

דָּוִד תָּבֹא תְּשׁוּעַת עַם יְהוּדָה וְנִצְחוֹן הַצֶּדֶק עַל הָרֶשַׁע. כֵּן לִמְּדוּ גַּם אֶת הָעָם, וְעַל יְדֵיהֶם הִתְפַּשְּׁטָה הָאֱמוּנָה בְּמָשִׁיחַ בְּכָל הָאָרֶץ. הַכֹּל הִתְחִילוּ לְחַכּוֹת לִמְשִׁיחַ הַצֶּדֶק בְּכִלְיוֹן נֶפֶשׁ. הַכֹּל קִוּוּ גַּם כֵּן כִּי הוּא יָבֹא בְּקָרוֹב, כִּי לֹא יִטֹּשׁ ה' אֶת עַמּוֹ לְיָמִים רַבִּים.

הַפְּרוּשִׁים עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה

וּלְעֵת עַתָּה, עַד יוֹם בֹּא הַמָּשִׁיחַ, מָשְׁכוּ הַפְּרוּשִׁים אֶת יְדֵיהֶם מִכָּל עִנְיְנֵי הַמְּדִינָה וְעָסְקוּ רַק בְּדִבְרֵי תוֹרָה. חַכְמֵי הַתּוֹרָה יָשְׁבוּ עִם תַּלְמִידֵיהֶם בְּבָתֵּי הַמִּדְרָשׁ וְעָמְלוּ לִדְרֹשׁ וּלְבָאֵר כָּל דָּבָר סָתוּם בַּתּוֹרָה וּלְהוֹצִיא חֻקִּים חֲדָשִׁים כִּי מִזְּמַן לִזְמַן הוֹפִיעוּ אֵצֶל הָעָם שְׁאֵלוֹת שׁוֹנוֹת, אֵיךְ לְהִתְנַהֵג בְּמִקְרֶה זֶה אוֹ זֶה. אֶת הַשְּׁאֵלוֹת הָאֵלֶּה הֵבִיאוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְשָׁם הִתְחִילוּ הַחֲכָמִים לִדְרֹשׁ אֶת דִּבְרֵי הַתּוֹרָה בִּדְרָכִים שׁוֹנִים, עַד שֶׁמָּצְאוּ אֶת הַתְּשׁוּבוֹת הַנְּכוֹנוֹת, הַתְּשׁוּבוֹת הָאֵלֶּה נַעֲשׂוּ לְחֻקִּים.

שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן

רָאשֵׁי הַחֲכָמִים בַּיָּמִים הָהֵם הָיוּ שְׁנֵי גְּדוֹלֵי הַדּוֹר שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן. הֵם הָיוּ תַּלְמִידָיו שֶׁל שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח בְּתוֹרָה וְחָכְמָה אַךְ לֹא בְרוּחַ. שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח הָיָה קַנָּאִי וְכָל יָמָיו נִלְחַם לִכְבוֹד הַתּוֹרָה, וּשְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן הָיוּ רוֹדְפֵי שָׁלוֹם. לְמַעַן הַשָּׁלוֹם לֹא חָפְצוּ לְהִתְעָרֵב בְּהַנְהָגַת הָאָרֶץ, כִּי אִם פֵּרְשׁוּ אֶל בֵּית מִדְרָשָׁם עַד יַעֲבֹר זָעַם. מִשָּׁם לִמְּדוּ אֶת הָעָם לְהִתְרַחֵק מִמּוֹשְׁלֵי הָאָרֶץ הַחֲדָשִׁים, וּמִמִּנְהֲגֵיהֶם הָרָעִים וְחַיֵּי הַבַּטָּלָה שֶׁלָּהֶם. עַד עַכְשָׁו נִשְׁאֲרָה לָנוּ לְזִכָּרוֹן עֲצָתָם הַנְּכוֹנָה שֶׁל שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן:

„אֱהַב אֶת הַמְּלָאכָה, וּשְׂנָא אֶת הָרַבָּנוּת, וְאַל תִּתְוַדַּע לָרָשׁוּת".

אָכֵן, גַּם חַכְמֵי הַתּוֹרָה נִלְחֲמוּ בָּרוֹמָאִים, אַךְ לֹא בְחֶרֶב וָקֶשֶׁת וְלֹא מִלְחָמָה גְלוּיָה. בְּסֵתֶר בֵּית הַמִּדְרָשׁ הֵכִינוּ חַכְמֵי הַתּוֹרָה

כְּלֵי נֶשֶׁק וּמִבְצָרִים אֲחֵרִים

לָעָם כְּלֵי נֶשֶׁק אֲחֵרִים; בִּלְתִּי נִרְאִים אַף גַּם בִּלְתִּי נִשְׁבָּרִים. כְּלֵי הַנֶּשֶׁק הָהֵם הָיוּ: הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה, בִּמְקוֹם מִבְצְרֵי הָאֲבָנִים שֶׁהָרְסוּ הָרוֹמָאִים, הִתְחִילוּ הֵם לִבְנוֹת לָעַמָּם מִבְצָרִים אֲחֵרִים, בִּלְתִּי נִרְאִים אַף גַּם בִּלְתִּי נֶהֱרָסִים. הַמִּבְצָרִים הָהֵם הָיוּ; הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה.

פֶּרֶק חֲמִשִּׁים

הַשְׁמָדַת בֵּית הַחַשְׁמוֹנָאִים

אַךְ עָלָה הוֹרְדוֹס עַל כִּסֵּא הַמְּלוּכָה צִוָּה לְהָמִית אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ מִקְּרוֹבֵי בֵּית הַחַשְׁמוֹנָאִים וְיַקִּירֵי יְרוּשָׁלַיִם. גַּם אֶת

מַעֲשָׂיו הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל הוֹרְדוֹס

זִקְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין שֶׁנּוֹעֲזוּ לִשְׁפֹּט אוֹתוֹ בִּדְבַר חִזְקִיָּה הַגְּלִילִי, צִוָּה מֵהֶם לַהֲרֹג וּמֵהֶם לְגָרֵשׁ מִן הָאָרֶץ. אֶת רְכוּשׁ הַהֲרוּגִים וְהַגּוֹלִים הֶחֱרִים לְאוֹצַר הַמְּלוּכָה, וּמִכֶּסֶף הַדָּמִים הַזֶּה שָׁלַח מִפַּעַם לְפַעַם מַתָּנוֹת יְקָרוֹת לָרוֹמָאִים לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵיהֶם. אֶת הַשָּׂרִים הַיְּהוּדִיִּים הִרְחִיק מֵחֲצֵרוֹ, וּבִמְקוֹמָם הִכְנִיס אֲנָשִׁים מִבְּנֵי הַנֵּכָר, וּבְיִחוּד אֶת קְרוֹבָיו הָאֲדוֹמִים. בֵּינֵיהֶם הָיְתָה גַּם שְׁלוֹמִית אֲחוֹתוֹ שֶׁהָיְתָה דוֹמָה לְהוֹרְדוֹס גַּם בְּעָרְמָתָהּ וְגַם בְּרִשְׁעָתָהּ.

אֶל הָעַקְרַבִּים הָאֵלֶּה יָשְׁבוּ בַּחֲצֵרוֹ שֶׁל הוֹרְדוֹס שָׁלֹשׁ נְפָשׁוֹת מִבֵּית הַחַשְׁמוֹנָאִים: מִרְיָם, אֵשֶׁת הוֹרְדוֹס, אֲלֶכְּסַנְדְּרָה אִמָּהּ

אֵיךְ נִתְמַנָּה אֲרִיסְתָּבְלוּס לְכֹהֵן גָּדוֹל

וַאֲרִיסְתָּבְלוּס אָחִיהָ, עֶלֶם רַךְ, יָפֶה וְנֶחְמָד. לְפִי מִשְׁפַּט הַיְרוּשָּׁה צָרִיךְ הָיָה אֲרִיסְתָּבְלוּס לִהְיוֹת לְכֹהֵן גָּדוֹל, אֲבָל הוֹרְדוֹס פָּחַד מִמֶּנּוּ וּמָסַר

אֶת הַכְּהוּנָּה הַגְּדוֹלָה לְאִישׁ בַּבְלִי אֶחָד (חֲנַנְאֵל הָיָה שְׁמוֹ) מִמִּשְׁפַּחַת כֹּהֲנִים פְּשׁוּטָה. אַלֶכְּסַנְדְּרָה הִתְאוֹנְנָה לִפְנֵי אַנְטוֹנְיוּס עַל הֶעָוֶל שֶׁעָשָׂה הוֹרְדוֹס לִבְנָהּ, וְאַנְטוֹנְיוּס צִוָּה לְהוֹרְדוֹס, כִּי יִשְׁלַח אֵלָיו אֶת אֲרִיסְתָּבְּלוּס. תִּקְוָה גְדוֹלָה בָּאָה אָז בְּלֵב אַלֶכְּסַנְדְּרָה. מִי יוֹדֵעַ, אוּלַי יִמְצָא אַנְטוֹנְיוּס, כִּי אֲרִיסְתָּבְּלוּס רָאוּי לֹא רַק לִכְהוּנָּה גְדוֹלָה, כִּי אִם גַּם לִמְלוּכָה. מֶה עָשָׂה הוֹרְדוֹס הֶעָרוּם? פִּטֵּר אֶת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַבַּבְלִי וּמִנָּה בִּמְקוֹמוֹ אֶת אֲרִיסְתָּבְּלוּס, וּלְאַנְטוֹנְיוּס כָּתַב כִּי אָסוּר לְכֹהֵן גָּדוֹל לַעֲזֹב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.

בְּחַג הַסֻּכּוֹת הוֹפִיעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַצָּעִיר לִפְנֵי הָעָם בְּכָל יָפְיוֹ וַהֲדָרוֹ, וְהָעָם קִבֵּל אֶת פָּנָיו בְּאַהֲבָה וְכָבוֹד וּתְרוּעַת שִׂמְחָה.

אֵיךְ אָבַד אֲרִיסְתָּבְּלוּס

הוֹרְדוֹס נִבְהַל, וְהֶחֱלִיט לְהַעֲבִיר אֶת אֲרִיסְתָּבְּלוּס מִן הָעוֹלָם. וְהִנֵּה, יָמִים מוּעָטִים אַחֲרֵי הֶחָג, עָשְׂתָה אַלֶכְּסַנְדְּרָה מִשְׁתֶּה לַמֶּלֶךְ וּלְשָׂרָיו בְּעִיר יְרִיחוֹ. הַיּוֹם הָיָה חַם מְאֹד וְכָל הַקְּרוּאִים הָלְכוּ אֶל הַבְּרֵכָה לִרְחֹץ. שָׁם סָבְבוּ עַבְדֵי הוֹרְדוֹס אֶת אֲרִיסְתָּבְּלוּס וְהִשְׁתַּעְשְׁעוּ אִתּוֹ לְמַרְאִית עַיִן, וּבְאֵין רוֹאִים הִטְבִּילוּהוּ בַּמַּיִם וְהֶחֱזִיקוּהוּ שָׁם עַד שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתוֹ. הוֹרְדוֹס הִתְאַבֵּל מְאֹד עַל „הָאָסוֹן" שֶׁקָּרָה לְגִיסוֹ, אַךְ כָּל הָעָם יָדַע כִּי רַק יָדוֹ הָיְתָה בַּדָּבָר הַזֶּה, וְלֹא יַד הַמִּקְרֶה.

אַחֲרֵי אֲרִיסְתָּבְּלוּס נִסְפָּה גַּם הוֹרְקָנוֹס הַזָּקֵן. נוֹדַע לוֹ לְהוֹרְדוֹס כִּי הוֹרְקָנוֹס מְכֻבָּד מְאֹד עַל יְהוּדֵי בָּבֶל, וַיִּירָא פֶּן

הוֹרְדוֹס גּוֹמֵל חֶסֶד לְמֵיטִיבוֹ

יְבַקְשׁוּ אֶת הַפַּרְתִּים לַעֲזֹר לוֹ לָשׁוּב אֶל הַמְּלוּכָה, כְּמוֹ שֶׁעָזְרוּ לְאַנְטִיגְנוֹס. שָׁלַח הוֹרְדוֹס מַתָּנוֹת יְקָרוֹת לְמֶלֶךְ הַפַּרְתִּים וּבִקְשָׁהוּ, כִּי יַרְשֶׁה לְהוֹרְקָנוֹס לָשׁוּב לְאֶרֶץ אֲבוֹתָיו. לְהוֹרְקָנוֹס כָּתַב הוֹרְדוֹס מִכְתַּב אַהֲבָה וְכָבוֹד וּבִקְשָׁהוּ

לָשׁוּב יְרוּשָׁלַיְמָה, כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לִגְמֹל לוֹ בְּעַד כָּל הַטּוֹב וְהַחֶסֶד, שֶׁעָשָׂה לוֹ לְפָנִים. הוֹרְקָנוֹס הִתְגַּעְגַּע מְאֹד עַל יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ וְעַל קִבְרוֹת אֲבוֹתָיו, וַיַּעֲזֹב אֶת כָּל כְּבוֹדוֹ בְּבָבֶל, וַיָּשָׁב בְּלֵב תָּמִים אֶל בֵּין צִפָּרְנֵי הוֹרְדוֹס. הוֹרְדוֹס עָשָׂה לוֹ לָרִאשׁוֹנָה כָּבוֹד גָּדוֹל, גַּם שָׂמָהוּ בֵּין אוֹכְלֵי שֻׁלְחָנוֹ, אֲבָל אַחֲרֵי שָׁנִים אֲחָדוֹת שָׂם עָלָיו עֲוֹן מֶרֶד (עַל זָקֵן בֶּן 72!) וְצִוָּה לְהָרְגוֹ.

כַּךְ גָּמַל הוֹרְדוֹס לָאִישׁ שֶׁהִצִּיל אוֹתוֹ לְפָנִים מִמִּשְׁפַּט מָוֶת.

שְׁלוֹמִית עוֹזֶרֶת לְאָחִיהָ

אַחֲרֵי הוֹרְקָנוֹס הוּמְתָה גַּם מִרְיָם הַמַּלְכָּה. מִרְיָם לֹא אָהֲבָה אֶת הוֹרְדוֹס בַּעְלָהּ גַּם מִקֹּדֶם, וּבִרְאוֹתָהּ כִּי הוּא מַשְׁמִיד אֶת כָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ, הִתְחִילָה גַּם לִשְׂטֹם אוֹתוֹ וְלֹא יָכְלָה דַּבְּרוֹ לְשָׁלוֹם. יָמִים רַבִּים חָרַק הוֹרְדוֹס שֵׁן מִכַּעַס וּבִזָּיוֹן, אַךְ לֹא נוֹעַז לְהַעֲנִישׁ אֶת הַחַשְׁמוֹנָאִית הַיָּפָה וְהַגֵּאָה, כִּי אָהַב אוֹתָהּ אַהֲבָה עַזָּה. אָז בָּאָה לְעֶזְרָתוֹ שְׁלוֹמִית הַמַּרְשַׁעַת שֶׁקִּנְּאָה תָמִיד בִּכְבוֹד הַחַשְׁמוֹנָאִית הָאֲצִילָה. הִיא הֵקִימָה עֵדֵי שֶׁקֶר, שֶׁהֵעִידוּ לִפְנֵי הַשּׁוֹפְטִים, כִּי מִרְיָם חָפְצָה לְהַרְעִיל אֶת בַּעְלָהּ. הַשּׁוֹפְטִים לֹא חָקְרוּ הַרְבֵּה, מִיִּרְאָתָם אֶת הוֹרְדוֹס, וְהוֹצִיאוּ עָלֶיהָ מִשְׁפַּט מָוֶת. מִרְיָם קִבְּלָה אֶת גְּזַר דִּינָהּ בְּלִי אֹמֶר וּדְבָרִים, וּבְלִי כָּל פַּחַד, וְרוּחַ הַגְּבוּרָה וְהַגָּאוֹן לֹא עֲזָבָהּ עַד הָרֶגַע הָאַחֲרוֹן.

„דָּמִים בְּדָמִים נָגָעוּ"

אֲבָל הוֹרְדוֹס לֹא יָדַע מֵאָז מְנוּחָה בְּנַפְשׁוֹ. הוּא הִתְגַּעְגֵּעַ עַל אִשְׁתּוֹ הָאֲהוּבָה עַד לְשִׁגָּעוֹן. הוּא הָיָה מְבַקֵּשׁ אוֹתָהּ בְּכָל הָאַרְמוֹן, קוֹרֵא לָהּ וּמְדַבֵּר אֵלֶיהָ כְּדַבֵּר אֶל הַחַיִּים. מֵרֹב גַּעְגּוּעִים וְעִנּוּיֵי נֶפֶשׁ חָלָה הוֹרְדוֹס מַחֲלָה קָשָׁה. אָז הִתְחַזְּקָה אֲלֶכְּסַנְדְּרָה, הַחַשְׁמוֹנָאִית הָאַחֲרוֹנָה, וְחָפְצָה לִתְפֹּשׂ

בְּיָדָהּ מִבְצָרִים אֲחָדִים, אַךְ הַדָּבָר נוֹדַע לְהוֹרְדוֹס וְהוּא צִוָּה תֵּיכֶף לְהָרְגָהּ.

כֵּן הִשְׁמִיד הוֹרְדוֹס אֶת אַחֲרוֹנֵי הַחַשְׁמוֹנָאִים בָּזֶה אַחַר זֶה בְּמֶשֶׁךְ זְמַן קָצָר שֶׁל שֵׁשׁ שָׁנִים.

פֶּרֶק חֲמִשִּׁים וְאֶחָד

עַל דְּבַר בִּנְיְנֵי הוֹרְדוֹס

הוֹרְדוֹס מְפָאֵר אֶת יְרוּשָׁלַיִם

כַּאֲשֶׁר קָם הוֹרְדוֹס מִמַּחֲלָתוֹ, בִּקֵּשׁ לְהַשְׁכִּיחַ מִלִּבּוֹ אֶת נַעְגּוּעָיו עַל אִשְׁתּוֹ הַמֵּתָה וְהִתְחִיל לַעֲסֹק בְּבִנְיָנִים. הוּא פֵּאֵר וְקִשֵּׁט אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּאַרְמוֹנוֹת רַבִּים וְיָפִים, וּבֵינֵיהֶם הֲכִי יָפֶה הָיָה הָאַרְמוֹן שֶׁבָּנָה לְעַצְמוֹ. הָאַרְמוֹן הַזֶּה הָיָה בָנוּי אַבְנֵי שַׁיִשׁ וּמְקֻשָּׁט בְּכֶסֶף וְזָהָב וַאֲבָנִים טוֹבוֹת. מִסָּבִיב לְאַרְמוֹנוֹ הֵקִים הוֹרְדוֹס חוֹמָה בְצוּרָה וּמִגְדָּלִים חֲזָקִים, וְגַם בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים בָּנָה לוֹ מִגְדָּלִים וְעָרִים בְּצוּרוֹת שֶׁיָּגֵנּוּ עָלָיו בִּשְׁעַת צָרָה.

בִּנְיַן קֵיסַרְיָה מַחֲרֶבֶת יְרוּשָׁלַיִם

אַחֲרֵי כֵן הֵקִים עַל שְׂפַת הַיָּם עִיר גְּדוֹלָה וְנֶהְדָּרָה עִם אַרְמְנוֹת שַׁיִשׁ וְעִם נָמָל מְצֻיָּן וְנִפְלָא בְיָפְיוֹ. שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה הֶעֱלוּ הַיְהוּדִים מִסִּים כְּבֵדִים לְבִנְיַן הָעִיר הַזֹּאת. כְּשֶׁנִּגְמְרָה הוֹשִׁיב בָּהּ הוֹרְדוֹס נָכְרִים הַרְבֵּה, הֵקִים בָּהּ שְׁנֵי פְסִילִים לִכְבוֹד רוֹמָא וְהַקֵּיסָר, קָרָא לָהּ בְּשֵׁם קֵיסַרְיָה וְנָתַן אוֹתָהּ בְּמַתָּנָה לִמְדִינַת סוּרְיָא.

כְּדֵי לְהַשְׂבִּיעַ אֶת תַּאֲוָתוֹ הַגְּדוֹלָה לְכָבוֹד הִתְחִיל הוֹרְדוֹס לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וָחֶסֶד לְכָל עַמֵּי הַנֵּכָר. בְּעָרִים רַבּוֹת בְּסוּרְיָא

למְצֹא חֵן בְּעֵינֵי הַנָּכְרִים

וְיָוָן בָּנָה בָּתֵּי מִקְדָּשׁ אֱלִילִיִּים, אַרְמוֹנוֹת, תֵּאַטְרוֹנִים, וְעוֹד, וְעוֹד. גַּם לְטוֹבַת הַמִּשְׂחָקִים הָאוֹלִמְפִּיִּים בְּיָוָן נָדַב „הוֹרְדוֹס הַגָּדוֹל" (כַּךְ קָרְאוּ לוֹ הַנָּכְרִים) סְכוּמִים

מָבוֹא לְאַרְמוֹן הוֹרְדוֹס

גְּדוֹלִים שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב. הוּא הֵקִים גַּם בִּירוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ וְחוּצָה לָהּ תֵּאַטְרוֹנִים וְקִרְקוּסִים וְהִנְהִיג שָׁם אֶת מִשְׂחֲקֵי הַלּוּדָרִים וּמִלְחֶמֶת עֲבָדִים עִם חַיּוֹת טוֹרְפוֹת.

הַיְהוּדִים כָּרְעוּ וְנֶאֶנְחוּ תַּחַת עֹל הַמִּסִּים הַקָּשִׁים וְחָרְקוּ שֵׁן עַל „הָעֶבֶד הָאֲדוֹמִי" (כֵּן קָרְאוּ לוֹ הַיְּהוּדִים) הַמְּפַזֵּר אֶת כַּסְפָּם לְשׂוֹנְאֵיהֶם. גַּם הַמְשַׂחֲקִים בִּרְצִיחַת בְּנֵי אָדָם הִרְגִּיזוּ אֶת נֶפֶשׁ הָעָם עַד הַיְסוֹד. אָז נִמְצְאוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים אַמִּיצֵי לֵב אֲשֶׁר קָשְׁרוּ עַל הוֹרְדוֹס וְהִתְכּוֹנְנוּ לְהָרְגוֹ. אַךְ הַדָּבָר נוֹדַע לְהוֹרְדוֹס עַל יְדֵי מַלְשִׁין אֶחָד וְכָל הַקּוֹשְׁרִים נֶהֶרְגוּ בְּאַכְזָרִיּוּת נוֹרָאָה. וַיִּחַר לָעָם כִּי הַקֶּשֶׁר לֹא הִצְלִיחַ וַיִּתְפְּשׂוּ אֶת הַמַּלְשִׁין וַיְקָרְעוּהוּ לִגְזָרִים. מִיַּד תָּפַשׂ הוֹרְדוֹס נָשִׁים רַבּוֹת וְעִנָּה אוֹתָן בְּעִנּוּיִים רַבִּים, עַד שֶׁקָּרְאוּ לוֹ אֶת שְׁמוֹת מַכֵּי הַמַּלְשִׁין. אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה צִוָּה הוֹרְדוֹס לַהֲרֹג בְּיַחַד עִם כָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּם.

קֶשֶׁר שֶׁלֹּא הִצְלִיחַ

מֵאָז יָרֵא הוֹרְדוֹס לָצֵאת בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם בְּלִי אַנְשֵׁי צָבָא סָבִיב לוֹ. הוּא אָסַר עַל הָעָם לְהִתְאַסֵּף לְכָל מִינֵי אֲסֵפוֹת אוֹ לְטַיֵּל בַּחֲבוּרָה פֶּן יִקְשְׁרוּ יַחַד לִמְרֹד בּוֹ. הוּא הֵקִים אַלְפֵי מְרַגְּלִים אֲשֶׁר הִתְהַלְּכוּ בֵּין הָעָם לִשְׁמֹעַ וְלָדַעַת מִי מְדַבֵּר אוֹ חוֹשֵׁב עָלָיו רָעוֹת. וְרַע וּמַר הָיָה לָאִישׁ, שֶׁלֹּא נִזְהַר בִּלְשׁוֹנוֹ וְאָמַר דְּבַר מַה נֶגֶד הוֹרְדוֹס. הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה נִתְפְּשׂוּ לְמֵאוֹת וַאֲלָפִים אֶל בָּתֵּי הַכֶּלֶא, וְשָׁם נֶהֶרְגוּ בַּסֵּתֶר. מְסַפְּרִים, כִּי גַם הוֹרְדוֹס בְּעַצְמוֹ הָיָה מִתְחַפֵּשׂ לִפְעָמִים וְיוֹצֵא לְרַגֵּל. בְּיִחוּד רָדַף הוֹרְדוֹס אֶת הָעֲשִׁירִים. עַל כָּל חֵטְא קַל הֶחֱרִים אֶת רְכוּשָׁם לְאוֹצְרוֹתָיו כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהַמְשִׁיךְ אֶת מַעֲשֵׂי צִדְקָתוֹ לַנָּכְרִים.

הוֹרְדוֹס מְדַכֵּא כָּל מַחֲשֶׁבֶת מֶרֶד

הַהִסְטוֹרְיוֹן הַיְּהוּדִי הַגָּדוֹל יוֹסֵף פְלַוְיוּס כָּתַב עַל הוֹרְדוֹס אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: „הוּא הָיָה עָרִיץ רָשָׁע וְאַכְזָרִי מִכָּל

יוֹסֵף פְּלַוְיוּס עַל דְּבַר הוֹרְדוֹס

הֶעָרִיצִים אֲשֶׁר קָמוּ מִימוֹת עוֹלָם. בְּנֵי אָדָם בְּלֹא מִסְפָּר רָצַח וְעַל עָרִים שְׁלֵמוֹת עָבְרָה רָעָתוֹ. אֶת הֶעָרִים שֶׁלּוֹ שָׁדַד וְאֶת הֶעָרִים הַנָּכְרִיּוֹת קִשֵּׁט, וּבְדַם הַיְהוּדִים אָמַר לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵי עַמִּים זָרִים", בִּכְלָל, „סָבְלוּ הַיְהוּדִים צָרוֹת מִידֵי הוֹרְדוֹס בִּלְבָד, יוֹתֵר מִשֶּׁסָּבְלוּ אֲבוֹתֵיהֶם מִיּוֹם צֵאתָם מִבָּבֶל".

פֶּרֶק חֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם

בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

טוֹבוֹתָיו שֶׁל הוֹרְדוֹס

פְּעָמִים אֲחָדוֹת נִסָּה הוֹרְדוֹס לַעֲשׂוֹת לַיְּהוּדִים גַּם טוֹבוֹת, כְּדֵי לְהוֹצִיא מִלִּבָּם אֶת שִׂנְאָתָם הַקָּשָׁה. וְאֵלֶּה הֵם טוֹבוֹתָיו: 1) הוּא הֵשִׁיב לְאֶרֶץ יְהוּדָה כִּמְעַט אֶת כָּל הַמְּדִינוֹת וְהֶעָרִים שֶׁקָּרַע מִמֶּנָּה פּוֹמְפֵּיוּס (הֵן נִתְּנוּ לוֹ בְּמַתָּנָה מִידֵי הַקֵּיסָר אִישׁ חַסְדּוֹ). 2) הוּא הִשְׁתַּדֵּל לִפְנֵי הָרוֹמָאִים לְטוֹבַת הַיְהוּדִים בַּאֲרָצוֹת אֲחֵרוֹת. עַל פִּי בַקָּשָׁתוֹ הוֹצִיא אַבְגּוּסְטוּס קֵיסָר פְּקוּדוֹת לְכָל הָעַמִּים, שֶׁלֹּא יַפְרִיעוּ לַיְּהוּדִים מֵהוֹלִיךְ אֶת נִדְבוֹתֵיהֶם לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁלֹּא יִקְרְאוּ אֶת הַיְהוּדִים בַּשַּׁבָּת לְבֵית הַמִּשְׁפָּט, וְעוֹד דְּבָרִים כָּאֵלֶּה. 3) פַּעַם, בִּשְׁנַת רָעָב קָנָה הוֹרְדוֹס בְּכַסְפּוֹ לֶחֶם הַרְבֵּה מִמִּצְרַיִם וְחִלֵּק לָעֲנִיִּים. 4) שְׁתֵּי פְעָמִים שָׁמַט לָעָם חֵלֶק מִן הַמִּסִּים.

אֲבָל כָּל הַטּוֹבוֹת הַלָּלוּ הָיוּ כְּאַיִן נֶגֶד הָרָעוֹת שֶׁעָשָׂה הוֹרְדוֹס לַיְּהוּדִים. מָשָׁל לְגַזְלָן, שֶׁהִתְנַפֵּל עַל אִישׁ עָשִׁיר אֶחָד, גָּזַל מִמֶּנּוּ אֶת כָּל כַּסְפּוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן נָתַן לוֹ לִנְדָבָה פְּרוּטָה אוֹ שְׁתַּיִם כְּדֵי לְפַיֵּס אֶת דַּעְתּוֹ.

רַק עַל דָּבָר אֶחָד נִזְכַּר שֵׁם הוֹרְדוֹס לְטוֹבָה יָמִים רַבִּים: הוּא בָּנָה מֵחָדָשׁ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּפֵאֵר אוֹתוֹ עַד לְהַפְלִיא. בִּדְבַר בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל יְדֵי הוֹרְדוֹס מְסֻפָּר בַּתַּלְמוּד כַּדָּבָר הַזֶּה:

הוֹרְדוֹס מְחַדֵּשׁ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

„עָמַד (הוֹרְדוֹס) וְהָרַג אֶת כָּל הַחֲכָמִים וְלֹא שִׁיֵּר אֶלָּא אֶת בָּבָא בֶּן בּוּטָא לִטּוֹל מִמֶּנּוּ עֵצָה, עִטֵּר אוֹתוֹ עֲטָרָה שֶׁל עֲלוּקוֹת וְנִקֵּר אֶת עֵינָיו. פַּעַם אַחַת בָּא הוֹרְדוֹס וְיָשַׁב לְפָנָיו וְאָמַר לוֹ: רָאִיתָ עֶבֶד זֶה (הוֹרְדוֹס) מָה הוּא עוֹשֶׂה? אָמַר לוֹ: מָה אֶעֱשֶׂה לוֹ?—קַלְלֵהוּ!—נֶאֱמַר: „מֶלֶךְ אַל תְּקַלֵּל".—זֶה אֵינוֹ מֶלֶךְ.—מִתְיָרֵא אֲנִי, שֶׁמָּא יִשְׁמַע אָדָם וְיֵלֵךְ וְיוֹדִיעֶנּוּ.—הֲרֵי אֵין אָדָם שֶׁיֵּלֵךְ וְיֹאמַר לוֹ אֶלָּא אֲנִי וְאַתָּה.—„עוֹף הַשָּׁמַיִם יוֹלִיךְ אֶת הַקּוֹל". אָמַר לוֹ הוֹרְדוֹס: אֲנִי הוּא, אִלְמָלֵי יָדַעְתִּי שֶׁהַחֲכָמִים זְהִירִים כָּל כַּךְ, לֹא הָיִיתִי הוֹרְגָם. עַכְשָׁו מַה תַּקָּנָתוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתִי? אָמַר לוֹ בָּבָא בֶּן בּוּטָא: הוּא כִּבָּה אוֹרוֹ שֶׁל עוֹלָם (הָרַג אֶת הַחֲכָמִים) יֵלֵךְ וְיַעֲסֹק בְּאוֹרוֹ שֶׁל עוֹלָם (בֵּית הַמִּקְדָּשׁ). אָמַר לוֹ הוֹרְדוֹס: מִתְיָרֵא אֲנִי מִפְּנֵי הַמַּלְכוּת (מַלְכוּת רוֹמָא). אָמַר לוֹ: שְׁגַר שָׁלִיחַ לְרוֹמִי; יֵלֵךְ שָׁנָה, יִשְׁהֶה שָׁנָה וְיַחֲזֹר שָׁנָה—וּבֵינְתַּיִם תִּסְתֹּר וְתִבְנֶה. עָשָׂה כַּךְ. שָׁלְחוּ לוֹ מֵרוֹמִי: אִם לֹא סָתַרְתָּ—אַל תִּסְתֹּר, וְאִם סָתַרְתָּ—אַל תִּבְנֶה; אִם סָתַרְתָּ וּבָנִיתָ—עֶבֶד רַע, לְאַחַר שֶׁעוֹשִׂים נִמְלָכִים?"

בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַהֵיכָל וְהָעֲזָרוֹת, נִבְנָה עַל יְדֵי הַכֹּהֲנִים בְּעַצְמָם מֵאַבְנֵי כֹּחַל, שַׁיִשׁ וּמַרְמָר (מִינֵי שַׁיִשׁ כָּחֹל, יָרֹק וְלָבָן) שֶׁנִּרְאוּ

פְּאֵר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּבִצּוּרוֹ

מֵרָחוֹק כְּגַלֵּי הַיָּם. אַבְנֵי תֵּשַׁע הַשּׁוּרוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הָיוּ מְצֻיָּנוֹת גַּם בְּגָדְלָן: 25 אַמָּה

הָיָה אָרְכָּן, 8 אַמּוֹת רָחְבָּן וּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה גָּבְהָן. הָעַמּוּדִים הָרַבִּים שֶׁעָמְדוּ סָבִיב שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת, הִבְרִיקוּ כִּזְכוּכִית יְקָרָה, וּמֵעַל הַגַּג הִבְרִיקוּ חֲנִיתוֹת שֶׁל זָהָב. כָּל הַבַּיִת הִתְנוֹצֵץ נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ בִּזְהָבוֹ וְשֵׁשׁוֹ וְשִׂמַּח אֶת לֵב כָּל רוֹאֵהוּ. עַל הַר הַבַּיִת נִבְנוּ עוֹד בִּנְיָנִים שׁוֹנִים לְצָרְכֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, חוֹמוֹת בְּצוּרוֹת וּמִגְדָּלִים גְּבוֹהִים וַחֲזָקִים מְאֹד. בִּקְצֵה הַר הַבַּיִת, צְפוֹנִית־מִזְרָחִית נִבְנְתָה מְצוּדָה עֲנָקִית וְנִקְרְאָה בְּשֵׁם „מְצוּדַת אַנְטוֹנְיָה".

חִלּוּל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַכְּהוּנָּה הַגְּדוֹלָה

בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה וַדַּאי מַעֲשֶׂה רַב וְקָדוֹשׁ בְּעֵינֵי הָעָם אֲבָל הוֹרְדוֹס בְּעַצְמוֹ קִלְקֵל בִּשְׂמֹאלוֹ מַה שֶּׁתִּקֵּן בִּימִינוֹ. הוּא שָׂם עַל שַׁעַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֶת הַנֶּשֶׁר הָרוֹמָאִי כְּאִלּוּ חָפֵץ לָתֵת גַּם אֶת בֵּית הָאֱלֹהִים תַּחַת רַגְלֵי הָרוֹמָאִים אֲדוֹנָיו. גַּם אֶת כְּבוֹד הַכְּהוּנָּה הַגְּדוֹלָה הִשְׁפִּיל הוֹרְדוֹס עַד לִמְאֹד. הוּא מִנָּה לְכֹהֲנִים גְּדוֹלִים אֲנָשִׁים רֵיקִים מִדַּעַת וְתוֹרָה, שִׁפְלֵי נֶפֶשׁ וַחֲנֵפִים, וְגַם אוֹתָם הֶחֱלִיף מִפַּעַם לְפַעַם, כְּהַחֲלִיף אִישׁ אֶת נְעָלָיו עַל רַגְלָיו.

חִלּוּל כְּבוֹד הַסַּנְהֶדְרִין

גַּם לַסַּנְהֶדְרִין עָשָׂה הוֹרְדוֹס רָעָה גְדוֹלָה. אַחֲרֵי שֶׁהָרַג הַרְבֵּה מִזִּקְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין וְגֵרֵשׁ אֶת הַנִּשְׁאָרִים, הוֹשִׁיב בִּמְקוֹמָם שׁוֹפְטִים מִשֶּׁלּוֹ. הֵם הָיוּ רְחוֹקִים מְאֹד מֵחָכְמָה, רַחֲמִים וָצֶדֶק. וּבְכָל דָּבָר עָשׂוּ רַק אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל הוֹרְדוֹס. מֵאָז יָרַד כְּבוֹד הַסַּנְהֶדְרִין בְּעֵינֵי הָעָם לְיָמִים רַבִּים.

כֵּן הִרְשִׁיעַ הוֹרְדוֹס בְּכָל אֲשֶׁר פָּנָה, וְלֹא לְפֶלֶא הוּא כִּי גַם בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא הוֹעִיל לוֹ לִמְצֹא חֵן בְּעֵינֵי הָעָם.

פֶּרֶק חֲמִשִּׁים וּשְׁלֹשָׁה

הִלֵּל וְשַׁמַּאי

הוֹרְדוֹס חִלֵּל כָּל דְּבַר קָדוֹשׁ וּבִקֵּשׁ לְהַרְגִּיל אֶת הָעָם לְמִנְהֲגֵי הַיְּוָנִים וְהָרוֹמָאִים. לוּ הִצְלִיחַ הַדָּבָר בְּיָדוֹ, הָיוּ הַיְּהוּדִים מִתְעָרְבִים בֵּין הָעַמִּים הָאֲחֵרִים, וְתוֹרַת יִשְׂרָאֵל, תּוֹרַת הַצֶּדֶק וְהַיֹּשֶׁר, הָיְתָה עוֹבֶרֶת מִן הָעוֹלָם. אֲבָל הַדָּבָר לֹא הִצְלִיחַ, כִּי הַתּוֹרָה כְּבָר הָיְתָה חֲזָקָה בְּלֶב הָעָם וְסָגְרָה אֶת הַדֶּרֶךְ בִּפְנֵי כָל דָּבָר רָע, כְּמוֹ שֶׁמִּבְצָר חָזָק סוֹגֵר אֶת הַדֶּרֶךְ בִּפְנֵי הָאוֹיֵב. וְחַכְמֵי הַתּוֹרָה עוֹד הוֹסִיפוּ לְהַרְחִיב וּלְחַזֵּק אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁתּוּכַל לְהָגֵן עַל הָעָם גַּם בַּיָּמִים הַבָּאִים.

הַתּוֹרָה מְגִנָּה עַל הָעָם

בִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ אָז שְׁנֵי בָתֵּי מִדְרָשׁ גְּדוֹלִים לְלִמּוּד הַתּוֹרָה. בְּרֹאשׁ הָאֶחָד עָמַד הִלֵּל הַזָּקֵן (מִזִּקְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין) אוֹ הִלֵּל הַבַּבְלִי, וּבְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי עָמַד שַׁמַּאי הַזָּקֵן. הִלֵּל נוֹלַד בְּבָבֶל, אַךְ עוֹד בִּימֵי נְעוּרָיו בָּא לִירוּשָׁלַיִם לִלְמֹד תּוֹרָה מִפִּי שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן. בִּירוּשָׁלַיִם עָבַד כִּשְׂכִיר־יוֹם, וּבִשְׂכָרוֹ הַמּוּעָט צָרִיךְ הָיָה גַם לְהִתְפַּרְנֵס, וְגַם לְשַׁלֵּם לְשׁוֹמֵר בֵּית הַמִּדְרָשׁ בְּעַד רְשׁוּת הַכְּנִיסָה. בְּיוֹם חֹרֶף אֶחָד, מְסַפֶּרֶת הָאֲגָדָה, לֹא מָצָא לְהִשְׂתַּכֵּר וְלֹא הִנִּיחוֹ שׁוֹמֵר בֵּית הַמִּדְרָשׁ לְהִכָּנֵס. עָלָה הִלֵּל עַל גַּג בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְנִתְלָה עַל פִּי הָאֲרֻבָּה לִשְׁמֹעַ דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים. יָרַד עָלָיו שֶׁלֶג רַב וְכִסָּהוּ. בַּבֹּקֶר רָאוּ שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן כִּי הָאוֹר בַּבַּיִת אֵינֶנּוּ כְּמוֹ בְּכָל יוֹם, נָשְׂאוּ אֶת עֵינֵיהֶם וְהִנֵּה דְמוּת אָדָם בָּאֲרֻבָּה. מִיָּד הוֹרִידוּהוּ וְהִרְחִיצוּהוּ וְהוֹשִׁיבוּהוּ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה. מִקֵּץ יָמִים עָלָה הִלֵּל בְּתוֹרָה וְחָכְמָה

אֵיךְ לָמַד הִלֵּל תּוֹרָה

עַל כָּל חַכְמֵי דוֹרוֹ, וּכְשֶׁמֵּתוּ שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן, מִנּוּהוּ הַחֲכָמִים לְנָשִׂיא עֲלֵיהֶם.

הִלֵּל הָיָה יָחִיד בְּדוֹרוֹ גַּם בְּמִדּוֹת טוֹבוֹת. הוּא הָיָה עָנָו וְנוֹחַ לַבְּרִיּוֹת וּמִיָּמָיו לֹא כָּעַס אֲפִילוּ עַל אִישׁ שֶׁהִתְאַמֵּץ לְהַכְעִיסוֹ.

הִלֵּל לֹא יַקְפִּיד

הָאֲגָדָה מְסַפֶּרֶת עַל אִישׁ אֶחָד שֶׁהִתְעָרֵב עִם חֲבֵרוֹ כִּי יַכְעִיס אֶת הִלֵּל. בְּעֶרֶב שַׁבָּת, בְּשָׁעָה שֶׁהִלֵּל רָחַץ אֶת רֹאשׁוֹ, הָלַךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ וְעָמַד עַל פֶּתַח בֵּית הַנָּשִׂיא וְקָרָא: „מִי כַּאן הִלֵּל"? נִתְעַטֵּף הִלֵּל וְיָצָא לִקְרָאתוֹ. שָׁאַל אוֹתוֹ הָאִישׁ דְּבַר מָה, וְהִלֵּל עָנָהוּ בְּכָבוֹד וְחִבָּה. הָלַךְ הָאִישׁ וְתֵיכֶף חָזַר בַּשֵּׁנִית וּבַשְּׁלִישִׁית, עַד שֶׁנִּתְעַטֵּף הִלֵּל וְיָשַׁב לְפָנָיו וְאָמַר: „בְּנִי, כָּל שְׁאֵלוֹת שֶׁיֵּשׁ לְךָ לִשְׁאֹל, שְׁאַל".

הִלֵּל הָיָה אוֹהֵב שָׁלוֹם וּמְקָרֵב אֶת הַנָּכְרִים לַתּוֹרָה. וּמַעֲשֶׂה בְּנָכְרִי אֶחָד שֶׁהֶחֱלִיט לְהִתְגַּיֵּר כְּדֵי לִהְיוֹת לְכֹהֵן גָּדוֹל. הִלֵּל

הִלֵּל מְגַיֵּר הַרְבֵּה נָכְרִים

גִּיֵּר אוֹתוֹ וְאָמַר לוֹ לִלְמֹד תְּחִלָּה אֶת הַתּוֹרָה. הָלַךְ וְלָמַד. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לַפָּסוּק „וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת" שָׁאַל: מִקְרָא זֶה עַל מִי נֶאֱמַר? עָנָהוּ הִלֵּל: אֲפִילוּ עַל דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. מוּבָן מֵאֵלָיו שֶׁהַנָּכְרִי כְּבָר לֹא עָזַב אֶת הַתּוֹרָה הַשָּׂמָה חֹק אֶחָד לַגֵּר וּלְדָוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל.

הִלֵּל לִמֵּד אֶת הָעָם כִּי עִקַּר הַתּוֹרָה הֵם הַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה לַחֲבֵרוֹ. מַעֲשֶׂה בְּנָכְרִי אֶחָד שֶׁאָמַר לוֹ: גַּיְּרֵנִי עַל

כָּל הַתּוֹרָה בְּשֵׁשׁ מִלִּים

מְנָת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת. גִּיֵּר אוֹתוֹ הִלֵּל וְאָמַר לוֹ: „מַה שֶּׁשָּׂנוּא עָלֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה לַחֲבֵרְךָ", זוֹהִי כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ. הַשְּׁאָר פֵּרוּשׁ הוּא– לֵךְ לְמַד.

הוּא לִמֵּד אֶת הָעָם לִבְטֹחַ בַּה' וּלְהַאֲמִין כִּי הָרְשָׁעִים יְקַבְּלוּ

הָאֱמוּנָה בְּהַשְׁגָּחָה עֶלְיוֹנָה

אֶת גְּמוּלָם. פַּעַם רָאָה גֻּלְגֹּלֶת צָפָה עַל פְּנֵי הַמָּיִם. אָמַר: „מִפְּנֵי שֶׁהִטְבַּעַתְּ הִטְבִּיעוּךְ, וְסוֹף מַטְבִּיעַיִךְ – יִטָּבְעוּן". כֵּן קִוָּה הִלֵּל וְכָל הָעָם אִתּוֹ, כִּי יָבֹא יוֹם שֶׁהָרוֹמָאִים, שֶׁהִשְׁמִידוּ עַמִּים רַבִּים, יִשָּׁמְדוּ גַּם הֵם.

עֶזְרָה עַצְמִית. שְׁמִירַת הַבְּרִיאוּת וְהִסְתַּפְּקוּת בְּמוּעָט

וְיַחַד עִם הַבִּטָּחוֹן בַּה' לִמֵּד הִלֵּל אֶת הָעָם, שֶׁכָּל אָדָם צָרִיךְ תָּמִיד לִדְאֹג לְעַצְמוֹ. עַד הַיּוֹם נִשְׁאַר בְּפִי עַמֵּנוּ הַפִּתְגָּם־הַמַּרְגָּלִית שֶׁל הִלֵּל הַזָּקֵן: „אִם אֵין אֲנִי לִי – מִי לִי? וְאִם לֹא עַכְשָׁו אֵימָתַי"? כֵּן צָרִיךְ אָדָם לִדְאֹג גַּם לִבְרִיאוּתוֹ. הִלֵּל אָמַר, כִּי הָאִישׁ הַזָּהִיר בַּאֲכִילָה וּבְנִקְיוֹן גּוּפוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה וָחֶסֶד. וְצָרִיךְ אָדָם לִהְיוֹת שָׂמֵחַ בְּחֶלְקוֹ, כִּי לְקִנְאָה בְּעשֶׁר אֲחֵרִים אֵין כָּל טַעַם: „שֶׁלִּי אֵינוֹ שֶׁלִּי, שֶׁל אֲחֵרִים לָמָּה לִי"?

אֵין עֵרֶךְ לְכָל הַדְּבָרִים הַטּוֹבִים שֶׁלִּמֵּד הַמּוֹרֶה הַגָּדוֹל הַזֶּה אֶת עַמּוֹ. לֹא רַק לִבְנֵי דוֹרוֹ, כִּי אִם גַּם לְדוֹרוֹת שֶׁלְּאַחֲרָיו הֵאִיר אֶת הַדֶּרֶךְ בְּאוֹר חָכְמָתוֹ וְצִדְקָתוֹ.

הַהֶבְדֵּל בֵּין הִלֵּל וְשַׁמַּאי

שַׁמַּאי הַזָּקֵן, רֹאשׁ בֵּית הַמִּדְרָשׁ הַשֵּׁנִי שֶׁהָיָה בִּירוּשָׁלַיִם, נִבְדַּל מֵהִלֵּל בַּדְּבָרִים אֵלֶּה: 1) הִלֵּל הָיָה נוֹחַ לַבְּרִיּוֹת וְשַׁמַּאי הָיָה קַפְּדָן. 2) הִלֵּל הָיָה רוֹדֵף שָׁלוֹם וּמְקָרֵב אֶת הַנָּכְרִים וְשַׁמַּאי הָיָה קַנָּאִי וְלֹא חָפֵץ אֲפִילוּ לְגַיֵּר נָכְרִים. שַׁמַּאי אָמַר כִּי בִּשְׁעַת הַצֹּרֶךְ מוּתָּר לְהִלָּחֵם עִם הַנָּכְרִים גַּם בְּשַׁבָּת. 3) הִלֵּל בִּקֵּשׁ לְהָקֵל מֵעַל הָעָם אֶת שְׁמִירַת חֻקֵּי הַתּוֹרָה וְשַׁמַּאי בִּקֵּשׁ לְהַחְמִיר בְּכָל דָּבָר.

תִּינוֹק צָם וְיוֹשֵׁב בַּסֻּכָּה

עַד כַּמָּה אָהַב שַׁמַּאי לְהַחְמִיר אָנוּ רוֹאִים מִשְּׁנֵי הַסִּפּוּרִים הָאֵלֶּה: „מַעֲשֶׂה בְּשַׁמַּאי הַזָּקֵן שֶׁלֹּא רָצָה לְהַאֲכִיל אֶת בְּנוֹ (הַקָּטֹן בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים) בְּיָדוֹ אַחַת, וְגָזְרוּ עָלָיו

חֲכָמִים לְהַאֲכִילוֹ בִּשְׁתֵּי יָדָיו". וְעוֹד „מַעֲשֶׂה וְיָלְדָה כַּלָּתוֹ שֶׁל שַׁמַּאי (לִפְנֵי חַג הַסֻּכּוֹת) וְהֵסִיר אֶת הַטִּיחַ מִן הַתִּקְרָה וְסִכֵּךְ עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה בִּשְׁבִיל הַקָּטָן".

גַּם לְהִלֵּל וְגַם לְשַׁמַּאי הָיוּ תַּלְמִידִים רַבִּים. תַּלְמִידֵי הִלֵּל וְתַלְמִידֵי תַלְמִידָיו נִקְרְאוּ בֵּית הִלֵּל וְתַלְמִידֵי שַׁמַּאי נִקְרְאוּ בֵּית
בֵּית הִלֵּל וּבֵית שַׁמַּאי
שַׁמַּאי. מִבֵּית הִלֵּל יָצְאוּ אַחֲרֵי כֵן אוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם שֶׁיָּעֲצוּ תָּמִיד לְהִכָּנַע לָרוֹמָאִים, וּמִבֵּית שַׁמַּאי יָצְאוּ הַקַּנָּאִים שֶׁקָּרְאוּ אֶת הָעָם לַמִּלְחָמָה.

פֶּרֶק חֲמִשִּׁים וְאַרְבָּעָה

יְמֵי הוֹרְדוֹס הָאַחֲרוֹנִים

מַעֲשֵׂי רִשְׁעָתוֹ שֶׁל הוֹרְדוֹס מִלְאוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ עַד שֶׁבָּאוּ גַם אֶל בֵּיתוֹ. אַחֲרֵי מִרְיָם לָקַח לוֹ הוֹרְדוֹס שְׁמֹנָה נָשִׁים בְּזוֹ אַחַר
קִנְאָה וְשִׂנְאָה בְּבֵית הוֹרְדוֹס
זוֹ וְהַרְבֵּה בָנִים נוֹלְדוּ לוֹ. הָיוּ לוֹ: אַנְטִיפַּטֶר, בֶּן אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה, אַלֶכְּסַנְדֶּר וַאֲרִיסְתָּבְּלוּס, בְּנֵי מִרְיָם הַחַשְׁמוֹנָאִית, אַרְכֵלָאוּס, בֶּן אִשָּׁה שֹׁמְרוֹנִית וְעוֹד וְעוֹד. בֵּין הַנָּשִׁים הַצָּרוֹת וְהַבָּנִים הַחוֹרְגִים הָיוּ תָמִיד דִּבְרֵי רִיב, קִנְאָה וְשִׂנְאָה. כָּל אֶחָד מִן הַבָּנִים בִּקֵּשׁ אֶת יְרוּשַּׁת הַמְּלוּכָה לְעַצְמוֹ, וְלָכֵן הָיוּ תָמִיד מַלְשִׁינִים זֶה עַל זֶה לִפְנֵי הוֹרְדוֹס. שְׁלוֹמִית הַמִּרְשַׁעַת בִּקְּשָׁה לְהַשְׁמִיד אֶת כֻּלָּם כִּי בִקְּשָׁה אֶת הַמְּלוּכָה לְבָנֶיהָ. הוֹרְדוֹס הִתְחִיל לִפְחֹד מִבְּנֵי בֵיתוֹ פֶּן יַהַרְגוּ אוֹתוֹ, פֶּן יְחַנְּקוּ אוֹתוֹ, פֶּן יַרְעִילוּ אוֹתוֹ, וּמִיּוֹם לְיוֹם הָלַךְ הַפַּחַד וְגָבַר.

בְּיָמָיו הָאַחֲרוֹנִים הָיָה הוֹרְדוֹס מְשֻׁגָּע מִפַּחַד, כִּי בְּכָל אִישׁ רָאָה אֶת מְבַקֵּשׁ נַפְשׁוֹ.

בַּתְּחִלָּה עָשָׂה הוֹרְדוֹס אֶת אַלֶּכְּסַנְדֶּר וַאֲרִיסְתָּבְּלוּס לְיוֹרְשֵׁי הָעֶצֶר. אוֹתָם אָהַב מִכָּל בָּנָיו כִּי יָרְשׁוּ מֵאִמָּם אֶת יָפְיָהּ וְאֶת *מוֹת אַלֶּכְּסַנְדֶּר וַאֲרִיסְתָּבְּלוּס* כְּבוֹד מִשְׁפַּחְתָּהּ. אָז הִתְחִיל אַנְטִיפַּטֵּר הַבְּכוֹר לְהָקִים אֶת הוֹרְדוֹס נֶגֶד אַלֶּכְּסַנְדֶּר וַאֲרִיסְתָּבְּלוּס, וּשְׁלוֹמִית עָזְרָה עַל יָדוֹ. הֵם הִשְׁתַּדְּלוּ לְהוֹכִיחַ לוֹ עַל יְדֵי מַלְשִׁינוּת, וְעֵדֵי שֶׁקֶר, כִּי יוֹרְשֵׁי הָעֶצֶר מִתְכּוֹנְנִים לִרְצְחוֹ. שָׁנִים אֲחָדוֹת עָשׂוּ הַמַּלְשִׁינִים אֶת עֲבוֹדָתָם הַנִּבְזָה עַד שֶׁהִצְלִיחוּ. אַלֶּכְּסַנְדֶּר וַאֲרִיסְתָּבְּלוּס הוּמְתוּ וְאַנְטִיפַּטֵּר נַעֲשָׂה לְיוֹרֵשׁ הָעֶצֶר. בְּנוֹ הַקָּטָן שֶׁל אֲרִיסְתָּבְּלוּס, אַגְרִיפַּס, נִשְׁלַח לְהִתְחַנֵּךְ בְּרוֹמָא.

בָּזֶה לֹא הוּקַם הַשָּׁלוֹם בְּבֵית הוֹרְדוֹס. עַכְשָׁו הִתְחִילוּ הַכֹּל לַחְתֹּר תַּחַת אַנְטִיפַּטֵּר. אַנְטִיפַּטֵּר, בֶּאֱמֶת, הִתְכּוֹנֵן לְהַרְעִיל *בִּקְדֵרָה שֶׁבִּשֵּׁל נִתְבַּשֵּׁל* אֶת אָבִיו. הוּא רָאָה כִּי אֵין לִבְטֹחַ בְּאַהֲבַת אָב שֶׁכָּזֶה, וְהֶחֱלִיט לְהָחִישׁ אֶת מִיתָתוֹ. אֲבָל הַדָּבָר נוֹדַע לִשְׁלוֹמִית, וְהִיא מָסְרָה לְהוֹרְדוֹס וְאַנְטִיפַּטֵּר הוּשַּׂם בְּבֵית הַכֶּלֶא עַד שֶׁיִּגָּמֵר מִשְׁפָּטוֹ.

מֵרֹב צַעַר וּפַחַד חָלָה הוֹרְדוֹס לָמוּת. כְּשֶׁנּוֹדַע הַדָּבָר בָּעִיר עָבְרָה רוּחַ חֲדָשָׁה עַל הָעָם. וּשְׁנַיִם מִגְּדוֹלֵי הַחֲכָמִים עִם *שְׁבִירַת הַנֶּשֶׁר הָרוֹמָאִי* תַּלְמִידֵיהֶם הוֹרִידוּ מֵעַל שַׁעַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֶת נֶשֶׁר רוֹמָא וְשִׁבְּרוּ אוֹתוֹ לְעֵינֵי כָּל הָעָם לְשִׁבְרֵי שְׁבָרִים. אַנְשֵׁי הוֹרְדוֹס תָּפְשׂוּ אוֹתָם וֶהֱבִיאוּם לְפָנָיו. הוֹרְדוֹס שָׁאַל אוֹתָם לָמָּה חִלְּלוּ אֶת כְּבוֹד הָרוֹמָאִים וְהֵם עָנוּהוּ בְּגָאוֹן כִּי חָפְצוּ לְהָסִיר אֶת הַחֶרְפָּה מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהֵם נְכוֹנִים לָמוּת

בְּעַד זֶה. הוֹרְדוֹס לֹא שָׂם לֵב לִגְבוּרַת רוּחָם וְצִוָּה לְשָׂרְפָם חַיִּים.

מוֹת אַנְטִיפַּטֵר

גַּם לְאַנְטִיפַּטֵר נוֹדַע בְּבֵית הַכֶּלֶא כִּי אָבִיו נוֹטֶה לָמוּת. הוּא נִסָּה לְפַתּוֹת אֶת שַׂר בֵּית הַסֹּהַר כִּי יוֹצִיאֵהוּ תֵּיכֶף, אֲבָל שַׂר בֵּית הַסֹּהַר מָסַר אֶת הַדָּבָר לַמֶּלֶךְ וְאַנְטִיפַּטֵר נֶהֱרַג. מְסַפְּרִים, כִּי קֵיסַר רוֹמָא אָמַר אַחֲרֵי כֵן: „טוֹב לִהְיוֹת חֲזִיר בְּבֵית הוֹרְדוֹס מֵאֲשֶׁר לִהְיוֹת בְּנוֹ".

פְּקוּדַת הוֹרְדוֹס הָאַחֲרוֹנָה

וְעוֹד מְסַפְּרִים, כִּי זְמַן מוּעָט לִפְנֵי מוֹתוֹ צִוָּה הוֹרְדוֹס לֶאֱסֹף רַבִּים מֵחֲשׁוּבֵי הָעָם וְלֶאֱסֹר אוֹתָם בְּבֵית הַכֶּלֶא. וְלִשְׁלוֹמִית צִוָּה לַהֲרֹג אֶת כָּל הַנֶּאֱסָרִים תֵּיכֶף אַחֲרֵי מוֹתוֹ כְּדֵי שֶׁהַיְּהוּדִים לֹא יִשְׂמְחוּ בְּמוֹתוֹ. אֲבָל כַּאֲשֶׁר מֵת הוֹרְדוֹס, אַחֲרֵי שֶׁמָּלַךְ 33 שָׁנָה (107—74 לִפְחָבַ"שׁ), הוֹצִיאָה אוֹתָם שְׁלוֹמִית לַחֹפֶשׁ כִּי יָרְאָה אֶת הָעָם. בְּצֶדֶק אָמַר הִסְטוֹרְיוֹן אֶחָד: „הוֹרְדוֹס הִתְגַּנֵּב אֶל הַמְּלוּכָה כְּשׁוּעָל, מָלַךְ כְּנָמֵר וּמֵת כְּכֶלֶב מְשׁוּגָּע".

תּוֹצְאוֹת מַלְכוּת הוֹרְדוֹס

מְלוּכַת הוֹרְדוֹס הֵבִיאָה אֶת אֶרֶץ יְהוּדָה לִידֵי מַצָּב שָׁפֵל וְדַל מְאֹד. 1) הַסְּדָרִים בָּאָרֶץ חָדְלוּ. פְּקִידֵי הוֹרְדוֹס הָיוּ שְׂנוּאִים לָעָם וְהַסַּנְהֶדְרִין וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת כְּלוּם כִּי מֶמְשַׁלְתָּם בָּטְלָה. 2) יַד הָרוֹמָאִים חָזְקָה בָּאָרֶץ. הוֹרְדוֹס נִכְנַע לָהֶם בְּכָל דָּבָר, וְלָכֵן הִתְרַגְּלוּ הָרוֹמָאִים לַעֲשׂוֹת בִּיהוּדָה כִּרְצוֹנָם. 3) הַדָּבָר הַיּוֹתֵר רַע הָיָה שֶׁרֹב הַיְּהוּדִים נַעֲשׂוּ עַל יְדֵי הוֹרְדוֹס לַעֲנִיִּים וְדַלִּים. הַמִּסִּים אֲשֶׁר שָׂם הוֹרְדוֹס עַל הָעָם הָיוּ כְּבֵדִים מִנְּשׂא, וְאַלְפֵי אִכָּרִים נִשְׁאֲרוּ בְּלִי לֶחֶם וּבְלִי בַּיִת, כִּי בֵיתָם וְאַדְמָתָם נִמְכְּרוּ בְּעַד הַמִּסִּים. רַבִּים מִן הָעֲנִיִּים

הָאֵלֶּה הִתְחִילוּ מִתּוֹךְ רָעָב וְכַעַס לֵב לְהִתְנַפֵּל עַל עוֹבְרֵי דְרָכִים, לִגְזֹל וְלִרְצֹחַ, וּבְלֹא יוֹדְעִים עָזְרוּ לָרוֹמָאִים לְהַחֲלִישׁ אֶת עַמָּם וּלְקָרֵב אֶת חָרְבַּן אַרְצָם.

פֶּרֶק חֲמִשִּׁים וַחֲמִשָּׁה

יְמֵי מֶמְשֶׁלֶת אַרְכֵלָאוּס (74—64 לִפְחְבַ"שׁ) וְהַנְּצִיבִים הָרִאשׁוֹנִים (64—29 לִפְחְבַ"שׁ)

אַחֲרֵי מוֹת הוֹרְדוֹס הֵקִימוּ הָרוֹמָאִים אֶת אַרְכֵלָאוּס בְּנוֹ לְנָשִׂיא עַל אֶרֶץ יְהוּדָה. לִפְנֵי חַג הַפֶּסַח הִתְאַסְּפוּ יְרוּשָׁלַיְמָה רִבְבוֹת עוֹלֵי רְגָלִים וְדָרְשׁוּ מֵאַרְכֵלָאוּס בְּחָזְקָה, כִּי יָקֵל מֵעֲלֵיהֶם אֶת עֹל הַמִּסִּים. מֶה עָשָׂה אַרְכֵלָאוּס? שָׁלַח בָּעָם אֶת אַנְשֵׁי צְבָאוֹ וְהָרַג 3.000 אִישׁ, וְאֶת הָאֲחֵרִים גֵּרֵשׁ מִירוּשָׁלַיִם. מֵאָז הִתְחִיל אַרְכֵלָאוּס לִגְזֹל וְלִלְחֹץ אֶת הָעָם לֹא פָּחוֹת מֵהוֹרְדוֹס אָבִיו, וְהַיְּהוּדִים הָיוּ מֻכְרָחִים לְהִתְאוֹנֵן עָלָיו לִפְנֵי הָרוֹמָאִים. הָרוֹמָאִים הֶגְלוּ אֶת אַרְכֵלָאוּס לְגַלְיָה (צָרְפַת בְּיָמֵינוּ) וְאֶת אֶרֶץ יְהוּדָה שָׂמוּ תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת נְצִיבֵי סוּרְיָא (64 לִפְחְבַ"שׁ).

מַעֲשֵׂי אַרְכֵלָאוּס וְגָלוּתוֹ

אֲבָל מַצַּב הַיְּהוּדִים לֹא הוּטַב תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת הַנְּצִיבִים, כִּי אִם הוּרַע הַרְבֵּה. נְצִיבֵי סוּרְיָא הָיוּ מְמַנִּים עַל אֶרֶץ יְהוּדָה נְצִיבִים אֲחֵרִים, שֶׁלָּחֲצוּ וְעָשְׁקוּ אֶת הָעָם הַדַּל בַּעֲרִיצוּת נוֹרָאָה. חוֹבוֹת הַנְּצִיבִים בִּיהוּדָה הָיוּ: 1) לִגְבּוֹת אֶת הַמִּסִּים. אֶת גְּבִיַּת הַמִּסִּים מָסְרוּ הַנְּצִיבִים בִּידֵי מוֹכְסִים (גּוֹבֵי מֶכֶס—מַס) רָעִים וְנִשְׁחָתִים שֶׁעָשְׁקוּ

הַחוֹבוֹת וְהַמַּעֲשִׂים שֶׁל הַנְּצִיבִים

אֶת הָעָם כְּדֵי לְמַלְּאוֹת אֶת כִּיס הָרוֹמָאִים וְאֶת כִּיס עַצְמָם. (מֵאָז הִבִּיטוּ הַיְהוּדִים עַל כָּל מוֹכֵס כְּבַעַל גַּזְלָן). 2) לְהַשְׁגִּיחַ עַל הַסְּדָרִים בָּאָרֶץ וְעַל הַר הַבַּיִת בִּימֵי שְׁלֹשׁ הָרְגָלִים. הַהַשְׁגָּחָה הַזֹּאת הִכְאִיבָה וְהִרְגִּיזָה אֶת נֶפֶשׁ הָעָם, כִּי לִפְעָמִים קְרוֹבוֹת הָיוּ הָרוֹמָאִים לוֹעֲגִים לַיְהוּדִים וּלְקָדְשֵׁיהֶם. 3) לְמַנּוֹת כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים. הַנְּצִיבִים הָיוּ מוֹכְרִים אֶת הַכְּהֻנָּה הַגְּדוֹלָה לְכָל הַמַּרְבֶּה בִּמְחִירָה. בִּגְדֵי הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל נִמְסְרוּ לִידֵי פָּקִיד רוֹמָאִי, וְהוּא הָיָה מֵשִׁיב אוֹתָם לַכֹּהֵן הַגָּדוֹל רַק בִּימֵי הַחַגִּים הַגְּדוֹלִים. 4) לְאַשֵּׁר אֶת מִשְׁפְּטֵי הַסַּנְהֶדְרִין בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת. הַסַּנְהֶדְרִין, כַּמּוּבָן, יָרְאוּ מִפְּנֵי הַנְּצִיבִים, וְלִפְעָמִים הִטּוּ מִשְׁפָּט לְפִי מִצְוָתָם.

גְּבוּרַת רוּחַ וּמְסִירַת נֶפֶשׁ

אֶחָד מִן הַנְּצִיבִים הַיּוֹתֵר רָעִים הָיָה פּוֹנְטִיּוּס פִּילַטוּס. הוּא לָחַץ וְעָשַׁק אֶת הָעָם יוֹתֵר מִכָּל הַנְּצִיבִים שֶׁהָיוּ לְפָנָיו, וְגַם צִוָּה לַחַיָּלָיו לְהַכְנִיס לִירוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ אֶת דִּגְלֵיהֶם עִם צַלְמֵי הַקֵּיסָר. יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם חָרְדוּ אֶל קֵיסַרְיָה הֲמוֹנִים, הֲמוֹנִים וַחֲמִשָּׁה יָמִים חָנוּ עַל אַרְמוֹנוֹ שֶׁל פּוֹנְטִיּוּס פִּילַטוּס וּבִקְשׁוּהוּ לְבַטֵּל אֶת פְּקוּדָתוֹ. בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי הִקִּיף פִּילַטוּס אֶת הַיְהוּדִים בְּאַנְשֵׁי צָבָא מְזֻיָּנִים וְקָרָא: „מִי שֶׁלֹּא יֶחְדַּל לְבַקֵּשׁ וְלֹא יָשׁוּב לְבֵיתוֹ–יֵהָרֵג". אַךְ הַיְהוּדִים עָנוּ לוֹ, כִּי טוֹב לָהֶם לָמוּת מֵאֲשֶׁר לִרְאוֹת בְּחִלּוּל דָּתָם. רַק אָז בִּטֵּל פִּילַטוּס אֶת פְּקוּדָתוֹ.

פִּילַטוּס גּוֹזֵל וְרוֹצֵחַ

אֲבָל פִּילַטוּס נָקַם בָּעָם בְּאוֹפֶן אַחֵר. הוּא אָמַר שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן אֶת צִנּוֹרוֹת הַמַּיִם שֶׁהָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם, וּלְצֹרֶךְ זֶה גָּזַל מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַרְבֵּה כֶּסֶף וְזָהָב. הָעָם הִתְחִיל לְהִתְאוֹנֵן עַל הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה בְּקוֹל רָם. אַךְ אַנְשֵׁי פִּילַטוּס

הִסְתּוֹבְבוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם כְּשֶׁהֵם לְבוּשִׁים בִּגְדֵי אֶזְרָחִים, וְהִכּוּ אֶת הַמִּתְאוֹנְנִים בְּמַגְלְבִים עַד מָוֶת.

כָּל הַצָּרוֹת הָאֵלֶּה חִזְּקוּ בְּלֵב הָעָם אֶת הַתִּקְוָה, כִּי הַמָּשִׁיחַ עוֹמֵד לָבֹא. רִשְׁעַת הָרוֹמָאִים עָבְרָה כָּל גְּבוּל, וְלָכֵן חָשַׁב הָעָם, כִּי הַזְּמַן הַנָּכוֹן לְבִיאַת הַמָּשִׁיחַ כְּבָר הִגִּיעַ. אָז הִתְחִילוּ לְהוֹפִיעַ אֲנָשִׁים שֶׁחָשְׁבוּ אֶת עַצְמָם לִמְשִׁיחִים, וְכָל אֶחָד מֵהֶם מָצָא לוֹ מַאֲמִינִים רַבִּים. אַךְ פּוֹנְטִיּוֹס פִּילַטוּס נָתַן אוֹתָם לְמוֹרְדִים וְהִשְׁמִיד אוֹתָם. כֵּן קָרָה גַּם לְיֵשׁוּ מִנַּצֶּרֶת (הַנּוֹצְרִי). תַּלְמִידָיו קָרְאוּ לוֹ „מָשִׁיחַ", וְגַם „מֶלֶךְ הַיְהוּדִים", וְלָכֵן תָּפְשׂוּ אוֹתוֹ וֶהֱבִיאוּהוּ לִפְנֵי פּוֹנְטִיּוֹס פִּילַטוּס. שָׁאַל אוֹתוֹ פִּילַטוּס: „מֶלֶךְ הַיְהוּדִים אַתָּה"? עָנָה לוֹ יֵשׁוּ: „אַתָּה אָמַרְתָּ". מִיָּד צִוָּה פִּילַטוּס לְחַיָּלָיו לְהַצְלִיבוֹ. הַיְהוּדִים שָׁכְחוּ מַהֵר אֶת כָּל הָעִנְיָן הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁשָּׁכְחוּ אֶת „הַמְּשִׁיחִים" שֶׁקָּדְמוּ, אֲבָל תַּלְמִידֵי יֵשׁוּ הָלְכוּ אֶל הַגּוֹיִים וְיִסְּדוּ בֵּינֵיהֶם אֶת הַדָּת הַנּוֹצְרִית שֶׁהִתְפַּשְּׁטָה אַחֲרֵי כֵן בְּכָל הָעוֹלָם.

הַמְּשִׁיחִים וְיֵשׁוּ הַנּוֹצְרִי

פֶּרֶק חֲמִשִּׁים וְשִׁשָּׁה

קַלִּיגוּלָה

אַגְרִיפַּס בֶּן אֲרִיסְתָּבְלוּס בֶּן הוֹרְדוֹס וּמִרְיָם הַחַשְׁמוֹנָאִית שֶׁגָּדַל וְנִתְחַנֵּךְ בְּרוֹמָא, הָיָה יְדִידוֹ הַטּוֹב שֶׁל קַלִּיגוּלָה בֶּן טִבֶּרְיוּס הַקֵּיסָר. פַּעַם אַחַת אָמַר אַגְרִיפַּס, כִּי הָיָה חָפֵץ שֶׁטִּבֶּרְיוּס יְמַהֵר לָמוּת, כְּדֵי שֶׁקַּלִּיגוּלָה יְדִידוֹ יִמְלֹךְ תַּחְתָּיו. הַדָּבָר נוֹדַע לְטִבֶּרְיוּס וּמִיָּד צִוָּה לֶאֱסֹר אֶת אַגְרִיפַּס

תְּחִלָּתוֹ שֶׁל אַגְרִיפַּס

בְּשַׁלְשֶׁלֶת בַּרְזֶל וּלְשִׂימֵהוּ בְּבֵית הַסֹּהַר. אַחֲרֵי חֲצִי שָׁנָה מֵת טִבֶּרִיוּס וְקַלִיגוּלָה מָלַךְ. אָז הוֹצִיא קַלִיגוּלָה אֶת אַגְרִיפַּס מִבֵּית הַסֹּהַר, נָתַן לוֹ בִּמְקוֹם שַׁלְשֶׁלֶת הַבַּרְזֶל שַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל זָהָב וְהִמְלִיךְ אוֹתוֹ עַל צְפוֹן עֵבֶר הַיַּרְדֵּן, בִּשְׁנַת 33 לִפְחָבַ"שׁ (אַחֲרֵי אַרְבַּע שָׁנִים מָלַךְ אַגְרִיפַּס עַל כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה).

שִׁגְעוֹנוֹ שֶׁל קַלִיגוּלָה

אַחֲרֵי זְמַן מַה הִתְחִיל קַלִיגוּלָה לְהֵרָאוֹת סִמָּנֵי שִׁגָּעוֹן. בְּשִׁגְעוֹנוֹ צִוָּה, כִּי כָל הָעַמִּים יִתְּנוּ לוֹ כְבוֹד אֱלֹהִים, וְיִשְׁתַּחֲווּ לְפִסְלוֹ, וְיַקְרִיבוּ לְפָנָיו קָרְבָּנוֹת. כָּל הָעַמִּים הִסְכִּימוּ בְּנָקֵל לְהִשְׁתַּחֲווֹת עוֹד לְפֶסֶל אֶחָד, אֲבָל הַיְהוּדִים הֶחֱלִיטוּ לְהִתְנַגֵּד לִפְקוּדַּת הַקֵּיסָר אֲפִילוּ אִם יַשְׁמִידוּ אוֹתָם עַד אֶחָד, בְּיִחוּד הֵרֵעָה הַפְּקוּדָּה הַזֹּאת לִיהוּדֵי אַלֶכְּסַנְדְּרִיָּה שֶׁל מִצְרַיִם.

הֶחָכָם פִּילוֹן הָאַלֶכְּסַנְדְּרוֹנִי

בְּאַלֶכְּסַנְדְּרִיָּה הָיוּ כְבָר אָז מֵאָה אֶלֶף יְהוּדִים, וּבֵינֵיהֶם הַרְבֵּה עֲשִׁירִים וְהַרְבֵּה חֲכָמִים. יְהוּדֵי אַלֶכְּסַנְדְּרִיָּה הֵקִימוּ לָהֶם בֵּית כְּנֶסֶת נִפְלָא בְיָפְיוֹ וְגָדְלוֹ. מְסֻפָּר, כִּי מִפְּנֵי גֹדֶל הַבַּיִת לֹא הִגִּיעַ קוֹל הַחַזָּן לְאָזְנֵי כָּל הַמִּתְפַּלְלִים וְלָכֵן הָיָה הַשַּׁמָּשׁ מְנוֹפֵף בְּסוּדָר אַחֲרֵי כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה, וְעַל פִּי הַסִּמָּן הַזֶּה הָיָה הָעָם עוֹנֶה: אָמֵן. בֵּין חַכְמֵי הַיְהוּדִים בְּאַלֶכְּסַנְדְּרִיָּה הִצְטַיֵּן אִישׁ אֶחָד שֶׁהֵקִים לוֹ שֵׁם־עוֹלָם בְּחָכְמָתוֹ הָרַבָּה וּבְמִדּוֹתָיו הַיָּפוֹת. שְׁמוֹ הָיָה פִּילוֹן הָאַלֶכְּסַנְדְּרוֹנִי. בִּסְפָרָיו הִשְׁתַּדֵּל פִּילוֹן לְהוֹכִיחַ, כִּי יֵשׁ אֵל יָחִיד בָּעוֹלָם, כִּי הוּא בָּרָא אֶת הַכֹּל וְתָמִיד רַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו. וְעוֹד לִמֵּד פִּילוֹן, כִּי הַתּוֹרָה וּמִנְהֲגֵי הַיְהוּדִים מְבִיאִים שָׁלוֹם וּבְרָכָה לִבְנֵי הָאָדָם.

הַיְּוָנִים וְהַמִּצְרִים שֶׁהָיוּ בְּאַלֶכְּסַנְדְּרִיָּה שָׂנְאוּ אֶת הַיְהוּדִים תַּכְלִית שִׂנְאָה, כִּי קִנְּאוּ בְעָשְׁרָם וּבְחָכְמָתָם. סוֹפֵר מִצְרִי אֶחָד

אֶפִּיוֹן צוֹרֵר הַיְּהוּדִים

בְּשֵׁם אֶפִּיוֹן, שֶׁהָיָה חָכָם קָטָן אַךְ רָשָׁע גָּדוֹל, חָפֵץ לְהַשְׁפִּיל אֶת כְּבוֹד הַיְּהוּדִים בְּעֵינֵי כָּל הָעַמִּים. בְּסִפְרוֹ כָּתַב, כִּי הַיְּהוּדִים גֹּרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם בִּימֵי משֶׁה מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מְצֹרָעִים, כִּי הַיְּהוּדִים עוֹבְדִים לְרֹאשׁ חֲמוֹר, מַקְרִיבִים קָרְבְּנוֹת אָדָם וְעוֹד דְּבָרִים שֶׁלֹּא הָיוּ מֵעוֹלָם.

הַפְּרָעוֹת בִּיהוּדֵי אַלֶּכְּסַנְדְּרִיָּה

כַּאֲשֶׁר יָצְאָה פְּקוּדַת קַלִּיגוּלָה לְהִשְׁתַּחֲווֹת לְפִסְלוֹ מֵאֲנוּ יְהוּדֵי מִצְרַיִם לְמַלְאוֹתָהּ. אָז הוֹדִיעַ נְצִיב הָרוֹמָאִים בְּאַלֶּכְּסַנְדְּרִיָּה שֶׁאֵין לַיְּהוּדִים מִשְׁפַּט אֶזְרָחִים בְּמִצְרַיִם. הַיְּוָנִים וְהַמִּצְרִים הִתְחִילוּ לְהִתְנַפֵּל עַל הַיְּהוּדִים בַּבָּתִּים וּבָרְחוֹבוֹת, הִכּוּ, שָׁדְדוּ וְרָצְחוּ הַרְבֵּה אֲנָשִׁים. הֵם הִתְפָּרְצוּ גַּם אֶל בֵּית הַתְּפִלָּה הַגָּדוֹל וְהַנֶּהְדָּר וְהֶעֱמִידוּ שָׁם אֶת פֶּסֶל קַלִּיגוּלָה. אָז שָׁלְחוּ הַיְּהוּדִים מַלְאֲכוּת שֶׁל חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים, וּבְרֹאשָׁהּ הֶחָכָם פִילוֹן הָאַלֶּכְּסַנְדְּרוֹנִי, לְהִתְאוֹנֵן לִפְנֵי קַלִּיגוּלָה עַל מַעֲשֵׂי הָרֶצַח וְהַשֹּׁד שֶׁל הַיְּוָנִים. אֲבָל גַּם הַיְּוָנִים שָׁלְחוּ מַלְאֲכוּת מִשֶּׁלָּהֶם וּבְרֹאשָׁהּ אֶפִּיוֹן צוֹרֵר הַיְּהוּדִים. קַלִּיגוּלָה קִבֵּל אֶת הַמַּלְאֲכוּת הַיְּהוּדִית בְּכַעַס וּשְׁלָחָהּ מֵעַל פָּנָיו בְּכַעַס, כִּי כְּבָר הוֹדִיעוּ לוֹ מִסּוּרְיָה, שֶׁגַּם בְּאֶרֶץ יְהוּדָה אִי־אֶפְשָׁר לְהַצִּיג אֶת פִּסְלוֹ.

אֱמוּנָה וּגְבוּרָה שֶׁאֵין דּוּגְמָתָם

כַּאֲשֶׁר נוֹדְעָה פְּקוּדַת קַלִּיגוּלָה בְּאֶרֶץ יְהוּדָה, אֲחָזָה חֶרְדַּת אֱלֹהִים אֶת כָּל הָעָם. הַיָּמִים הָיוּ יְמֵי קָצִיר, וּבְכָל זֹאת הִנִּיחוּ הַכֹּל אֶת עֲבוֹדָתָם וַיֵּלְכוּ הֲמוֹנִים, הֲמוֹנִים אֶל אַרְמוֹן פֶּטְרוֹנִיוּס, נְצִיב סוּרְיָא. אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה חָנוּ אַלְפֵי יְהוּדִים, זְקֵנִים וּזְקֵנוֹת, יְלָדִים וִילָדוֹת, עַל אַרְמוֹן פֶּטְרוֹנִיוּס וְדָרְשׁוּ מִמֶּנּוּ בְּלִי הֶרֶף, כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֶת דְּבַר הַקֵּיסָר. זִקְנֵי הָעָם אָמְרוּ לַנְּצִיב, כִּי כָל עוֹד יוּכַל הָעָם לִנְשֹׁם

אַף נְשִׁימָה אַחַת, לֹא יַרְשֶׁה לְחַלֵּל אֶת דַּת אֲבוֹתָיו. הֵם אָמְרוּ, כִּי הַיְּהוּדִים בְּעַצְמָם יִשְׁחֲטוּ אֶת נְשֵׁיהֶם, אֲחֵיהֶם וּבְנֵיהֶם וְרַק אָז, כַּאֲשֶׁר לֹא יִשָּׁאֵר אַף יְהוּדִי אֶחָד, אֶפְשָׁר יִהְיֶה לְהַעֲמִיד פֶּסֶל בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. אָז הֶעֱמִיד פֶּטְרוֹנִיּוֹס אֶת נַפְשׁוֹ בְּסַכָּנָה וְכָתַב לְקַלִיגוּלָה, כִּי בְּאֶרֶץ יְהוּדָה אִי־אֶפְשָׁר לְהַצִּיג אֶת פִּסְלוֹ.

מִכְתָּבוֹ שֶׁל אַגְרִיפַּס

גַּם אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ עָשָׂה אָז מַעֲשֶׂה הָרָאוּי לְכָבוֹד גָּדוֹל. הוּא שָׁלַח מִכְתָּב לְקַלִיגוּלָה וְכָתַב לוֹ: „אֵין דָּבָר יָקָר לִי מִכֶּתֶר־הַמַּלְכוּת שֶׁנָּתַתָּ לִי; אֲבָל בְּבַקָּשָׁה מִמְּךָ: קַח מִמֶּנִּי כֶּתֶר זֶה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּחַלֵּל אֶת הַקָּדוֹשׁ לְעַמִּי. אִם הֶחְלַטְתָּ לְהַעֲמִיד אֶת הַצֶּלֶם וּלְהַשְׁמִיד אֶת עַם הַיְּהוּדִים—קַח אֶת נַפְשִׁי תְּחִלָּה".

מוֹת קַלִיגוּלָה

קַלִיגוּלָה הִבְטִיחַ לְאַגְרִיפַּס יְדִידוֹ שֶׁלֹּא יִגַּע בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. אֲבָל בְּלִבּוֹ כָּעַס עַל הַיְּהוּדִים, עַל אַגְרִיפַּס, וּבְיוֹתֵר עַל פֶּטְרוֹנִיּוֹס, שֶׁנּוֹעַז לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל הַיְּהוּדִים וּלְבַטֵּל אֶת מִצְוָתוֹ. קַלִיגוּלָה כָּתַב לְפֶטְרוֹנִיּוֹס, כִּי הוּא, וַדַּאי, לָקַח שֹׁחַד מִן הַיְּהוּדִים, וְלָכֵן בֶּן מָוֶת הוּא, וְהוּא גּוֹזֵר עָלָיו כִּי יָשִׂים קֵץ לְחַיָּיו. אֲבָל נוֹשְׂאֵי הַמִּכְתָּב תָּעוּ בַּיָּם שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, וּבֵין כָּךְ נֶהֱרַג קַלִיגוּלָה בִּידֵי שָׂרָיו, וְהַכֹּל נִצְּלוּ.

פֶּרֶק חֲמִשִּׁים וְשִׁבְעָה

הַמֶּלֶךְ אַגְרִיפַּס הָרִאשׁוֹן (26—29 לִפְחֻבַ״שׁ)

אַגְרִיפַּס מָסוּר לְעַמּוֹ

אַגְרִיפַּס הָיָה חָשׁוּב וְנִכְבָּד בְּעֵינֵי הָרוֹמָאִים, וּבַעֲצָתוֹ הִמְלִיךְ הַסֶּנַט הָרוֹמָאִי אֶת קְלוֹדִיוּס בִּמְקוֹם קַלִיגוּלָה. בְּעַד הָעֶזְרָה הַזֹּאת עָשָׂה קְלוֹדִיוּס אֶת אַגְרִיפַּס לְמֶלֶךְ עַל כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה. יְמֵי מַלְכוּתוֹ הַמְעַטִּים שֶׁל אַגְרִיפַּס, הִזְכִּירוּ לַיְּהוּדִים אֶת יְמֵי אָשְׁרָם וּשְׁלוֹמָם. אַגְרִיפַּס לֹא הִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ לִפְנֵי הָרוֹמָאִים וְלֹא בִּקֵּשׁ אֶת טוֹבַת הַנָּכְרִים כְּהוֹרְדוֹס אֲבִי־אָבִיו. הוּא הָיָה מָסוּר וְנֶאֱמָן לְעַמּוֹ וְהִשְׁתַּדֵּל לִמְצֹא חֵן בְּעֵינָיו בְּכָל דָּבָר.

הָאֲגָדוֹת עַל אַגְרִיפַּס

מְסַפְּרִים עָלָיו, כִּי פַּעַם אַחַת פִּנָּה דֶרֶךְ לְכַלָּה שֶׁהָלְכָה לְחֻפָּתָהּ, כִּי אָמַר: „אֲנִי נוֹטֵל כֶּתֶר בְּכָל יוֹם, וְזֹאת נוֹטֶלֶת כִּתְרָהּ שָׁעָה אַחַת”. וְעוֹד מְסַפְּרִים, כִּי פַּעַם בִּקֵּשׁ אַגְרִיפַּס לְהַקְרִיב אֶלֶף עוֹלוֹת. שָׁלַח לַכֹּהֵן הַגָּדוֹל: „אַל יַקְרִיב אָדָם הַיּוֹם חוּץ מִמֶּנִּי”. בָּא עָנִי אֶחָד וּבְיָדוֹ שְׁנֵי תוֹרִים. לֹא חָפֵץ הַכֹּהֵן לְהָשִׁיב אֶת פְּנֵי הֶעָנִי וְהִקְרִיב אֶת קָרְבָּנוֹ. אַחֲרֵי כֵן שִׁבַּח אַגְרִיפַּס אֶת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְאָמַר לוֹ: „יָפֶה עָשִׂיתָ מַה שֶּׁעָשִׂיתָ”. וְעוֹד מְסַפְּרִים, כִּי פַּעַם אַחַת קָרָא אַגְרִיפַּס לִפְנֵי הָעָם בַּתּוֹרָה. כְּשֶׁהִגִּיעַ לַפָּסוּק: „לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ (לְמֶלֶךְ) אִישׁ נָכְרִי” זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת (כִּי הוּא הֲלֹא הָיָה אֲדוֹמִי מִצַּד אֲבִי־אָבִיו). אֲבָל הָעָם מִסָּבִיב הִתְחִיל לִקְרֹא: „אַל תִּירָא, אַגְרִיפַּס, אָחִינוּ אַתָּה, אָחִינוּ אַתָּה”! כֵּן מָחַל לוֹ הָעָם אֶת מוֹצָאוֹ הָאֲדוֹמִי וְהַהוֹרְדוֹסִי בְּעַד מַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים.

מַצַּב הַסַּנְהֶדְרִין הוּטַב

בִּימֵי אַגְרִיפַּס גָּדַל מְאֹד כְּבוֹד חַכְמֵי הַתּוֹרָה וְהַסַּנְהֶדְרִין. רֹאשׁ הַסַּנְהֶדְרִין בַּיָּמִים הָהֵם הָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן (גַּמְלִיאֵל הָרִאשׁוֹן) נֶכְדּוֹ שֶׁל הִלֵּל הַזָּקֵן. הַנָּשִׂיא הַזֶּה הָיָה הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם הַכָּבוֹד „רַבָּן", וּמִיָּמָיו הָיְתָה הַנְּשִׂיאוּת בַּסַּנְהֶדְרִין עוֹבֶרֶת בִּירוּשָּׁה מֵאָב לִבְנוֹ כְּאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, עַד שֶׁבָּטְלָה הַסַּנְהֶדְרִין בְּיִשְׂרָאֵל. רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן הָלַךְ בְּדֶרֶךְ זְקֵנוֹ לְהָקֵל מֵעַל הָעָם אֶת שְׁמִירַת הַתּוֹרָה וּלְקָרֵב אֶת הַנָּכְרִים.

הֵילֵנִי מַלְכַּת חֲדַיִב

בַּיָּמִים הָהֵם הֵחֵלּוּ טוֹבֵי הַנָּכְרִים לִמְאֹס בַּעֲבוֹדַת הָאֱלִילִים וּמִסְפַּר הַגֵּרִים הָלַךְ וָרָב. כְּבוֹד תּוֹרַת הַיְּהוּדִים הִתְפַּשֵּׁט בְּכָל הָאֲרָצוֹת מִסָּבִיב וְהִגִּיעַ גַּם עַד מַמְלֶכֶת חֲדַיִב שֶׁעַל שְׂפַת נְהַר חִדֶּקֶל. מַלְכַּת חֲדַיִב, הֵילֵנִי וּבָנֶיהָ וְיֶתֶר בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַדָּת הַיְּהוּדִית, וְהָיוּ לִיהוּדִים טוֹבִים וְנֶאֱמָנִים. פְּעָמִים אֲחָדוֹת עָלְתָה הֵילֵנִי מֵחֲדַיִב לִירוּשָׁלַיִם לְהִשְׁתַּחֲווֹת בְּבֵית ה׳, וּפַעַם, בִּשְׁנַת רָעָב הֵבִיאָה אִתָּהּ אֳנִיּוֹת מְלֵאוֹת לֶחֶם וְחִלְּקָה אוֹתוֹ לַעֲנִיֵּי הָעִיר. הֵילֵנִי כָּרְתָה בִּירוּשָׁלַיִם מְעָרַת קֶבֶר לָהּ וּלְיֶתֶר בְּנֵי מִשְׁפַּחְתָּהּ שֶׁהִתְיַשְּׁבוּ אַחֲרֵי כֵן בִּירוּשָׁלַיִם. הַמְּעָרָה הַזֹּאת יְדוּעָה בִּירוּשָׁלַיִם עַד הַיּוֹם בְּשֵׁם „קִבְרֵי הַמְּלָכִים".

הַסַּכָּנָה מִפְּנֵי הָרוֹמָאִים

הַיְּהוּדִים שָׂמְחוּ לִרְאוֹת כִּי טוֹבֵי הַנָּכְרִים מְכַבְּדִים כָּל כַּךְ אֶת תּוֹרָתָם, אַךְ הֵם יָדְעוּ, כִּי הֵם וְאַרְצָם וְתוֹרָתָם נִמְצָאִים בְּסַכָּנָה מִפְּנֵי הָרוֹמָאִים. לָכֵן לֹא חָדְלוּ הַיְּהוּדִים, וְגַם אַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ, לַחֲשֹׁב מַחֲשָׁבוֹת אֵיךְ לְהָשִׁיב לָהֶם אֶת חֵרוּתָם הַשְּׁלֵמָה. לְשֵׁם הַדָּבָר הַזֶּה נִסָּה אַגְרִיפַּס לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי מַעֲשִׂים חֲשׁוּבִים מְאֹד, אַךְ הָרוֹמָאִים הִפְסִיקוּ אֶת שְׁנֵיהֶם

הַנִּסָּיוֹן לְבַצֵּר אֶת הַחוֹמוֹת

בְּאֶמְצַע. הַמַּעֲשֶׂה הָאֶחָד הָיָה שֶׁהִתְחִיל לְבַצֵּר אֶת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְלִבְנוֹת חוֹמָה חֲדָשָׁה מִצְּפוֹן הָעִיר, כִּי שָׁם לֹא הָיְתָה הָעִיר בְּצוּרָה כָּרָאוּי. הַדָּבָר נוֹדַע לִנְצִיב סוּרְיָא, וְהוּא הוֹדִיעַ לְקְלוֹדִיוּס, וּקְלוֹדִיוּס צִוָּה מִיַּד לְהַפְסִיק אֶת הָעֲבוֹדָה. הַמַּעֲשֶׂה הַשֵּׁנִי הָיָה עוֹד יוֹתֵר חָשׁוּב. הוּא הִזְמִין

אֲסֵפַת הַמְּלָכִים בְּטִבֶּרְיָה

אֶל אַרְמוֹנוֹ בְּטִבֶּרְיָה (בִּירַת הַגָּלִיל) חֲמִשָּׁה מְלָכִים מִן הָאֲרָצוֹת הַסְּמוּכוֹת, כְּדֵי לִכְרֹת אִתָּם בְּרִית נֶגֶד הָרוֹמָאִים. אֲבָל גַּם בַּפַּעַם הַזֹּאת קִלְקֵל נְצִיב סוּרְיָא. הוּא מִהֵר לָבֹא לְטִבֶּרְיָה וְצִוָּה לְאוֹרְחָיו שֶׁל אַגְרִיפַּס, כִּי יָשׁוּבוּ אִישׁ לְאַרְצוֹ.

לוּ הֶאֱרִיךְ אַגְרִיפַּס יָמִים, הָיָה אוּלַי מוֹצֵא לוֹ דֶרֶךְ לְהָסִיר מֵעַל עַמּוֹ אֶת עֹל הָרוֹמָאִים, אַךְ הוּא מֵת לִפְנֵי זְמַנּוֹ. כִּי פַּעַם,

אַגְרִיפַּס מֵת פִּתְאֹם

בִּהְיוֹתוֹ בְּקֵיסַרְיָה, הִרְגִּישׁ פִּתְאֹם כְּאֵב גָּדוֹל בְּבִטְנוֹ, וְאַחֲרֵי יָמִים אֲחָדִים מֵת, אַחֲרֵי מָלְכוֹ בִּיהוּדָה רַק שָׁלֹשׁ שָׁנִים (26–29 לִפְחֻבַּ"שֵׁ). חוֹשְׁבִים, כִּי שׂוֹנְאָיו מִבְּנֵי הַנֵּכָר בְּקֵיסַרְיָה הִרְעִילוּ אוֹתוֹ. וְאָמְנָם, הַנָּכְרִים בְּקֵיסַרְיָה עָשׂוּ מִשְׁתֶּה שֶׁל שִׂמְחָה אַחֲרֵי מוֹת אַגְרִיפַּס וְהִקְרִיבוּ קָרְבְּנוֹת תּוֹדָה לָאֱלִילִים. הַיְּהוּדִים, לְהֶפֶךְ, הִתְאַבְּלוּ עַל מוֹתוֹ מְאֹד, כְּאִלּוּ יָדְעוּ, כִּי בְמוֹתוֹ מֵתָה גַּם תִּקְוָתָם הָאַחֲרוֹנָה.

פֶּרֶק חֲמִשִּׁים וּשְׁמֹנָה

הַנְּצִיבִים הָאַחֲרוֹנִים (4—26 לִפְחֲבַ״שֵׁ)

אַחֲרֵי מוֹת אַגְרִיפַּס הָרִאשׁוֹן נָתְנוּ הָרוֹמָאִים לִבְנוֹ, אַגְרִיפַּס הַשֵּׁנִי אֶת הַשֵּׁם „מֶלֶךְ" בִּלְבַד, אֲבָל אֶת הַמֶּמְשָׁלָה בְּאֶרֶץ יְהוּדָה מָסְרוּ עוֹד הַפַּעַם בִּידֵי נְצִיבֵי סוּרְיָא.

עוֹד הַפַּעַם נְצִיבִים

עוֹד הַפַּעַם בָּאוּ לַיְּהוּדִים יָמִים רָעִים וְנוֹרָאִים הַנְּצִיבִים הַחֲדָשִׁים עָשְׁקוּ אֶת הָעָם בְּלִי חֶמְלָה, רָצְחוּ אַלְפֵי אֲנָשִׁים, וְחִלְּלוּ אֶת קָדְשֵׁי הָעָם לְעֵינֵי הַשֶּׁמֶשׁ. הַנְּצִיבִים בְּעַצְמָם נָתְנוּ אֶת יָדָם עִם שׁוֹדְדִים וְרוֹצְחִים וְעָזְרוּ לָהֶם לְהָקִים בָּאָרֶץ אִי־סְדָרִים וּמְבוּכָה. הַנְּצִיבִים בְּעַצְמָם הֵקִימוּ פֹּה וָשָׁם מְרִידוֹת קְטַנּוֹת וְאַחֲרֵי כֵן הִתְנַפְּלוּ עַל עָרִים שְׁלֵמוֹת, שָׂרְפוּ אוֹתָן בָּאֵשׁ, הִכּוּ אֶת יוֹשְׁבֵיהֶן וְאֶת רְכוּשָׁם לָקְחוּ לְשָׁלָל.

מִקֵּץ עֶשְׂרִים שָׁנָה שֶׁל צָרוֹת כָּאֵלֶּה נוֹכַח הָעָם, כִּי נִשְׁאֲרוּ לוֹ רַק שְׁנֵי דְרָכִים: אוֹ לְגָרֵשׁ אֶת הָרוֹמָאִים מִיהוּדָה, אוֹ לָמוּת בַּמִּלְחָמָה.

הַקַּנָּאִים וְאוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם

הָאִכָּרִים, הָרוֹעִים, הַדַּיָּגִים וּבַעֲלֵי הַמְּלָאכָה הָעֲנִיִּים רָאוּ, כִּי מִשָּׁנָה לְשָׁנָה הֵם הוֹלְכִים וְדַלִּים, וְעוֹד מְעַט וְיִהְיוּ צְרִיכִים אוֹ לְהִמָּכֵר לַעֲבָדִים, אוֹ לִהְיוֹת לְנַוָּלָנִים אוֹ לָמוּת בְּרָעָב הֵם וּנְשֵׁיהֶם וְטַפָּם. לָכֵן הֶחֱלִיטוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה לְהִלָּחֵם בָּרוֹמָאִים וְיִהְיֶה מַה שֶּׁיִּהְיֶה. הֵם נִקְרְאוּ בְּשֵׁם „קַנָּאִים" כִּי קִנְּאוּ לְעַמָּם וְאַרְצָם. נֶגֶד הַקַּנָּאִים הָיוּ רֹב חַכְמֵי הַתּוֹרָה וְכָל הָעֲשִׁירִים וְהַגְּדוֹלִים. אֵלֶּה קָרְאוּ לְעַצְמָם בְּשֵׁם „אוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם". אוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם אָמְרוּ כִּי צָרִיךְ לְהִכָּנֵעַ לָרוֹמָאִים וְלִסְבֹּל אֶת הַכֹּל כְּדֵי לִשְׁמֹר עַל הַשָּׁלוֹם בָּאָרֶץ. חַכְמֵי

הַתּוֹרָה חָפְצוּ לִשְׁמֹר עַל הַשָּׁלוֹם כְּדֵי לִשְׁמֹר עַל הַתּוֹרָה, וְהָעֲשִׁירִים חָפְצוּ לִשְׁמֹר עַל עָשְׁרָם וְעַל חַיֵּיהֶם הַנְּעִימִים.

הַקַּנָּאִים שָׂנְאוּ אֶת אוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם וְקָרְאוּ לָהֶם „בּוֹגְדִים". הַקַּנָּאִים הַיּוֹתֵר גְּדוֹלִים אָמְרוּ, כִּי צְרִיכִים לְהַשְׁמִיד אֶת הַ„בּוֹגְדִים" מִן הָאָרֶץ. הֵם הָיוּ מַסְתִּירִים סַכִּין קָצָר מִתַּחַת לְבִגְדָם וּמִתְנַפְּלִים מִפַּעַם לְפַעַם עַל אֶחָד מֵאוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם וְהוֹרְגִים אוֹתוֹ. הַקַּנָּאִים הָאֵלֶּה הָיוּ מִן הָעֲנִיִּים שֶׁנֶּהֶפְכוּ לְרוֹצְחִים, וְנִקְרְאוּ בְּשֵׁם סִקָּרִים עַל שֵׁם סַכִּינָם הַקָּצָר (סִקָּר, בְּיוָנִית). רְצִיחוֹת הַקַּנָּאִים־הַסִּקָּרִים רַבּוּ מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, וְהַשִּׂנְאָה וְהָרִיב בֵּין הַקַּנָּאִים וְאוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם הָלְכוּ וְגָדְלוּ. יַחַד עִם זֶה רַבּוּ גַּם הַמְּבוּכָה וְאִי הַסְּדָרִים בָּאָרֶץ.

הַסִּקָּרִים מַשְׁמִידִים אֶת הַ„בּוֹגְדִים"

בִּימֵי הַנָּצִיב גֶּסִּיוּס פְלוֹרוּס עָבַר כָּל הָעָם עַל צַד הַקַּנָּאִים. פְלוֹרוּס עָלָה בְּרִשְׁעָתוֹ עַל כָּל הַנְּצִיבִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ. מִלְּבַד שֶׁגָּזַל וְרָצַח בְּעַצְמוֹ, עָזַר גַּם לְנָכְרִים לִגְזֹל וְלִרְצֹחַ אֶת הַיְהוּדִים. בְּקֵיסַרְיָה, לְמָשָׁל, לָקַח פְלוֹרוּס שֹׁחַד רַב מִן הַיְהוּדִים וְהִבְטִיחַ לְהָגֵן עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שְׁכֵנֵיהֶם הַנָּכְרִים. אֲבָל כַּאֲשֶׁר הִתְנַפְּלוּ הַנָּכְרִים עַל יְהוּדֵי קֵיסַרְיָה, יָצָא פְלוֹרוּס מִן הָעִיר וְעָזַב אוֹתָם לְנַפְשָׁם, הַיְהוּדִים שָׁלְחוּ אֵלָיו מַלְאָכִים לְהַזְכִּיר לוֹ אֶת הַבְטָחָתוֹ, וּפְלוֹרוּס צִוָּה לָשִׂים אוֹתָם בְּבֵית הַכֶּלֶא. הַיְהוּדִים שָׁלְחוּ מַלְאָכִים אֲחֵרִים אֶל נִירוֹן קֵיסַר, הַקֵּיסָר הָרוֹצֵחַ וְהַמּוּקְיוֹן, אַךְ הוּא הוֹצִיא מִשְׁפָּט כִּי הַיְהוּדִים זָרִים בְּקֵיסַרְיָה בָּעִיר שֶׁנִּבְנְתָה עַל יְדֵי מֶלֶךְ הַיְהוּדִים, וּבְכֶסֶף הַיְהוּדִים, וְעַל אַדְמַת הַיְהוּדִים.

פְלוֹרוּס וּמִשְׁפַּט קֵיסַרְיָה

הָעָוֶל הַנּוֹרָא הַזֶּה הִרְגִּיז אֶת נֶפֶשׁ כָּל הָעָם. אֲבָל תֵּיכֶף אַחֲרָיו קָרוּ דְּבָרִים עוֹד יוֹתֵר נוֹרָאִים וְסַבְלָנוּת הָעָם פָּקְעָה. פְלוֹרוּס

פְּלוֹרוּס הַקַּבְּצָן וְנִקְמָתוֹ

שָׁלַח אֶת אֲנָשָׁיו לָקַחַת מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שִׁבְעָה עָשָׂר כִּכַּר זָהָב (לְעֵרֶךְ 220.000 דוֹלַר). הַיְהוּדִים הֵשִׁיבוּ אֶת פְּנֵיהֶם בְּדִבְרֵי חֶרְפָּה וָלַעַג. אֲחָדִים גַּם קָרְאוּ לִנְדָבוֹת לְטוֹבַת „פְּלוֹרוּס הַקַּבְּצָן". אָז בָּא פְּלוֹרוּס עִם גְּדוּדָיו יְרוּשָׁלַיְמָה לַעֲשׂוֹת בָּהּ נְקָמוֹת. הוּא אָסַף לִפְנֵי אַרְמוֹנוֹ (אַרְמוֹן הוֹרְדוֹס) אֶת רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וַחֲשׁוּבֵי הָעָם וְצִוָּה לָדוּשׁ אֶת בְּשָׂרָם בְּשׁוֹטִים וּלְצָלְבָם עַל עֵצִים. לְחַיָּלָיו צִוָּה לִפְשֹׁט עַל הָעִיר, וְלִגְזֹל וְלִרְצֹחַ כְּאַוַּת נַפְשָׁם. אַחֲרֵי כָּל אֵלֶּה צִוָּה לַיְהוּדִים לָצֵאת לִקְרַאת גְּדוּדָיו שֶׁהָיוּ מִחוּץ לִירוּשָׁלַיִם וּלְקַבֵּל אֶת פְּנֵיהֶם בְּכָבוֹד וְהַכְנָעָה.

הַיְהוּדִים לְשָׁלוֹם וְהָרוֹמָאִים לַמִּלְחָמָה

הָעָם מֵאֵן לְמַלֵּא אֶת הַדְּרִישָׁה הַמַּחְפִּירָה הַזֹּאת, אֲבָל הַכֹּהֲנִים וְהַשָּׂרִים דִּבְּרוּ עַל לִבּוֹ לְהִכָּנַע, כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת הָעִיר וְאֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם יָצְאוּ בְּבִגְדֵי חַג לִקְרַאת הָרוֹמָאִים וּבֵרְכוּ אוֹתָם לְשָׁלוֹם, אַךְ הָרוֹמָאִים עָנוּ לָהֶם בְּחַרְבוֹתֵיהֶם. בִּמְבוּכָה וּצְעָקוֹת הִתְחִילוּ הַיְהוּדִים לְהִמָּלֵט הָעִירָה וְהָרוֹמָאִים רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם, הִכּוּ אוֹתָם בַּחֲרָבוֹת וְרָמְסוּ אוֹתָם בְּרַגְלֵי הַסּוּסִים. בְּתוֹךְ הָעִיר הִתְחַזְּקוּ הַיְהוּדִים וְהִתְחִילוּ לְהָגֵן עַל עַצְמָם. מִכָּל גַּגּוֹת הַבָּתִּים יָרַד בָּרָד שֶׁל חִצִּים וַאֲבָנִים עַל רָאשֵׁי הָרוֹמָאִים. גַּם אֵצֶל הַר הַבַּיִת הֻכּוּ הָרוֹמָאִים מַכָּה רַבָּה וּפְלוֹרוּס בָּרַח מִירוּשָׁלַיִם בְּחֶרְפָּה גְדוֹלָה וְחָזַר לְקֵיסַרְיָה.

אַגְרִיפַּס „מַשְׁקִיט" אֶת רוּחַ הָעָם

כַּאֲשֶׁר נוֹדַע לְאַגְרִיפַּס מַה שֶּׁקָּרָה בִּירוּשָׁלַיִם, מִהֵר שָׁמָּה לְהַשְׁקִיט אֶת רוּחַ הָעָם. הוּא עִם אֲחוֹתוֹ, בִּירֶנִיקָה הַיָּפָה, אָסְפוּ אֶת הָעָם לִפְנֵי אַרְמוֹנָם וְהִתְחַנְּנוּ לְפָנָיו וְדִבְּרוּ עַל לִבּוֹ כִּי יֶחְדַּל מִמֶּרֶד. בִּנְאוּם

הַכָּנוֹת לַמֶּרֶד

אָרֹךְ הִשְׁתַּדֵּל אַגְרִיפַּס לְהוֹכִיחַ לָעָם כִּי אֵין לְקַוּוֹת לְנִצָּחוֹן עַל הָרוֹמָאִים, כִּי הֵם כָּבְשׁוּ אֶת כָּל הָעוֹלָם בִּגְבוּרָתָם, וְכָל עַמֵּי הָאָרֶץ לֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד בִּפְנֵיהֶם. הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה נִכְנְסוּ אֶל לֵב הָעָם, וְהַכֹּל הִסְכִּימוּ לְהִכָּנֵעַ. אֲבָל כַּאֲשֶׁר דָּרַשׁ אַגְרִיפַּס לְהִכָּנֵעַ גַּם לִפְלוֹרוּס הַבְּלִיַּעַל וְאִישׁ הַדָּמִים, רָגַז הָעָם וְקָצַף מְאֹד. הַכֹּל הִתְחִילוּ לְחָרֵף אוֹתוֹ וּלְהַשְׁלִיךְ עָלָיו אֲבָנִים, וְהַמֶּלֶךְ מוּג הַלֵּב וּשְׁפַל הַנֶּפֶשׁ אָנוּס הָיָה לִבְרֹחַ מִירוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי אֶחָיו בְּנֵי עַמּוֹ. אָז עָבְרוּ כִּמְעַט כָּל יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם עַל צַד הַקַּנָּאִים וְהַכֹּל

נִשְׁבְּעוּ לְהִלָּחֵם עַל חֵרוּת עַמָּם וְאַרְצָם עַד טִפַּת דָּמָם הָאַחֲרוֹנָה.

הַשְּׁבוּעָה וּבִטּוּל הַקָּרְבָּנוֹת

בְּמִצְוַת רָאשֵׁי הַקַּנָּאִים חָדְלוּ הַכֹּהֲנִים לְהַקְרִיב קָרְבָּנוֹת לִשְׁלוֹם קֵיסַר רוֹמָא וּבָזֶה הֵחֵלָּה הַמְּרִידָה הַגְּדוֹלָה, בַּשָּׁנָה הָרְבִיעִית לִפְנֵי חֻרְבַּן בַּיִת שֵׁנִי.

פֶּרֶק חֲמִשִּׁים וְתִשְׁעָה

רֵאשִׁית יְמֵי הַמְּרִידָה הַגְּדוֹלָה

אוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם, הַקַּנָּאִים וְהַסִּקָּרִים

בַּתְּחִלָּה נִסּוּ עוֹד אוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם לְהִלָּחֵם עִם הַקַּנָּאִים וּלְבַטֵּל אֶת הַמֶּרֶד, וְאַגְרִיפַּס שָׁלַח לְעֶזְרָתָם שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ. שִׁבְעָה יָמִים נִמְשְׁכָה הַמִּלְחָמָה בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם עַד שֶׁבָּאוּ גְּדוּדֵי הַסִּקָּרִים הָעִירָה וְהַקַּנָּאִים גָּבְרוּ. רָאשֵׁי אוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם, הַכֹּהֲנִים, הַשָּׂרִים וְהָעֲשִׁירִים, נֶחְשְׁבוּ לְבוֹגְדִים בְּעַמָּם וְהַסִּקָּרִים הִתְחִילוּ לַהֲרֹג בָּהֶם וְלָבֹז אֶת בָּתֵּיהֶם. הַגְּזֵלוֹת וְהָרְצִיחוֹת הָאֵלֶּה הֵקִימוּ מְבוּכָה וְאִי־סְדָרִים בָּעִיר וְלָכֵן הִתְקוֹמְמוּ הַקַּנָּאִים הָאֲחֵרִים נֶגֶד הַסִּקָּרִים וְהִכְרִיתוּ אוֹתָם מִירוּשָׁלַיִם. שְׂרִידֵי הַסִּקָּרִים הִתְבַּצְּרוּ בַּמִּבְצָר הֶחָזָק מְצָדָה.

נִקְמַת הַנָּכְרִים

הַמִּקְרֶה בְּבֵית שְׁאָן

כַּאֲשֶׁר נוֹדַע סָבִיב דְּבַר הַמֶּרֶד בִּירוּשָׁלַיִם הֵרִימוּ הַנָּכְרִים רֹאשׁ וּבֶעָרִים רַבּוֹת עָרְכוּ שְׁחִיטוֹת נוֹרָאוֹת בַּיְהוּדִים שְׁכֵנֵיהֶם. בְּאַלֶּכְּסַנְדְּרִיָּה שֶׁל מִצְרַיִם נֶהֶרְגוּ 50.000 אֲנָשִׁים, נָשִׁים, זְקֵנִים וָטַף. בְּקֵיסַרְיָה 21.000, בְּדַמֶּשֶׂק 10.000 וְעוֹד וְעוֹד. הַקַּנָּאִים חָפְצוּ לִנְקֹם נִקְמַת אֲחֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ גַּם הֵם עַל עָרֵי הַנָּכְרִים, שָׂרְפוּ אוֹתָן בָּאֵשׁ וְהִכּוּ אֶת יוֹשְׁבֵיהֶן בְּלִי רַחֲמִים. בְּבֵית שְׁאָן כָּרְתוּ הַנָּכְרִים בְּרִית עִם

הַתּוֹשָׁבִים הַיְהוּדִיִּים וּבְעֶזְרַת הַגִּבּוֹר שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁאוּל גֵּרְשׁוּ אֶת הַקַּנָּאִים מֵעַל הָעִיר. כַּאֲשֶׁר עָבְרָה הַסַּכָּנָה הִתְחִילוּ הַנָּכְרִים לְהַשְׁמִיד אֶת הַיְהוּדִים מַצִּילֵיהֶם. שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁאוּל רָאָה כִּי לֹא יוּכַל לַנָּכְרִים הָרַבִּים וַיִּקְרָא: „אֶזְרְחֵי בֵּית שְׁאָן! אֲנִי מְקַבֵּל מִיֶּדְכֶם בְּרָצוֹן אֶת הַגְּמוּל הָרָאוּי לִי עַל בָּגְדִי בְאַחַי. וְלָכֵן לֹא מוֹת גִּבּוֹרִים בַּמִּלְחָמָה נָמוּת, כִּי אִם מוֹת אֲרוּרִים". וּלְעֵינֵי הַנָּכְרִים שָׁחַט שָׁאוּל אֶת כָּל בְּנֵי מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶת עַצְמוֹ.

בֵּין כֹּה וָכֹה וְהַמֶּרֶד בִּיהוּדָה הָלַךְ וְחָזַק. צֶסְטִיּוּס גַּלּוּס, נְצִיב סוּרְיָא, עָלָה עִם מַחֲנֵהוּ עַל יְרוּשָׁלַיִם לְדַכֵּא אֶת הַמֶּרֶד וְהִכָּה

מַפֶּלֶת צֶסְטִיּוּס גַּלּוּס

מַכָּה רַבָּה. בַּתְּחִלָּה סָר מֵעַל יְרוּשָׁלַיִם בִּמְנוּחָה וָסֵדֶר, אַךְ הַיְהוּדִים לִוּוּהוּ בְדַרְכּוֹ, וּמֵרָאשֵׁי הֶהָרִים נִלְחֲמוּ בוֹ, וְעָשׂוּ בַאֲנָשָׁיו שַׁמּוֹת. אָז הִשְׁאִירוּ שְׂרִידֵי הָרוֹמָאִים אֶת כָּל הַכְּבוּדָה וְאֶת מְכוֹנוֹת הַמָּצוֹר וְהִתְחִילוּ לָנוּס. הַנִּצָּחוֹן הַזֶּה נָתַן רוּחַ גְּבוּרָה וְתִקְוָה בְּלֵב כָּל הָעָם. הַמֶּרֶד הִתְפַּשֵּׁט וְעָבַר לְכָל עָרֵי הַגָּלִיל וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְגַם אוֹהֲבֵי הַשָּׁלוֹם בִּירוּשָׁלַיִם נִשְׁתַּתְּקוּ. רַבִּים מֵהֶם, בְּיִחוּד תַּלְמִידֵי בֵית שַׁמַּאי, עָבְרוּ עַל צַד הַקַּנָּאִים בְּלֵב שָׁלֵם, וְהָאֲחֵרִים הִתְחַבְּרוּ אֶל הַקַּנָּאִים רַק לְמַרְאִית עַיִן, כִּי יָרְאוּ לְהִתְנַגֵּד לִרְצוֹן כָּל הָעָם.

הַכֹּל הֵבִינוּ כִּי הַנִּצָּחוֹן עַל צֶסְטִיּוּס גַּלּוּס הִנֵּהוּ רַק פְּתִיחָה לְמִלְחָמָה קָשָׁה וַאֲרֻכָּה, וּמִיַּד הִתְחִילוּ לְהִתְכּוֹנֵן אֵלֶיהָ בְּיָדַיִם

הַהֲכָנוֹת לַמֶּרֶד
וְהַמֶּמְשָׁלָה הַזְּמַנִּית

חֲרוּצוֹת. צְרִיכִים הָיוּ לֶאֱסֹף הַרְבֵּה צָבָא, לְזַיֵּן אוֹתוֹ וּלְסַדְּרוֹ, לְבַצֵּר אֶת הַמִּבְצָרִים וּלְהָכִין בָּהֶם צֵידָה, לְמַנּוֹת שָׂרֵי צָבָא וּפְקִידִים עַל כָּל דָּבָר. מִי יְנַהֵל אֶת כָּל הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת? רָאשֵׁי הַקַּנָּאִים הָיוּ, אָמְנָם, נֶאֱמָנִים וּמְסוּרִים לַמֶּרֶד בְּכָל נַפְשָׁם, אַךְ בִּלְתִּי מְנֻסִּים בְּסִדְרֵי

מְדִינָה וְדַרְכֵי מִלְחָמָה. לָכֵן קָרָה הַדָּבָר, שֶׁהַמֶּמְשָׁלָה הַזְּמַנִּית עָבְרָה לִידֵי הַשָּׂרִים, רָאשֵׁי הַכֹּהֲנִים וְהַסַּנְהֶדְרִין. נְשִׂיא הַסַּנְהֶדְרִין הָיָה אָז רַבָּן שִׁמְעוֹן הַשֵּׁנִי בֶּן רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָרִאשׁוֹן נֶכֶד הִלֵּל הַזָּקֵן. רַבָּן שִׁמְעוֹן הָיָה מָסוּר לַעֲבוֹדָתוֹ בְּכָל לִבּוֹ אֲבָל בֵּין זִקְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין הָיוּ רַבִּים שֶׁהִתְחַבְּרוּ אֶל הַקַּנָּאִים רַק לְמַרְאִית עַיִן, וְלֹא עָשׂוּ אֶת עֲבוֹדָתָם בְּלֵב שָׁלֵם, וּמִזֶּה יָצְאָה אַחֲרֵי כֵן רָעָה גְדוֹלָה גַּם לָהֶם וְגַם לָעָם.

יוֹסֵף פְלַוְיוּס שַׂר צִבְאוֹת הַגָּלִיל

הַמֶּמְשָׁלָה הַזְּמַנִּית הִפְקִידָה לְשַׂר צִבְאוֹת הַגָּלִיל אֶת יוֹסֵף בֶּן מַתִּתְיָהוּ פְלַוְיוּס. הַגָּלִיל הָיָה הַמַּפְתֵּחַ לְכָל הָאָרֶץ, כִּי רַק דֶּרֶךְ הַגָּלִיל יָכְלוּ הָרוֹמָאִים לָבֹא אֶל אֶרֶץ יְהוּדָה, וְיוֹסֵף פְלַוְיוּס לֹא הָיָה רָאוּי שֶׁיַּפְקִידוּ בְיָדוֹ אֶת הַמַּפְתֵּחַ הַזֶּה. יוֹסֵף פְלַוְיוּס הָיָה בֶּן מִשְׁפַּחַת כֹּהֲנִים רָמָה וְנִכְבָּדָה, וְאִישׁ עָשִׁיר וְחָכָם. הוּא לָמַד הַרְבֵּה מֵחַכְמֵי הַפְּרוּשִׁים וְיָדַע הֵיטֵב יְוָנִית וְרוֹמָאִית וְכָל דַּרְכֵי הָרוֹמָאִים.

יוֹסֵף פְלַוְיוּס וְיוֹחָנָן מִגּוּשׁ חָלָב

אֲבָל הוּא הָיָה עָרוּם וּשְׁפַל נֶפֶשׁ וּבִלְתִּי נֶאֱמָן לְעַמּוֹ וְלֹא מָסוּר לַעֲבוֹדָתוֹ, כִּי חָשַׁב שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְנַצֵּחַ אֶת הָרוֹמָאִים הָעֲצוּמִים. כַּאֲשֶׁר בָּא יוֹסֵף לַגָּלִיל הִתְחִיל לְסַדֵּר לוֹ צָבָא, לְבַצֵּר אֶת הַמִּבְצָרִים וְלַעֲשׂוֹת סְדָרִים בְּכָל דָּבָר. אֲבָל טוֹבֵי הַקַּנָּאִים הַגְּלִילִיִּים הִכִּירוּ מִיַּד כִּי הוּא עוֹשֶׂה בְּלֵב וָלֵב.

יוֹחָנָן מִגּוּשׁ חָלָב

בֵּין הַקַּנָּאִים שֶׁהִתְנַגְּדוּ לְיוֹסֵף הִצְטַיֵּן בְּיוֹתֵר יוֹחָנָן מִגּוּשׁ חָלָב. הוּא הָיָה אִישׁ עָנִי וְחַלָּשׁ בְּגוּפוֹ אֲבָל אַמִּיץ רוּחַ מֵאֵין כָּמֹהוּ, וּמָסוּר לְעַמּוֹ בְּכָל לִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ. יוֹחָנָן הוֹדִיעַ לַמֶּמְשָׁלָה הַזְּמַנִּית כִּי אֵין לִבְטֹחַ בְּיוֹסֵף וְיָעַץ לִשְׁלֹחַ אִישׁ אַחֵר בִּמְקוֹמוֹ, אֲבָל עֲצָתוֹ לֹא נַעַשְׂתָה.

כַּחֲצִי שָׁנָה אַחֲרֵי מַפֶּלֶת צֶסְטִיּוּס בָּאוּ אֶל הַגָּלִיל צִבְאוֹת הָרוֹמָאִים וּבְרֹאשָׁם שַׂר הַצָּבָא טִיטוּס פְלַוִיּוּס אֶסְפַּסְיָנוּס (לִכְבוֹד אֶסְפַּסְיָנוּס נִקְרָא יוֹסֵף אַחֲרֵי כֵן בְּשֵׁם פְּלַוִיּוּס). לְעֶזְרַת אֶסְפַּסְיָנוּס בָּאוּ הַמְּלָכִים הַקְּטַנִּים מִן הָאֲרָצוֹת הַסְּמוּכוֹת, וּבֵינֵיהֶם גַּם אַגְרִיפַּס הַשֵּׁנִי. יוֹסֵף הֵגֵן עַל הַמִּבְצָרִים הָרִאשׁוֹנִים בְּיָדַיִם רָפוֹת וּבְלִי הִתְנַגְּדוּת רְאוּיָה נָתַן לָרוֹמָאִים לָגֶשֶׁת עַד הַמִּבְצָר הֶחָזָק יוֹדְפַת. שָׁם הִתְבַּצְּרוּ צִבְאוֹת הַגָּלִיל וְהִתְחִילוּ לְהָגֵן עַל עַצְמָם כָּרָאוּי לְגִבּוֹרֵי יְהוּדָה.

כְּנִיסַת אֶסְפַּסְיָנוּס אֶל הַגָּלִיל

פֶּרֶק שִׁשִּׁים

מְצוֹר יוֹדְפַת

הָעִיר יוֹדְפַת הָיְתָה בְּנוּיָה בְּרֹאשׁ סֶלַע תָּלוּל, וּמוּקֶפֶת מִשְּׁלֹשָׁה צְדָדִים בִּתְהוֹמוֹת עֲמֻקּוֹת וּבְצוּרָה מִן הַצַּד הָרְבִיעִי בְּחוֹמָה וּמִגְדָּלִים. נֶגֶד הַחוֹמָה הַזֹּאת הִתְחִילוּ הָרוֹמָאִים לִבְנוֹת סוֹלְלוֹת לְהַעֲמִיד עֲלֵיהֶן אֶת מְכוֹנוֹת הַמָּצוֹר. הַיְּהוּדִים הִשְׁלִיכוּ עַל הַבּוֹנִים אֲבָנִים וְחִצִּים, וּבַלֵּילוֹת הָיוּ מִתְגַּנְּבִים אֶל מַחֲנֵה הָרוֹמָאִים וְשׁוֹלְחִים אֶת הַבִּנְיָנִים בָּאֵשׁ. אֲבָל סוֹף סוֹף נִבְנוּ הַסּוֹלְלוֹת וּמֵאָה וְשִׁשִּׁים מְכוֹנוֹת קֶלַע הִתְחִילוּ לִירוֹת אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת עַל הָעִיר וְעַל הַחוֹמָה. הָאֲבָנִים עָשׂוּ שַׁמּוֹת בָּעִיר וּבַגִּבּוֹרִים הַמְּגִנִּים עָלֶיהָ, וְהָרוֹמָאִים קִווּ כִּי בְמֶשֶׁךְ יָמִים אֲחָדִים תִּהְיֶה הָעִיר בִּידֵיהֶם.

הֲקָמַת מְכוֹנוֹת הַקֶּלַע

אוּלָם כַּאֲשֶׁר גָּדְלָה הַסַּכָּנָה כֵּן גָּדְלָה גַּם גְּבוּרַת הַיְּהוּדִים. בַּעֲצַת יוֹסֵף תָּלוּ הַנְּצוּרִים עַל הַחוֹמָה שַׂקִּים מְלֵאִים תֶּבֶן

גְּבוּרַת הַנְּצוּרִים

לְהַחֲלִישׁ אֶת כֹּחַ מַכַּת הָאֲבָנִים. בַּלֵּילוֹת הִמְשִׁיכוּ הַיְהוּדִים לְהִתְנַפֵּל עַל מַחֲנֵה הָאוֹיֵב וּכְפַעַם בְּפַעַם הֵפִיצוּ סָבִיב מָוֶת וְחֻרְבָּן. דּוֹמֶה הָיָה שֶׁלֹּא הַיְהוּדִים, כִּי אִם הָרוֹמָאִים נִמְצָאִים בְּמָצוֹר. אָמְנָם, מִסְפַּר הַגִּבּוֹרִים הָלַךְ וּמָעַט, וְצָמָא נוֹרָא עִנָּה אֶת הַנִּשְׁאָרִים וְאִי־שֵׁנָה הֶחֱלִישָׁה אֶת גּוּפָם, אַךְ רוּחַ גְּבוּרָתָם לֹא עָזַב אוֹתָם אַף לְרֶגַע.

הָרוֹמָאִים חָרְקוּ שֵׁן מִבִּזָּיוֹן וְקֶצֶף וְהִתְאַמְּצוּ לָשִׂים קֵץ לִגְבוּרַת שְׂרִידֵי הַנְּצוּרִים. פַּעַם, צִוָּה אֶסְפַּסְיָנוּס לְהַטִּיל גְּשָׁרִים מִן

הַמִּלְחָמָה עַל הַגְּשָׁרִים

הַסּוֹלְלוֹת עַל הַחוֹמָה, וַיִּשְׁלַח עַל פְּנֵיהֶם אֶת גְּדוּדָיו הַנִּבְחָרִים לִכְבֹּשׁ אֶת הָעִיר בִּסְעָרָה. אַךְ הַיְהוּדִים קִבְּלוּ אֶת פְּנֵי הָרוֹמָאִים בְּאֶמְצַע הַגְּשָׁרִים וּמִלְחֶמֶת־דָּמִים נוֹרָאָה הִתְחִילָה. הַיְהוּדִים נִלְחֲמוּ כְּנוֹאָשִׁים, וְהִכּוּ בָרוֹמָאִים מַכָּה רַבָּה, אַךְ בִּמְקוֹם הָרוֹמָאִים הַנּוֹפְלִים הוֹפִיעוּ מִיַּד אֲחֵרִים, אָז הִתְחִילוּ הַיְהוּדִים לִיצֹק שֶׁמֶן רוֹתֵחַ עַל רָאשֵׁי הָרוֹמָאִים וּלְהַשְׁלִיךְ עַל פְּנֵי הַגְּשָׁרִים קַשׁ מְבֻשָּׁל בְּשֶׁמֶן. מֵאוֹת רוֹמָאִים מֵתוּ מִלַּהַט הַשֶּׁמֶן בִּבְשָׂרָם אוֹ בְנָפְלָם מִן הַגְּשָׁרִים מִפְּנֵי הַקַּשׁ הַחֲלַקְלַק, וְהָאֲחֵרִים שָׁבוּ אֶל מַחֲנָם בְּבֹשֶׁת פָּנִים.

אוּלָם סוֹף סוֹף נָפְלָה יוֹדְפַת. פַּעַם לִפְנוֹת בֹּקֶר נָפְלָה תַּרְדֵּמָה עַל שׁוֹמְרֵי הַחוֹמָה הָעֲיֵפִים, וּבוֹגֵד אֶחָד הוֹדִיעַ זֹאת

נְפִילַת יוֹדְפַת

לָרוֹמָאִים וְהֵם הִתְפָּרְצוּ הָעִירָה. הַנְּצוּרִים רָאוּ כִּי בָא סוֹפָם וַיֵּהָרְגוּ אִישׁ אֶת אָחִיו, אוֹ קָפְצוּ אֶל הַתְּהוֹמוֹת וְרַק 1.500 נָשִׁים וִילָדִים נָפְלוּ בַשֶּׁבִי. כֵּן אָבְדוּ יוֹתֵר מֵאַרְבָּעִים אֶלֶף גִּבּוֹרֵי מִלְחָמָה אַחֲרֵי שֶׁהֵגֵנּוּ עַל מִבְצָרָם אַרְבָּעִים וְשִׁבְעָה יוֹם.

יוֹסֵף פְּלַוְיוּס עִם עוֹד אַרְבָּעִים אִישׁ הִתְחַבְּאוּ בִּמְעָרָה אַחַת.

קסרות רומא

קנה המדה
0 100 200 300 400 500

גרמניה
סרמטיה
ארץ הסקיתים
הרי קוקז
הים השחור
ארמניה
אסיה הקטנה
קורסיקה
סרדיניה
רומא
מקדוניה
הים התיכון
הים הגדול
קפריסין
צור
ירושלים
אלכסנדריה
אנטיוכיה
נהר פרת
לוב

כַּאֲשֶׁר נוֹדַע מְקוֹם מַחֲבוֹאָם לָרוֹמָאִים שָׁלַח אֶסְפַּסְיָנוּס לְהַגִּיד לְיוֹסֵף כִּי יֵצֵא אֵלָיו וְיַעֲשֶׂה לוֹ כָבוֹד גָּדוֹל.

עָרְמַת יוֹסֵף פְלַוְיוּס

יוֹסֵף חָפֵץ הָיָה לָצֵאת מִיַּד, אַךְ חֲבֵרָיו בַּמְּעָרָה הֵרִימוּ עָלָיו חַרְבוֹתֵיהֶם וְאָמְרוּ לוֹ: „אִם תִּבְחַר לָמוּת אִתָּנוּ, תָּמוּת כְּרֹאשׁ צִבְאוֹת הַיְהוּדִים, וְאִם תְּמָאֵן, תָּמוּת מוֹת בּוֹגְדִים". אָז יָעַץ יוֹסֵף לְהַפִּיל גּוֹרָל מִי יָמוּת רִאשׁוֹנָה וּמִי לָאַחֲרוֹנָה, וְאֶת הַגּוֹרָל הָאַחֲרוֹן לָקַח בְּעָרְמָה לְעַצְמוֹ. כַּאֲשֶׁר נִשְׁאַר מִכָּל הָאַרְבָּעִים רַק אֶחָד פִּתָּה אוֹתוֹ יוֹסֵף וּשְׁנֵיהֶם יָצְאוּ אֶל הָרוֹמָאִים. יוֹסֵף הוּבָא אַחֲרֵי כֵן לְרוֹמָא, וְשָׁם יָשַׁב עַד יוֹם מוֹתוֹ. שָׁם גַּם כָּתַב אֶת שְׁנֵי סְפָרָיו הַחֲשׁוּבִים: „קַדְמוֹנִיּוֹת הַיְהוּדִים" וּ„מִלְחֲמוֹת הַיְהוּדִים".

פֶּרֶק שִׁשִּׁים וְאֶחָד
הַמְּרִיבוֹת בִּירוּשָׁלַיִם

חֻרְבַּן אֶרֶץ הַגָּלִיל

אַחֲרֵי כָבְשָׁם אֶת יוֹדְפַת נָחוּ הָרוֹמָאִים כְּחֹדֶשׁ יָמִים וְהָלְכוּ לִכְבֹּשׁ אֶת יֶתֶר עָרֵי הַגָּלִיל. הַיְהוּדִים נִלְחֲמוּ בְּכָל מָקוֹם בִּגְבוּרָה נִפְלָאָה, אַךְ הָרוֹמָאִים גָּבְרוּ כִּי עָלוּ עַל הַיְהוּדִים בְּמִסְפָּרָם, בִּכְלֵי זֵינָם וְגַם בִּידִיעָתָם אֶת טַכְסִיסֵי הַמִּלְחָמָה. רִבְבוֹת יְהוּדִים נָפְלוּ חָלָל, וּנְשֵׁיהֶם וְטַפָּם נִלְקְחוּ בַּשְּׁבִי, וְנִמְכְּרוּ לְעַבְדֵי עוֹלָם. בְּמֶשֶׁךְ שָׁנָה אַחַת נֶחֱרַב כָּל הַגָּלִיל וְהָרוֹמָאִים עָבְרוּ לְאֶרֶץ יְהוּדָה.

מִלְחֲמוֹת הַקַּנָּאִים בִּגְדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם

כָּל גִּבּוֹרֵי יְהוּדָה הִתְאַסְּפוּ אָז לִירוּשָׁלַיִם, לְהָגֵן עַל עִיר קָדְשָׁם עַד נְשִׁימָתָם הָאַחֲרוֹנָה. גַּם שְׂרִידֵי גִּבּוֹרֵי הַגָּלִיל בָּאוּ שָׁמָּה, וּבֵינֵיהֶם הָיָה הַגִּבּוֹר הַמְּהֻלָּל יוֹחָנָן מִגּוּשׁ חָלָב. כַּאֲשֶׁר סִפֵּר יוֹחָנָן לְאַנְשֵׁי

יְרוּשָׁלַיִם, כִּי יוֹסֵף הַבּוֹגֵד אָשֵׁם בְּחֻרְבַּן הַגָּלִיל, קָמָה בָעִיר מְהוּמָה רַבָּה. הַקַּנָּאִים הִתְהַלְּכוּ בְחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְעוֹרְרוּ אֶת הָעָם נֶגֶד הַמֶּמְשָׁלָה הַזְּמַנִּית.

הֵם אָמְרוּ כִּי הַשָּׂרִים וְזִקְנֵי הַסַּנְהֶדְרִין הִנָּם גַּם הֵם אוֹהֲבֵי שָׁלוֹם וּבוֹגְדִים, וְלָכֵן צְרִיכִים לְהוֹצִיא אֶת הַמֶּמְשָׁלָה מִיָּדָם וּלְתִתָּהּ לִידֵי אֲנָשִׁים יוֹתֵר נֶאֱמָנִים. כָּל שַׂר וְכָל עָשִׁיר הָיוּ בְעֵינֵי הַקַּנָּאִים כְּיוֹסֵף פְּלַוְיוּס. אָז פָּרְצָה מִלְחָמָה קָשָׁה וְנוֹרָאָה בֵּין גְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם וּבֵין הַקַּנָּאִים. יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם הָרְגוּ זֶה אֶת זֶה, הִפְרִיעוּ אֶת הַסְּדָרִים בָּעִיר, שָׂרְפוּ אֶת אוֹצְרוֹת הַלֶּחֶם שֶׁהֵכִינוּ הָעֲשִׁירִים מִתְּחִלָּה וְהֶחֱלִישׁוּ אֶת כֹּחַ הָעָם עַד מְאֹד.

חוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם

כַּאֲשֶׁר נִשְׁמְדוּ כִּמְעַט כָּל גְּדוֹלֵי יְרוּשָׁלַיִם הִתְחִילוּ הַקַּנָּאִים הַשּׁוֹנִים לְהִלָּחֵם זֶה בָּזֶה בְּעַד הַמֶּמְשָׁלָה בָּעִיר. בִּירוּשָׁלַיִם הָיוּ

הַמִּלְחָמוֹת בֵּין הַקַּנָּאִים לְמִינֵיהֶם

אָז שְׁלֹשָׁה מִינֵי קַנָּאִים: קַנָּאֵי יְרוּשָׁלַיִם–3000 אִישׁ; קַנָּאֵי הַגָּלִיל–6000 אִישׁ שֶׁהָיוּ

תַּחַת פְּקוּדָתוֹ שֶׁל יוֹחָנָן מִגּוּשׁ חָלָב, וְהַקַּנָּאִים—הַסִּקָרִים שֶׁשָּׁבוּ אָז לִירוּשָׁלַיִם בְּמִסְפַּר 10.000 אִישׁ. רֹאשׁ הַסִּקָרִים הָיָה אָז שִׁמְעוֹן בַּר־גִּיוֹרָא, גִּבּוֹר בַּגִּבּוֹרִים, שֶׁהֶרְאָה נִפְלָאוֹת בַּמִּלְחָמָה עִם צֶסְטִיּוּס גַּלּוּס וְהֵצִיק מְאֹד לָרוֹמָאִים בְּכָל יְמֵי הַמִּלְחָמָה. מִלְּבַד אֵלֶּה הָיָה בָעִיר גַּם גְּדוּד אֲדוֹמִים שֶׁל 5000 אִישׁ. בְּיַחַד הָיוּ עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה אֶלֶף אִישׁ, כֻּלָּם גִּבּוֹרִים מָרֵי נֶפֶשׁ וְאַמִּיצֵי לֵב, וְכֻלָּם הָיוּ נְכוֹנִים לָמוּת בְּעַד עַמָּם וְאַרְצָם. לוּ הָיָה שָׁלוֹם בֵּין כָּל הַגְּדוּדִים לֹא הָיְתָה יְרוּשָׁלַיִם נֶחֱרֶבֶת. אֲבָל רָאשֵׁי הַגְּדוּדִים חָשְׁדוּ אִישׁ בְּאָחִיו, וְנִלְחֲמוּ אִישׁ בְּאָחִיו בְּעַקְשָׁנוּת וְאַכְזְרִיּוּת, וּבָזֶה קֵרְבוּ אֶת חָרְבַּן אַרְצָם וְאֶת גָּלוּת עַמָּם.

הָרוֹמָאִים בִּיהוּדָה וְשִׁמְעוֹן בַּר גִּיוֹרָא

וּבְאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם הָיוּ עֲסוּקִים כָּל כָּךְ בְּמִלְחֶמֶת הָאַחִים, הִתְהַלְּכוּ הָרוֹמָאִים בִּיהוּדָה, שָׂרְפוּ, גָּזְלוּ וְרָצְחוּ בְּאֵין מַפְרִיעַ. אָמְנָם, מִפַּעַם לְפַעַם יָצָא שִׁמְעוֹן בַּר גִּיוֹרָא מִירוּשָׁלַיִם עִם גְּדוּד גִּבּוֹרָיו הַנּוֹרָאִים וְעָשָׂה נְקָמוֹת בָּרוֹמָאִים. שֵׁם שִׁמְעוֹן בַּר גִּיוֹרָא הָיָה לְחֶרְדַּת הָרוֹמָאִים, וְחֶרֶב אֲנָשָׁיו הֵפִיצָה אֵימַת מָוֶת מִקָּרוֹב וּמֵרָחוֹק. אֲבָל גְּדוּדֵי הָרוֹמָאִים הָיוּ רַבִּים וּנְפוֹצִים בְּכָל הָאָרֶץ וּלְאַט לְאַט, בְּמֶשֶׁךְ שָׁנָה וָחֵצִי, הֶחֱרִיבוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ.

אֶסְפַּסְיָנוּס מוֹלַךְ וְטִיטוּס בָּא בִמְקוֹמוֹ

אֶסְפַּסְיָנוּס לֹא מִהֵר לַעֲלוֹת עַל יְרוּשָׁלַיִם מִפְּנֵי שְׁנֵי טְעָמִים: רֵאשִׁית מִפְּנֵי שֶׁיָּדַע מִפִּי מְרַגְּלָיו, כִּי אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם נִלְחָמִים זֶה בָּזֶה וְלָכֵן הֶחֱלִיט לְחַכּוֹת עַד שֶׁיַּחֲלִישׁוּ הַיְּהוּדִים אֶת עַצְמָם בְּמִדָּה מְרֻבָּה. שֵׁנִית, מִפְּנֵי שֶׁנִּירוֹן קֵיסָר מֵת וְאֶסְפַּסְיָנוּס חִכָּה שֶׁיַּמְלִיכוּ אוֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא יָכוֹל אָז לָתֵת אֶת לִבּוֹ לְעִנְיְנֵי מִלְחָמָה. וְאָמְנָם, אֶסְפַּסְיָנוּס נִבְחַר לְמֶלֶךְ, וּמִיָּד עָזַב אֶת יְהוּדָה וְהָלַךְ רוֹמָאָה. אֲבָל הוּא

מָסַר אֶת מַחֲנֵהוּ בְּיַד טִיטוּס בְּנוֹ וְצִוָּה לוֹ לִגְמֹר אֶת הַמִּלְחָמָה בִּיהוּדָה. בְּחַיִל כָּבֵד עָלָה טִיטוּס עַל יְרוּשָׁלַיִם וְעִמּוֹ עָלוּ גַּם אַגְרִיפַּס הַשֵּׁנִי, אֲחוֹתוֹ בִּירִינִיקָה הַיְפֵהפִיָּה וְיוֹסֵף פְּלַוְיוּס. בִּירִינִיקָה לֹא חָפְצָה לַעֲזֹב אֶת טִיטוּס אֲהוּבָהּ בְּשֶׁל תִּקְוַת הַשָּׁוְא, כִּי טִיטוּס יִקַּח אוֹתָהּ לְאִשָּׁה, וְאַגְרִיפַּס וְיוֹסֵף פְּלַוְיוּס חָפְצוּ לְדַבֵּר עַל לֵב יוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁיִּמְסְרוּ אֶת הָעִיר בִּרְצוֹנָם הַטּוֹב.

פֶּרֶק שִׁשִּׁים וּשְׁנַיִם

מְצוֹר יְרוּשָׁלַיִם

אֵיךְ קִבְּלוּ הַיְּהוּדִים אֶת פְּנֵי הָרוֹמָאִים

בְּחַג הַפֶּסַח בָּא טִיטוּס לִפְנֵי חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. מִיָּד חָדְלוּ הַקַּנָּאִים לָרִיב, וְנִשְׁבְּעוּ שֶׁלֹּא יַנִּיחוּ אֶת נִשְׁקָם מִידֵיהֶם עַד נִצְחָם אוֹ עַד מוֹתָם. עוֹד לֹא הִסְפִּיקוּ הָרוֹמָאִים לְהָקִים וּלְסַדֵּר אֶת מַחֲנָם, וְהַיְּהוּדִים הִתְפָּרְצוּ מִן הָעִיר וְהִתְנַפְּלוּ עֲלֵיהֶם בִּגְבוּרָה נוֹרָאָה. חֶרְדַּת אֱלֹהִים נָפְלָה עַל הָרוֹמָאִים וְהֵם הִתְחִילוּ לָנוּס. בְּרֹב עָמָל הִצְלִיחַ טִיטוּס לְהָשִׁיב אֶת חַיָּלָיו אֶל שְׂדֵה הַמִּלְחָמָה, וְהַיְּהוּדִים מִהֲרוּ לָשׁוּב הָעִירָה.

כִּבּוּשׁ הַחוֹמָה הַחֲדָשָׁה וְהַשְּׁנִיָּה

טִיטוּס נוֹכַח לָדַעַת, כִּי הַמָּצוֹר יִהְיֶה אָרֹךְ וְקָשֶׁה וְלָכֵן צִוָּה לִשְׁפֹּךְ סוֹלְלוֹת נֶגֶד חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַיִם. הַחוֹמוֹת הָיוּ שָׁלֹשׁ: הַחוֹמָה הַיְשָׁנָה, הַחוֹמָה הַשְּׁנִיָּה וְהַחוֹמָה הַחֲדָשָׁה שֶׁנִּבְנְתָה בְּחִפָּזוֹן בִּימֵי הַמֶּרֶד. הַנְּצוּרִים הִשְׁתַּדְּלוּ בְּכָל כֹּחָם לְהַפְרִיעַ אֶת בִּנְיַן הַסּוֹלְלוֹת אַךְ לֹא הִצְלִיחוּ. מְכוֹנוֹת הַמָּצוֹר הִתְחִילוּ לְנַגֵּחַ אֶת הַחוֹמָה הַחֲדָשָׁה וְעַד מְהֵרָה

הִבְקִיעוּ אוֹתָהּ. חֲמִשָּׁה יָמִים אַחֲרֵי כֵן פָּרְצוּ הָרוֹמָאִים פִּרְצָה צָרָה גַּם בְּחוֹמָה הַשְּׁנִיָּה, וּבִתְרוּעַת נִצָּחוֹן הִתְפָּרְצוּ אֶל הָעִיר. הַיְהוּדִים הִתְחִילוּ לְהַמְטִיר עֲלֵיהֶם אֲבָנִים וְחִצִּים מִכָּל הַגַּגּוֹת, וְהָרוֹמָאִים הִתְחִילוּ לִבְרֹחַ. אֲבָל הַפִּרְצָה הָיְתָה צָרָה וְרַק חֵלֶק קָטֹן מֵהֶם הִסְפִּיק לָצֵאת בְּשָׁלוֹם. בַּחֲמַת נָקָם הִתְחִילוּ הָרוֹמָאִים עוֹד הַפַּעַם לְנַגֵּחַ אֶת הַחוֹמָה הַשְּׁנִיָּה וּבִשְׁלֹשָׁה יָמִים הָרְסוּ אֶת כֻּלָּהּ.

אַחֲרֵי כִּבּוּשׁ שְׁתֵּי הַחוֹמוֹת שָׁלַח טִיטוּס אֶת יוֹסֵף פְלַוְיוּס כִּי

יְדַבֵּר עַל לֵב הַיְּהוּדִים שֶׁיִּכָּנְעוּ. הַיְּהוּדִים קִבְּלוּ אֶת פְּנֵי יוֹסֵף בְּדִבְרֵי חֶרְפָּה וּקְלָלוֹת וְגֵרְשׁוּהוּ בָּאֲבָנִים.

שְׂרֵפַת אַרְבַּע הַסּוֹלְלוֹת

אָז נִגְּשׁוּ הָרוֹמָאִים לִשְׁפֹּךְ אַרְבַּע סוֹלְלוֹת גְּדוֹלוֹת נֶגֶד הַחוֹמָה הַשְּׁלִישִׁית וְנֶגֶד מִבְצַר אַנְטוֹנְיָה שֶׁהָיָה בִּצְפוֹן הַר הַבַּיִת. שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת עָבְדוּ הָרוֹמָאִים עֲבוֹדָה קָשָׁה וּמָרָה עַד שֶׁהֲקִימוּ אֶת הַסּוֹלְלוֹת הָהֵן, אֲבָל כָּל עֲבוֹדָתָם הָיְתָה לַשָּׁוְא. יוֹחָנָן מִגּוּשׁ חָלָב חָתַר תַּחַת הַסּוֹלְלָה הָאַחַת וּשְׂרָפָהּ, וְאַחֲרָיו יָצָא שִׁמְעוֹן בַּר גִּיוֹרָא עִם גִּבּוֹרָיו וּשְׁלֹשָׁה יָמִים נִלְחֲמוּ בָּרוֹמָאִים עַד שֶׁשָּׂרְפוּ גַּם אֶת יֶתֶר הַשָּׁלֹשׁ. אָז נוֹאַשׁ טִיטוּס מִלִּכְבֹּשׁ אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל יְדֵי סוֹלְלוֹת וּמְכוֹנוֹת מָצוֹר, וְהֶחְלִיט לְהַכְרִית אֶת גִּבּוֹרֵי יְהוּדָה בְּרָעָב. הוּא צִוָּה לְהַקִּיף אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּחֵיל וְהִפְקִיד עָלֶיהָ שׁוֹמְרִים שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לַנְּצוּרִים לְהָבִיא לָהֶם מָזוֹן.

הַחֵיל הַזֶּה הֵבִיא אֶת הַנְּצוּרִים בְּמַצָּב נוֹרָא. רָעָב כָּבֵד וְאַכְזָרִי הִתְחִיל לַעֲשׂוֹת שַׁמּוֹת בָּעִיר. אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, זְקֵנִים וִילָדִים הִתְהַלְּכוּ בָּרְחוֹבוֹת כִּצְלָלִים, בְּפָנִים חִוְּרִים וְדַלִּים וּבְעֵינַיִם דּוֹלְקוֹת. אַלְפֵי יָדַיִם רוֹעֲדוֹת הָפְכוּ בְּאַשְׁפָּה אַחַת לִמְצֹא דְבַר מַה לֶאֱכֹל–וָאַיִן. אִם מָצָא מִי שֶׁהוּא חֲתִיכַת עוֹר יָשָׁן וְיָבֵשׁ הִתְנַפְּלוּ עָלָיו הָאֲחֵרִים לִגְזֹל אוֹתוֹ מִפִּיו. מְסַפְּרִים עַל אִשָּׁה אַחַת שֶׁיָּצְאָה מִדַּעְתָּהּ וְשָׁחֲטָה אֶת בְּנָהּ לְהַשְׁקִיט בִּבְשָׂרוֹ אֶת עִנּוּיֵי רַעֲבוֹנָהּ. אַלְפֵי אֲנָשִׁים גָּוְעוּ בָּרְחוֹבוֹת וִידֵי הָאֲחֵרִים לֹא עָצְרוּ כֹחַ לִקְבֹּר אוֹתָם. הַפְּגָרִים רָקְבוּ תַּחְתָּם וְהֵפִיצוּ בָּעִיר מַחֲלוֹת רַבּוֹת. הַמַּחֲלוֹת הִרְבּוּ פְּגָרִים וְהַפְּגָרִים הִרְבּוּ מַחֲלוֹת, וּמִסְפַּר מְגִנֵּי יְרוּשָׁלַיִם הָלַךְ וּמָעַט.

שַׁמּוֹת הָרָעָב בִּירוּשָׁלַיִם

יֵאוּשׁ נוֹרָא תָּקַף אֶת שְׂרִידֵי הַקַּנָּאִים אַךְ לְהִכָּנַע לֹא חָפְצוּ בְּשׁוּם אֹפֶן. אָז חָתְרוּ הָרוֹמָאִים תַּחַת חוֹמַת מִבְצַר אַנְטוֹנְיָה

כִּבּוּשׁ מִבְצַר אַנְטוֹנְיָה

וְהִפִּילוּהָ. אֲבָל מֵאֲחוֹרֶיהָ הִסְפִּיקוּ כְּבָר הַיְהוּדִים לְהָקִים חוֹמָה אַחֶרֶת. בְּחֵמָה עַזָּה הִתְנַפְּלוּ הָרוֹמָאִים לְהַבְקִיעַ גַּם אֶת הַחוֹמָה הַזֹּאת וְלֹא יָכְלוּ. אֲבָל אַחֲרֵי יָמִים אֲחָדִים הִצְלִיחוּ הָרוֹמָאִים לַעֲלוֹת חֶרֶשׁ עַל הַחוֹמָה וְכָבְשׁוּ אֶת כָּל מִבְצַר אַנְטוֹנְיָה. יוֹחָנָן וַאֲנָשָׁיו בָּרְחוּ אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהָרוֹמָאִים רוֹדְפֵיהֶם נִכְנְסוּ אַחֲרֵיהֶם. אָז הִתְחִילָה מִלְחֶמֶת דָּמִים נוֹרָאָה שֶׁנִּמְשְׁכָה עֶשֶׂר שָׁעוֹת רְצוּפוֹת וְהָרוֹמָאִים הֻכּוּ אָחוֹר.

מִגְדַּל דָּוִד

גֵּרֵי הַצֶּדֶק

גְּבוּרַת הַיְהוּדִים הַנִּפְלָאָה, וּמְסִירוּת נַפְשָׁם בְּעַד קָדְשֵׁיהֶם הָיוּ לְפֶלֶא בְּעֵינֵי רַבִּים. רוֹמָאִים רַבִּים עָזְבוּ אֶת דִּגְלָם, אֶת הַנֶּשֶׁר הַטּוֹרֵף, נָפְלוּ אֶל מַחֲנֵה הַיְהוּדִים וְהִתְיַהֲדוּ. הֵם בָּחֲרוּ בְּחַיֵּי רָעָב, בִּלְבַד שֶׁיּוּכְלוּ לָמוּת יַחַד עִם גִּבּוֹרֵי יְהוּדָה. הַיְהוּדִים קִבְּלוּ אֶת גֵּרֵי הַצֶּדֶק הָאֵלֶּה בְּאַהֲבָה

רַבָּה וּבְכָבוֹד. הֵם מָנְעוּ מֵעַצְמָם אֶת לַחְמָם הַצָּר וְכִלְכְּלוּ אֶת הַגֵּרִים כַּאֲשֶׁר הִשִּׂיגָה יָדָם.

פֶּרֶק שִׁשִּׁים וּשְׁלֹשָׁה

הַחֻרְבָּן

הַמִּלְחָמוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת וּשְׂרֵיפַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ

אַחֲרֵי כִּבּוּשׁ מִבְצַר אַנְטוֹנְיָה הִתְחִילוּ הָרוֹמָאִים לָצוּר עַל חוֹמוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. יוֹמָם וָלַיְלָה נִגְּחוּ אוֹתָן הַמְּכוֹנוֹת וְלֹא יָכְלוּ לְהַבְקִיעָן. פְּעָמִים רַבּוֹת נִסּוּ הָרוֹמָאִים לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶן בְּסֻלָּמוֹת, אַךְ הַנְּצוּרִים הַמְעַטִּים וְהָרְעֵבִים הִכּוּ אוֹתָם אָחוֹר מִדֵּי פַּעַם בְּפַעַם. אָז שָׂרְפוּ הָרוֹמָאִים בָּאֵשׁ אֶת שַׁעֲרֵי הַחוֹמָה וְהִתְפָּרְצוּ אֶל חֲצַר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. הַיְהוּדִים נִלְחֲמוּ בְּיֵאוּשׁ מַר, וְכָל צַעַד וְצַעַד קָדִימָה עָלָה לָרוֹמָאִים בְּנַחֲלֵי דָם. וְהִנֵּה לָקַח רוֹמָאִי אֶחָד לַפִּיד אֵשׁ וּזְרָקוֹ דֶּרֶךְ הַחַלּוֹן אֶל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ פְּנִימָה. הָאֵשׁ אָחֲזָה מַהֵר בִּכְלֵי הָעֵץ וּבַמְּסָכִים וְאַחֲרֵי שָׁעָה קַלָּה הִקִּיפוּ הַלֶּהָבוֹת אֶת כָּל הַבַּיִת. צְעָקָה גְדוֹלָה וּמָרָה הִתְפָּרְצָה מִפִּי הַיְהוּדִים. רַבִּים מֵהֶם נָפְלוּ עַל חַרְבָּם, רַבִּים קָפְצוּ אֶל הָאֵשׁ וְאֶת יִתְרָם שָׁחֲטוּ הָרוֹמָאִים. גַּם אֶת אַלְפֵי הַנָּשִׁים וְהַיְלָדִים שֶׁחָרְדוּ מִן הָעִיר לִמְקוֹם הַשְּׂרֵפָה, שָׁחֲטוּ הָרוֹמָאִים בְּלִי חֶמְלָה, וְנַחֲלֵי דָמָם הִתְגַּבְּרוּ בִּמְקוֹמוֹת רַבִּים עַל לַהֲבוֹת הָאֵשׁ.

הַסּוֹף הַנּוֹרָא

בַּיּוֹם הַתְּשִׁיעִי וְהָעֲשִׂירִי לְחֹדֶשׁ אָב נִשְׂרַף בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנֶהְפַּךְ לַעֲרֵמַת אֵפֶר. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁהָיָה לְגָאוֹן וּלְתִפְאֶרֶת לְכָל הַיְהוּדִים כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, לֹא הָיָה עוֹד. יְרוּשָׁלַיִם חָרְבָה. יוֹשְׁבֶיהָ נָפְלוּ בָּרָעָב וּבַחֶרֶב. רִבְבוֹת שְׁבוּיִים

נִמְכְּרוּ לַעֲבָדִים בְּכָל שְׁוָקֵי מִצְרַיִם וְאַסְיָה. אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָיְתָה לִשְׁמָמָה וְעַם יִשְׂרָאֵל יָצָא בַּגּוֹלָה.

שִׂמְחַת הַמְנַצְּחִים

טִיטוּס שָׁב רוֹמָאָה וְשָׁם חָגַג אֶת חַג נִצְחוֹנוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה. לָבוּשׁ אַרְגָּמָן וְעָטוּר בְּזֵר דַּפְנִים עָבַר הַמְנַצֵּחַ בִּרְחוֹבוֹת רוֹמָא וְאַלְפֵי רוֹמָאִים עַלִּיזִים הֵרִיעוּ לִקְרָאתוֹ בְּקוֹלֵי קוֹלוֹת. לְפָנָיו נָשְׂאוּ אֶת שְׁלַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: אֶת מְנוֹרַת הַזָּהָב, וְאֶת שֻׁלְחַן הַזָּהָב, וְסֵפֶר תּוֹרָה. אַחֲרָיו הָלְכוּ הַשְּׁבוּיִים: 300 בַּחוּרֵי יְהוּדָה, מְצֻיָּנִים בִּגְבוּרָתָם וְיָפְיָם, וּבְרֹאשָׁם יוֹחָנָן מִגּוּשׁ חָלָב וְשִׁמְעוֹן בֶּן גִּיּוֹרָא. אֶת שִׁמְעוֹן דָּן טִיטוּס לְהַתִּיז אֶת רֹאשׁוֹ, אֶת יוֹחָנָן—לְמַאֲסַר עוֹלָם וְאֶת 300 הַגִּבּוֹרִים הִשְׁלִיךְ לִפְנֵי הַחַיּוֹת הַטּוֹרְפוֹת עַל זִירַת הַקִּרְקוּס. הָרוֹמָאִים הֵקִימוּ לִכְבוֹדוֹ שֶׁל טִיטוּס שַׁעַר נִצָּחוֹן וְקָרְאוּ לוֹ בְּשֵׁם „שַׁעַר טִיטוּס". הַשַּׁעַר הַזֶּה נִמְצָא בְּרוֹמָא עַד הַיּוֹם הַזֶּה, וְעָלָיו חֲקוּקָה תְּמוּנַת כְּלֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּשְׁבוּיֵי יְהוּדָה. לְזֵכֶר הַנִּצָּחוֹן יָצְקוּ הָרוֹמָאִים מַטְבֵּעוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב וְחָקְקוּ עֲלֵיהֶן תְּמוּנַת אִשָּׁה יְהוּדִית יוֹשֶׁבֶת עַל הָאָרֶץ וּבוֹכִיָּה, וּמִתַּחְתֶּיהָ חָקְקוּ אֶת הַמִּלִּים: "judaea capta" יְהוּדָה הַשְּׁבוּיָה.

גִּבּוֹרֵי מְצָדָה

אֲבָל בְּאֶרֶץ יְהוּדָה עוֹד הָיוּ גִּבּוֹרִים מָרֵי נֶפֶשׁ שֶׁלֹּא חָפְצוּ לִפֹּל בַּשֶּׁבִי. אֶלְעָזָר בֶּן יָאִיר, מִמִּשְׁפַּחַת חִזְקִיָּה הַגְּלִילִי הִתְבַּצֵּר עִם שְׂרִידֵי הַסִּקָּרִים בְּמִבְצַר מְצָדָה. הָרוֹמָאִים צָרוּ עַל הַמִּבְצָר הַזֶּה שָׁלֹשׁ שָׁנִים תְּמִימוֹת וּכְשֶׁנִּכְנְסוּ לְשָׁם מָצְאוּ בַּחַיִּים רַק שְׁתֵּי נָשִׁים וַחֲמִשָּׁה יְלָדִים. אֵלֶּה הָיוּ שְׁבוּיֵי יְהוּדָה הָאַחֲרוֹנִים.

וּדְמָמָה שֶׁל חֻרְבָּן וּשְׁמָמָה פָּשְׁטָה עַל כָּל אֶרֶץ יְהוּדָה. הָאָרֶץ הַפּוֹרִיָּה נֶהֶפְכָה לְמִדְבָּר; הַשָּׂדוֹת וְהַכְּרָמִים עָמְדוּ כַּאֲבֵלִים;

תְּמוּנַת כְּלֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ עַל שַׁעַר טִיטוּס בְּרוֹמָא

הַדְּרָכִים שָׁמְמוּ מֵאֵין עוֹבֵר; כְּפָרִים וְעָרִים שְׁלֵמוֹת הָיוּ לְתִלֵּי

חֻרְבָּן וּשְׁמָמָה

תִלִּים שֶׁל אֲבָנִים, וּבְהַר הַבַּיִת הִתְהַלְּכוּ שׁוּעָלִים. פְּלִיטֵי יְהוּדָה הָיוּ מִסְתּוֹבְבִים כִּצְלָלִים עַל חָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ וּבוֹכִים בַּמִּסְתָּרִים עַל שֶׁבֶר בַּת עַמָּם.